

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK KAPSAMINDA TEKNOLOJİ GELİŞTİRME
BÖLGELERİ: ÇANAKKALE TEKNOPARK ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Yasin DANYAL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK

anakkale – 2017

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi “**Girişimcilik ve Yenilikçilik Kapsamında Teknoloji Geliştirme Bölgeleri: Çanakkale Teknopark Örneği**” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

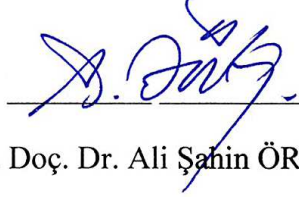
05.01.2017

Yasin DANYAL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

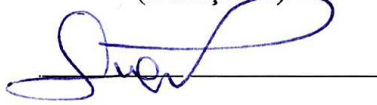
**Yasin DANYAL' a ait GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK KAPSAMINDA
TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ: ÇANAKKALE TEKNOPARK ÖRNEĞİ**
adlı çalışma, jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

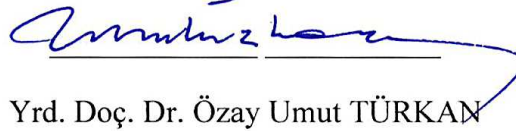

Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK

(Danışman)

Doç. Doç. Dr. Suat UĞUR

Yrd. Doç. Dr. Özay Umut TÜRKAN

Tez No : 10165115

Tez Savunma Tarihi : 05.01.2017

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

13.08.2017

ÖZET

Yirmibirinci yüzyılda işletmelerin kendine has sorunları bulunmaktadır. Toplumlar bir yandan varlıklarını sürdürme gayreti içerisindeyken diğer yandan bu sorunları çözmekle uğraşırlar. Özellikle kalkınma, istihdam yaratma ve işsizlikle mücadele önemli sorunlardan bir kaçıdır. Örgütler benzer sorunları çözmek için, devamlı suretle dinamik yapılar kurma mücadelesi verilmektedirler. Bu dinamik yapılar öyle kurulmalıdır ki; bir motorun bujisi gibi, devamlı suretle ateşleyici enerji yaratmalıdır. Ortaya bir hareket çıkması amaçtır. Bu hareket, devamlı suretle yeni hareketler yaratmalıdır. İşte bu hareketi yaratan en önemli tetikleyici, girişimciler olarak görülmektedir.

Girişimcilikte de startup işletmeler önem kazanmaktadır. Yüksek katma değer üreten teknogirişimler kısa sürede hem hissedarlarına hem de içinde bulundukları topluma olumlu katkılar sağlamaktadırlar. Sonuç olarak toplumların en önemli sorun odakları istihdam, ekonomik gelişme ve işletmelerin devamlılığı gözükmektedir. Bu sorunların çözümü olarak girişimcilik ön plana çıkmaktadır. Startup işletmeler denilince de teknoloji yönetimi, yenilikçilik ve işletme performansı gibi kavramlar dile gelmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, Ar-Ge faaliyetlerini önemseyen, teknogirişim eksenli işletmelerin; teknoloji yönetimi ile yenilikçilik yönetimi arasındaki ilişkiyi nasıl algıladıklarını belirlemektir. Araştırmanın evrenini, Çanakkale ili ve ilçelerinde, Çanakkale Teknopark ile Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işletmelerin üst düzey yöneticileri, karar vericileri ve Ar-Ge personeli oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında hazırlanan anket formu, üst düzey yöneticilere, karar vericilere ve Ar-Ge personeline uygulanmıştır. Anketlerin bir kısmı yüzyüze görüşülerek doldurtulurken bir kısmı da internet üzerinden ilgililere doldurtulmuştur. SPSS Statistics 21.0 ve Lisrel 8.54 istatistik programlarından yararlanılarak, verilerin çözümlenmesi ve analizleri yapılmıştır. Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak, değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, teknoloji yönetimi ile yenilikçilik arasında farklı boyutlarda, ilişkilerin olduğu görülmüştür. Teknoloji yönetimi ve yenilikçilik arasındaki söz konusu ilişkinin ise işletmenin genel performansı üzerinde, etkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Girişimcilik, Yenilikçilik, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknogirişim.

ABSTRACT

In the twenty-first century, businesses have their own problems. On the one hand, while societies try to maintain their assets, on the other hand, they try to solve these problems. In particular, development, job creation and fighting against unemployment are several of the most important problems. Organizations are constantly struggling to build dynamic structures to solve similar problems. These dynamic structures must be set up so strongly that they must constantly generate igniting energy like an engine buggy. The fact that a move emerges is a purpose. This movement should constantly create new movements. The most important triggers that have created this movement are seen as entrepreneurs.

Startup businesses also gain importance in entrepreneurship. Techno-entrepreneurships that generate high added value quickly make positive contributions to both their shareholders and the society in which they exist. As a result, the most important problem focuses of the society are seen as employment, economic development and continuity of enterprises. As a solution to these problems, entrepreneurship comes to the forefront. When it comes to startup businesses, the concepts such as technology management, innovation and business performance are mentioned.

The main purpose of this research is to determine how they perceive the relationship between technology management and innovation management of the techno-initiative oriented businesses which pay attention to R&D activities. The population of the research constitutes the senior managers, decision makers and R&D personnel of Çanakkale Technopark and Çanakkale Chamber of Commerce and Industry in Çanakkale province and districts. The questionnaire prepared within the scope of the research has been applied to senior managers, decision makers and R&D personnel. While some of the questionnaires have been filled in face-to-face interviews, some of them have been replenished via internet. Analyses of the data have been made by using SPSS Statistics 21.0 and Lisrel 8.54 statistical programs. The relations between variables have been tried to be determined by using Structural Equation Model.

As a result of the analyses made, it is seen that there exists relations between technology management and innovation in different dimensions. The relationship in point between technology management and innovation has been found to be influential on the overall performance of the business.

Key Words: Entrepreneurship, Innovation, Technology Development Zones, Techno-initiative

ÖNSÖZ

Araştırma sürecinde özveriyle göstermiş olduğu rehberlik ve yardımlarından dolayı danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tezin her aşamasında yol gösterici eleştirileriyle yanımda olan tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca vakit ayırarak ankete cevap veren işletme yöneticilerine ve Ar-Ge çalışanlarına ayrı ayrı teşekkür eder, çalışmalarında kendilerine başarılar dilerim. Tezin başından beri desteğini benden hiç eksik etmeyen, beni sürekli motive eden eşim Nurşen DANYAL'a, oğlum Erge Efe DANYAL'a ve tez süresince çalışma yaşamımda sabır gösteren başta Hakan KARABULUT olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Yasin DANYAL

Çanakkale, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
LİSTELER	x
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI, TEMEL BOYUTLARI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1. Kavramsal Boyut	4
1.1. Girişim	4
1.2. Girişimci	5
1.3. Girişimcilik	6
1.4. Yeni Girişimcilikten Teknogirişimciliğe	8
2. Girişimcilikle İlgili Diğer Kavramlar	9
2.1. Esnafılık	9
2.2. Tacirlik	9
2.2.1. Gerçek Kişi Olarak Tacir	10
2.2.2. Tüzel Kişi Olarak Tacir	11
2.2.3. Donatma İştiraki Olarak Tacir	12
2.3. İşletme Sahipliği	12
2.4. Teknokratlık	12
2.5. Yöneticilik	13
2.6. Liderlik	13
2.7. İşveren	13
2.8. Sermayedar	13
3. Girişimciliğin Temel Fonksiyonları	14
3.1. Yeni Ürün ve Hizmet Üretimi	14

3.2.	Yeni Üretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi	14
3.3.	Hammaddelerin ve Benzeri Maddelerin Sağlanabileceği Yeni Kaynaklar Bulmak	14
3.4.	Yeni Pazarlara Ulaşmak	14
3.4.1.	Kültürel Değişim	15
3.4.2.	Elektronik Ticaret	15
4.	Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler	16
4.1.	Dünya'daki Araştırmalara Göre Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler	16
4.2.	Türkiye'deki Araştırmalara Göre Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler	17
5.	Girişimcilik Türleri	17
5.1.	Mal / Hizmet Üretme Ve Pazarlama Durumuna Göre Girişimcilik Türleri	18
5.2.	İşletme Çevresi Boyutuna Göre Girişimcilik Türleri.....	18
5.2.1.	Yerel Girişimcilik	18
5.2.2.	Bölgesel Girişimcilik	19
5.2.3.	Küresel Girişimcilik	19
5.3.	Sermaye Sahipliğine Göre Girişimcilik Türleri	19
5.4.	Faaliyet Şekline Göre Girişimcilik Türleri	20
6.	Girişimciliğe Derinlemesine Bakış	20
6.1.	Girişimcilikte Başarı ve Başarısızlık Nedenleri	20
6.1.1.	Girişimcilikte Başarı Nedenleri	22
6.1.2.	Girişimcilikte Başarısızlık Nedenleri.....	23
6.2.	Girişimciliğin Avantaj ve Dezavantajları	26
6.2.1.	Girişimciliğin Avantajları	26
6.2.2.	Girişimciliğin Dezavantajları	27
6.3.	Girişimciliği Etkileyen Faktörler	28
6.3.1.	Kültür ve Eğitim	30
6.3.2.	Aile ve Sosyal Çevre	30
6.3.3.	Psikolojik Faktörler	32
6.3.4.	Yasal, Siyasal ve İdari Faktörler	32

6.3.5.	Mali Çevre	33
6.3.6.	Din	33
7.	Girişimcilik Tarihi	33
7.1.	Genel Olarak Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi	33
7.2.	Türkiye'de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi	35
7.2.1.	Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	35
7.2.2.	Cumhuriyet Dönemi	36
7.2.3.	1970'li Yıllar	36
7.2.4.	1980'li Yıllar Ve Sonrası	37
8.	Türkiye'de Girişimcilerin Yaşadığı Sorunlar	37
9.	Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimcilik İlişkisi	40
9.1.	Girişimcilik ve Yaratıcılık	40
9.1.1.	Toplumlarda Önem Taşıyan Unsurlar	41
9.1.2.	Değişen Toplumlarda Örgütsel Yapı	41
9.1.3.	Yaratıcılık Kavramı ve Önemi	41
9.1.4.	Yaratıcılıkla İlgili Kavramlar	42
9.1.5.	Yaratıcılık Süreci	43
9.1.6.	Yaratıcılık Teknikleri	43
9.2.	Girişimcilik ve Yenilikçilik	44
9.2.1.	Yenilikçilik Kavramı ve Önemi	45
9.2.2.	Yenilik Kaynakları	46
9.2.3.	Yenilik Süreci	46
9.2.3.	Yenilik Türleri	47
9.2.4.	Yenilik Kültürü	51
9.3.	Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimcilik	52
9.4.	Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimciliğin Ekonomik Kalkınma İle İlişkisi	52

BÖLÜM II

TEKNOPARKLAR VE TEKNOGİRİŞİM

1.	Teknoparklar	55
1.1.	Üniversite Sanayi İşbirliği Ve Teknoparklar	55
1.2.	Teknoparkların Kuruluş Amacı	56
1.3.	Teknopark Kavramının Hukuksal Açısından Kapsamı ve Kullanılan Terimler	58
1.3.1.	Teknoparkların Hukuksal Kapsamı	59
1.3.2.	Teknopark Tanımı.....	59
1.3.3.	Teknoparklarda Kullanılan Terimler	60
1.4.	Teknopark Hakkındaki Teorik Yaklaşımlar	63
1.4.1.	Kümelenme Yaklaşımı	64
1.4.2.	Stratejik Düşünme Teorisi	64
1.4.3.	Oyun Teorisi	65
1.5.	Teknoparkların Tarihsel Gelişimi	65
1.5.1.	Küçük Sanayi Siteleri	66
1.5.2.	Serbest Bölgeler	66
1.5.3.	Organize Sanayi Bölgeleri	66
1.5.4.	Endüstri Bölgeleri	66
1.6.	Teknoparkın Kuruluşu ve Yönetici Şirketinin Kapsamı	67
1.6.1.	Teknoparkın Kuruluşu	67
1.6.2.	Yönetici Şirketinin Kapsamı	69
1.7.	Teknoparkın Denetimi	71
1.8.	Teknoparkta Çalışan Personelin Durumu	71
1.8.1.	Yabancı Uyruklu Yönetici	71
1.8.2.	Vasıflı Ar-Ge Personeli	71
1.9.	Teknoparklar ve Girişimciler İçin Destek ve Muafiyetler	77
1.9.1.	Teknoparklarda Destek ve Muafiyetler	79
1.9.2.	Girişimciler İçin Destek ve Muafiyetler	80

1.9.3.	Bağışlar ve Yardımlara Ait İndirimler	98
1.10.	Teknoparklar Çerçevesinde Mevzuat ve İctihatlar	99
1.10.1.	Teknoparklar Çerçevesinde Mevzuatlar	99
1.10.2.	Teknoparklar Çerçevesinde İctihatlar	99
1.11.	Teknoparkta Uygulanmayacak Mevzuatlar	100
1.12.	OECD Verilerine Göre Dünyadaki Belli Başlı Girişimcilik Faaliyetlerine Örnekler	100
1.12.1.	İspanya	101
1.12.2.	Amerika Birleşik Devletleri	102
1.12.3.	Çin	103
1.12.4.	İsrail	105
2.	Teknogirişim Açısından Teknoparkların İncelenmesi	106
2.1.	Teknoparkların Girişimciler Açısından Önemi	107
2.2.	Teknoparkların Kuruluşu ve Ekonomik Kalkınma	108
2.2.1.	Teknoparkların Kuruluşu	108
2.2.2.	Ekonomik Kalkınma	109
2.3.	Teknoparkların Temel Özellikleri, Avantajları Ve Dezavantajları	111
2.3.1.	Teknoparkların Temel Özellikleri	111
2.3.2.	Teknoparkların Avantajları	113
2.3.3.	Teknoparkların Dezavantajları	114

BÖLÜM III

GİRİŞİMCİLİK, YENİLİKÇİLİK VE PERFORMANS ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR UYGULAMA: ÇANAKKALE TEKNO PARK ÖRNEĞİ

1.	Araştırmanın Amacı ve Önemi	116
2.	Araştırmanın Yöntemi	117
2.1.	Evren ve Örneklem	118
2.2.	Hipotezlerin Kurulması	123
2.3.	Araştırmanın Değişkenleri	128
2.4.	İşletme Karakteristikleri	134
2.5.	Ön Test ve Güvenirlik Analizi	135

2.6.	Veri Toplama Aracı ve Yöntemi	137
3.	Araştırmanın Bulguları	138
3.1.	Genel Bilgiler	138
3.1.1.	Örnekleme İlişkin Genel Bilgiler	138
3.1.2.	Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları	140
3.2.	Ölçüm Modeli Sonuçları	142
	SONUÇ VE ÖNERİLER	187
	KAYNAKÇA	192
	EKLER	205

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1	AB'de KOBİ'lerin Tanımı	7
Tablo 2	Girişimciliğin Erken Dönemlerinde, Girişimcilerin Yenilik Temelli Fırsatları Görebilme Oranları	20
Tablo 3	Girişimciliğin Erken Dönemlerinde, Coğrafi Bölgelere Göre, 2014 Yılında, Yenilikçilik Yönelimi (Toplam Erken Evre Girişimcilik Faaliyetlerine (TGF) Göre %'si)	21
Tablo 4	Girişimci Yetiştiren Okullar	31
Tablo 5	Türkiye'deki Faaliyette Olan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	57
Tablo 6	Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Destek ve Teşvikler	78
Tablo 7	Türkiye'deki İşletmelerin Finansman Göstergeleri	106
Tablo 8	Malzemelerin Kilogram Bazında Piyasa Değerleri	112
Tablo 9	Çanakkale Teknopark'a İlişkin Özet Bilgiler	116
Tablo 10	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2015 Sıralaması	118
Tablo 11	Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına İlişkin Özet Bilgiler	120
Tablo 12	Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası İhracatçılara İlişkin Özet Bilgiler	120
Tablo 13	Faktör Boyutu Kaynakları	128
Tablo 14	İşletme Karakteristiklerinin İncelemesi	137
Tablo 15	İşletme Performansına (FP) Yönelik Boyutların Güvenilirlikleri ve Betimleyici İstatistikleri	139
Tablo 16	Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY) Performansı Ölçmeye Yönelik Ölçeğin Güvenilirliği	140
Tablo 17	Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Performansı (AGK) Ölçmeye Yönelik Ölçeğin Güvenilirliği	140
Tablo 18	İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre Boyutlarda Farklılık Testi	164
Tablo 19	İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre Tedarikçilerle İlişkiler Farklılık Testi (Tİ)	166
Tablo 20	İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre İşletme Performansları Farklılık Testi (P)	167
Tablo 21	İşletmede Faaliyet Yılına Göre Boyutlarda Farklılık Testi	167
Tablo 22	İşletmede Faaliyet Yılına Göre Ar-Ge Yönetimi Farklılık Testi (AGY)	169
Tablo 23	İşletmede Faaliyet Yılına Göre Tedarikçilerle İlişkiler Farklılık Testi (Tİ)	170
Tablo 24	İşletmede Faaliyet Yılına Göre İşletme Performansı Farklılık Testi (P)	170
Tablo 25	İşletmenin Cirosundaki İhracat Oranına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (ÜY)	171

Tablo 26	İşletmenin Ciroundaki İhracat Oranına Göre Süreç Yeniliği Farklılık Testi (SY)	173
Tablo 27	İşletmenin Ar-Ge Departmanı Olup Olmama Göre Farklılık Testi	174
Tablo 28	İşletmenin Ar-Ge Departmanının Yaşına Göre Farklılık Testi	175
Tablo 29	İşletmenin Ar-Ge Departmanının Yaşına Göre Süreç Yeniliği Farklılık Testi	176
Tablo 30	İşletmelerde Kurum Dışı Örgütlerden Ar-Ge Hizmeti Almaya Göre Farklılık Testi	177
Tablo 31	İşletmelerde Herhangi Bir Kalite Sistemi Olup Olmamasına Göre Farklılık Testi	178
Tablo 32	İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni Ürün Veya Hizmet Sayısına Göre Farklılık Testi	179
Tablo 33	İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni Ürün veya Hizmet Sayısına Göre Organizasyonel İşbirliği Boyutunda Farklılık Testi (Ol)	181
Tablo 34	İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni İş Süreci Sayısına Göre Farklılık Testi	181

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Girişimciliğin Avantaj Ve Dezavantajları	25
Şekil 2	Girişimcilik Politikası Yapısı	28
Şekil 3	Girişimcilik Ekosistemi	29
Şekil 4	İşletme Performansı Muhtemel Modeli	121
Şekil 5	Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi Muhtemel Modeli	124
Şekil 6	Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi Muhtemel Modeli	125
Şekil 7	Teknogirişimcilik Muhtemel Modeli	125
Şekil 8	Hipotez 1a ve 9a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	140
Şekil 9	Hipotez 1b ve 9b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	141
Şekil 10	Hipotez 1a, 1b, 9a, 9b, 13a ve 13b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	143
Şekil 11	Hipotez 2a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	144
Şekil 12	Hipotez 2b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	145
Şekil 13	Hipotez 14a ve 14b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	146
Şekil 14	Hipotez 3a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	147
Şekil 15	Hipotez 3b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	148
Şekil 16	Hipotez 15a ve 15b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	149
Şekil 17	Hipotez 16a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	150
Şekil 18	Hipotez 16b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	151
Şekil 19	Hipotez 17a ve 17b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	152
Şekil 20	Hipotez 18a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	153
Şekil 21	Hipotez 18b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	154
Şekil 22	Hipotez 19a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	155
Şekil 23	Hipotez 19b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	156
Şekil 24	Hipotez 20a ve 20b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	157
Şekil 25	Hipotez 21a İçin Yapısal Model ve İlişkiler	158
Şekil 26	Hipotez 21b İçin Yapısal Model ve İlişkiler	159

Şekil 27	Hipotez 21b İçin "t" Değerleri	159
Şekil 28	Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY) Performansına Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi	160
Şekil 29	Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi (AGK) Performansına Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi	161
Şekil 30	Muhtemel Kurulması Hedeflenen Model	182

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Tescil ve Terkin Durumu (2010-2013)	9
Grafik 2	Bazı Ülkelerin AR-GE Harcamalarının / GSYH'ya Oranları (%) (2005, 2015)	101
Grafik 3	Çin Halk Cumhuriyeti'yle Türkiye'nin 2010-2015 Yılları Arasında AR-GE Harcamaları ve İhracat İlişkisi	103

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BİLKENT	: Bilim Kenti
BOBİ	: Büyük ve Orta Ölçekli İşletmeler
BSTB	: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
BTP	: Bilim ve Teknoloji Parkları
ÇOMÜ	: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
CSSD	: Çin – Singapur Suzhou Endüstri Parkı Geliştirme Grubu (The China-Singapore Suzhou Industrial Park Development Group)
DK	: Değerlendirme Kurulu
FDI	: Doğrudan Yabancı Yatırım (Foreign Direct Investment)
GEM	: Küresel Girişimcilik Görünümü (Global Entrepreneurship Monitor)
IASP	: Uluslararası Bilim Parkları Birliği (International Association Of Science Parks)
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation)
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KİT	: Kamu İktisadî Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdarisi Başkanlığı
MLE	: Maksimum Olabilirlik Tahmini (Maximum Likelihood Estimation)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Co-operation and Development)
OSB	: Organize Sanayi Bölgeleri
SAGGM	: Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
SIP	: Suzhou Endüstri Parkı (Suzhou Industrial Park)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

- TGB** : Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- TGBK** : Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu
- TGF** : Toplam Erken Evre Girişimcilik Faaliyetleri
- TMK** : Türk Medeni Kanunu
- TTK** : Türk Ticaret Kanunu
- TTO** : Teknoloji Transfer Ofisi
- TÜBİTAK** : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- TTGV** : Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

GİRİŞ

20'nci yüzyılın ortalarından itibaren, batıda önem kazanan girişimcilik, kültürel bir olgu olmuştur. Ülkelerin kalkınmasında, girişimcilik ruhunun varlığı, kolaylaştırıcı bir role bürünmüştür. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İsrail gibi ülkeler hızla zenginleşmiştir.

Türkiye'de, girişimcilik konusunda 1980'li yıllardan itibaren ciddi hareketliliğin olduğu görülmüştür. Türkiye'de girişimcilere, pek çok kuruluş, mali ve teknik destek sağlamıştır. Türkiye'de girişimciler, öncelikle devletin sağladığı destekleri kullanmışlardır. Ayrıca, 1990 yılında kurulan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve yerel teknoloji geliştirme bölgeleri, girişimciliğe zemin oluşturmuşlardır. Teknopark ve benzeri uygulamalar, girişimcilerin büyümesi ve gelişmesi açısından, sinerji oluşturmuşlardır. Sanayi ve üniversite iş birliğinin somut göstergesi olan teknoloji üsleri; katma değeri yüksek ürün ve hizmetin hayat bulduğu, merkezler olarak karşımıza çıkmışlardır.

Araştırmalar, bilgi yoğun teknolojilerin kullanımının, katma değeri yüksek ürün ve hizmetlerin, ekonomiye kazandırılmasının önemli olduğunu göstermektedir. Bunun sağlanması üniversitelerle sanayinin işbirliğini gerektirmektedir. Türkiye'de üniversitelerin, araştırma ve geliştirme altyapıları ile özel sektörün olanakları, tam olarak girişimciliğe yönlendirilememiştir. Türkiye'de üniversitelerin çoğu, devlet tarafından finanse edilegelmiştir. Tarafların rekabet gücü uluslararası boyutta yeterince arttırılamamıştır.

Bu nedenlerle işletmelerde bilginin yönetilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Entelektüel sermayenin işletmenin beyin gücü olduğu düşünülürse, bilgi yönetimi de söz konusu gücün tetikleyicisidir. Tüm bu gelişmeler ışığında, teknik bilgiyi ticarileştirmek, verimliliği artırmak, üretim maliyetlerini düşürmek, teknoloji yoğun üretimi ve girişimciliği desteklemenin önemini artırmıştır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ), yeni ve ileri teknolojilere uyum sağlaması için çabalar gösterilmektedir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun kararları çerçevesinde, teknoloji yoğun alanlara yatırım olanakları sağlanmaktadır. Araştırmacı ve vasıflı kişilere, iş imkânı yaratılarak, teknoloji transferi kolaylaşmaktadır. Nitekim, ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin, ülkeye girişi hızlanmaktadır. Teknolojinin ticarileştirilmesinin önemi düşünüldüğünde, yasa yapıcılar açısından, üniversite – sanayi iş birliğinin alt yapısının önemi anlaşılmaktadır.

Bugün, bilginin odak noktası olan üniversiteler ile ekonomik kalkınmanın itici gücü işletmelerin bulunduğu teknoparklar ve benzeri bölgeler, yaygınlaşmaktadır. Dünya’da gelişmiş ülkelerdeki teknopark örnekleri incelendiğinde, Türkiye açısından önemi, daha da artmaktadır.

Çalışmalar göstermektedir ki; gerekli yasal mevzuatlar oluşturularak, üniversite sanayi iş birliği, kolaylaşmaktadır. Ulusların, girişimcilik potansiyelleri artmaktadır. İşletmeler, Ar-Ge yapmak ve akademisyenler de girişimci olmak istemektedirler. Taraflar, yasal alt yapı ve sermaye aktarımı konusunda arayış içerisindeyler. Dünya üzerinde, Amerika’daki Silikon Vadisi’ne alternatif New York eksenli olarak “Silikon Alley” pratiği geliştirilirken, Türkiye ve benzeri ülkelerde örnekleri çoğaltılmaya çalışılmaktadır. Bu durum teknolojinin, girişimsel ve yenilikçilik boyutlarının öneminin gittikçe arttığının göstergesidir.

21’inci yüzyılda, ulusal sermaye desteklerinin, girişimcilikteki rolü sorgulanmaktadır. Teknoparklar üzerinden yapılacak destekler incelenmektedir. Ulusların girişimci potansiyellerine sağlanabilecek destek ve kolaylıkların neler olduğu, daha fazla nasıl ön plana çıkarılabilir, sorularına cevaplar aranmaktadır. Özellikle teknopark ve teknogirişim ilişkisi ön plandadır. Böylelikle ulusal yasa yapıcılar, teknoparklar hakkında mevzuatlar oluşturmaktadırlar.

İnsanlar çok farklı fikirleri düşünebilirler. Bu fikirler yenilikçi bir yapıda olabilirler. Oysaki önemli olan bu yeni fikirleri ticarileştirebilmektir. Steve Jobs, mühendis değil bir tasarımcı olarak, yenilikçi fikirlerini tutkuyla sarılarak, konunun yetkin kişileri ile beraber, bir takım halinde çalışarak, yenilikçi fikirleri ticarileştirmiştir. Sonuçta, Apple isimli bir marka ortaya çıkmıştır.

Yenilikçiliğin şekil aldığı, özellikle startup tabanlı, girişimcilerin, küçük ve orta boy işletmelerin, teknoparklarda, nasıl çalışabileceği, nasıl iş birlikleri kurabileceği, nelere etki edebileceği artık bilinmektedir. Kurulacak teknoparkların, bu yenilikçilik iklimini yaratması ve girişimcelere zemin oluşturması, belirleyici bir rol olacaktır.

Girişimciler açısından, yenilikçi bir yaklaşımla teknolojiyi yönetmesi, çıktılar üzerinde etkiler oluşturmaktadır. Çıktıların da işletme performansı üzerinde yansımaları olmaktadır. Teknoparklarında bu oluşuma zemin oluşturduğu görülmektedir. Sonuçta bunlar birbirlerini tetikleyen kavramlardır. Öte yandan yenilik ve girişimcilik adına olumlu gelişmelerin işletme performansına yansımaları yöneticilerin teknolojiyi yönetme ve algılama biçimleriyle yakından ilişkilidir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde girişimcilikten ve yenilikçilikten bahsedilmektedir. Girişimcilik konusuyla alakalı olarak; kavramsal ve temel boyutları ile tarihsel süreç ele alınmaktadır. Aynı zamanda yaratıcılık, yenilikçilik ve girişimcilik kavramları arasındaki ilişkiler tartışılmaktadır.

İkinci bölümde ise; teknoparklar ve teknogirişim kavramlarından bahsedilmektedir. Teknopark anlatısı, kavramsal ve hukuksal boyutundan, kuruluş amaçlarından, teorik yaklaşımlarından, tarihsel sürecinden, yönetici şirketin durumundan, denetiminden, insan kaynaklarından, mevzuat yapısından ve dünyadaki örneklerinden oluşmaktadır. Ayrıca, teknogirişim açısından da teknoparklar değerlendirilmektedir.

Son bölümde, Çanakale Teknopark eksenli olarak yapılan görgül çalışmaya yer verilmektedir. Örneklem kütlesi olarak seçilen işletme yöneticilerinin, teknoloji yönetimi davranışlarının yenilikçiliğe ve yenilikçiliğin de işletme performansına olan katkılarının ne seviyelerde olduğuna dair araştırma sonuçları; kurulan hipotezler çerçevesinde tartışılmaktadır.

BÖLÜM I

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI, TEMEL BOYUTLARI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1. Kavramsal Boyut

Uluslararası iş literatüründe, girişimciliğe olan bilimsel ilgi, nispeten mesafeli olmuştur. Yönetim çalışmalarında girişimcilik ile ilgili başlıca literatürün çoğunluğu, girişimci davranışların belirleyicileri ve bireysel girişimcilerin karakteristikleri gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Böylece, girişimci girişimlerin, gelişebilen uluslararası bağlamında ve bu uluslararası bağlamda girişimci kararların verilmesini etkileyen yollara, nadiren hitap edilmiştir (Tulder, Tavares-Lehman ve Verbeke, 2011:1). Devletlerin kalkınmalarında girişimcilik kültürü, önemli bir alt yapı elemanı olarak işlev görmektedir. Pek çok ülkenin gelişim seyrinde, girişimcilik ruhunun etkisi yadsınamaz. Girişimcilik kavramını farklı tanımlarla birlikte; süreç ve faaliyeti yapan ekseninde irdeleyebiliriz.

1.1. Girişim

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde girişim kelimesi, bir işe girişme, teşebbüs, iktisat terimi olarak, planlı bir biçimde bir işe girişme olarak tanımlanmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5526cf5f682300.82942093). Girişimin karşılığı olan “enterprise” kelimesi İngilizcede (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/enterprise>):

- Bir iş organizasyonu;
- Pek çok insanın katılımını gerektiren zor bir faaliyet veya proje;
- Tehlikeli ve zor şeyleri arzulama veya yeni yollarla sorunları çözme kabiliyeti, şeklinde tanımlanmıştır.

Günümüz dünyasında girişim kavramının en üst seviyede olduğu ülke, Amerika Birleşik Devletleri'dir. Birçok durumda, ABD ekonomisinin gelişimi, tüm yeni endüstriler, yeni büyüyen veya yükselen şirketler vasıtasıyla ateşlenmektedir. Burada, risk sermayecileri, sadece dönüştürücü potansiyele sahip düşünceleri, sürekli olarak belirleyerek ve fonlayarak, ekonominin iyi veya kötü gittiği zamanlarında, liderlik rolünü üstlenirler. Girişimin, gelecekte fırsat olabilecek, en umut verici, gelişen teknolojilere ve endüstrilere, hızlı bir şekilde yönelerek, sermaye dağıtımı yapılabilen, en etkili bir mekanizma olduğu kanıtlanmıştır. Bu mekanizma ile henüz hayata geçirilmemiş parlak fikirler, proje veya yöntemler finanse edilerek desteklenmekte ve sürdürülebilirliği sağlanarak, milyonlarca kişiye iş ve ekonomik değer sağlanmaktadır (Heesen, 2011: 1).

Girişim, ticari veya risk edilebilen kazanımların, kâr umuduyla tehlikeye atılması olan işletme veya riski ifade eden kavramdır (<http://dictionary.reference.com/browse/venture>). Sonuçta girişim: *Eldeki mevcut kazanımları riske atarak, hayata geçirilmemiş durumda olan parlak fikirlerin, finanse edilmesi, desteklenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıyla, çok sayıda iş, gelir ve ekonomik değer elde edilebilmesi süreci ve organizasyonudur.*

1.2. Girişimci

Literatürde girişimci kavramının kökeni ortaçağa kadar götürülmektedir. O zamanlar *entreprendre* kelimesi, *üstlenmek* anlamına gelmektedir. XVII. yüzyılda Fransız askeri terimi şeklinde anlam kazanan girişimci; askeri birliklere rehberlik yapan, sorumluluğu üstlenen kişiler için kullanılmıştır. İş dünyasında ise, 18'inci yüzyılda, Fransa'da İrlanda asıllı *Richard Cantillon* tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Girişimci olarak bilinen insanlar; kurumlara, toplumlara ve insanlığa rehberlik etmiştir. Girişimci, Latince'de *intare* kökünden gelmektedir. İngilizce'de *enter* (giriş) ve *pre* (ilk) kelimelerinin birleşimi olan *entrepreneur* kelimesi ile ifade edilir. Girişimci günümüzde, üstlenen ticaret yapabilen kişiler için kullanılmaktadır (Marangoz, 2013: 1-2). Türkiye'de girişim, girişimci, teşebbüs, müteşebbis kavramları genellikle birbirinin yerine kullanılmaktadır. Girişim kavramı, teşebbüs kavramı ile beraber işletme manasında da kullanılmaktadır (Küçük, 2013: 25).

Avrupa Birliği mevzuatı açısından girişim terimi; antitröst yasasının amacına yönelik olarak, hukuki statüsü ve nasıl finanse edildiği dikkate alınmadan, tanımlanmıştır. Belli bir piyasada mal ve hizmet sunumundan oluşan faaliyetleri kapsayan ve iktisadi bir faaliyette bulunan, her türlü tüzel kişi, girişimci olarak nitelendirilmektedir. Bir faaliyetin girişim olarak kabul edilmesi için, kar amacı gütmesine ihtiyaç yoktur. Ayrıca kamu kuruluşları da hariç tutulmamaktadır. Girişim ile ilgili olarak, birleşmelerden bahsedilirken, bir şirket birleşmesine veya kontrolün ele geçirilmesine konu olan, doğrudan katılımcılardan bahsedilmektedir (<http://www.hiz.hr/icttrain/tr/trainings/03/08.html>). Girişimciler, üç ana özelliği olan kişilerdir (Marangoz, 2013: 3).

- Ekonomik mal ve / veya hizmet üretmek ve / veya pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli bir biçimde bir araya getirir,
- Maddi ve manevi kazanım amacı güder,
- Girişimlerinin sonucu doğabilecek tüm risklere katlanır.

1.3. Girişimcilik

Girişimcilik (entrepreneurship) kavramını bu gün kullandığımız anlamıyla iktisat literatüründe Jean Babtiste Say kullanmıştır. Say'a göre, girişimci kavramını bütün üretim faktörlerini bir araya getirerek ihtiyaç duyulan bir malı, üreten ve bunun karşılığında elde edeceği kar için riski üstlenen, kişi olarak tanımlamaktadır. Say, İktisat İncelemesi isimli eserinde (1803), girişimcinin elde ettiği kar ile sermaye sahibinin karının birbirinden ayrı olduğunu yazmıştır. Fransız ekonomist Nicolas Baudeau, girişimcinin çeşitli yenilikler yaparak, maliyet minimuzasyonu ile maksimum karı hedefleyen yenilikçi bir kişiliği temsil ettiğini ifade etmiştir. Avusturyalı iktisatçı ve siyaset bilimci Schumpeter, 1934 yılında tekrar yayımlanan Ekonomik Kalkınma Teorisi isimli eserinde ise, girişimcinin yenilikçi olma özelliği üzerinde durmuştur (Çiftçi vd., 2014: 77).

Girişimcilik atıl kaynakların topluma ve ekonomiye katılmasını sağlayan sosyolojik bir kavramdır. Girişimcilik kültürünün yaygınlaşmasıyla toplumun demokrasi olgusunun gelişmesi sağlanır. Kaynakların rasyonel kullanılması sonucunda ise toplumsal barış perçinlenmiş olur. Girişimcilik sayesinde orta sınıf güçlenir, istihdam ortamının geliştirilmesiyle işsizlik azalır, teknoloji gelişir ve yaygınlaşır. Toplumda girişimcilik kültürü ne kadar yaygın olursa, işsizlikte o kadar az olur. İnsan yaşam sistemlerinden olan kan dolaşım sistemindeki bir kalp gibi, toplumun yaşam sistemlerinden olan toplumsal yapıya devamlı suretle yeni bir enerji pompalanır (İlhan, 2005: 218).

Girişimcilik kavramı, bir organizasyonun oluşturulması, sermaye ile kaynakların elde edilmesi ve kurumsal yapının kurulması amacıyla organize olma amacını güder. Girişimcilik çalışması, organizasyon hedefiyle başlar, sonunda kurumsal yapıya kavuşur veya oluşumunu tamamlayamama sonucuyla biter. Girişimci, bireysel ya da ekip halinde imkânları tanımlayıp, şartları ortaya koyan ve mevcut olanaklar kapsamında organizasyon oluşturarak, kuruluşun devamlılığını sağlayan kişilere denir (Yılmaz, 2014: 299). Tüm bu açıklamalar ışığında, girişimcilik dürtüsüyle, başlangıç yapabilen unsurlar nelerdir? Girişimcilik birçok farklı yönleri kapsayan, farklı olağanüstü kabiliyetlerin ve yeteneklerin bir ifadesidir (Kohlert, Fadai ve Sachs, 2013: 4). Bu açıklamalardan sonra girişimcilik serüveninin dünden bugüne gelişim seyrine bakılabilir. Değişik girişimcilik boyutları mevcuttur. Bu boyutlar arasında özellikle dört boyut öne çıkmaktadır.

- **Aile şirketleri**, girişimcilik boyutlarından bitanesidir. Her girişim başlangıçta bireysel bir çabanın ürünüdür ve genellikle aile işletmesi şeklinde başlar. Büyüdükçe aile şirketine dönüşür. Aile şirketi, bir anlamda, girişimcilikle eşanlamalı bir kavramdır. Bir girişimci ya da bir girişimciler grubunun, belirli bir fikir etrafında bir araya gelerek, varlıklarının bu fikrin gelişmesi etrafında örgütlenmesidir. İlk amaç şirketin ayakta

kalabilmesi ve yok olup gitmemesidir. Tüm çabalar şirketin büyümesi için harcanır (İlter, 2001: 5).

- **Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ)**, farklı bir boyuttur. Girişimcinin şahsında anlam bulan işletmeler belirli bir ölçeğe ulaşıncaya kadar KOBİ olarak tarif edilir. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmeliğin 4'üncü maddesinin b fıkrasında, kapsam çizilmiştir. Tanımlamasına göre ekonomik birimlerin veya girişimlerin aşağıdaki koşullarda olması gerekmektedir.

-Yıllık ikiyüzelli kişiden az çalışan istihdam edilmelidir.

-Yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri, kırk milyon Türk Lirasını aşmamalıdır.

Aynı yönetmeliğin 5'inci maddesine göre yapılan sınıflandırma şöyledir: mikro işletme (10 kişiden az çalışan), küçük işletme (50 kişiden az çalışan) ve orta büyüklükteki işletme (250 kişiden az çalışan).

KOBİ'ler Avrupa Birliği mevzuatına göre incelendiğinde, Avrupa Birliğinin 6 Mayıs 2003 tarihli C(2003) 1422 sayılı Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımına ilişkin Komisyon Tavsiyesinde tanımı yapıldığı, görülmektedir. Tavsiye kararının 2'nci maddesinin b fıkrasına istinaden, EK-1'inin 2, 3 ve 7'nci maddelerinde kapsamı çizilmiştir. Çizilen kapsama göre oluşturulan görünüm Tablo 1'de sunulmuştur (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex:32003H0361>). KOBİ'lerin önündeki en önemli sorun büyüme ve kurumsallaşmadır. Büyümeyi başaran KOBİ'lerin dikkat etmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Girişimciler, organizasyonun hayatta kalmasını ve gelişmesini sağlamalıdır. Girişimin yaşamını sürdürebilmesi için yönetim sorumluluklarını yerine getirmemeli, mülkiyetin uygunluğuna göre hareket etmelidir (Beaver ve Jennings, 2005: 11). Girişimci değişimi yönetebilmelidir.

Tablo 1: AB'de KOBİ'lerin Tanımı

KOBİ	Çalışan Sayısı (kişi) (X)	Yıllık Ciro (milyon €) (Y)	Bilanço (milyon €) (Z)	Bağımsızlık Durumu
Orta	$50 \leq X < 250$	$10 \leq Y < 50$	$10 \leq Z < 43$	Bir veya birkaç işletme tarafından %25 veya daha fazla ortaklığının olmaması.
Küçük	$10 \leq X < 50$	$2 \leq Y < 10$	$2 \leq Z < 10$	
Mikro	$0 \leq X < 10$	$0 \leq Y < 2$	$0 \leq Z < 2$	

Kaynak: Durman ve Önder, 2007: 10; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex:32003H0361>.

- **Yenilikçi ve teknoloji odaklı işletmeler**, günümüzün organizasyonlarıdır. 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunun

4'üncü maddesinin 7'nci fıkrasında anlatılmaktadır. Söz konusu mevzuata istinaden Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Teknoloji ve Yenilik Destek Programlarına İlişkin Yönetmelik yürürlüktedir. Yönetmeliğin 28'inci maddesi çerçevesinde, yenilikçi ve teknolojik odaklı şirketlerin esasları çizilmiştir. Esaslar çerçevesinde, 1508 kodlu TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı bulunmaktadır. Programın dayanağı olan TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı Uygulama Esaslarının 2'nci maddesi tanım sunmaktadır. Tanıma göre, *“Girişimcilerin yenilik tanımı çerçevesinde, yeni bir ürün ya da yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında yürüttükleri, Ar-Ge nitelikli projeler ve bu projeleri yürüttükleri kuruluşlardır.”*

- **Startup işletmeler ve yeni kurulan veya kazanılmış iş birimleri**, dünyanın kullandığı bir tekniktir. 1978'de Silikon Vadisi'nin ortaya çıkma sürecinden başlayarak, 21 yıl boyunca 8 yüksek teknoloji şirketinde, startup şirket süreçlerini yaşayan Steve Blank, eserlerinde startup şirketlerini tanımlamıştır (<http://steveblank.com/about/>). Yıllardır büyük bir şirketin sadece küçük versiyonlarındaki hali olarak görüldüğünü yazmaktadır. Aynı zamanda, tekrarlanabilir ve ölçeklenebilir bir iş modeli bulmak için tasarlanmış geçici bir organizasyonun başlangıcı olarak görülmektedir. Mevcut tanımlar çerçevesinde kısaca, *startup “yeni bir girişim veya var olan şirkette yeni bir bölüm ya da iş birimidir”* (Blank, 2012). Günümüzde ortalama işletme ömrü gittikçe azalmıştır. Girişimlerin ortalama 5 yıl sonrasında varlıklarını sürdürmeleri, şirket satın almaları veya şirket birleşmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Startup'da, özünü destekleyen bir şekil olarak, üniversitenin konumunu açıkça dikkat çektiğinden beri, tanımı daralmıştır (Hogan ve Zhou, 2010: 10).

- Spinoff işletmeler; kurumsal yapıların atıl kalmış bölümleri için alternatif bir seçenektir. Bu bölümler maddi bir değere dönüşmesi için spinofflara dönüştürülebilir. Startup işletmeler gibi, spinofflarda teknolojik tabanlı işletmelerdir. Spinoff, bir startup şirket geliştirmek ve teknolojiyi ticarileştirmek için kurulan, startup'ın özünü oluşturan bir oluşumdur (Bray ve Lee, 2000: 2).

1.4. Yeni Girişimcilikten Teknogirişimciliğe

İstihdam ve ekonomik büyümenin kaynağı Kırım'a göre (2010), yeni girişimciliktir. Yeni girişim olarak addedilen startuplar; resmi kayıtlarda ağırlıklı olarak teknogirişim olarak ifade edilmektedir. Teknogirişimler teknoloji içerikli ve yüksek büyüme tempolu teşebbüslerdir. Örneğin ABD Census Bureau'nun istatistiklerine göre, 1980-2005 arası 25 yıllık dönemde ülkede net istihdamın büyük kısmı, 5 yaşından daha genç şirketlerden gelmiştir. Eğer, *“startup”* adı verilen, yeni girişimci şirketler olmasa, ABD'deki aynı dönem istihdam artışı negatif olarak tahminlenmiştir. İsrail, Hindistan, Çin, Singapur ve Yeni

Zelanda örnekleri de benzer sonuçlara sahiptir. İnovasyon ve yeni girişimcilik, istihdamı ve büyümeyi artıran faktörlerdir (Kırım, 2010: 18).

Türkçe’de “startup” kavramının karşılığı olarak “yeni girişim” (Şen, ?) kavramı kabul görse de “teknogirişim” kavramını kullanmak daha ayırt edici olacaktır. Çünkü “yeni girişimci” denildiğinde çoğunlukla herhangi bir sektörde yeni iş kuran girişimci anlaşılmaktadır. Oysa startup’lar son yenilik ve teknoloji odaklı bilgi yoğun çalışanlardan oluşan bilgi toplumunun işletmeleridir. Literatür ve ilgili mevzuatı gözeterek teknogirişimi: *“teknoloji ve yenilik odaklı iş fikirlerinin, bir iş planı çerçevesinde, katma değeri yüksek, nitelikli istihdam yaratma potansiyeline sahip, birkaç yıl içerisinde yatırımın üç beş katı kazandırabilecek girişimlerdir”* şeklinde tanımlayabiliriz.

2. Girişimcilikle İlgili Diğer Kavramlar

Yönetim bilimi literatüründe çoğu kez yönetici, girişimci, lider, işveren ve sermayeder terimleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Girişimcilikle yakından ilgili ve hatta bazen girişimcilik yerine kullanılan kavramlar aşağıda sıralanmıştır (Türkmen, 2007: 3-12).

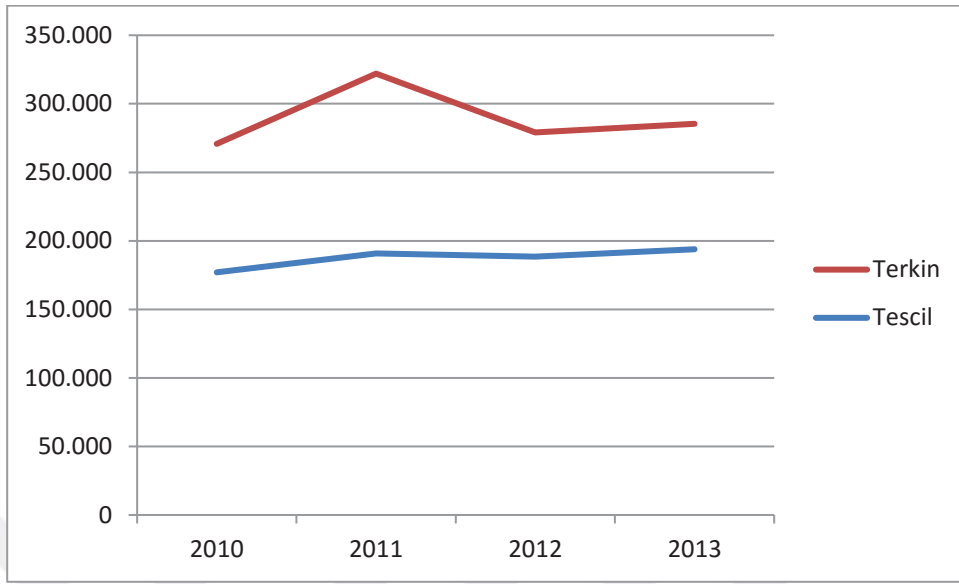
2.1. Esnaflık

Esnafın kelime manası *sınıflar* demektir. Zanaatkâr ve küçük ticarethaneler esnaf olarak anılır. Esnaf ile taciri ayırmada, emek ile sermaye yoğunluğu dikkate alınır. 7 Haziran 2005 tarihli 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 3’üncü maddesinin a fıkrası ile yapılan tanıma göre, gezici veya sabit bir mekânda bulunabilirler. Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahildirler. Ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktardadır. Basit usulde vergilendirilerek, işletme hesabı esasına göre deftere tabi olarak, vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimselerdir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5362.pdf>).

Türkiye’deki 2010 – 2013 yılları arasındaki esnaf kayıt hareketliliği durumu Grafik 1’de sunulmuştur. En dikkat çekici gösterge olarak, 2011 yılında Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu kayıtlarından, sicil kaydı sildirme sayısının zirve yapmış olduğu gözükmemektedir. Türkiye’de yerel seçimlerin olduğu bir yıl olan 2011 yılında esnaf sayısının azalma sebepleri araştırılabilir.

2.2. Tacirlik

13 Ocak 2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 12:17’nci maddelerinde tacir kavramı, gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere iki kısımda tanımlanmıştır.

Grafik 1

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Tescil ve Terkin Durumu (2010-2013)

(Türkiye Esnaf ve [t.y.])

2.2.1. Gerçek Kişi Olarak Tacir

Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye *tacir* denmektedir. Aşağıdaki durumlardan birinin oluşması durumunda, fiilen işletme faaliyete başlamamış olsa dahi, gerçek kişiler tacir sayılmaktadır.

- Gerçek kişi, bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmelidir.
- Gerçek kişi işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmelidir.

Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına, ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olmaktadır.

22 Kasım 2001 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 10'uncu maddesinde belirtilen fiil ehliyeti için, ayırt etme gücü olmayan veya kısıtlı olan kişiler adına, ticari işletmeyi işleten yasal temsilci, tacir sayılmamaktadır. Tacir sıfatı, temsil edilene ait olmaktadır. Ancak, yasal temsilci ceza hükümlerinin uygulanması yönünden tacir gibi sorumlu tutulmaktadır.

Ayrıca;

- Kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan yasağa aykırı şekilde,

- Başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan, ticari işletmeyi işleten gerçek kişiler, tacir sayılmaktadır.

Yasak durumda olmasına rağmen tacir olan gerçek kişilerin, hareketlerinin doğurduğu hukuki, cezai ve disipline ilişkin sorumluluk devam etmektedir.

Aşağıda belirtilen sanat ve ticaretle uğraşan, esnaflar tüccar değildir.

- İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayananlar,

- Geliri TTK'nın 11'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kararnamedeki sınırları aşmayanlar.

Ancak tacir sayılmayan esnafların;

- Tacirlere özgü olan TTK'nın 20'nci maddesinde hükmedilen ücret isteme hakkı,

- TTK'nın 53'üncü maddesinde hükmedilen işletme adını tescil etme hakkı,

- TMK'nın 950'nci maddesinin ikinci fıkrasında hükmedilen hapis hakkı bulunmaktadır.

2.2.2. Tüzel Kişi Olarak Tacir

Ticaret işletmeleriyle amacına varmak için ticari bir işletme işletilmesi asıldır. İşleten vakıf veya dernek olabilir. Ayrıca, kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar. Burada dikkat çekilen, kuran değil, kurulan tüzel kişi tanımlanmaktadır.

Aşağıdaki tüzel kişiliklerin kendileri tacir sayılmazlar;

- Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilikleri, kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar,

- Bir ticari işletmeyi ister doğrudan doğruya, ister kamu hukuku hükümlerine göre yöneten ve işleten tüzel kişiler.

Burada da kurulandan değil kuran tüzel kişilere dikkat çekilmektedir. Bunu şu örnekle açıklayalım. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tüzel kişi olarak tacir değil ama

iştiraklısı olan Çanakkale Teknopark Genel Müdürlüğü tüzel kişi olarak tacir sıfatına haizdir.

2.2.3. Donatma İştiraki Olarak Tacir

Tacire ilişkin hükümler donatma iştirakine de aynen uygulanmaktadır. Donatma iştiraki, deniz ticareti hukukuna özgü bir ortaklık tipi olan, tüzel kişiliği olup olmadığı, bu nedenle tacir sıfatının, ortaklığa mı, ortaklara mı ait olduğu tartışılmalı bir kavramdır. 13 Ocak 2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, eski kanunda olduğu gibi, işi kısa yoldan çözümlenmiştir. Donatma iştirakinin mahiyetine ilişmeyerek “tacir”lere ait hükümlerin “donatma iştiraki hakkında” uygulanacağını belirtmekle yetinmiştir (İmregün, 2000: 17; TTK. m. 17). Donatma iştirakinin ticaret ünvanı, ortak donatanlardan en az birinin adı ve soyadını veya deniz ticaretinde kullanılan geminin adını içerir. Soyadları ve gemi adı kısaltılmaz. Ticaret ünvanında ayrıca donatma iştirakini gösterecek bir ibare de bulunur (TTK. m 44).

2.3. İşletme Sahipliği

İşletme sahiplerinin mülkiyet sahipliği, varlıklar üzerindeki hakların kullanılarak kazanç elde etme ve mevcut varlıkların tasarruf hakkını elde bulundurmaktır demektir. Diğer taraftan, işletme sahipliğinden kaynaklanan mülkiyet hakkının, gerek elde edilmesi ve gerekse yönetsel devri, bir değişim işlemi gerektirir. Mülkiyet hakkının yönetsel devri, ekonomik bir temele dayanır. İşletme sahiplerinin mülkiyet haklarını devretmeleri, doğal olarak bu hakka sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Küçük işletmelerde yöneticilik ve sahiplik tek elde bulunmaktadır. Büyük ölçekli işletmelerde ise, yönetsel fonksiyonların artmasına paralel olarak, yönetsel yetkiler dağıtılarak, sorumluluklar rahatlatılmıştır (Akın, 2004: 129).

2.4. Teknokratlık

KOBİ’lerde olsun BOBİ’lerde olsun, teknisyenlik ve yöneticilik yanında İngilizcesi intrapreneurship olan iç girişimcilik veya kurum içi girişimcilik ile girişimcilik bilgi toplumunun küresel ekonomisinde büyük önem kazanmaya başlamıştır. Adı geçen meslekler arasındaki ilişkide de girişimci hayali yüksek, misyon ve vizyon sahibi olan bir kişi olarak ön plana çıkmaktadır. Yönetici ise akılcı ve pragmatiktir. Ortamı derleyip toparlamayı, işleri yürütmeyi amaçlamaktadır. Girişimcinin kurduğu kurumu işletmeye ve devamlılığını sağlamaya çalışır. Ar-Ge faaliyetinde görevli personeli de kapsayan teknokratlık ise yapılan bir işe dönük olarak çalışır. Yapılan işin kaliteli olması, zamanında yapılması daha fazla öne çıkar. Bu gerekleri yerine getirmek maksadıyla teknisyenlik yapan bir zat işinin daima başındadır (Müftüoğlu, 2013, Ekim 25).

2.5. Yöneticilik

Bir yönetici, stratejik kararlar alabilmesi için; senaryoları kullanabilmeli, yöneticilik becerisine sahip olabilmeli ve karmaşık olayları çözebilmelidir. Yöneticinin stratejik kararlar alabilmesi için dört yaklaşım önerilmiştir (Uysal, 2001: 48):

- Duyarlılık / Risk tayini
- Stratejiyi değerlendirme
- Strateji geliştirme ("planlama odaklı senaryo kullanarak")
- Strateji geliştirme ("planlama odaklı senaryo kullanmadan")

2.6. Liderlik

Mensup olduğu topluma yarar sağlayan, değişimi yönetmek için sorumluluğu, sezgi, zekâ ve bilgiye dayalı karar ya da uygulamalarla taşıyan, kişiye *lider* ya da *önder* denir. Lider, elindeki gücü kullanabilme kapasitesine bağlı olarak, çevresini etkileyen kişidir. Gerekliğinde aldığı zor kararların ve sonuçlarının arkasında durmasını bilir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Liderlik>).

2.7. İşveren

22 Mayıs 2003 tarihli 4847 sayılı İş Kanunu'nun 2'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi denmektedir. İşçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye ise iş ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime de işyeri olarak nitelendirilmektedir.

2.8. Sermayedar

Bir işletme kurmak adına gerekli olan sermayeye yani, mal ve hizmet üretmek için gerekli olan üretim araçlarına, sahip olan kişiye, *sermayedar* denir. Sermayeye sahip kişiler, toplumdaki bir ihtiyacı sezerek ve bu ihtiyacı karşılamak üzere, elindeki sermayeyi yatırıma dönüştürebilirler. Sermayesi olan kişinin, mutlaka girişimcilik özelliklerine sahip olacağına dair bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bazı sermayedarlarda, hiçbir girişimcilik özelliği ve becerisi olmamasına rağmen, ellerindeki sermayeyi, borç olarak, girişimcilik niteliklerine sahip olan kişilere verebilmektedirler. Sermayeyi verdiği kişilerle, bir anlamda, ortaklık kurma yoluyla, girişimi harekete geçirmeyi tercih edebilmektedirler (Güney, 2008: 67).

3. Girişimciliğin Temel Fonksiyonları

Bir girişimcinin gerçekleştireceği bir girişim için, üç önemli konuyu dikkate alması gerekir. İlk olarak, girişimcinin çevresel trendler ve değişimlerin yarattığı fırsatların takip edilmesidir. İkinci önemli konu ise, yenilik konusudur. Girişimciler, yeni ürünler, hizmetler ve iş süreçlerinin yeni yolları ile yaklaşımlarını keşfedip piyasaya veya kuruluşuna uygulayabilmelidir. Son olarak da büyümeyi sağlayabilmelidir. Girişimciler sabit kalmak istemezler. Büyümek, genişlemek isterler. Girişimciler büyümek için sürekli olarak yeni trendleri arar ve yeni ürün ile yaklaşımları takip etmek için mücadele ederler. Büyümenin yollarını ararlar. Küçülmek istemezler (Bakırtaş ve Tekinşen, 2006: 128)

Girişimcilik, gerek toplum hayatının gelişimi, gerekse ekonomik yaşamın canlanması açısından, hayati öneme sahip bir fonksiyondur (Güney, 2008: 72).

Entelektüel girişimcilerin yerine getirmesi gereken fonksiyonları 4 madde de toplayabiliriz (Öneren 2012: 12).

3.1. Yeni Ürün ve Hizmet Üretimi

Girişimcinin en temel meziyetlerinden birisi, yenilikçi ve değişimci olan yapısıdır. Girişimciler, klasik yönetim, üretim ve dağıtım süreci yerine, çağdaş ve modern üretim ve dağıtım teknikleri kullanabilen kimsedir. Girişimciler için sürekli yenilikleri ve değişiklikleri takip etmek, bir tutkudur (Kaya, 2007: 49).

3.2. Yeni Üretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi

Fırsat maliyeti sebebiyle, yeni mal ve hizmet üretmek yerine üretilen mal ve hizmetin üretim yöntemlerini ya da piyasaya sunuş şekillerini değiştiren girişimciler, önemli karlar elde edebilirler (Doğan, 2010: 36).

3.3. Hammaddelerin ve Benzeri Maddelerin Sağlanabileceği Yeni Kaynaklar Bulmak

Girişimciler, ülke içinden veya dışından üretim koşullarını değiştirebilecek hammaddeleri kontrol altında tutmak isterler. Petrol ve petrol ürünlerini, demir ve çelik kaynaklarını kontrol altında tutma mücadeleleri örnek olarak gösterilebilir. Hammaddeleri kontrolü altında olan işletmeler, rakiplerine oranla daha büyük karlar sağlarlar (Türkmen, 2007: 30).

3.4. Yeni Pazarlara Ulaşmak

Girişimcilerin bir diğer fonksiyonu ülke içinde ve / veya dışında yeni pazarlar bularak mal ve hizmet satışlarını artırmak şeklinde ifade edilir (Marangoz, 2013: 6). Gelişen

teknolojiyle beraber girişimciler, yarattıkları yeni ürünler ile yeni pazarlar yaratmaktadırlar. Yeni pazarların oluşmasında iki önemli etken bulunmaktadır (Yüksel Acı, 2008).

3.4.1. Kültürel Değişim

Kültür, insanların davranışları ve kişiliklerini etki eden bir sistemdir. Geleneklerden, aile içerisinde alınan eğitime; ahlaki yapıdan, kişilik yapısına; davranış biçiminden, hayat tarzına ve sosyal çevreye kadar, birçok ortamda izleri görülen bir yapısı vardır. Ön kabullerimiz ve tercihlerimiz içerisinde, yaşadığımız kültürün etkisinde olan bir yansıma olarak kabul edilebilir (Aytaç, 2006:153).

Girişimciler, çağımızda toplumlara geleneksel ticaret şekillerinden uzaklaştırarak, aşağıda sıralanan kültürel değişimi yaşatmaktadırlar (Yüksel Acı, 2008).

- Yeni yöntemleri tümüyle benimsetmektedirler,
- Piyasa koşullarını zorlamaktadırlar,
- Mevcut iş yapma kültürünü değiştirmektedirler.

Girişimciliğinde, kültürel değerlerden etkilenmemesi mümkün değildir. Girişimci güdülerin ve davranış kalıplarının oluşumunda kültürel yapı, önemli bir rol üstlenmektedir (Başçı Nur ve Erataş, 2013: 161).

Tüm sanayileşmiş toplumlarda bir takım sosyal ve kültürel değişimler meydana gelmiştir. İşletme bünyelerinde, pazarlarda değişimler yaşanmıştır. Üreten kesimde de, sendikal haklarla, daha iyi ücret, çalışma şartları ve diğer sosyal haklar için pazarlık gücü elde edilmeye başlanmıştır (Yiğitbaş ve Berkün, 2009:186).

Özellikle son yirmi yılda Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ), aşağıda sıralanan hususlarda yeniden öne geçmeye başlamıştır (Yüksel Acı, 2008).

- Üretim,
- Rekabet,
- Yeni iş yaratma,
- Toplumsal bütünleşmenin sağlanması.

3.4.2. Elektronik Ticaret

Elektronik ticaret, yeni bir pazarlama ve üretim yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. 20'nci yüzyılın son döneminde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ile gelişmelere paralel bir şekilde, giderek artan ölçüde, dünya genelinde tartışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Elektronik olarak ticareti yapılan mal ve

hizmetlerin çeşitlenmesi, kalitenin yükselmesi ve fiyatların düşmesi aşağıda sıralanan nedenler sonucu olabilecektir (Yüksel Acı, 2008).

- Bilgi ve iletişim maliyetleri düşürülmelidir.
- Pazara giriş kolaylıklarının ve rekabetin artırılması sağlanmalıdır.

4. Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler

Girişimciler hakkında yapılan araştırmalarda, işlerinde başarılı olanlarının, bir takım ortak özelliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Gerçektende, iş hayatında, diğerlerine göre kısa sürede büyük başarılar elde eden girişimcilere rastlanmaktadır. Ancak, gerek çalışma alanları, gerekse yaptıkları işler açısından, girişimcilerin çok farklı özelliklerinin de olduğu tespit edilmiştir (Çevik, 2006: 57).

Bir girişimcinin bazı karakteristik özellikleri mevcuttur. Girişimci kişilerin, içsel kontrole yoğunlaşması, inatçı ve dinamik bir kişiliğe sahip olması, kendine güvenmesi gerekir. Ayrıca, kendi kendine motive edebilmeli, risk ve sorumluluk üstlenebilmeli, faaliyet merkezli olabilmeli, yeniliklere açık ve büyümeye tutkulu olmalıdır (Bakırtaş ve Tekinşen, 2006: 128).

Girişimci özelliklere sahip kişiler, önemsiz görülen durumları bile, önemli bir hale dönüştürebilir (Alpkan, Keskin ve Zehir, 2002). Girişimcilerde bulunması gereken nitelikler belirtilirken literatür araştırmalarında, konunun Dünya'daki ve Türkiye'deki bakış açılarına göre, pek farklı olmamakla beraber, mevcut değişikliklerin fark edilmesi için, iki başlıkta incelenmiştir.

4.1. Dünya'daki Araştırmalara Göre Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler

Girişimcilik, sosyal ve kültürel bir olgudur. Sosyal ve kültürel bir olgu olması sebebiyle, farklı toplumlarda farklı girişimcilik nitelikleri önem kazanmaktadır. Girişimcilerin özellikleri, kendi toplumunun sentezi olarak ortaya çıkmaktadır. Pek çok araştırma incelendiğinde, girişimciliğin ortak bir özelliğinin sıralanması zordur. Değişik araştırmalara göre, girişimcilerin olması gereken ortak özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Çetinkaya Bozkurt ve Alparlan, 2013: 9-10; Drucker, 1998: 154; Drucker, 1998: 150; Herron, 1992: 3-4; Corbett ve Hmieleski, 2005; Hewison ve Badger, 2006: 17; Çetinkaya Bozkurt ve Alparlan, 2005: 10; Zakarevičius ve Župerka, 2010: 872).

- Yenilikçi olmaktır.
- Risk alabilmektir.
- Değişim odaklı olmaktır.

- Fırsatlara odaklanmaktır.
- Yaratıcı olmaktır.
- Gelişmiş iletişim becerisine sahip olmaktır.
- Proaktif olmaktır.
- Yüksek başarı güdüsüne sahip olmaktır.
- Duygusal zekâsı gelişmiş olmaktır.
- Kararında ısrarcı olmaktır.

4.2. Türkiye’deki Araştırmalara Göre Girişimcilerde Bulunması Gereken Nitelikler

“Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı yapılan araştırmaya göre başarılı bir girişimcide bulunması gereken en önemli kişilik özellikleri aşağıda sıralanmıştır. Araştırmada, girişimcilerin ticaret hayatında ciddi derecede ahlaki sorunlar yaşandığını ifade ettikleri belirtilmiştir. Özellikle piyasaya yeni giren girişimcilerin, mevcut piyasa düzenine ayak uydurmakta zorlandıkları ifade edilmiştir(Çetinkaya Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012: 239).

- Özgüven sahibi olmak,
- Dürüst olmak,
- Ticari ahlak sahibi olmak,
- Cesaretli olmak,
- Yenilikçi olmak,
- Yaratıcılık ruhuna sahip olmak,
- Sosyal olmak,
- Bağımsız karar alma gücüne sahip olmak,
- Tutarlı ve ilkeli olmaktır.

5. Girişimcilik Türleri

Girişimcilik ortaya çıkma, şekillenme, orijinallik, organize olma ve icra edilme biçimlerine göre sınıflandırılmaktadır. Girişimcilik türleri aşağıda sıralanmıştır (Doğan, 2010: 37).

5.1. Mal / Hizmet Üretme Ve Pazarlama Durumuna Göre Girişimcilik Türleri

Girişimciliği mal veya hizmet üretmek ve pazarlama durumuna göre iki gruba ayırmaktayız (Kaya, 2007: 70).

- **Fırsat girişimciliği**, pazardaki mevcut fırsatları görerek ya da potansiyel fırsatları sezinleyerek mevcut olan mal veya hizmeti pazara sunmaktır (Sezgen, 2012, Mart 7).

- **Yaratıcı girişimcilik**, yeni bir fikir veya buluşu ya da mevcut olan mal veya hizmetin tasarım, fiyat ya da kalite gibi yönlerden iyileştirilerek pazara sunulmasıdır. Yaratıcı girişimcilikte, mevcut ürünlerde tasarım veya kullanım itibarıyla bazı değişiklikler yapılır. Hatta tüketici beklentilerinin de ötesinde mevcut olmayan ürünler, yeni bir fikir veya buluşun pazara sürülmesi şeklinde üretilerek, piyasaya sunulur (Sezgen, 2012, Mart 8).

5.2. İşletme Çevresi Boyutuna Göre Girişimcilik Türleri

İşletme çevresi boyutuna göre girişimcilik türleri üç çeşittir (<http://mugim.maltepe.edu.tr/girisimcilik-nedir.>).

5.2.1. Yerel Girişimcilik

Yerel girişimcilik literatürü incelendiğinde, küçük işletmelerin girişimcilikle eşdeğer görüldüğü ve özellikle imalat sektöründeki örnekler üzerinde durulduğu gözlenmektedir (Bayraktaroğlu ve Özdemir, 2010: 53). Adapazarı'nda yerel girişimciler üzerinde yapılan bir araştırma incelenmiştir. Çalışmayla, yerel girişimciler hakkında bazı fikirler edinilmiştir. 1996 Ağustos ayında temeli atılan, 199 işyeri bulunan, Adapazarı – Serdivan Mobilyacılar Küçük Sanayi Sitesinde, katılımcıların %50'sinin, bağımsız olma arzusuyla, girişimci olduklarını, beyan ettikleri görülmüştür. Ayrıca, %45'inin ekonomik düzeyini arttırmak, %18'inin başarı ihtiyacından, %05'inin sosyal statü sağlamak için ve %05'inin de başka fırsatların yokluğundan dolayı girişimci oldukları görülmüştür. %03'ünün de ayrı ayrı beyanlarında, toplumsal itibar sağlamak, başkalarına iş imkânı yaratmak, miras yoluyla ve işini kaybetmiş olması sebebiyle, girişimci oldukları tespiti yapılmıştır. Girişimci aileye mensup olup olmadığı bakıldığında, %60'ının girişimci aileye mensup olduğu, %40'ının olmadığı beyan edilmiştir. Geçmişteki iş tecrübeleri sorulduğunda %17,5'u mobilya çalışanı, %15' ilk iş tecrübesi, %07,5'u halı ve kilimcilik, %07,5'i beyaz eşya, %05'i ev tekstili ile uğraştığını söylemiştir. %02,5'u da ayrı ayrı meslek grupları söylemiştir. Bunlarda, kuyumcu, memur, pazarlamacı, mobilya malzemecisi, sandalye imalatçısı, muhasebeci, gıda ürünleridir. Ayrıca, mobilya satış elemanı, marangoz, cambazlık, lokanta işi, dolmuş taşımacılığı, otelcilik, süt ürünleri, fındık üreticiliği, İşçi, doğramacı, tezgahtar olduklarını beyan etmişlerdir (Bayraktaroğlu ve Özdemir, 2010: 76-79).

5.2.2. Bölgesel Girişimcilik

Bölgesel girişimcilikte, sermayesi ve çalışan sayısı, yerel ve küresel girişimciliklere nazaran, orta seviyededir. Ne yerel girişimcilik kadar küçük, nede küresel girişimcilik kadar büyüktür. Bölgesel girişimcilik kendi çevresi için önemli bir unsurdur. Bölgesel kalkınmanın bir aracıdır. Bölgesel dengesizliklerin olduğu ekonomilerde, kalkınma seviyesi düşük olan bölgelerin kalkınmasını hızlandırmak için, KOBİ'ler bir araç olarak kullanılmalıdır (Türkoğlu, 2002: 288).

5.2.3. Küresel Girişimcilik

Küresel girişimcilikte, sermayesi ve çalışan sayısı, yerel ve bölgesel girişimciliklerden daha büyük seviyededir. Kıtalar arası düzeyde faaliyet göstermektedirler. Küresel dünyada ortak hareket edebilmek için, girişimcilik faaliyeti önem kazanmaktadır. Dünyaca sayılı büyük şirketler, hızlı değişen küresel pazarlarda, kendi kulvarlarında, hâkimiyetlerini sürdürememektedirler (Doğan, 2010: 45).

5.3. Sermaye Sahipliğine Göre Girişimcilik Türleri

Sermaye sahipliğine göre girişimcilik türleri literatürde 3 başlık altında incelenmektedir (<http://mugim.maltepe.edu.tr/girisimcilik-nedir.>).

- **Özel girişimcilik**, sermayesinin tamamının özel şahıslara ait olduğu girişimcilik türüdür. Özel girişimcilik bir tek şahsa ait olduğu gibi iki veya daha fazla kişiye de ait olabilir. İki veya daha fazla kişiye sahip olan *ortak girişimi* aşağıdaki kelimelerle tanımlayabiliriz (Espinosa ve Suanes, 2011: 414).

* Kontrolünde, karar alma, kâr ve risklerinin, tüm ilgili taraflarca, her birinin katkısı, orantılı olarak paylaşılır,

* Kendisi, yasal olarak tanınan kimliğiyle, yeni bir girişim oluşturmaya kararlaştırır,

* İki veya daha fazla bağımsız kuruluşlar arasında olan ilişkidir.

- **Kamu girişimciliği**, sermayesinin tamamı, tüm vatandaşlara ait olan bir girişimcilik türüdür. Yönetimi, kamu yöneticileri eliyle olmaktadır. Başarılı kamu girişimcilikleri toplum nezdinde çok önemlidir. Yeni işlem ve yöntemlerin, kamu organizasyonlarında, başarıyla uygulanabilir hale dönüştüren, yenilikçi bir süreçtir (Öztürk, 2012: 154).

- **Karma Girişimcilik**, sermayesi kamu ve özel girişimcilere, belli oranlarda paylaştırılan bir girişimcilik türüdür. Amaç topluma en iyi hizmeti verecek olan organizasyonu ortaya çıkarmaktır. Ülkelerdeki başarılı organizasyonlarda girişimcilik, bir

olgu olarak yıllardır araştırmaların amacı olmaktadır. Her var olan olgu gibi değişmekte ve hızla gelişen iş ile ekonomi çevresinde, derin incelemelerin muhatabı olmaktadır (Erol ve Kanbur, 2014: 150; <http://msonet.org/cat.asp?nid=173&n=134>).

5.4. Faaliyet Şekline Göre Girişimcilik Türleri

Faaliyet şekline göre girişimcilik türleri 3 başlıkta incelenebilir (Akpınar, 2009: 47).

- **Yenilikçi girişimcilik**, sürekli olarak değişim içinde bulunan girişimcilik kavramıdır. Günümüzde, aşağıda sıralanan gelişmeler sonucu, yenilikçi girişimcilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Aslan, 2009: 13).

- * Sanayi toplumundan bilgi ekonomisine geçişin yaşanması,
- * Rekabetin önem kazanması,
- * Küreselleşme.

- **Takipçi girişimcilik**, rakiplerce yapılan yeniliklerin sonuçlarına bakarak yenilik yapmaya karar veren ve benzer yenilikler yapan girişimciliğe denir (<http://mugim.maltepe.edu.tr/girisimcilik-nedir.>).

- **Sanal girişimcilik**, faaliyet şekline göre, sanal ortamda yapılan bir girişimcilik türüdür. Sanal girişimcilik, inovasyonun bir sonucudur. Her çaptaki işletme bünyesinde yapılmaktadır. İnovasyon, girişimcilik ruhuyla küçük bir işletme bünyesinde hayat bulduğu gibi, birden fazla işletme arasında da gerçekleşmektedir (Görkemli, 2011: 27).

6. Girişimciliğe Derinlemesine Bakış

Girişimciliği şimdi de farklı bakış açılarıyla inceleyerek derinliklerine girmekteyiz. Öncelikle girişimciliğin başarı ve başarısızlık nedenleri nelerdir bunları araştırıyoruz. Sonrasında da avantaj ve dezavantajları nelerdir sorusuna cevap arıyoruz. Girişimciliğin erken dönemlerinde, girişimcilerin yenilik temelli fırsatları görebilme oranları tablo 2’de verilmiştir. Girişimcinin en önemli özelliklerinden biri malum yenilikleri görebilmesidir. Tablo 3’te de kıtalar bazında incelenmektedir. Son olarakta etkileyen faktörlerin neler olabileceğini tartışıyoruz.

6.1. Girişimcilikte Başarı ve Başarısızlık Nedenleri

İşletmenin kurulabilmesinde, girişimcinin rolü ne kadar büyükse, aynı şekilde işletmenin başarılı bir şekilde faaliyetlerini devam ettirebilmesinde de girişimcinin rolü o kadar önemlidir. Girişimcilikte, girişimci kişilerin karakter özelliklerinden, aldığı eğitime kadar pek çok etkeni bulunmaktadır. Girişimci kişiliği oluşturan bir faktörde eğitimidir. Ülkemiz açısından girişimci kişilerin kurumsal yapı içerisinde yetiştiren okullar ve ders

programları mevcuttur. Türkiye’de öğretim programları olarak, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin işletme bölümleri ile meslek yüksek okullarında yer alan işletmecilik programları, içerik olarak, kısmen girişimcilik eğitime yer veren bölümlerdir (Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan, 2013: 14-15). Her girişimci mevcut eğitimleri almamaktadır. Toplumda eğitim seviyesi yetersiz olup girişimci olan insanlar da vardır. Yapılan literatür araştırmaları sonucu, girişimci kişilerin başarılı olma veya olamama nedenleri aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 2: Girişimciliğin Erken Dönemlerinde, Girişimcilerin Yenilik Temelli Fırsatları Görebilme Oranları

%50'den Daha Az Yenilikçi Girişimcilik Gelişimi		%50'den Daha Fazla Yenilikçi Girişimcilik Gelişimi	
Sırbistan	%29	İsrail	%52
Rusya	%30	Belçika	%53
Hindistan	%33	Uruguay	%54
Brezilya	%39	İspanya	%54
Türkiye	%40	Japonya	%55
Dominik C.	%40	Fransa	%55
Hırvatistan	%41	İrlanda	%56
Letonya	%42	Portekiz	%56
Çin	%44	İngiltere	%59
Kolombiya	%44	Şili	%62
Arjantin	%44	Amerika	%62
Peru	%45	Porto Rico	%63
Kazakistan	%46	Yunanistan	%63
Venezuela	%47	HongKong	%64
Tayland	%49	Norveç	%66
		Avusturya	%67
		İsviçre	%69
		İtalya	%70
		Finlandiya	%73
		Slovenya	%77
		İzlanda	%78
		İsviçre	%79
		Danimarka	%81

Kaynak: Aslan, 2009: 128-129.

6.1.1. Girişimcilikte Başarı Nedenleri

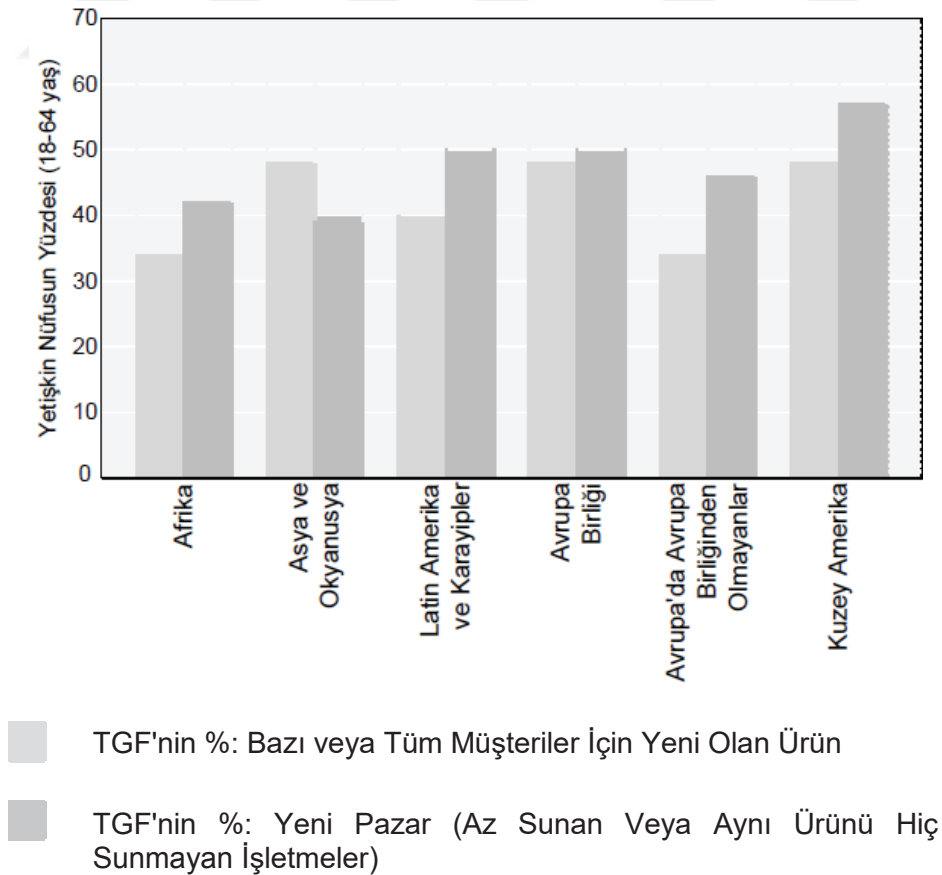
Girişimci olan bir kişi, üç unsur sayesinde başarıya ulaşır (Purba ve Mansoer 2010: 26).

- Girişimci Tutumların Geliştirilmesi

Girişimci tutumların geliştirilmesi gerekmektedir. Girişimci tutumların geliştirilmesi için önce ölçümünün sağlanması gerekir. Girişimciliğin oluşmasını sağlayan veya engelleyen faktörlerin bulunması ve ölçülmesi zordur. Girişimcilik konusunda en ciddi çalışmalar Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Dünya Girişimcilik Platformu (GEM) tarafından yapılmaktadır. OECD tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, girişimciliğin temelini şu üç ana faktörde görür (Çetinkaya Bozkurt vd., 2012: 234).

- * Altyapı koşulları,
- * Devlet programları,
- * Kültürel davranışlar ve tutumlar.

Tablo 3: Girişimciliğin Erken Dönemlerinde, Coğrafi Bölgelere Göre, 2014 Yılında, Yenilikçilik Yönelimi (Toplam Erken Evre Girişimcilik Faaliyetlerine (TGF) Göre %'si)

Kaynak: Singer, Amorós ve Mosko, 2015: 49.

- **İşletme Yönetiminin Yetenekli Olması**

İşletme yönetiminin yetenekli olması girişimin başarıya ulaşması için bir diğer başarı faktörüdür. İşletme yönetimi her yönden de yetenekli olmalıdır. Aldığı eğitimden, bilgisayar donanımına kadar dikkat edilmelidir. Yetenekleri artırıcı ek hizmetler de alınabilir. Örneğin toplantı, konferans, sempozyum, çalıştay, yönetim ve organizasyon yazılımları kullanılabilir (<http://teknopark.comu.edu.tr/firma.htm>).

Girişimin bir ürünü olan organizasyonlarda iç girişimcilerde bulunmaktadır. İşletme yönetimi için bir faktörde iç girişimcilerdir. Genellikle iç girişimciler için aşağıdaki düşünceler mevcuttur (Corbett ve Hmieleski, 2005: 5):

- * Gerçek stratejik amacın bir sigorta poliçesi olarak görülür,
- * Çalışmayan kesim olduğu belirtilir.

- **Faaliyetin Erken Dönemlerinde Yeterli Teknik Yardımın Sağlanması**

Bir bölgede pilot uygulama yapılarak, girişimcilik faaliyetinin erken dönemlerinde, yeterli teknik yardımın sağlanmasıyla oluşturulan başarılı çalışmalar, ülkemizin diğer bölgelerinde de uygulanmalıdır. Bireyleri girişimcilğe iten veya çeken faktörler belirlenip, bir model ortaya çıkarılıp, sorunları analiz edilmelidir. Ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin, dünyadaki diğer rakipleri ile yarışabilmesi için, gerekli ortamın oluşturulmasına yardımcı olunmalıdır (Bayraktaroğlu ve Özdemir, 2010: 73).

6.1.2. Girişimcilikte Başarısızlık Nedenleri

Girişimcilerin başarısız olma sebepleri aşağıda sıralanmıştır (Hacıömeroğlu, 2012).

- **İş Planının Olmaması**

İş planının, harcanan çabaya değer nitelikte olmadığı yönündeki söylentilere inanmamak gerekir. KOSGEB bünyesinde yer alan, aşağıdaki benzer programlar ile iş kurmak isteyen bireylere eğitim, iş planı, finansman ve krediye ulaşım gibi her konuda destekleme söz konusudur (Aslan, 2009: 58).

- * Genç Girişimci Geliştirme Programı,
- * Genel Girişimcilik Eğitimi,
- * Yeni Girişimci Desteği,
- * İş Geliştirme Desteği.

- **Hazırlıksız Gelir Modeli**

Kâr amacı gütmeyen bir işletme veya STK bile, operasyon masraflarını düzenleyebilmek için bir gelir modeli (veya başış) oluşturmak zorundadır. Bir girişimcinin, en önemli engeli kaldırmak için gerekeni, doğru bir şekilde hazırlanmaktır (Kırım, 2010: 64).

- **Kısıtlı İş İmkânları**

Girişimciliğin, destek boyutundan, pazarlama sürecine kadar, pek çok kısıtlayıcı engelleri bulunmaktadır. Girişimcilik faaliyetinin, mükemmel olduğu ve herkesin buna ihtiyaç duyduğunu düşünmek, insanların gelip bu ürünü veya hizmeti satın alacakları anlamına gelmemektedir. Piyasa, siz bir ürün ve hizmet satında, bizde alalım dememektedir. Aynı şekilde, destekleyici konumdaki yöneticilerin tutumları da, somut başarılar konusunda, sınırlı bütçeler ayıran ve şüphecilikle yaklaşan bir ihtiyatlılıktır (Ferneley ve Bell, 2006: 237).

- **Uygulayamamak**

İş fikirleri tek başına hiçbir şeydir. Özellikle dinamik piyasalarda, tüketici zevk ve tercihleri, kısa süre içerisinde, önemli değişiklikler gösterebilmektedir (Marangoz, 2013: 16).

- **Aşırı Rekabet**

Yapacağınız işte hiçbir rekabetçinin olmaması dur işareti niteliğindedir – pazar olmadığı anlamına gelebilir – ancak öte yandan, basit bir Google aramasında bile yaklaşık 10 adet rekabetçi buluyorsanız, bu sektörün oldukça kalabalık olduğu anlamına gelir. İşletmeler, geçmişten günümüze sürekli olarak, finansal kaynakların kıtlığı, borçlanma maliyetlerinin yüksekliği ve entelektüel sermayenin yetersizliği gibi baskılara maruzdur. 21'inci yüzyılda ise, mevcut olumsuzluklara, artan rekabet ve hızla değişen müşteri istekleri de eklenmiştir (Ar, 2009: 4).

- **Fikri Hakların Olmayışı**

Eğer, yatırımcılar bulmak veya sektördeki devler karşısında sürdürebileceğiniz bir rekabet avantajı elde etmeyi umuyorsanız, patentler, markalar ve telif hakları için kayıt yaptırmanız, ayrıca, ticari sırları korumak adına, rekabet dışı ve patent dışı bilgilerin korunmasına yönelik anlaşmalar yapmanız gerekmektedir. Girişimcilik sonucunda oluşan, proje ile geliştirilen, ürüne ilişkin, fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik çalışmalar olmalıdır (Akın, 2010: 103).

- **Deneyimsiz Bir Takım**

Yatırımcılar fikre değil kişiye yatırım yaparlar. Deneyimsiz bir ekip ile yapılan girişimcilik faaliyeti, hazırlanan iş planının başarısını büyük oranda etkiler (Soyşekerci, 2011: 205).

- **Kaynak ve Gereksinimler**

Eldeki sermaye kaynakları doğru kullanılmalıdır. Gelen kaynak ve gereksinimleri karşılayan kişi veya gruplarla bağlar kopartılmamalıdır. İşletmeye kaynak ve gereksinimleri karşılayan, işletme örgütünün performansını başarılı bir şekilde geliştiren, temsilcilerin; çalışma grupları tatmin edecek bir yöntemle ödüllendirilmeli ve örgütsel varlıkları artırılmalıdır (Akın, 2004: 133).

- **Küçük Pazar**

Yapılacak olan girişimdeki pazarın küçük olması da bir dezavantajdır. Ülkemizin iç ekonomik yapısında; hem yatırım, hem de üretim sektörlerinde, önemli potansiyel güç oluşturan, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, pazar sorununa çözüm oluşturabilecektir. KOBİ'lerin, dış pazarlara açılmalarının temin edilmesi, işletmelerimizin yaşama ve büyüme şanslarını arttıracak gibi; ülkemize, döviz girdisinin artacağı aşîkârdır (Demir, 2014).

- **Hemen Vazgeçme**

Bir girişimcilik faaliyetinde, ufak birkaç problemde ya da bazı sorunlar görüldüğünde, hemen vazgeçme eğiliminde olunmamalıdır (Hacıömeroğlu, 2012).

- **B Planı**

İşletme faaliyetleri esnasında, olumsuzluklar yaşandığında alternatif bir plan olmaz ise başarısızlıkla sonuçlanabilir. Özellikle de iş planları içerisinde kritik risk bölümü adıyla belirtilmelidir. Sanayideki olumsuz trendlerin etkisi, öngörülenin üzerindeki dizayn ve üretim maliyetleri, planlanmamış yeni bir rekabet ile malzeme ve materyalin satın alınmasında karşılaşılabilecek güçlükler bir anda bir B planı ihtiyacı doğurabilir (Arıkan, 2002: 172). Girişim ne olursa olsun, mutlaka bir B planı olmalıdır. B planı olması için ise eğitilmiş olmak önem kazanmaktadır. Pek çok kuruluş girişimcilik eğitimleri vermektedir. Uygulamalı girişimcilik eğitimleriyle, kendi işini kurmak isteyen girişimcilerin, bir iş planına dayalı olarak kuracağı işletmelerinin, başarı düzeyleri artırılabilir (<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/1231/girisimcilik-destek-programi>).

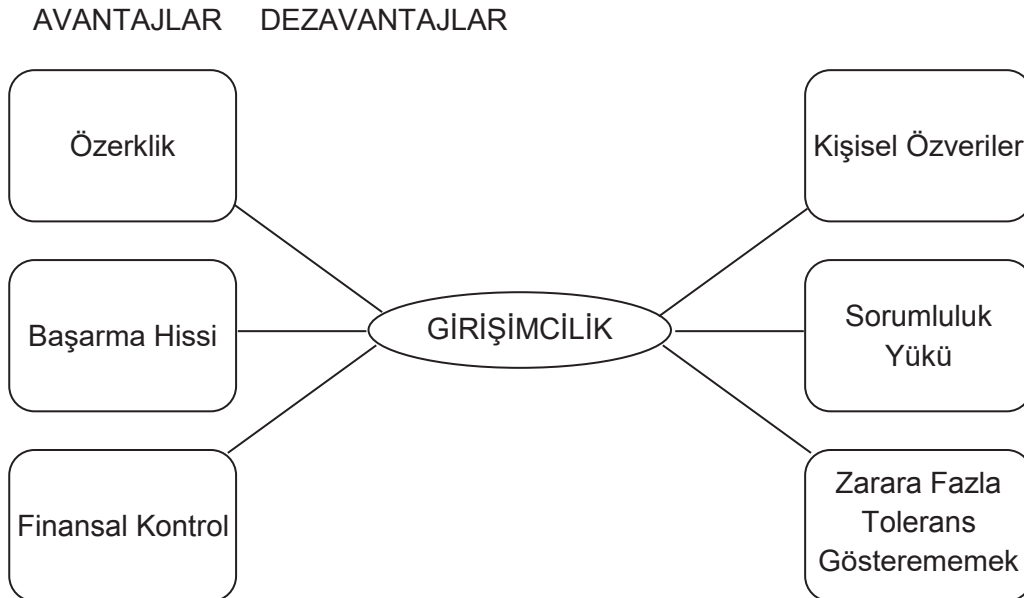
6.2. Girişimciliğin Avantaj ve Dezavantajları

Kişinin kendi işini kurmasının ya da yönetmesinin çeşitli avantaj ve dezavantajları vardır. Girişimci işe başlamadan önce bu avantaj ve dezavantajların farkında olmalıdır. Girişimci, bir ticari iş fikrini yada düşüncesini kendi işini kurarak gerçekleştiren, kendi işinin patronu olan, başkalarına emir veren, istediği bir işte çalışan, tanınmış ve itibar sahibi olan, para kazanıp refah içerisinde yaşayan bir insandır. Girişimciliğe başladıktan sonra sahip olabileceği bu kıymetlerin değerini bilmeli, bunlara sahip olması halinde, ödemesi gereken bedelleri de hesaplayabilmelidir (Kaya, 2007: 86).

Yapılan bir araştırmada, girişimciliğin bir gruba has özellik olmadığı, girişimcilerin belirli girişimci özelliklerle doğmadıkları ifade edilmektedir. Aksine girişimci davranışın rekabet avantajı sağlamak için, var olan bir işletme organizasyonu içindeki bireyler arasında gelişmekte olduğu söylenmektedir (Cansız, 2007: 16). Toplumun talebi, hükümetin ve özel sektörün etkisi ile siyasi ortamın ürünü olduğunu da ifade eden görüşler bulunmaktadır (Soysal, 2010: 87). Girişimciliğin avantaj ve dezavantajları aşağıdaki şekil ile açıklanmaktadır (Güney 2008: 73).

6.2.1. Girişimciliğin Avantajları

Girişimcilik risk almaktır. Riskin sonucu oluşan avantajlarda vardır. Avantajlarından en önemlisi bağımsız hareket edebilmektir. Aynı zamanda başarıma hissi ve finansal bağımsızlıkta önemli avantajlarındandır (Marangoz, 2013: 16-17).

Şekil 1 Girişimciliğin Avantaj Ve Dezavantajları

Kaynak: Güney, 2008: 73

- **Özerklik**

Bağımsızlık ihtiyacı ve karar verme özgürlüğü girişimlerin en temel amaçlarındandır. Girişimlerde orta sınıfı oluşturan kırsal kesimin özerkliği topluma güç katacaktır. Girişimciliği destekleyen kurumlar ve bireyler, girişimcilik faaliyetini, kırsal kalkınma sürecini hızlandırabilecek bir stratejik kalkınma girişimi olarak görmektedirler. Kalkınma ajansları, büyük bir istihdam potansiyeli olarak, belirlerler, politikacılar, kırsal alandaki huzursuzluğu önlemede temel strateji olarak belirlemektedirler. Çiftçiler, tarımsal gelirlerini arttıracak bir araç olarak görmektedirler. Özerkliği toplumsal huzur için önemli olan kadınlar da kendilerine bağımsızlık sağlayan ve sosyal destek ihtiyaçlarını azaltan bir iş imkânı olarak hissetmektedirler (İplik, 2012: 61-62).

- **Başarma Hissi**

İstediği ve sevdiği bir işte çalışarak başarılı olmak girişimcilerin en başta gelen özellikleridir. Bir iş fikrini karlılığa dönüştürme hissi, girişimcilerin daha büyük şeyleri başarma güdüsü sağlar. Bu yüzden girişimciler kendilerini başarıya adayın kişiler olarak görürler (Kaya, 2007: 87). Diğer yandan insanlar için ihtiyaç kavramı söz konusudur. Günü, motivasyon, istek, gereksinim, arzu, ümit ve benzeri birkaç kelimeden biridir. İhtiyaç, insanlara özgü, başarma isteği gibi yüksek dürtülere denir (Gürsel vd., 2012: 62).

- **Finansal Kontrol**

Girişimcilerin finansal anlamda bağımsızlıklarının olması genelde çok varlıklı oldukları hissini doğursa da girişimcilerin çoğu aslında büyük bir servetin peşinde koşmazlar. Onların asıl istediği, finansal kararlar üzerinde kontrol sahibi olmaktır. Kontrol boyutunun bir başka yönü ise girişimcinin çalışma saatleri üzerinde de kontrol uygulayabilmesidir (Güney, 2008: 74).

6.2.2. Girişimciliğin Dezavantajları

Kişinin kendi işini kurabilmesi kolay olsaydı, şüphesiz ki, çevrede çok daha fazla sayıda girişimciler olabilirdi. Girişimcilik, seçilebilecek mesleklerden, en zor olanlarındandır. Girişimciliğin dezavantajları, aşağıda sıralanmıştır (Marangoz, 2013: 17-18).

- **Kişisel Özveriler**

İş fikrini, yatırımla beraber üretime başlayan girişimciler, kendisi başta olmak üzere çevresinin de çok büyük fedakârlık yaptığı görülmektedir. Fedakârlık, fazla çalışmadan tutunda, hobilerine, zevklerine, istek ve arzularına gem vurmak şeklinde bir dizi mahrumiyetlerdir (Kaya, 2007: 87-88). Girişimci, mutlaka bir şeyler harcayacaktır, birtakım özverilerde, birtakım harcamalarda bulunacaktır (İlter, 2001: 50).

- Sorumluluk Yüğü

Bir organizasyonda çalışan bireyin aksine, girişimci bireyin sorumlulukları çok fazladır. Girişimci zaten bu sorumluluğı istemektedir. Belki bir dezavantaj gibi görölse de pek çok sebeple mevcut sorumluluğı katlanma yoluna gitmektedir. Sorumluluğı alan bariz örnekte, kadınların durumudur. Kocasının evine getireceğı gelire muhtaç kalmadan bağımsızlık ve sorumluluk alma hissi onu girişimci yapmıştır. Kadının eski zamanlarındaki rollerine karşın, sanayileşme ve kentleşme olgusu içinde ve toplumsal değışme sürecine bağılı olarak yeni yeni sosyal roller eklenmektedir. Kaçınılmaz değışim sonucu, kadın ister kendi iradesiyle, isterse ekonomik zorunluluklar nedeniyle olsun, çalışma yaşamına girmek zorunda kalmıştır. Ekonomik bağımsızlığını kazanarak daha özgür, daha güçlü ve daha bilinçli olma yolundadır (Kocacık ve Gökkaya, 2005: 206).

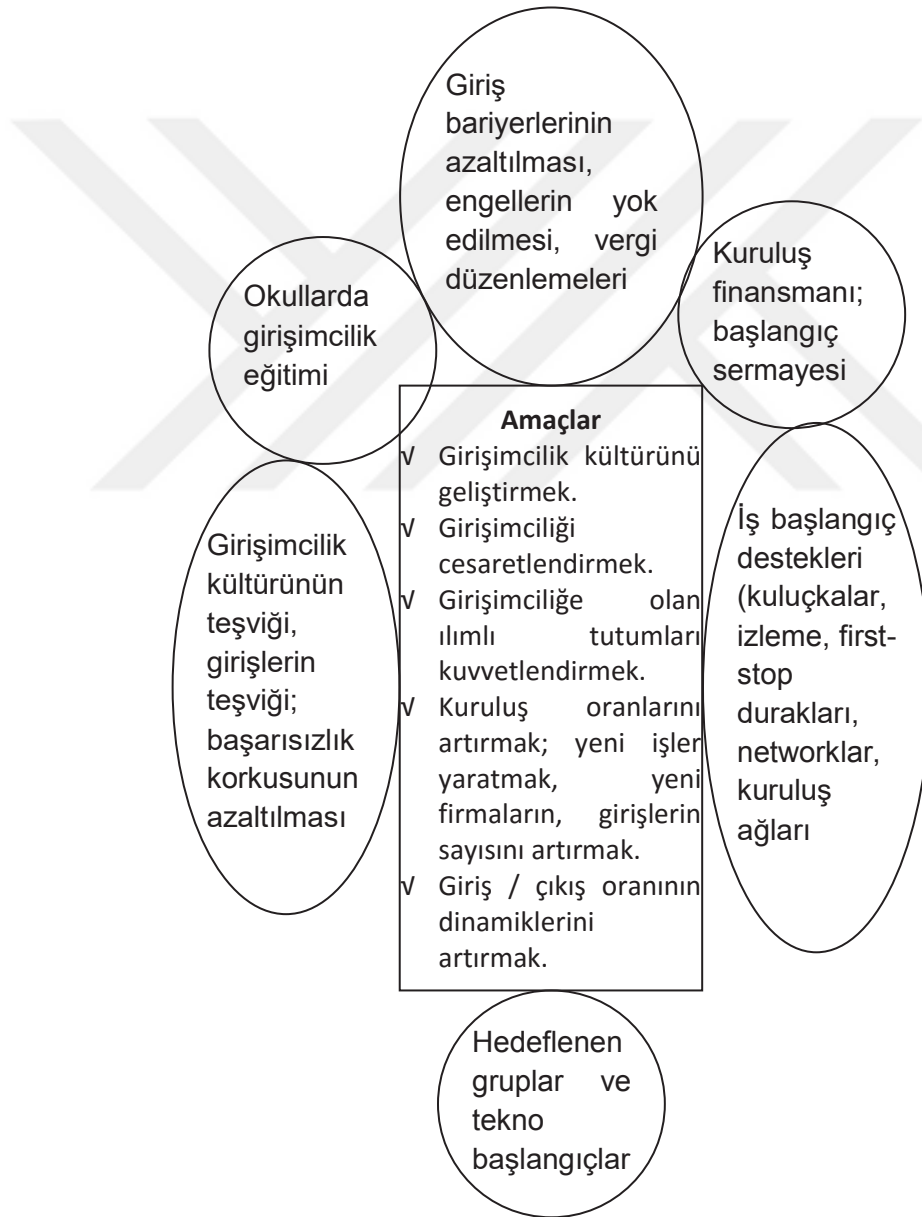
- Zarara Fazla Tolerans Gösterememek

Büyük şirketlerin bazı kararları, kar elde etmeyi olumsuz yönde etkiler. Büyük şirketlerin etkilerinden korunmak için, işbirliği içinde, teknolojiyi kullanarak, kişisel ilişkileri geliştirerek, güven ortamı yaratılarak, girişimin güçlendirilmesi gerekmektedir. Organizasyonun takım üyeleri, etkili iletişim becerileriyle ve sanal bir çalışma ortamında, etkili bir şekilde, zorluklarla başa çıkabilmelidir (Saafein, 2013: 51).

6.3. Girişimciliğı Etkileyen Faktörler

Girişimci bireyler, içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik ortamın birer yansımasıdır. Girişimciliğı etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Araştırma literatürleri incelendiğinde, girişimci aktivite düzeyi ile ilişkili olarak, belirlenen ülke veya bölgede, hızlandırıcı veya durdurucu etkileri olan bir dizi faktörler tespit edilmiştir. Tutumsal faktörler (örneğin, girişimciliğı karşı olan tutumlar, korku ve başarısızlık damgası, risk alma gibi) girişimciliğı etkileyen bir faktördür. Ayrıca, vergilendirme, piyasaya giriş ve çıkış faktörlerinin kolaylığı, nüfus, göç ve gayri safi yurt içi hâsıla büyüme faktörleri de etkilemektedir. Aynı zamanda, işgücü piyasası ve düzenleyici faktörler, kamudan özel sektöre nispi büyüklükler, küçük firma ve işletme sahiplerinin popülasyonunun da etkilediğı tespit edilmiştir. Girişimci rol modellerin yaygınlığı, sosyal ve kültürel faktörler de dâhil olmak üzere en az 41 çok yönlü ve çeşitli etkileyiciler bulunmaktadır (Lundstrom ve Stevenson, 2005: 6). Girişimcilik poitika yapısı olan, faktörlerin ve bulguların listesinin bir özeti, Şekil 2’de sunulmuştur. Girişimcilik, kişinin bireysel yetenekleri ve eğitimiyle ilgili olduğu gibi, ayrıca örgüt kültürü ve çevresel faktörlerde, girişimcinin davranış ve kararlarını etkilemektedir. Girişimciliğı etkileyen bir kısım faktörler aşağıda açıklanmıştır (Marangoz, 2013: 18). Girişimciliğın ekosisteminde neler olduğuna dair çalışmada Şekil 3’te sunulmuştur.

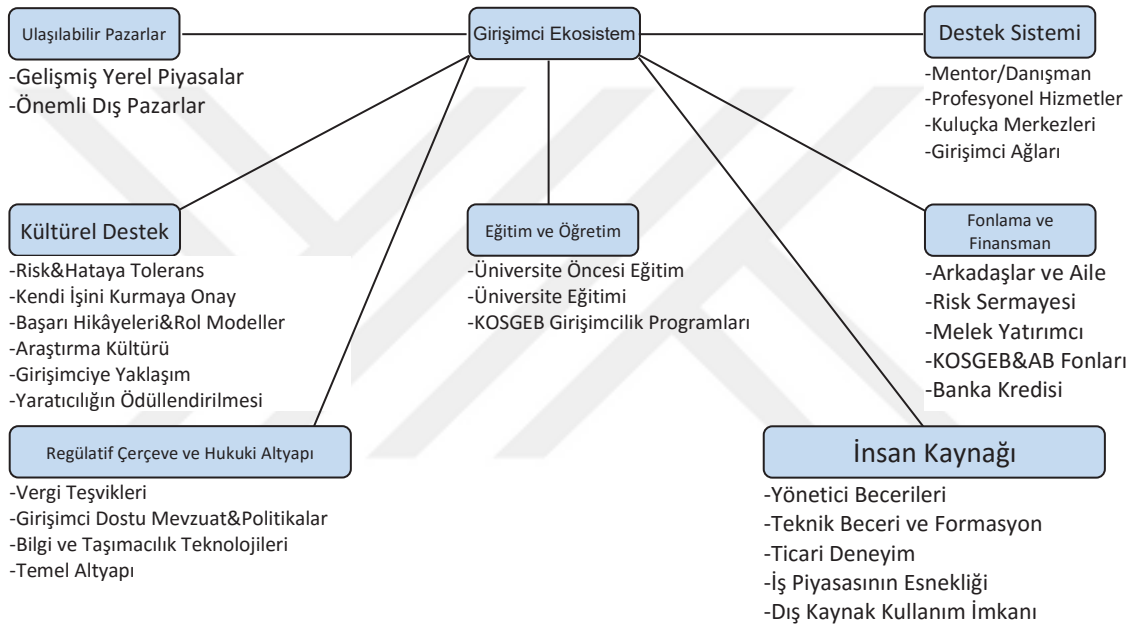
Girişimcilik kavramının temel unsurları olarak, risk üstlenme, bir yenilik başlatma, gibi eylemler karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilik, kültür ve eğitimin bir yansımasıdır. Toplumdaki kültürel ve toplumsal yapılar nasılsa girişimcilik faaliyeti de ona göre şekillenir. Kadınlar için yapılan bir araştırmada, büyük halka açık şirketlerin dönüşümünde, iyi yönetilen inovasyon sürecinde, ihtiyaç olan alt birim konumundaki KOBİ'lerin yönetiminde, bilgi, eğitim ve danışmanlığın bir ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Eğitim verilen bir kısım okullar Tablo 4'de gösterilmektedir. Şirketlerin finansal durumunun, rasyonel mali

Şekil 2 Girişimcilik Politikası Yapısı

yönetiminin ihtiyacı olan güvenli pazara uygun olması için, iki önemli faktör vardır; *sektördeki rekabet* ve *hisselerini satmanın neden olduğu hareket*. Ancak, birçok araştırmalar göstermiştir ki, karar vericiler, sektöre ilgili kararlar verirken dahi, duygusal olan kadın girişimcilerin hareketlerine göre kararlar almaktadırlar. Çalışmalar, erkekler tarafından yönetilen kadınlardan ayrı bazı ayırt edici faktörlerin, karar verici kadınlar tarafından sergilendiğini göstermektedir. Örneğin, araştırmaların büyük çoğunluğunda, kadınların hizmet sektöründe yer aldığı gözlenmiştir. Kadın liderliğindeki işletmelerin genel özellikleri, aşağıda sıralandığı şekilde karakterize edilmektedir (Tunca Çalıyurt, 2011).

6.3.1. Kültür Ve Eğitim

Şekil 3 Girişimcilik Ekosistemi

Kaynak: Doğaner, 2014: 22

- Klişeleşmiş kadınsı düşünülen mesleklere ilgili olma eğilimi,
- Erkek liderliğindeki işletmelere kıyasla, daha az başlangıç sermayesi ve finansal güvenilirlik,
- Düşük kar,
- Küçük boyutlu ve daha kısa iş yaşam süreleri.

6.3.2. Aile Ve Sosyal Çevre

Girişimcilik faaliyetlerinde, kişilerin aile yapıları da girişimciliğin oluşması için önemli derecede etkili olmaktadır. Aynı şekilde sosyal çevrenin de etkileri görülmüştür. Toplum içerisindeki beşeri sermaye ve girişimcilik araştırmaları değerlendirilebilir. Araştırmalarda,

işçi dövizleri ve hane halkı yatırımları konusunda, *işgücü göçünün*, beşeri sermaye birikimi ve girişimcilik üzerine olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Okullaşma oranı ve eğitim harcamalarının artmasıyla, buna paralel olarak, çocuk çalışan sayısının azalması, bunun en iyi örneklerindendir. Aynı zamanda, hane halkları kendi işyerlerinde, daha çok çalışmaya başlamakta ve böylece bir aile girişimi ortaya çıkabilmektedir. Yurt dışında çalışarak memleketine geri dönen işçilerin, yanında getirdikleri dövizler; yatırım

Tablo 4: Girişimci Yetiştiren Okullar

Sıra Numarası	Kurum	Eğitim Adı	İçeriği	Katılım Şartları	Başvuru Tarihi
Sivil Toplum ve Kamu Kurumları					
1	Endeavor Türkiye	CaseCampus	İş modeli oluşumu, yatırım süreci, ürün yönetimi, uluslararası pazarlar, fiyatlandırma modeli, ortaklık stratejisi, oyunlaştırma ve Pazar analizleri gibi pek çok konuyu içeriyor.	Başvurular girişimcilikle ilgilenen tüm fakülte öğrencilerine ve mezunlarına açık.	Başvurular Aralık 2015'e planlandı.
2	Galata Business Angels	Eğitim Programı	Reklam ve pazarlamadan temel hukuk ve finansa, sürdürülebilir başarıdan liderlik, iş geliştirme ve risk yönetimine kadar farklı konu başlıkları ve sektörleri kapsıyor.	Girişimci adayları başvuru yapabiliyor.	Eğitimler hem web sitesinde hem de mailingler yoluyla duyuruluyor.
3	Genç Başarı Eğitim Vakfı	Genç Başarı Şirket Programı	Öğrenciler iş fikri geliştiriyor, şirket kuruyor ve mentorlarının eşliğinde bu şirketleri işletiyorlar.	15-18 yaş grubu lise öğrencileri katılabilir.	Eğitimler Ekim-Kasım aylarında gerçekleşiyor.
Üniversiteler ve Bağlı Kuruluşlar					
1	Bilgi Üniversitesi	Sosyal Kuluçka Merkezi Atölye Eğitimi	Sivil toplum kuruluşlarına gönüllülerle işbirliği, proje yönetimi, sivil toplumda işbirliği gibi konularda, aktivistler içinse sosyal medya, sivil alanda fon olanakları gibi konularda eğitimler veriyor.	Projenin sosyal içerikte olması gerekiyor.	Çağrının Haziran 2015 sonunda açılması planlandı.
2	BUBA	Ücretsiz Girişimci Eğitimleri	Fikirden projeye geçiş ve ekip oluşturma, teknoloji girişimcileri için fikri mülkiyet hakları, patent ve lisanslama gibi konularda eğitimler veriliyor.	BUBA portföyünde yer alan girişimlerin ekip üyelerine, sonrasında Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerine ve mezunlarına, en son olarak da dışarıdan herkese açılıyor.	31 Ekim 2015'e planlandı.
3	İTÜ	ITUGINOVA	Yaratıcılıktan pazarlamaya kadar pek çok konuda eğitimler veriliyor.	İTÜ öğrencisi olmak gerekiyor.	Programlar yıl içinde http://ginova.itu.edu.tr/ adresinden duyuruluyor.
Özel Sektör Kuruluşları ve Bankalar					
1	British Council	Nesta Yaratıcı Girişimcilik Eğitimleri	Reklamcılık, mimari, sanat ve antika, zanaat, tasarım gibi yaratıcılık gerektiren sektörlerden birinde iş kurmayı planlayan girişimciler arıyor.	Yaratıcı bir fikre, ürüne ya da hizmete sahip olmak veya bu sektörlerden birinde iş kurmuş ve 18 aydan kısa süredir ticari faaliyet yürütüyor olmak gerekiyor.	Ekim 2015 ayı içerisinde planlandı.
2	Daikin Türkiye	Sakura Kadın Girişimci	İklimlendirme sektöründe kadın girişimciliğini destekleyen eğitimler	Jüri değerlendirmesinde olumlu sonuç almış tüm kadın	26 Haziran 2015'e planlandı.

		Destekleme Programı	vermektedir.	girişimci adaylarına verilmektedir.	
3	Enocta	Eğitim Kataloğu	Eğitimler, makale, okuma materyali ve konu uzmanlarının videoları gibi farklı içerik tiplerine ayrılıyor. Yeni Kuşak Girişimciler Yaratmak, Bir Girişimcinin Zihin Rehberi gibi farklı konu başlıklarını kapsıyor.	Herkes yararlanabilir.	Her zaman başvuruya açık.

Kaynak: Tuvay ve Sakarya Pehlivan, 2015: 18-22.

seviyesinin ve girişimcilik oranının artırılması ve finansal sektörün gelişmesi açısından önemlidir. İşçi dövizlerinin istihdam yaratmada ve girişimciliğin artırılmasında, önemli rolü olduğu, birçok çalışmada ortaya çıkmıştır (Ayyıldız, 2014: 214).

6.3.3. Psikolojik Faktörler

Girişimcilerin, bağımsızlık duygusu ve enerji düzeyleri yüksektir, etkili bir şekilde kendilerini kontrol edebilirler. Başlıca psikolojik özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Marangoz, 2013: 19).

- Kararlarda kişisel sorumluluk alma,
- Risk içeren kararları tercih etme,
- Kararlardan somut önerilere ulaşma,
- Daha fazla beyin gücü gerektiren alanlarda çalışma,
- Parasal dürtülerden kaynaklanan çalışma isteği,
- İleriyi görme ve düşünme eğilimi,
- Çalışma sırasında arkadaşlık ve akrabalık ilişkileri yerine profesyonel biçimde davranma.

6.3.4. Yasal, Siyasal ve İdari Faktörler

Ülkelerdeki yasal, siyasal ve idari ortam ile koşullar, girişimciliğin gelişiminde önemlidir. Toplumlarda, küçük işletmelere olan destekler girişimciliği direkt etkiler. Küçük işletmelerin sağlam bir yapıda olması önemlidir. Küçük işletmelerde işletmenin performansı için olumlu olacak değişiklik kararları sıralanmıştır (Tunca Çalıyurt, 2011: 334).

- Yeni ürünler, hizmetler ve süreçlerin uygulanması,
- Mevcut ürün ve süreçlerin yeniden revizesi.

6.3.5. Mali Çevre

Bir ülkede yer alan mali çevre de girişimciliği etkileyen faktörler arasındadır. Mali altyapı, ürün maliyetlerini, kalite ve müşteri tatminini olumlu veya olumsuz etki yapar. İşletmeler için şeffaflık kadar mali sırlar da önemlidir. Mali sırların en iyi korunduğu yerler aile şirketleridir. Aile şirketlerinin olumlu yanları arasında, bürokrasiden ve hantal organizasyonlardan uzak çalışmalarıdır. Aile şirketlerinde bilginin korunması özellikle vurgulanmıştır. Kendi içinde, ürettikleri know-how'larını rakiplerinden gizlerler. Dışarıdan çok fazla bilgi ve bileşen alınmamaktadır (İlter, 2001: 34).

6.3.6. Din

Din, bir toplumun kültürüne etki eden en önemli unsurlardan birisidir. Toplumun kültürünü oluşturan en önemli unsurlardan biri olan dinin, o toplumun iktisadi hayatı üzerindeki etkisi hep tartışla gelen bir konu olmuştur. Din, gündelik hayatta mevcut olan dini telkinler ile insanın hayata bakışını ve davranış biçimini etkilemektedir (Güney, 2008: 223).

7. Girişimcilik Tarihi

Girişimcilik, tarihsel boyutu ile incelendiğinde insanlık tarihi kadar eski olduğu görülebilir. Her ticari, bilimsel ve icatsal faaliyetlerde bir girişimsel örneklere rastlanabilir. Teorik yapısı ve sonrasında da Türkiye açısından tarihi tartışılabilir.

7.1. Genel Olarak Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Genel olarak girişimciliğin tarihsel gelişimi incelenirken, literatür araştırmaları sonucunda, ikincil verilerden yararlanılarak kavramsal bir çerçeve oluşturulduğu tespit edilmiştir. Kariyer ve girişimcilik kavramlarının tarihsel gelişimleri ve günümüzdeki yansımaları, Türkiye’de girişimciliğin geldiği nokta ve ülkemizin girişimcilik konusunda Dünya’daki konumu irdelenmelidir. Ayrıca girişimciliğin sürdürülebilir bir kariyer olmasında etkili olan dışsal faktörler ve ülkemizde girişimcileri destekleyen kurumlar ile destek mekanizmaları dikkat çekmektedir (Özdemir ve Mazgal, 2012: 87).

İnsanoğlu, tarihsel süreç içerisinde, bir olgu olarak kabul edilen girişimcilik faaliyetlerini, yaşamını sürdürmek için, ilk çağlardan beri uygulamaktaydı. Kaba taş, yontma taş, cilalı taş ve demirin icadına kadar girişimcilik faaliyetini, en tehlikeli durumlarda dahi, yaşamını sürdürmek için yapıyordu. O halde insanlık tarihinin her döneminde insanoğlu o veya bu şekilde her zaman girişimcilik faaliyetinde bulunmuştur. İlkel insan bugün girişimciliğin tanımlarında ortaya konulan tüm özellikleri içerisinde barındırıyordu. Risk alıyordu, yenilik yapıyordu, yaşamını ortaya koyuyordu ve bu

faaliyetleri yalnızca yaşamını sürdürebilmek amacıyla yapıyordu (Durukan, 2006: 26). Delayısıyla girişimcilik, insanlığın var oluşuyla başlamaktadır (Marangoz, 2013: 20).

Kapitalizme geçişle birlikte iktisadi kaygılar ciddi bir dönüşüm yaşamış ve gündelik hayatta dahi iktisadın hizmeti şart koşulmuştur. Toplumsal, ahlaki ve insani her şeyin, piyasanın hizmetine koşulması, insan doğasının bencilliği ve piyasanın kendiliğindenliği / sonsuzluğu ile meşrulaştırılmıştır. İktisadi rasyonelliğin tek yönlendirici olmasının koşulu, diğer bütün iktisadi anlayışlar karşısında zafer kazanmasına bağlıdır. Bu ise kapitalizmin içsel özelliğidir. Kapitalizm girdiği bütün toplumları dönüştürme ve iktisadi rasyonelliğin mantığına tabi kılma becerisini göstermiştir. Hayatın her alanının iktisadi rasyonelliğin mantığına tabi kılınma süreci ise, üretim faaliyetinin arkasındaki pre-modern saiklerin yok edilmesini gerekli kılmaktadır. İktisadi rasyonelliğin eleştirisi zorunlu olarak, piyasanın ve kendiliğinden düzenin mit olduğunu göstermeyi gerektirir. Bunun için üretim faaliyetlerinin tarihsel evriminin incelenmesi gereklidir (Çaylak ve Çelik, 2009: 3).

Girişimcilik tarihine genel olarak bakarsak teorisini oluşturan araştırmacıların bakış açılarını değerlendirmek gerekir. Araştırmacılardan Schumpeter'in yenilikçi girişimci bakış açısı, gelişmelerle birlikte tam bir cazibe merkezi olmaktadır. İşletmeye yönelik düşsel ve romantik çalışması, daha çok bir sanatkârı veya bireyci davranan aktörleri öne sürmektedir. Daha sonraki çalışmalarında ise, daha çok bir bilim adamı veya topluluk ruhuna sahip aktörler ön plana çıkmaktadır. Schumpeter'e göre girişimciliğin temelinde olan yeniliğin, ancak geniş bir organizasyon içinde etkin olarak koordine edilebilir ve programlanabilir bir yapısı bulunmaktadır. Yenilikçi ruha sahip bireylerin kişisel psikolojisini inceleyerek, onun vizyonunun "yaratıcı yıkıcılık" anlayışını nasıl harekete geçirdiği üzerinde önemle durmaktadır. Çalışmalarıyla diğer girişimcilik teorilerinde eksik olan sosyal ve tarihsel bir boyutu tamamlamaya çalışmaktadır (Cansız, 2007: 13).

Başta ABD olmak üzere diğer batılı ülkeler vahşi kapitalizmi dizginlemek ve ortaya çıkan krizden kurtulmak için devletin ekonomiye müdahalesini gerekli görmüşler ve ortaya refah devleti denilen sosyal devlet uygulaması çıkmıştır. Kalkınmanın özel girişim eliyle değil devlet eliyle yapılmasının gerektiği kabul edilmiş ve kamu girişimciliği 1945'li yıllara kadar devam etmiştir. Tüm dünyada bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle, 1980'ler sonrasında, yoğun bir özelleştirme ile yine özel girişimciliğe, yeniden bir dönüş başlamıştır (Kaya, 2007: 34-35).

Rostow İktisadi Gelişmenin Merhaleleri adlı çalışmasında, her toplumun tarihsel olarak, 5 farklı aşamadan geçerek, kalkınmasını tamamlayacağını öngörmektedir (Rostow, 1970: 243).

- **Geleneksel toplum aşamasında**, nüfusun %75'inden fazlası, gıda üretimiyle meşguldür. Siyasi güç, merkezi otoritede veya arazi sahiplerindedir (Görkemli, 2011: 13).
- **Hazırlık aşamasındaki toplumda**, arz fonksiyonu, ekonominin lokomotifi olarak görülür; “ne üretirsem satarım” ilkesi içerisinde, talebin ön plana çıktığı bir girişimcilik türü oluşamaz (Küçük, 2013: 34).
- **Kalkış aşamasındaki toplumlarda**, kişi başına düşen yatırım oranında, keskin bir artış söz konusudur. Üretim tekniklerinin değişimi ve genişlemesi, önce küçük öncü sektörlerde oluşur. Zaman içerisinde, modern toplum, geleneksel toplumun yerini almaya başlar (Görkemli, 2011: 13).
- **İktisadi olgunlaşma yolundaki toplum**, kalkış aşamasının başlamasından yaklaşık 60 yıl sonra bu aşamaya ulaşılır. (Çataloluk, 2008: 77-78).
- **Kitle tüketimi çağındaki toplumlarda**, dikiş makinesi, bisiklet, çeşitli elektrikli aletler ile otomobil üretimi ve tüketiminde büyük artışlar gerçekleşir. (Yıldırım ve Örnek, 2012).

7.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Ülkemiz için küresel dünya ile uyum içerisinde olmak önem kazanmıştır. Uluslararası platformda ilişkide olduğumuz önemli bir bağda OECD ülkeleridir. Bilim, teknoloji ve sanayi alanında, OECD çalışmalarının odak noktasında, iki husus vardır. Bilgi tabanlı ekonomi ve ulusal inovasyon sistemleri için en iyi uygulamaların saptanmasıdır. Ulusal inovasyon sistemlerinin üzerindeki çalışmaların ilk aşaması ve devamında, göstergelerin geliştirilmesi, bilgi akışının planlanması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda, kurumsal bağlar önem kazanmaktadır. İnsan kaynakları akışlarının, endüstriyel kümelerinin ve yenilikçi firma davranışlarının ölçülmesi odak noktadır (National Innovation Systems, 1997: 3).

Türkiye’de girişimciliği ana hatlarıyla, dört dönem olarak değerlendirmek gerekir (Marangoz, 2013: 22-25).

7.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Ülkemizde girişimcilik tarihinin bin yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde girişimciler, sanayi devrimiyle beraber, batıyla iletişim halinde olan Yahudi, Rum ve İtalyan asıllı kişilerden oluşuyordu. Bankerler, ithalatçılar ve genellikle tüccar olan girişimcilerdir. İmparatorluk döneminde bir başka girişimcilik tipi, askeri amaçlarla yapılan faaliyetlerdi. Yapılan işlerin, yabancı uzmanlar

aracılığıyla yürütülmüş olmasının bazı sonuçları olmuştu. Osmanlı paşa ailelerinden gelip, bugün sanayici olarak adlarını sayabileceğimiz insanların, sayısının, hemen hemen yok denecek kadar az olmasına sebep olmuştur (Güney, 2008: 18).

Osmanlı dönemi tüccarları aslen Ortadoğu, Yakındoğu ve doğu Akdeniz kökenliydi. Ancak, zaman içerisinde, bölgede bulunan Rum ve Ermeniler ile evlilikler yapmışlardır. Yapılan evlilikler sebebi ile etnik kökenleri dağılmıştır. Pek çok tarih kitabında da adları tatlı su Frenkleri olarak geçmektedir. Yaşanan mevcut gelişmeler sırasında gayrimüslim Osmanlılar, Türk yetkililer ve Avrupalı tüccarlar arasında aracı rol oynadıkları için, imtiyazlı bir konuma sahip olmuşlardır. Müslüman kesim, ticaret alanlarından ve giderek de ülkenin bütün iş hayatından soyutlanmak durumunda kalmıştır. İş hayatının oluşmasındaki etnik ve dinsel farklılıkların ötesinde 20'nci yüzyıl boyunca ekonomik gelişmede, Müslüman kesimin yeterince etkin olamaması, önemli bir sorun olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinde yerli işadamları yaratılması çabalarına neden olmuştur (Akpınar, 2009: 19-20)

7.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Müslüman ve Türk ticaret adamı yetiştirme çabaları, Osmanlı İmparatorluğu sona erdikten sonra kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde özel önem kazanmıştır. Yeni cumhuriyetin ekonomik alandaki başlıca stratejilerinden birini oluşturmuştur. Karanlık tabloya kökten düzeltmek, her şeye sıfırdan başlamak gerekiyordu. 1'inci Dünya Savaşı yenilgisi ardından parçalanmış ve işgale uğramış Anadolu'da ölüm kalım pahasına gerçekleştirilen bağımsızlık savaşı yaşanmıştı. Hemen sonrasında, Mustafa Kemal Atatürk'ün ilk işi, Türkiye'ye bambaşka bir uzak görüşlülük, yepyeni bir bakış açısı sağlamak olmuştu. Askeri zafer kazanılmıştı fakat ekonomik zafer kazanılmadığı sürece askeri ve siyasi zaferin hiçbir anlamı olmayacaktı (Uçkun, Uçkun ve Pekmezcan, 2007: 28-30).

7.3.3. 1970'li Yıllar

Türkiye'de cumhuriyetin kurulmasından sonra, üzerinde önemle durulan nokta girişimci bir sınıfın, devlet koruyuculuğunda meydana getirilmesi olmuştur. 1960'lı yıllarda, girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla bir dizi kanun çıkarılmış ve iktisadi devlet teşekkülleri kurulmuştur. 1960-1970'li yıllar, Türkiye'de özel girişimciliğin gelişme gösterdiği dönem olmuştur (Durukan, 2006: 27-28).

1950-1980 dönemlerinde, girişimciliğin desteklenmesi ve özel mülkiyetin tabana yayılmasında alt yapı oluşturulmuştur. Özellikle, 1970'li yıllardaki Türk girişimcilerinin genel nitelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Küçük, 2013: 38):

- Girişimciler, kısmen yüksek öğrenim görmüş kişilerdi.
- Geleneksel tüccar zihniyetini aşma çabasıındaydılar.
- Üretim hırsları temeldi ve yatırımın diğer boyutları olan verimlilik, yönetim felsefesi, kalite ve fiyat ilkelerine önem vermemekteydiler.

7.2.4. 1980'li Yıllar Ve Sonrası

1980'li yıllar ise piyasa ekonomisine geçiş ve dünya ekonomisine entegrasyonu sonucu pek çok ekonomik kuralların uygulandığı yıllar olmuştur. Girişimciliğin yaygınlaştırılması amacıyla pek çok olumlu gelişmeler yaşanmıştır. 1980 sonrası uygulanan yoğun piyasa ekonomisi ve buna bağlı gelişen girişimcilik ortamında, politikaların olumlu yansımaları olmuştur. Gençler arasında girişimcilik ve iş adamlığı bir meslek olarak tercih sırasında en üste yer almaya başlamıştır (Çevik, 2006: 30).

Günümüzde değişim süreci hızlanmıştır. 1980 sonrasında girişimcilik kültüründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla yürürlüğe konulan, ekonomik kalkınma stratejik kararları, değişim sürecinde önemli bir yer tutmuştur. Bilindiği üzere Türkiye, 24 Ocak 1980 kararlarıyla, strateji değişikliğiyle, ithal ikamesine yönelik kalkınma stratejisi terk edilmiştir. Serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde, ihracata yönelik kalkınma stratejisine geçilmeye karar verilmiştir Strateji değişikliğine paralel olarak serbest piyasa ekonomisi sistemini ve bu sistemin en önemli aktörleri durumunda olan girişimciliği ve özellikle ihracata yönelik girişimciliği destekleme politikaları devreye sokulmuştur. Aradan geçen sürede, ülkemiz olumlu ve olumsuz pek çok olay yaşamıştır. Başarılı ve başarısız tecrübe ve gelişmelere sahne olduktan sonra bugün belirli bir yere gelinmiştir (Müftüoğlu vd., 2009: 163)

8. Türkiye'de Girişimcilerin Yaşadığı Sorunlar

Ülkemizde girişimciliğin halen önemli sorunları bulunmaktadır. Türkiye'de girişimcilerin yaşadığı sorunlar ve sorunlara ilişkin çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır (Marangoz, 2013: 25-33; Müftüoğlu vd., 2009: 165-177).

- **Genç ve dinamik nüfus yapısı**, olumlu düşünülebilir. Türkiye'de nüfus yapısının genç ve dinamik olması girişimcilik konusunda ciddi bir fırsat olarak görülebilir (Marangoz, 2013: 26).

- **Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi**, özellikle küçük işletmelerde; işletme sahipliği, yöneticilik ve girişimcilik aynı kişide bütünleşmektedir (Güney, 2008: 29).

- **Kurumsallaşma ve aile işletmeciliği;** büyüyen işletmelerde profesyonel yönetici istihdamı zorunlu hale gelmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli kuruluşların çoğunun kurumsallaşma sürecini tamamlayamamış aile şirketleri niteliğinde olması bir sorundur. Sanayicinin, geleneklerine dayalı kalıplaşmış üretim teknolojilerinden ayırlamamaları mevcut sorunun sonucudur (Keleş, 2007: 66).
- **Birinci nesilden ikinci nesile geçişte başarısızlık;** Türk girişimcilerinde dikkat çeken bir diğer özelliklerdendir (Marangoz, 2013: 27).
- **İşletme Sahiplerinin Teknik Kökenli Olmasıdır.** Ülkemizde sanayi sektöründe girişimciler genellikle mühendis, teknisyen ya da usta kökenlidir. KOBİ’lerin hemen hepsinde, sahipleri veya yöneticileri teknik kökenlidir, finansman ve muhasebe konusunda çok az bilgiye sahiptirler (Oktay ve Güney, 2002: 5).
- **Fizibilite çalışmalarının yetersizliğidir.** Yurdumuzda yapılan fizibilite raporlarına bakıldığında, çoğunda, talep tahmini, kapasite ve yer seçimi gibi önemli konuların, birkaç satırla geçirildiği görülmektedir. Girişimciler yeterli özeni göstermeden yaptıkları fizibilite çalışmaları sonucunda, kurdukları işletmelerde başarısız olmaktadır (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 20).
- **Piyasa araştırması,** girişimcinin başarısını büyük ölçüde etkileyen ve Türk girişimcileri için fizibilite çalışmasının en önemli bölümünü oluşturan bir husustur. Birçok durumda fazla masraf ve zaman gerektirmeyen, fakat çok dikkatli gözlem ve analizlere dayanan bir faaliyettir. Girişimciler, piyasada daha güçlü olmak için ittifak yapabilirler. Genellikle işletmelerin bulunduğu rekabet ortamında, diğer rakiplere karşı, ekonomik krizi yenmek veya piyasada hâkim durum yaratmak için, işletmelerin başvurduğu bir yöntemdir (Çengel, 2009: 33).
- **Türkiye’de tipik yatırım senaryosuna** göre; ülkemizde, cebinde parası olan kişiler, kendilerini girişimci olarak görmekte ve etrafına şöyle bir bakarak, o sırada piyasada en karlı görünen ürüne yatırım yapmaktadırlar (Müftüoğlu vd., 2009: 168).
- **Yenilikler ve taklitçilik;** girişimcilerimizin karşılaştıkları önemli darboğazlardan birisi de yenilikler konusu ile ilgilidir , (Güney, 2008: 31).
- **Finansman;** üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konudur. Ülkemizdeki işletmelerin küçüldükçe, işletmenin özsermaye oranı artarken, borçlanma oranının azalmasıdır (Marangoz, 2013: 28-29).
- **Ortaklık;** Türkiye’de küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeterince yaygınlaşmamasının nedenlerinden biri de, insanlarımızın bir araya gelerek ortak

girişimlerde bulunmamasıdır. Ortaklık öyle bir araçtır ki sıfır sermaye ile fabrika kurulabilir. Örneğin, Doğaş yönetim kurulu başkanı Sayın Davut DOĞAN, bir sunumunda çok güzel bir örnek vermiştir. 1989 yılında %50 ortaklıkla, Alman fonu kaynaklı kredi kullanımıyla, Özparke isimli bir fabrikayı, sermayesiz aldığını beyan etmiştir (Doğan, 2014).

- **İşletmeler arası işbirliği;** Türkiye’de küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında işbirliğinin yeterince sağlanmadığı bir gerçektir. Oysaki işbirliği, pazara güven aşılır, güç verir. Kurumsal yapıyı güçlendirir. Yapılan bir araştırmaya göre, örgütlerdeki ortak ve işbirliğine dayanan hareketler, örgütsel adaleti sağlamaktadır (Emre, 2010: 12).

- **Cesaret ve risk üstlenme;** Türk girişimcisinin dikkat çekici özelliklerindendir. Gözü karalığı, bilinen bir gerçektir. Girişimcilik için, en temel 3 faktörden biri cesarettir. Diğerleri, yetenek ve bilgidir (<http://mugim.maltepe.edu.tr/girisimcilik-nedir.>).

- **Devlet teşvikleri,** girişimciler açısından çok önem verilmektedir. Türkiye’de finansal ihtiyaca, sorunlar listesinin başında yer verilmesinin nedeni, büyük ölçüde işletmelerimizin devletten sübvansiyon sağlama isteğidir. Oysa ki finansal kaynak için o kadar da devlete bel bağlanmamalıdır. Tabii ki devlet destekleri önemlidir ama baş sırada olmamalıdır. Ortaklıklarla, istenen destekler sağlanmalıdır. Devamında, kendi derdimizin dermanını üretmenin çareleri aranmalıdır (Kırım, 2010: 13).

- **Vergi sisteminin;** adil ve etkin bir yapıda kurulması, devletin küçük ve orta ölçekli işletmelerini güçlendireceği ve girişimciliğin gelişeceği unutulmamalıdır. Uygulama, ağırlıklı olarak vergi mevzuatı çerçevesinde şekillenmektedir (Kendirli, Çağırın ve Şanöz, 2008: 72).

- **Kalite güvencesi desteği,** girişimcileri güçlendirecektir. Devletin küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlendirilmesinde katkıda bulunabileceği bir başka önemli konu, bu işletmelerin ürünlerine kalite güvencesi sağlamasıdır (Marangoz, 2013: 32).

- **Devlet ihalelerinde kota ayrılması;** küçük ve orta ölçekli işletmelere belirli bir fayda sağlayacaktır. Uluslararası platformlarda, KOBİ’leri destekleyici kamu satın alma politikaları IFC tarafından, iki ana kategoride takip edilmektedir (Yülek ve Tiryakioğlu, 2013: 8).

- * Kamu ihalelerinde KOBİ’lere fiyat avantajları (price preference),

- * Satın alma kotaları (set-aside).

- **Bilgiye ulaşmada yetersizlik,** girişimciler açısından en önemli sorunlardan bir tanesidir. Türk girişimcileri bilgilenmeye karşı yeterince iştahlı değildir. Örneğin, küçük

işletmelerin yasalarda meydana gelen değişiklikleri izlememeleri, değişen yasalara uygun önlemlerin zamanında alınmaması sonucu, sorunlar oluşabilmektedir (Tekin, 2012: 248).

- **Girograt (girişimci bürokrat)**, kamu kurumları tarafından desteklenmelidir. Toplumda, girişimciliği sadece özel sektöre özgü bir meslek olmaktan çıkarma ve diğer alanlara da yaygınlaştırma zorunluluğu vardır. Bilgi toplumunda, ekonomik gelişmeyi hızlandırmanın çok etkin yolları vardır (Güney, 2008: 34).

- * Bürokraside girişimciliğin yaygınlaştırılması,
- * KİT yöneticiliği gibi piyasa ile ilgili bürokratların gerekli girişimcilik nitelikleriyle donatılması gerekmektedir.

9. Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimcilik

21'inci yüzyılda, yaratıcılık ve yenilikçilik kavramı, girişimcilerin içinde olduğu rekabet ortamında, ihtiyaç duyduğu kavramlardır. Yaratıcı ve yenilikçi işletmeler, ülkelerin ekonomik göstergeleri için bir girdidir. Yaratıcılık ve yenilik kavramı, günümüzde tüm işletmelerin fiilen içinde yer aldığı yoğun rekabet ortamında, gerekli olan zorunluluk ve üstünlük kaynağıdır. Girişimcilerin rekabetinde ve kalitenin inşasında yaratıcılık ve yenilik çok önemli bir faktördür. Başarılması gereken ama ulaşılması zor bir misyondur. İşe başlamak için temel motivasyon ve aynı zamanda, ayakta kalmak için de temel ihtiyaç, yeniliktir (Marangoz, 2013: 37). Değişik boyutlarıyla konuyu şimdi ele alalım.

9.1. Girişimcilik ve Yaratıcılık

Düşünsel bir işlev olan yaratıcılık, dolayısıyla düşünsel alanın derinlik ve genişlik açısından özgünlüğüyle, bilgiye dayanmaktadır. Yaratıcılık mutlak veya yoktan var etme anlamında değildir. Var olan kavramlar arasındaki ilişkilerde, yeni kavramlar ya da düşünceler üretmek şeklinde kullanılmaktadır. Yaratıcılık düşüncesinde, hayal gücüne dayalı ve yatay olarak gelişen bir kavram söz konusudur. Başka bir düşünce de mantıksal olan, analitik düşünceye dayanmasıdır. *Analitik düşünceye* göre, yaratıcı düşünce sonucunda ortaya çıkan kavramlar, mantıksal süzgeçten geçirilerek ve dikey olarak yapılan inceleme sonucunda, ortaya çıkmaktadır. İki düşünce de birbirlerini tamamlamaktadırlar. Kural tanımayan yaratıcı düşünceye karşın, kurallara bağlı analitik düşüncedir. Sonuçta yaratıcı düşünce, analitik ya da mantıksal düşünceden farklı olarak yenilik ve farklılık getirmekle ilgilidir (Müftüoğlu vd., 2009: 21).

Girişimcilik ve yaratıcılık birbirini bütünleyen bir yapıya sahiptir. Girişimcilik ve yaratıcılık kavramını açıklarken önce toplumların sosyolojik yapısına değinerek, örgütleri

etkileyen unsurlar ele alınmalıdır. Örgüt yapılarının değişmesine sebep olan bazı hususlar mevcuttur.

9.1.1. Toplumlarda Önem Taşıyan Unsurlar

Bugün toplumlarda önem taşıyan pek çok unsurlar vardır. Belli başlı unsurlar aşağıda sıralanmıştır (Hamel, 2013: 10).

- Sosyal Medya,
- “Big Data”,
- Yeni Oluşan Piyasalar,
- Sanal İşbirliği,
- Risk Yönetimi,
- Açık İnovasyon,
- Sürdürülebilirlik.

9.1.2. Değişen Toplumlarda Örgütsel Yapı

Mutlak olanın hızla değiştiği sarsılmış güven ortamında, bazı unsurlar diğerlerinden daha önemlidir. Örgütlerin önündeki meydan okumalar sınırsız olsa da liderlik bant genişliği öyle değildir. Bugün gerçekten neyin önemli olduğunu, net bir biçimde anlamak, bunun için gereklidir. Öyleyse, kişilerin kendilerine sorması gereken sorular vardır. Muhtemel sorular aşağıda sıralanmıştır (Hamel, 2013: 10).

- Önümüzdeki yıllarda örgüt batacak mı?
- Buna karar verecek olan ölüm kalım niteliğindeki meydan okumalar neler?

9.1.3. Yaratıcılık Kavramı ve Önemi

Yaratıcılık ile düşünce arasında yakın bir bağ vardır. İnsanların en büyük özelliklerden birisi düşüncedir. Yaratıcılık, düşünebilen bir varlık olan, insanla ilgili bir kavramdır. Yaratıcılığın kullanılması, insan ihtiyaçları ile sağlanmıştır. Çoğu zaman yaratıcılığın kaynağında sorunlar görülse de, sorun olmayan pek çok kavramla, yaratıcılık beraberinde gelmektedir. Kabul edilmelidir ki, yaratıcılık alanının yarısını, sorunlar oluşturmaktadır. Sonuçta, yaratıcılığın hem öznesi hem de nesnesi insandır (Müftüoğlu vd., 2009: 21).

Yaratıcılık, girişimcinin en önemli özelliklerinden birisidir. Büyük ölçüde, yeniliğe dayalı olarak girişimsel bir olay yaşanır. Yenilik, yeni bir ürün veya yeni bir üretim tarzı şeklinde teknolojik bir yenilik olabileceği gibi hizmet sunumuna ilişkin bir yenilik de olabilir.

Örneğin bir ürünün pazarlanması veya dağıtımındaki yenilikler gibi. Ayrıca yenilik, örgütün yapısı veya yönetimine ilişkin bir değişiklikte olabilir. Yaratıcılığın rolünü, yenilik sürecinde anlayabilmek çok önemlidir (Güney, 2008: 102).

Çoğu insan karakterinin olduğu yer şehirlerdir. Şehirler insanı yaratıcı bir şekle dönüştürebilir. Bunun için şehirlere yaratıcılık kavramı içerisinde bakmalıyız. Yaratıcılık için, keşfetmek ve bağlantılar ile fırsatların çokluğunu izleyebilmek, diğer bütünsel ve iletişimsel kanallara bakmamız gerekir. Yani, hipotez, delil ve sonuçlar gibi normal bir araştırma yapısında amaçlanmamalıdır. Aksine, araştırma ve sosyal öğrenme sürecinde, yeni yaklaşımlar gösterilmesi ve toplumun farklı bölgelerinden çıkan zorlukların ve fırsatların keşfedilmesi gereklidir. Bunun için, çok geniş bir alanı temsil ederek, bazı yenilikçi örnekler üzerinde durmalıyız. Geleneksel kentçi merkezlerden ziyade, hayal edilen kentsel alanların bakış açısından, şehirlere bakmalıyız. Örnek olarak, İngiltere ve AB politikasında çok güncel olan, Düşük Karbon Ekonomisi (LCE)'in bakış açısından, sürdürülebilirlik gündemine bakabiliriz. Hem kişisel ve hem de siyasi, her iki çeşitli düzeyler hakkındaki şehirlerde, yaratıcılık kavramı incelenebilir (Ravetz, 2011: 340).

9.1.4. Yaratıcılıkla İlgili Kavramlar

Yaratıcılıkla ilgili henüz üzerinde uzlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Yaratıcılık kavramına ilişkin farklı görüşlerin ve tanımların olması, yaratıcılık kavramının farklı kavramlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaratıcılığın ilişkili olduğu kavramlar aşağıda sıralanmıştır (Marangoz, 2013: 40-41).

- Yaratıcılık ve teknoloji
- Yaratıcılık ve değişim
- Yaratıcılık ve yenilik

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yaratıcılık; “yaratıcı olma durumu, yaratma yeteneği, her bireyde var olduğu kabul edilen, bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık” (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.575bb7d4456611.14072604) şeklinde karşılık bulmaktadır. Gündelik yaşamda yenilik ve yaratıcılık kavramları birbirleri ile aynı anlama gelecek şekilde değerlendirilmektedir. Oysaki durum böyle değildir. Yaratıcılık kavramını daha dikkatli kullanmamızı gerektirecek, üç konu bulunmaktadır (Soyşekerci, 2011: 185).

- İlahi bir amaca yönelik olmayı çağrıştırmaktadır.
- Bilim adamları, sanatçılar, büyük düşünürler gibi toplumda ayrıcalıklı insanlara özgüdür.

- Belki de en önemlisi ise, birçok davranışımızı sonradan öğrenebildiğimizi düşünürken, yaratıcı yeteneğimizin doğuştan geldiğine dayalı ve bu yönde düşünmeyi kabul etmeyi zorlatan klişe bir algılama söz konusudur.

9.1.5. Yaratıcılık Süreci

Yaratıcı fikirler anlık bir olayla ortaya çıkmamaktadır. Örneğin, Arşimet suyun kaldırma kuvvetini hamamda yıkanırken, Newton ise yerçekimini, başına elma düşünce, keşfetmişlerdir. Belli bir sürecin tamamlanmasıyla, yaratıcı fikirler ortaya çıkmaktadır. Düşyeri Çizgifilm ve Animasyon Stüdyolarının kurucusu Sayın Ayşe Şule Bilgiç'in, 5 aşamalı yaratıcılık süreci, diğer araştırmalar paralelinde aşağıda sunulmuştur (Müftüoğlu vd., 2009: 32; Marangoz, 2013: 42-43; Bilgiç, 2014).

- Hazırlık (Düş)
- Kuluçka dönemi (Düşün)
- Açığa çıkma (yaratıcılığın ortaya çıkması) (Düşüm)
- Değerlendirme, uygulama (Düşümüz)
- Sonuçların alınması (Düşyeri)

9.1.6. Yaratıcılık Teknikleri

Yaratıcı olmak girişimcinin başarısı için önemlidir. Yenilik yapma, belirsizlik ile mücadele, değişen çevre koşullarına uyum ve problemin çözümü için, yaratıcılık gereklidir. Düşüncelerin üretiminde de mal ve hizmet üretimindeki gibi teknikler kullanılabilir. Yaratıcılık, öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir beceri olarak görülmektedir. Genellikle yaratıcılık, yaratıcı düşünce olarak kabul görmektedir. Yaratıcı ve normal diye, düşünceleri ikiye ayırdığımızda, yaratıcılık üretim tekniklerinin, yaratıcı düşünce üretim teknikleriyle aynı anlama geldiği anlaşılabacaktır. Yaratıcılık teknikleri olarak kabul edilen hususlar aşağıda sıralanmıştır (Müftüoğlu vd., 2009: 33-36).

- Beyin fırtınası
- Ters beyin fırtınası
- Gordon yöntemi
- Düşünce haritası
- Matris yöntemi
- Yatay düşünme tekniği
- Odak grup görüşmeleri tekniği

- Varsayımları sorgulama
- Kontrol listesi

9.2. Girişimcilik ve Yenilikçilik

Yenilik, insanları girişimcilikte buluşturan orta noktadır. Girişimcilerin ortak yönleri, kendilerini sistematik olarak yeniliğe adanmış olmalarıdır. Yenilik düşüncesinde ayrışma bulunmamaktadır. Peter F. Drucker, girişimcinin temel işlevi olarak yeniliği görmektedir. Yeni bir girişim faaliyeti, daha önce kurulmuş bir işletmede, bir kamu kurumunda kendini gösterebilir. Yenilik, girişimcinin zenginlik üreten kaynaklar yaratmasının ya da mevcut kaynakların, zenginlik yaratma potansiyelinin artırılmasının aracıdır (Müftüoğlu vd., 2009: 44).

Birçok küçük işletme, yenilik için ihtiyaç olan işlemlere aşina değildir, uzmanlığın, zamanın ve kaynakların yenilenmesi gerekmektedir. Küçük işletmeler, rekabet avantajı olarak, tamamen, kendi içsel ve genişleyen destek kaynaklarını kullanabilen bir durumdadır (Martin, 2001: 287).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için çözüm “inovasyon ekosistemi” oluşturmaktır. Türkiye, gelecekteki zorluklarla mücadele edebilmek ve dijital güdümlü ekonomide inovasyon için, kendi ekosistemini oluşturması gerekmektedir. İnovasyon ekosistemi, iş dünyası, sivil toplum, hükümetler ve eğitim kurumları arasında, açık ve şeffaf etkileşimli bir sisteme dayanmalıdır. Yüksek düzeyde refah sağlama kapasitesi, sürdürülebilir rekabetçiliğe ve tüm paydaşların kalıcı inovasyon yapabilme kapasitesine bağlıdır. Spin-off kavramı üzerinde durulmalıdır. Maalesef Türkiye’de bilim ve girişimcilik arasında uçurumlar bulunmaktadır. Türkiye’de araştırmadan pazara bir geçiş yolu sorunu vardır. (Schepers, 2015).

Yenilik, sonlu ve sonsuzluk kavramlarının her ikisini harekete geçiren bir ifadedir. Yenilik, insanlığın devamlılığı için, gelişmiş insan uygarlığının, olumlu sosyal etkilerini oluşturmak ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek, hayatları iyileştirmek için, olumlu değerlendirmelerin bir gücü olabilir. Yenilikle beraber, sosyal girişimcilik, hem birey için zenginlik oluşturabilen ve hem de toplumun iyiliği için geri dönüşler sağlayabilen, sonlu ve sonsuz hareketin sentezini özetler. Daha fazla sayıda kuruluşun, insanlar ve dünyanın başarısında, yüksek kar amaçlı olan mal ve hizmetleri sunmanın, yeni bir standart yaratılmalıdır. İngiliz sürdürülebilirlik danışmanı John Elkington tarafından ilk kez ifade edilen “*Triple Bottom Line*”, yani “*Ekonomi-Toplum-Çevre*”, birbirleriyle koordinesi kurularak geliştirilmesi gerekir (Tan, Seow ve Toyofuku, 2015: 218). Tüm yazılanlar ışığında öne çıkan beş konu vardır (Hamel, 2013: 10).

- Değerler
- İnovasyon
- Uyarlanabilirlik
- Tutku
- İdeoloji

9.2.1. Yenilikçilik Kavramı ve Önemi

İşletmecilik bağlamında, genel olarak yaratıcılığın bir ürünü veya uygulaması olarak, yenilikçilik düşünülür. 1950 ve 1960'lı yıllar etkinlik dönemi, 1970 ve 1980'li yıllar kalite dönemi, 1990'lı yıllar ise esneklik dönemleri olmuş, müteakiben günümüz, yenilikçilik çağı olarak nitelendirilmiştir. Endüstri, yeni teknolojiyi, etkisini arttırarak yeni ürün ve hizmetlere uygulamaktadır. Örneğin, ekonomistlerin önemli kaleleri niteliğindeki bankalarda bile teknoloji, değişim ve yenilikçiliğin bir iticisi haline gelmiş ve her gün artan hızla yeni finansal ürünler geliştirilir olmuştur. “Yeni tarzlar, daha iyi kaliteli ürünler, daha çekici stiller” ve benzeri faaliyetleri yapmadıkları takdirde işletmeler, rekabet şanslarını yitireceklerinin bilincindedirler. Çok değişik şekillerde yenilikçilik, ortaya çıkabilir. Schumpeter’a göre yenilikçilik kavramı, aşağıda sıralanan unsurların uygulanması sonucu, ortaya çıkabilecek bütün yeni bileşimlerinin, ticarileştirilmesidir (Marangoz, 2013: 47-48).

- Yeni ürün ya da hizmetler
- Yeni üretim araçları
- Yeni pazarlar
- Yeni kaynaklar
- Yeni sektörlerin açılması

Her zaman yenilikçilik iyi midir? Doğru bir strateji midir? Çünkü yenilikçilik, fırsatlar yarattığı gibi, yıkımda yaratabilir. “Yenilikçi fırsatlar”ın aksine cevap verebilecek kadar esnek olan, son derece karmaşık bir düzenleyici çerçeve icap ettiren, uzun dönemli sistemik risklere neden olabilecek “yıkıcı yaratma” süreci oluşabilir. İkinci durumda oluşan yıkıcı finansal yenilikler, gerçek yenilikten planlı eskitilmeye, işletme için bir kat daha kısa vadeli bir süreç doğurabilir. “Yıkıcı yaratma” denilen bu durum, yenilikçi fırsatlara odaklı, yeniyi arayan işletmelerin baskılarına veya hızlı durumdaki sektörel ve bireysel yatırımcıların finansal çıkarlarına, karşı koymak olabilir. Çözüm yüksek kaliteli ve yeterince bağımsız olan yeterli personel ile kamu kurumlarının koordineli çalıştığı, uzmanlık

gerektiren ortamın kurulmasıdır. Kısacası, inovasyon süreçlerinde daha nitelikli kişisel başarıdan öte, daha çok kamu sektörüne yönelmek gerekmektedir. Sürekli olarak üreten bir toplum yaratılmaya çalışılmalıdır. Yenilikçi sorunların sürekli akışını, en iyi şekilde yaparak çalışacak olan, kamu yararının hizmetinde, gelişmiş niteliklere sahip insanları çeken, bağımsız kamu sektörü oluşturulmalıdır (Soete, 2013: 142-143).

9.2.2. Yenilik Kaynakları

Peter Ferdinand Drucker'a göre, yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlayan fırsatlar olarak da görülen yenilik kaynakları, iki grupta toplanmaktadır. Şirketin veya sektörün içinde yer alanlar, birinci grupta olanlardır. Birinci grupta, beklenmedik gelişmeler, uyumsuzluklar, süreç ihtiyaçları, sektör ve pazar yapısındaki değişiklikler şeklinde dört tür kaynak bulunmaktadır. İkinci grup da kaynak sayısı üç olan, şirketin dışındaki sosyal ve entelektüel ortamlar bulunmaktadır. İkinci gruptaki kaynaklar, demografik yapıdaki değişiklikler, algılama değişiklikleri ve yeni bilgidir. Aynı anda, birkaç kaynaktan, yenilik potansiyeli kendini gösterebilir. Genel olarak kabul edilen yenilik kaynakları, aşağıdaki gibidir (Müftüoğlu vd., 2019: 44-47).

- Beklenmedik gelişmeler,
- Uyumsuzluklar,
- Süreç değişimleri,
- Sektör ve pazar yapısındaki değişimler,
- Demografik yapıdaki değişiklikler,
- Algılamadaki değişiklikler,
- Yeni bilgi.

9.2.3. Yenilik Süreci

Yenilik sabit bir kavram değildir. Her yeniliğin oluşmasıyla eskime süreci başlar. Bunun için, yenilikçi bir yaklaşımda, süreç unsuru vardır. Her yenilik yeni bir yeniliğe gebe dir. Bu durum sınırları zorlayan bir süreci doğurur. Gelişmiş birçok araştırma, sorunsuz iletişime dikkat çekmektedir. Çapraz fonksiyonel sınırlarının ve başarılı ürün geliştirmenin arka planında yatan müşteri ve işletme arasındaki bağlantının kurulması yani "boundary spanners"ın önemi ve gereksinimi belirlenmiştir. Verimli bir işletme, aktarma, depolamaya odaklanan, sözdizimsel kurgulama sınırlarında ve veri ile bilginin büyük miktarlarının geri kazanımlı, bilgi-işleme modelidir. Bununla birlikte, yenilik, farklı kurallarıyla veya farklı uzmanlıklara sahip uygulayıcı kuruluşlar arasında, sınırlarda meydana gelme eğilimindedir. Bilgi işlem yaklaşımında, bilgi ve bilgi işlemenin verimliliği

üzerine odaklı, sınırlarda meydana gelen yenilik süreci, yeterince izah edilememektedir (Kodama, 2014: 197).

Görüldüğü gibi yenilik için sınırlar zorlanmaktadır. İlham ve hayal gücü, çaba ve uğraşla şişirilmektedir. Yenilik süreci, birbirini izleyen, farklı aşamalardan meydana gelen bir olaydır. Sürecin başlaması, yapılan araştırmaların sonucunda yeni düşüncelerin geliştirilmesine bağlıdır. İlham ve hayal gücü, yaratıcılıkta olduğu gibi, yenilikte de yeni düşüncelerin ortaya çıkması için önemlidir. Ancak ortaya konan çaba ve uğraş, yenilikçilik sürecinde, ilham ve hayal gücünden daha önemlidir. Yenilik sürecinin kaynağında, aşağıdaki oranlarda ağırlık belirtilebilir (Marangoz, 2013: 52).

- İlham ve hayal gücü %10,
- Çaba ve uğraş %90.

9.2.4. Yenilik Türleri

Yeniliğin türleri konusunda sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Yenilik denildiğinde, sınıflandırmalara ve tanımlamalara göre, en önemli anlaşılması gereken kavram, teknolojik ürün ve süreç yenilikleri olduğudur. Yenilik konusunda, OECD tarafından, bilim ve teknoloji faaliyetleri ile ilgili hazırlanan el kitabına göre, üç adet sınıflandırma mevcuttur. Kırım'a göre de sekiz adet sınıflandırma yapılmaktadır. Yenilik derya gibi uçsuz bucaksız bir konudur. Kavramsal çerçeve içerisine almak zordur. Yenilik denildiğinde tek bir tür innovasyon düşünülmemelidir. Çok değişik inovasyon yani yenilik türleri vardır. Yenilik bir süreçtir, sistematik olarak inşa edilir. Bu sayede başarıma şansı katlanarak artabilir. Coca Cola, IBM gibi, pek çok büyük işletme çalışanının katıldığı, BIF (Business Innovation Factory) zirvesini gerçekleştiren Larry Keeley'e göre, 1998 yılından beri yapılan çalışmalarla, yeniliğin on türü belirlenmiştir. On temel yenilik türü üç kategoride sınıflandırılabilir (Keeley vd., 2013: xvi-xvii; Kırım, 2011: 244; Müftüoğlu vd., 2009: 51; Marangoz, 2013: 53):

- Yapılandırıcı Yenilikler

Yapılandırıcı yenilikler; kazanç modeli yenilikçiliği, network yenilikçiliği, yapısal yenilikçilik, süreç yenilikçiliği olmak üzere dört çeşittir.

*** İş Modeli Yeniliği (Kazanç Modeli Yenilikçiliği)**

İş modeli innovasyonu hakkında, tüm innovasyon türleri değerlendirilebilir. Artık yeni bilgiler ve metotlar öğrenmeden, kazançlı ticaret yapmak, mümkün değildir. Eski usul ticaret yapmak, oturularak para kazanmak, çok zordur. Artık okumak ve araştırmak gerekmektedir. Başka çare yoktur. En iyi iş modeli kurulmalıdır (Kırım, 2011: 247-248).

* **Örgütsel Yenilikler (Network Yenilikçiliği)**

Örgüt yapısında ve işleyişinde yapılan yenilik türüne, *örgütsel yenilik* adı verilmektedir. İnsan tiplerini belirleme bilimi olan tipolojide, örgütsel değişkenler ve örgütsel ihtiyaçların etkilerini inceleyen araştırmaların daha çok yapılmasına ihtiyaç vardır (Wan vd., 2005: 262).

* **Pazarlama Yeniliği (Yapısal Yenilikçilik)**

Müşterilerle yepyeni ilişkiler kurmak için, daha önce kimsenin aklına gelmeyen, ya da uygulanmayan sektörlerde uygulanıp da hiç denenmemiş pazarlama etkinliği fikirleri geliştirmek, örnek olarak gösterilebilir. Pazarlama yeniliği, öncesinde kullanılmamış olduğu için, işletmelerin mevcut pazarlama yöntemlerinden önemli ölçüde farklı olan strateji veya yeni bir pazarlama konsepti uygulamasıdır. Pazarlama yöntemlerinde, düzenli ve diğer rutin değişikliklerden ve mevsimlik etkilerden arınmış, ürün tasarımı veya ambalajda, ürün yerleştirmede, ürün tanıtım veya fiyatlandırmada önemli değişiklikler gözlenmektedir (Litan, Wyckoff, Fealing ve Ed, 2014: 52).

* **Teknolojik Süreç (Operasyon) Yenilikçiliği**

Operasyonel inovasyonu da denilmektedir. Zira bir iş yerindeki operasyonları yeniden tanımlamak suretiyle maliyetleri düşürmek ve verimliliği arttırmak amaçlı bir yenilikçiliktir. *Süreç* kavramı, işletmelerde belirli mal ve hizmetleri üretebilmek için yapılması gereken bir dizi iş ve faaliyet topluluğu şeklinde tanımlanabilmektedir. Ayrıca, farklı türde girdilerin alınarak müşteri için değer oluşturacak bir çıktının meydana getirildiği faaliyetlerin toplamı olarak da tanımlanabilir. Süreç yeniliği, ürün ve hizmetler için gelişmeler ya da yeni üretim sürecinin tanıtılmasında yansıtılmaktadır (Wan, Ong ve Lee, 2005: 262).

Ürün ve süreç arasındaki ayrım, bir yeniliği etkileyen alan ve aktiviteler ile ilgilidir. *Süreç yenilikleri*, girdi ve çıktılar arasında aracılık eden, bir endüstri, organizasyon veya alt birimi, yeni olan, çıktı teknolojisindeki araçlar, aygıtlar ve bilgi olarak tanımlanmıştır. *Ürün yenilikleri* ise, aksine müşterilerin veya müşteri yararına tanıtılmış olan çıktı ve hizmetlerdir. Ürün ve süreç yeniliklerinin kabulünün oranları, sanayinin gelişim aşamalarına göre farklılık gösterir. Ayrıca, firmaların, süreç ve ürün konusundaki rekabet avantaj görünüşleri, farklıdır (Gopalakrishnan ve Damanpour, 1997: 18).

- **Arzsal; Teknolojik (Yeni) Ürün Yenilikçiliği**

Ürün yeniliği olarak, ürün ve hizmetlerde yapılan değişimlerden bahsedilmektedir. Ürün yeniliği, yeni pazarlar ya da müşteriler oluşturmak veya mevcut pazarın ya da

müşterinin memnuniyeti için, yeni ürün ve hizmetin üretimi ile ortaya çıkar (Wan, Ong ve Lee, 2005: 262).

Piyasaya daha öncekilerden farklı ve müşterilerin çok seveceği bir ürün sunmak suretiyle farklılaşmak, yeni ürün innovasyonu olarak görülmektedir. En sık başvurulmuş innovasyon yöntemi olup genelde de en az etkin olanıdır. Bir cep telefonu şirketinin sürekli olarak piyasaya yeni ürünler sürmesi, otomobil firmalarının sürekli olarak yeni özellikler içeren modeller sunması, örnek olarak gösterilebilir. Ürün innovasyonunun ticari başarıya katkısı, taklit edilebilirliği ile ters orantılıdır. Arzsal yenilikler olarakta anılan teknolojik ürün yenilikleri iki alt başlıkta ayrılabilir (Keeley vd., 2013, xvi-xvii; Kırım, 2011: 244-245).

- * Ürün performans yenilikçiliği,

- * Ürün sistem yenilikçiliği;

- **Deneyim Yenilikleri**

Deneyim yenilikleri; hizmet yenilikçiliği, iletişim yenilikçiliği, marka yenilikçiliği, müşteri katılım yenilikçiliği olmak üzere dört çeşittir.

- * **Uygulama (Hizmet) Yenilikçiliği**

Bu inovasyon türü, *mevcut* teknolojileri alıp, onları yepyeni pazarlar (*kategoriler*) geliştirmek amacıyla kullanmayı (*application*) içerir. Örneğin, Tandem şirketi, kendi üretmiş olduğu hataya-toleranslı bilgisayarlarını, bankacılık piyasasına uyarlamak suretiyle, ATM adı verilen otomatik para çekme makinelerini geliştirmiştir. Böylelikle daha önce hiç olmayan, yepyeni bir piyasa yaratmıştır. Aynı şekilde General Motors şirketi, ABD silahlı kuvvetleri tarafından, askeri birliklerin ve özellikle de denizaltıların yerlerini saptama amacıyla, yeni bir cihaz geliştirmiştir. General Motors, Global Konum Belirleme Sistemi'ni (*Global Positioning System, GPS*), otomotiv piyasasına uygulamış ve çok başarılı bir ürün olarak kabul edilen *OnStar*'ı geliştirmiştir (Kırım, 2005: 17).

OnStar, 2000'li yıllarda, bir araç içi yardım hizmeti sunuyordu. Otomobilin içinde yerleştirilen küçük bir cihaz sayesinde, aracın yerini uyduyla merkezi bir birime sürekli olarak bildiren bir hizmetti. Bu sayede kaza yaptığında otomatik olarak acil yardım göndermelerini sağlayan, istenirse bulunduğu yerin yakınlarındaki lokanta, otel, benzinci vs. gibi mekanların adreslerini hassas olarak bildiren çok yararlı bir konsiyerj hizmeti idi. Cihazın yararlandığı teknoloji; GPS teknolojisi, mobil iletişim teknolojisi ve bilgisayar teknolojisiydi. Bu teknolojiler, GM tarafından geliştirilmiş olan şeyler değildi. OnStar ürünü, başkaları tarafından bulunmuş olan bu teknolojilerden yararlanarak geliştirilmiş bir

inovasyondur. Cihazın üretimini GM kendisi yapmayıp, bunu üçüncü şahıslara yaptıırıyordu (Kırım, 2007: 17).

* **Alt Pazar (İletişim) Yenilikçiliği**

En büyük fırsat alanlarının olduğu bir innovasyon vadisidir. Alt Pazar innovasyonunun aşağıdaki cümlelerle tanımlayabiliriz (Kırım, 2006: 4).

“Daha önce mevcut pazardaki haliyle, bir ürün veya hizmet türünü tüketemeyen kitlelere, onların ödeyebileceği fiyat ve basitlik düzeyinde, yeni ürün ve hizmetler geliştirip, yepyeni, karlı büyüme fırsatları yaratmakla ilgili olan, alışlagelmişin dışında bir büyüme stratejisidir.”

* **Deneyim (Marka) Yenilikçiliği**

Daha henüz yeterince tüketilmemiş olan bir inovasyon alanıdır. Müşterilere başka bir rakipte görmedikleri bir alış-veriş deneyimi yaşatmak ve bu sayede işletmeyi tercih etmelerini sağlamak, örnek olarak verilebilir. Ünlü kafe zinciri Starbucks, bu mantık üzerine kurulmuş olan bir işletmedir. Çok uzun yıllar, “sıra dışı kahve içme” deneyimi sunması, sayesinde başarılı olmuştur. Müşterilerin, satılan ürünle ilişkilerinde, ürünün müşteri üzerinde yaratacağı etkiye verilen isme, deneyim adı verilir. Deneyim denilen bu etki, sıradan bir ürün kullanıyormuş hissi gibi “nötr” bir etki olabileceği gibi, çok olumsuz bir tepki şeklini de alabilir. Şaşkınlık ve hayranlık uyandıracak bir tepki şekli de görülebilir. Oluşan bu etki durumunda, gerek nötr veya olumsuz, gerekse hayranlık ve şaşkınlık yaratan tepkilerin tümü, müşteri üzerinde yaratılmış olan farklı deneyimleri ifade eder. Deneyim denilen bu aşamada asıl olan, sizin ürün veya hizmetinizle ilgili tüm tüketim aşamalarında, müşterilerin hayranlık ve **“başka yerde yok”** izlenimi edinmesini sağlayabilmektedir. Çok olumlu izlenimleri oluşturabilmek, ancak müşterilerin kolay unutamayacağı deneyimler yaşatılması suretiyle mümkün olabilir. Deneyimlerin neler olması gerektiğini belirlemek, asıl yaratıcılık ve girişimcilik meseleleridir. Farklılaşmanın en önemli silahları, sıradan olmayan, daha önce kolay kolay kimsenin aklına gelmeyen ama yaşandığında müşterilere, şaşkın bir hayranlık içinde bırakan, yaratıcı yeni deneyimler yaratabilmektir. “İşletmeler, müşterilere unutulmaz deneyimler yaşatabiliyor mu? Gelen müşteriler farklı ve olumlu duygularla ayrılabilir mi?” Sorularına cevap aranmalıdır (Kırım, 2011: 246-247).

* **Talep (Müşteri Katılım) Yenilikçiliği**

Müşterilerin daha önce bir türlü ifade edemediği bir ihtiyacı keşfetmek ve bu keşif üzerine ürün, hizmet veya iş modeli geliştirmeye *talep inovasyonu* adı verilir. Sıfırdan yepyeni talep alanları oluşturulabilir. Örnek olarak, Koton mağazalarında, bacak boyunu

ve inceliklerini farklı göstermekte olan pantolonlar satılmaya başlanmıştır. Daha önce hiç bilinen bir ürün değildir. Bu sayede işletme, hemen hemen hiçbir ekstra yatırım yapmadan, inanılmaz çekici bir talep alanı oluşturmuş ve kriz ortamında büyümüştür. KOBİ özellikli bir işletme, nihai tüketicilere satış yapıyorsa, tüketicilerin hiçbir rakip tarafından karşılanmamış olan ihtiyaçlarını anlamaya çalışmalıdır. Tüketicilerle konuşulmalıdır, sorular sorulmalıdır, ihtiyaçları keşfedilmelidir. İşletmeler sadece satış yapmayı değil, aynı zamanda da tüketicileri dinlemeye çalışmalıdır. İşletmeler, sonrasında da tespit edilen ihtiyaçları karşılamanın yollarını düşünmelidirler. Eğer bir başka üretici firmaya ürün veya hizmet satılıyorsa, o zaman bu tüketicilerin hangi ihtiyaçları ya da hangi faaliyetleri, onlar adına yapılabilir, bunlar araştırılmalıdır. Sonrasında da gidip, bu işleri yapmaya talip olduğu anlatılmalıdır. Anlatma olayı yurt içinde veya yurt dışında da sürmelidir. Onların daha önce fasona vermeyi düşünmediği fason işler düşünülmeli ve bu işlere, işletmeler talip olmalıdır (Kırım, 2009: 6).

9.2.5. Yenilik Kültürü

Anadolu'da hâkim olan kültür, doğudan batıya, insanlık tarihi kadar eskidir. Mevcut olan kültür ile bu topraklardaki insanlar, yaşamlarını sürdürmek istiyorsa, bilimi ve sanata önem vermelidir. Ar-Ge birinci sırada olmalıdır. Önce ve sonrasında, hâkim olan güçler, egemenliklerini şiddetle yerine getirmemektedirler. Egemen güçler, diğer toplumlara, ancak ilim ve teknolojiyle üstünlük sağlamaktadırlar (Sarigöz, 2013: 381-382).

Yenilik kültürünün oluşturulması ve devamlılığının sağlanması için yeniliğin yönetilebilir olması gerekmektedir. Yenilik yönetiminde de üç hususa dikkat edilmelidir. Yenilik süreci, stratejisi ve engellemelerdir. Yenilik sürecinde önce ihtiyaçlar belirlenmeli sonrasında yeniliklere başlanmalı ve başlanan yenilikler yürütülebilmelidir. Yenilik stratejisi olarak da dört farklı yaklaşım sergilenebilir. Saldırgan, savunmaya yönelik, taklitçi ve bağımlı ile geleneksel ve fırsatları izleme stratejileri sayılabilir. Yeniliğe karşı engeller olarak da üç husus tespit edilmiştir. Örgütsel, bireysel ve diğerleridir. Bu engellerin giderilmesi de ayrı bir husustur. Örgütsel engeller aşağıda sıralanmıştır (Durna, 2002: (114-164).

- * Tepe yönetimin tutumu,
- * Farklılıklara karşı hoşgörüsüzlük,
- * Kariyer, statü ve yeteneklerin tehdit edilişi,
- * Kısa vadeli ufuklar ve riskten kaçınma,
- * Aşırı rasyonel düşünce,

- * Aşırı bürokratik ve merkezi yapılar,
- * Uygun olmayan özendirmeler.

9.3. Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimcilik

Çalışanların, ortak kattıkları değerlerinin paylaşılması gerekmektedir. Artık patron ve çalışan ayrımı kalmamıştır. Yöneten ve yönetilen, ortak çalışma ortamında takım olarak görülmekte, ortaya çıkan değerler paylaşılmaktadır. Evdeki aile ortamı iş ortamında kurulmaya çalışılmaktadır. İnsan kaynakları inovasyonu başlığı altında incelenen; yaratıcı, yenilikçi ve girişimci duygular beraber olan kavramlardır (Sabancı, 2014).

Tarih, sıra dışı olayların, sıra dışı ülkelerin ve sıra dışı kişilerin öykülerini anlatır, çünkü onlar ilginçtirler, ders çıkarılması gerekmektedir. Sıradan olaylar, ülkeler ve kişiler kimsenin dikkatini çekmez. Kargaşa ortamında olan dünyada görülebilmek, sıra dışı olabilmek mümkündür. Her alanda, her işte, her sektörde sıra dışı olabilmek için çok sayıda fırsat mevcuttur. Önemli olan bu fırsatları bulabilmek, çıkarabilmek ve “*Mor İnekleri*” yaratabilmektir (Kırım, 2013: 227).

Bilim ve teknolojiadaki çarpıcı değişimin sonucu olarak sanayi toplumunun yanında, bir de teknoloji toplumu örgütlenmesine ihtiyaç doğmuştur. İnsanlığın artık bilgi toplumunda yaşadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Kartopu gibi büyüyen bilgi ekonomisi içerisinde; yenilik (inovasyon), ülkelerin ve bölgelerin ekonomik kalkınmasında itici güç oluşturmaktadır. Günümüzde yeniliğin yoğun olarak ortaya çıkarıldığı yerler teknoparklardır. Teknoparklar uluslararası rekabet gücünü arttıran ve dünya ekonomisine yön veren ekosistemler halinde, hızla yayılmaktadırlar.

9.4. Yaratıcılık, Yenilikçilik ve Girişimciliğin Ekonomik Kalkınma İle İlişkisi

Çalışmanın son bölümünde, yaratıcılığın ve devamında da yenilikçiliğin işletme performansına etkisinin araştırma sonuçları sunulmaktadır. Sonuçta, işletme performanslarının olumlu olduğu ülkelerde, eğer vergilendirme ve kamu harcamaları da dengeli ise ekonomik kalkınmadan bahsedebiliriz. Gelişmiş toplumlarda bilgi teknolojileri önemli bir gelişim aracıdır. Bilgi teknolojisinin, bir işletme için nasıl değer yarattığı ve performansı arttırdığı tartışılırken, ilgili rekabetçi etkileri ile birlikte, bilgi teknolojisinin işletme performansı üzerindeki etkisinin nasıl ölçülebileceği, belirsizliğini korumaktadır. İşletme performansı iki terimle tanımlanır: verimlilik ve etkinlik. Bir sonuç yapısının seçimi veya başka bir deyişle, kaynak tabanlı bilgi teknolojileri işletme değer araştırmalarında uygun bir bağımlı değişken olarak tartışılmaktadır. Bilgi teknolojisi değerinin ölçülmesi veya işletme performansı üzerindeki etkisine ilişkin, her ne kadar işletme performansı sürekli rekabet avantajlarına odaklanmış olsa da işaret edilen, tutarlı bir yaklaşımdır.

Genel olarak mevcut değildir ve kaynak temelli analizler de tutarlı değildir. Son zamanlarda, bilgi teknolojisinin etkisini analiz eden kaynak tabanlı görüş uzmanları, bilgi teknolojileri işletme değerini veya bilgi teknolojileri tarafından üretilen rekabet avantajını, ölçmeye çalışmışlardır. Çalışırken, sonuçta ilgili bağımlı yapı olan işletme performansını, doğrudan ölçme yönünde yeniden yönlenmişlerdir. Bunun nedeni, rekabet avantajı veya bilgi teknolojisi işletme değerinin, hiç de kolaylıkla operasyonel hale getirilemiyor olmasıdır. Bilgi teknolojisi, sayısız diğer kaynaklar ve süreçler boyunca, tamamlayıcı kaynaklarla birlikte, değer yaratır. Bunlar, daha iyi bir performansa ve bazı durumlarda işletmenin rekabet avantajına katkıda bulunurlar (Lazic, 2012: 31). İşletme performansı mikro ekonomi için geçerlidir. Makro ekonomide bunun adı ekonomik kalkınmadır.

Girişimci olmadığı zaman yenilik, bir anlam ifade etmemektedir. Beratları, patent ve buluştur (Marangoz, 2013: 58). Girişimcilere ortam sağlamakta ülkelerin görevidir. Ülkeler kurumsal yapılar kurarlar. Bu kurumsal yapılar yaratıcı ve yenilikçidirler. Yaratıcı ve yenilikçi çalışmalar başarılı olduğu takdirde, bölgesel ekonomik kalkınmalar oluşacaktır. Yaratıcı ve yenilikçi fikirler pek çok sektörde kullanılabilir. Bu sektörlerden biri de tekstildir. Tekstil, yaygın olarak en olgun endüstri kabul edilir. On dokuzuncu yüzyılın başlarından günümüze kadar, her yerde, tekstil endüstrisinin inşasıyla, mekanik üretimin ilk zamanlarında, sanayileşmiş bölgeler oluşmuştur. Çünkü tekstil ürünlerinin kitle halinde üretimini, bir zamanlar yerinden edilen, birden zengin olan üreticiler gerçekleştirmiştir. Bu üreticiler, düzenli olarak dersini iyi çalışmış, büyük miktarlardaki nitelsiz emek ve küçük miktarlardaki sermaye mallarını kullanmıştır. Bazı tekstil üreticileri, rekabet ve yüksek işçilik maliyetlerine rağmen dayanmış, ayrıca genişlemiştir. Bu sürecin bir örneği ile ilgili olarak, merkezi İtalya'da bulunan, Floransa ve Pistoia illerine bağlı kasabalardan bir grup üzerinde yapılan, Prato ilçesindeki araştırmalar dikkat çekmektedir. İtalya, bölgesel ekonomik kalkınma için, yeni ve dinamik bir yaklaşım olan sanayi bölgesi modeliyle, itici güç oluşturmaktadır (Piperopoulos, 2012: 161).

Yatırım sermayesi kaybetmenin riskiyle ve devlet tarafından koşullu finansmanın yokluğuyla karşı karşıya olan girişimciler, işletmelerini büyütmek için kendi kendini finanse etmek zorundadırlar. Bu sebeple eskiden kullanılabilir haldeki girişimci fırsatlarıyla, yüksek büyümeyi tetikleyen yatırımları finanse etmek, tasarrufu artırabilir. Girişimcilerin yatırımlarında, zorunlu tasarruf artışındaki daha büyük artıştan kaynaklanan sebeplerle oluşan başarısız iş riskine karşı, kendini sigortalatan güvenli varlıkları biriktirmesi gerekir. Araştırma sonuçları, ihtiyati nedenlerle, büyük ve kalıcı sermaye çıkışlarının, sürdürülebilir kesintisiz tasarruf artışına odaklı olduğunu göstermiştir. Yani genelde, gelişmekte olan ülkelerden sermaye çıkışları, riskli sermaye veya doğrudan yabancı yatırımlardan (FDI)

daha da fazla, borç varlık beyanı şeklinde olmuştur. Ayrıca, finansal gelişmede, ekonomik gelişme ve refah düzeyinin iyileştirilmesi dinamiklerinin nasıl değiştirilebileceği incelenmelidir. Risk paylaşım araçlarının kullanılabilirliği, ihtiyati tasarruf ihtiyacını sınırlamak ve sermaye girişleri için olanak tanıyarak, cari denge üzerindeki etkilerini, önemli ölçüde değiştirecek büyüme sürecini, dikkat çekecek seviyede hızlandırabilir. Finansal gelişmelerde, refah kazançları, girişimcilik sektörünün gelişim aşamasına bağlı olarak, çalışanlar ve girişimciler için, çok farklı dağıtım etkileriyle, önemli bir hale dönüşebilir (Sandri, 2010: 21).

BÖLÜM II

TEKNOPARKLAR VE TEKNO-GİRİŞİM

1. Teknoparklar

Teknoparklar, ülkelerin yöneticileri ile uzman kişilerin bir araya geldiği, uluslararası rekabet gücünü arttırarak dünya ekonomisine yeni bir yön veren alanlar olarak, hızla yayılmaktadır. Yeniliğin yoğun biçimde üretildiği çekim merkezleri: Teknoloji geliştirme bölgesi, teknokent, teknopolis, bilim parkı, araştırma parkı, teknopark vb. farklı adlar almaktadırlar. Teknoparkların iki temel hedefi olduğu söylenebilir: Üniversitelerle, yerli ve yabancı işletmelerin bir araya getirilmesi, Ar-Ge ve yazılım alanları başta olmak üzere teknolojik ilerlemenin sağlanmasıdır (Yıldız, 2010, 59).

1.1. Üniversite - Sanayi İş Birliği ve Teknoparklar

Dünyada ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve sonucunda ortaya çıkan yeni değişim sürecinin yarattığı sanayi toplumunun yanında, bir de teknoloji toplumu örgütlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Teknoloji toplumu örgütlenmesi, “teknoparklar” gibi, dünya pazar ekonomisine uygun kurumsal mekanizmaların önemini, gittikçe arttırmaktadır. Girişimcilik ruhu, toplumun ileri uygarlık seviyesine çıkması için ihtiyaç olan önemli unsurlardan biridir. Girişimci ruhun, bilgi, sermaye ve yerel unsurlar tarafından desteklenmesine ihtiyaç vardır. Bilgi, akademik yapıyla; sermaye, sivil toplum ve yerel unsurlarla desteklenmelidir. Bilgi, sermaye ve yerel güç organize olarak sağlam bir alt yapı ile buluşursa, ortaya yenilik çıkmaktadır. Bahsedilen alt yapının ismi teknoparktır. Araştırmada teknopark konusu Çanakkale Teknopark örneği üzerinden incelenmektedir. Çanakkale Teknopark, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, özel sektör ve kamu sektörünün ortak çalışma alanıdır. Teknoparklar sayesinde, ileri teknoloji çalışma alanı oluşturulmaktadır. İleri teknoloji çalışma alanı sayesinde, yurt içinden veya yurt dışından girişimcilere, çalışma alanı yaratılmaktadır. Teknoparklarda insan sermayesinin azami seviyede kullanılması amaçlanmıştır. Teknoparklardan çıkacak azami yenilikler ile üreten bir bölgesel alan olacağı umulmaktadır. Üreten bir ülkenin ihracat gücü artmaktadır (Pala1, ? : 5-7).

Kuramsal olarak Teknoparkların yerel ve ulusal boyuttaki faydaları incelenmektedir. “*Daha fazla nasıl ön plana çıkarılabilir?*” sorusuna cevap aranmaktadır. Teknoparklar konusunda araştırmalar yapılırken, patent, inovasyon ve Ar-Ge çerçevesinde değerlendirmeler yapılmaktadır (Görkemli, 2011: 29-30).

Araştırma örneğimiz olan Çanakkale Teknopark, 26 Haziran 2001 tarihli 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında faaliyet göstermektedir. Girişimcilerin,

küçük ve orta boy işletmelerin, Çanakkale Teknoparkta çalışabilmesi, iş birlikleri kurulabilmesi amaçlanmıştır. Küçük ve orta boy işletmeler, Teknolojik Geliştirme Bölgelerinde Ar-Ge çalışması yapma yeteneklerini arttırabilmeli, ürettikleri ürünleri patentlendirebilmelidir. Patentlendirilen ürünleri büyük işletmelere satabilmeli veya kendi bünyelerinde, patentlendirilen ürün bazında, büyüme yollarını bulabilmelidirler. Teknopark bünyesinde girişimci, bürokratik belgelerden, son aşamaya kadar, danışmanlık hizmeti görebilmelidir. Mikro düzeyde işletmelerin büyümesi, makro düzeyde bölgesel kalkınma sonucu, ihracatın artarak cari açığı kapatıcı bir sonuç doğurabileceği düşünülmektedir (Erün, 2012: 114-116).

Türkiye’de Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2015 yılı verilerine göre faaliyette olan 48 teknoloji geliştirme bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca faal olmayan, kuruluş aşamasında olan, teknoloji geliştirme bölgeleri de mevcuttur. Faal olan teknoloji geliştirme bölgeleri Tablo 5’de verilmiştir. Onaltı tanesi Uluslararası Bilim Parkları Birliği’ne (International Association of Science Parks / IASP) üyedir (<http://www.iasp.ws/>). Çanakkale Teknoloji Geliştirme Bölgesi (Çanakkale Teknopark / ÇOMU Teknopark), IASP’ye henüz üye değildir.

Tablo 5: Türkiye'deki Faalliyette Olan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri.

1 Ankara Teknoloji Geliştirme Bölgesi	25 İstanbul Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
2 Ankara Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	26 İTÜ Arı Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi
3 Batı Akdeniz Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	27 İzmir Bilim Ve Teknoloji Parkı Tgb
4 Boğaziçi Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	28 İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi
5 Bolu Teknoloji Geliştirme Bölgesi	29 Kahramanmaraş Teknoloji Geliştirme Bölgesi
6 Bozok Teknoloji Geliştirme Bölgesi	30 Kırıkkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
7 Cumhuriyet Teknoloji Geliştirme Bölgesi	31 Kocaeli Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
8 Çanakkale Teknoloji Geliştirme Bölgesi	32 Kütahya Dumlupınar Tasarım Teknoloji Geliştirme Bölgesi
9 Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesi	33 Malatya Teknoloji Geliştirme Bölgesi
10 Dicle Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	34 Marmara Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
11 Dokuz Eylül Teknoloji Geliştirme Bölgesi	35 Mersin Teknoloji Geliştirme Bölgesi
12 Düzce Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	36 Namık Kemal Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
13 Ege Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	37 Odtü Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi
14 Erciyes Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	38 Pamukkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
15 Erzurum Teknoloji Geliştirme Bölgesi	39 Sakarya Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
16 Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi	40 Samsun Teknoloji Geliştirme Bölgesi
17 Fırat Teknoloji Geliştirme Bölgesi	41 Selçuk Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
18 Gazi Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	42 Tokat Teknoloji Geliştirme Bölgesi
19 Gaziantep Teknoloji Geliştirme Bölgesi	43 Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi
20 Gösb Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	44 Trakya Üniversitesi Edirne Teknoloji Geliştirme Bölgesi
21 Gölle Bölgesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	45 Tübitak-Marmara Araştırma Merkezi Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi
22 Hacettepe Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	46 Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi
23 Harran Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	47 Yıldız Teknik Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
24 İstanbul Teknoloji Geliştirme Bölgesi	48 Yüzüncü Yıl Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi

Kaynak:

http://sagm.sanayi.gov.tr/userfiles/file/TGB%20g%C3%BCncel%20d%C3%B6k%C3%BCmanlar/ekim%202015/WEB_tgb%20iletisim_eyul%202015.docx

1.2. Teknoparkların Kuruluş Amacı

Gelişmişlik seviyelerine göre, her ülkenin teknoparklardan beklentileri, farklılık arz etmektedir. Üniversite araştırma parkı, bilim parkı ya da bilim ve teknoloji parkları, yeniliği

teşvik etmek için tasarlanan ve yönetilen alanlardır (<http://www.bilimstore.com>). Daha çok teknoparklarda, Ar-Ge destek ve teşvikleri uygulanmaktadır. Bilim parkı, teknopark, teknopol, teknoloji merkezi, innovation center adları altında faaliyet gösteren merkezlerin, Avrupa ve Amerika'da, ortak amaçları belirlenmiştir (Sarıhan, 1998, 146-147). Ayrıca, Türkiye'deki hukuki yapı açısından da konu değerlendirildiğinde aşağıdaki maddelerle sıralanabilir (<http://www.mevzuat.gov.tr>):

- Elinde veya zihninde, ticari değeri olan bir ürünü, geliştirme becerisi bulunan girişimcilere, ürününü geliştirmek için teknik hizmet, işletmesini faal tutabilmek için, ortam (risk sermayesi, sekreteryası, muhasebe, haberleşme hizmetleri) sunmak,
- Üretim, kalite ve rekabeti artırmak,
- İleri teknoloji alanında istihdam oluşturmak,
- Girişimciliği özendirmek,
- Bölgesel kalkınmayı artırmak,
- Üniversite – sanayi iş birliğini geliştirmek,
- Büyük şirketlerin, atıl kapasitelerinin, küçük işletmeler tarafından değerlendirilmesini sağlamak,
- Üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin iş birliğini sağlamak,
- Ülke sanayisinin uluslararası rekabet edebilir ve ihracata yönelik bir yapıya kavuşturulması maksadıyla teknolojik bilgi üretmek,
- Üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirmek,
- Ürün kalitesini veya standardını yükseltmek,
- Verimliliği artırmak, üretim maliyetlerini düşürmek,
- Teknolojik bilgiyi ticarileştirmek,
- Teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklemek,
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunu sağlamak,
- Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun kararları da dikkate alınarak teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratmak,
- Araştırmacı ve vasıflı kişilere iş imkânı yaratmak,
- Teknoloji transferine yardımcı olmak,

- Yüksek ve ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapıyı sağlamaktır.

Önde gelen ülkeler, teknopark tekniğini bir gelişim aracı olarak kullanmaktadırlar. Bu gelişim aracının dört aşamada gerçekleştiği tespit edilmiştir (Pala2, ? : 2).

- Teknopark yapısı ile teknolojik düzey, bir üst seviyeye taşınmaktadır.
- Süreç içerisinde, sanayi ve üniversite iş birliği artmaktadır.
- Ülke kaynakları bilimsel bir yolla kullanılmaktadır. Sonucunda, araştırma ve geliştirme yapan kişi veya kişilere, teknoparklar sayesinde, kaynakları, ürün ve hizmete dönüştürme fırsatı verilmektedir.
- Ortaya çıkan ürün ve hizmetten toplumsal değer yaratılmaya çalışılmaktadır.

1.3. Teknopark Kavramının Hukuksal Açıdan Kapsamı Ve Kullanılan Terimler

Teknogirişimlerin kümelendiği ekosistemler teknoparklardır. Ülkemizdeki yasal dayanağı 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'dur. Bu bölgeler dünyada genel olarak bilim parkı veya teknopark olarak ifade edilmektedir. Sadece Japonya'da teknokent ismiyle anılmaktadır. Sebebi de birden fazla teknoparkın birleşmesinden oluşmasıdır. Türkiye de teknokent ismiyle kullanılan yerler bulunmaktadır.

Teknoparkların kuruluşu ve yönetici şirketin faaliyetleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun 4'üncü ve 5'inci maddelerinde bahsedilmektedir. Teknoparkların denetimine Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun 6'ncı maddesinde yer verilmiştir. Teknoloji Geliştirme Bölgesindeki yönetici şirket ve girişimcilerin faaliyet ve uygulamaları Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. İlgili kanunun 7'nci maddesinde ise çalışanların durumu anlatılmaktadır. Yönetici şirkette ve Bölgede yer alan faaliyetlerde, yürürlükteki iş ve çalışma mevzuatına göre personel istihdam edilmektedir.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'yle Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki müsteşarlığa bağlı olarak, hiyerarşik sırayla, Müsteşar Yardımcısı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü ilgilenmektedir. Genel Müdürlüğün hizmetleri arasındaki kümelenme çalışmaları, ulusal ve bölgesel rekabetçiliği arttıran, bir yaklaşımdır. Kümelenme pek çok OECD ülkesinde sıklıkla kullanılan bir mikro politika aracı haline gelmiştir. Türkiye'de de 2000'li yılların başından bu yana yaygınlaşarak son yıllarda ciddi bir artış göstermiştir. Bu alanlar Türkiye sanayisinin rekabet gücünü arttırmak ve yüksek katma değer elde etmek için nitelikli işgücüne sahip, ihtisaslaşmış işletmelerin yoğunlaştığı alanlardır. Ayrıca, bilgi paylaşımının üst seviyeye çıktığı, yenilikçi işletme, eğitim ve araştırma ile destek

kurumlarından oluşan birlikteliklerin desteklenmesi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın öncelikleri arasında bulunmaktadır (<http://kss.sanayi.gov.tr>).

Teknoparkların hukuksal açıdan kapsamı ve teknopark olarak ifade edilen kavramın ne olduğu, aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3.1. Teknoparkların Hukuksal Kapsamı

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin; kuruluşu, işleyişi, yönetimi ve denetimi ile ilgili, kişi ve kuruluşların, görev, yetki ve sorumluluklarını yerine getirdikleri, alanlardır.

1.3.2. Teknopark Tanımı

Türkiye'de hukuk mevzuatı açısından teknoparklar, Teknoloji Geliştirme Bölgesi adıyla düzenlenmiştir. Söz konusu bölgeler, yüksek ve ileri teknoloji kullanan yenilikçi işletmelerin; üniversitelerin, yüksek teknoloji enstitülerinin veya Ar-Ge merkezlerinin olanaklarından yararlandıkları yerlerdir. İşletmeler buralarda teknoloji ve yazılım üretmek, geliştirmek, teknolojik bir buluşu, ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterirler. Ayrıca, üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü ya da Ar-Ge merkezi alanı içindeki faaliyetleriyle, yakınındaki bölgenin kalkınmasına, katkı sağlarlar. Teknoloji geliştirme bölgeleri, akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği siteleri ifade etmektedir. Mevcut bilgiler ışığında teknoparkları şöyle tanımlayabiliriz: *Üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü ya da AR-GE merkezi alanı içindeki faaliyetleriyle, yakınındaki bölgenin kalkınmasına katkıda bulunan, akademik, ekonomik ve sosyal yapıların bütünleştiği siteler veya işyerleridir.*

Teknopark ifadesine paralel pekçok tabir de kullanılmaktadır. Bunlardan biride teknokenttir.

Yeni fikir ve buluş sahiplerinin başarılı olabilmeleri için büyük ve küçük şirketlerin, yeni girişimcilerin ve akademik personelin iyi tasarlanmış uygun bir çalışma ortamı sunan bir yaşam ve yerleşim yerinde bir araya gelerek üniversite ve sanayi iş birliği sağlayan bir sistem olarak adlandırıldığı yerlere teknokent denmektedir.

Ayrıca, bilim ve teknoloji alanındaki buluşları ve gelişmeleri, girişimciler ve bilim adamları aracılığıyla, sanayi alanına aktarmak için bir araç, olarak da tarif edilebilir (<http://www.momentexpo.com/turkiyedekiteknokentlerdeneleryapiliyor>). Üniversite araştırma parkı, bilim parkı, teknoloji parkı, teknokent ve biopark gibi birçok eş anlamlı kavram mevcuttur.

1.3.3. Teknoparklarda Kullanılan Terimler

Teknoparklarda kullanılan başlıca terimler aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge)

Araştırma ve geliştirme; kültür, insan ve toplumun bilgisinden oluşan, bilgi dağarcığının artırılması amacıyla yapılan faaliyetlerdir. Yazılım dâhil, yeni süreç, sistem ve uygulamalar tasarlamak ve kullanmak üzere, sistematik bir temelde yürütülen, yaratıcı çalışmalardır.

- Ar-Ge Merkez veya Enstitüleri

Kamuya ait, yetişmiş, nitelikli insan gücü ile günün modern teknolojilerine dayalı, makine, donanım ve yazılımı içinde bulunduran, teknoloji ve ürün geliştirilmesine yönelik, Ar-Ge faaliyetlerinin yapıldığı mekânlardır.

- Üretim Birimleri

Teknoloji Geliştirme Bölgesi içerisindeki üretim birimlerinin, aşağıdaki özelliklerinin olması gerekir.

- * Teknoloji Geliştirme Bölgeleri hakkındaki mevzuatın amacına uygun olarak faaliyette bulunmalıdır.

- * Gerçek veya tüzel kişilerce kurulan veya kullanılan olmalıdır.

- * Yeni ve yüksek teknolojilere dayalı çalışmalıdır.

- * Çevreye zarar vermemelidir.

- Girişimci

Teknoloji Geliştirme Bölgesinde girişimci tabiri; teknoparktaki hizmet ve imkânlardan yararlanmak isteyen veya yararlanmakta olan gerçek veya tüzel kişilere denmektedir.

- Yenilik

Teknoparklarda yenilik kavramı, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebilen mevcut pazarlara başarı ile sunulabilecek ya da yeni pazarlar yaratabilecek, aşağıdaki süreçler ve süreçlerin neticeleri için kullanılmaktadır.

- * Yeni bir ürün ya da mal,

- * Hizmet,

- * Uygulama,

- * Yöntem veya iş modeli fikri.

- **Üründe Yenilik**

Teknolojik açıdan yeni üretilen ürün, önceki ürün kuşağıyla karşılaştırıldığında, malzemesi, parçaları ve yerine getirdiği işlevler açısından, öze ilişkin, teknolojik farklar gösteren ürüne denmektedir.

- **Üretim Yöntemlerinde Yenilik (Süreçte Yenilik)**

Geleneksel üretim tesislerinde üretilemeyen, yeni ya da geliştirilmiş ürünlerin üretilmesinde veya halen üretilmekte olan ürünlerin, yeni tekniklerle üretilmesinde kullanılan yöntemlerdir.

- **Üniversite**

Mühendislik ve temel bilimler dallarında, yapılması gereken insan gücü ve teknik donanım olarak tamamlanmış, gerekse doktora öğrencisi seviyesinde yeterli araştırma elemanı olduğu Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanan üniversitelerdir.

- **Kurucu Heyet**

Teknoloji Geliştirme Bölgesinde, yönetici şirketinin kuruluşuna kadar geçen süreçte, ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde, kurulum ile ilgili tüm iş ve işlemlerden sorumlu olan heyettir. Teknoloji Geliştirme Bölgesinin içinde veya bulunduğu ilde yer alır. En az bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü ya da kamu Ar-Ge merkez veya enstitüsü ile diğer kuruluş temsilcilerinden oluşur.

- **Yönetici Şirket**

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında ve anonim şirket olarak kurulan, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin yönetimi ve işletmesinden sorumlu olan şirketi ifade eder.

- **Yazılım**

Bir bilgisayar; iletişim cihazı veya bilgi teknolojilerine dayalı bir diğer cihazın çalışmasını ve kendisine yüklenen verilerle ilgili gereken işlemleri yapmasını sağlar. Komutlar dizisinin veya programlarının ve bunların kod listesinin, işletim ve kullanım kılavuzlarını da içeren belgelerinin tasarlama ve geliştirilmesidir. Belli bir sistematik içinde olmalıdır. Tasarlama; geliştirme şeklindeki ürün ve hizmetlerin tümü ile bu ürün ya da mal ve hizmetlerin, lisanslama, kiralama ve tüm hakları ile devretme gibi teslim şekillerini ifade eder.

- **Ar-Ge Personeli**

Ar-Ge faaliyetlerinde doğrudan görevli araştırmacı, yazılımcı ve teknisyenleri ifade eder.

- **Araştırmacı**

Ar-Ge faaliyetleri ile yenilik tanımı kapsamındaki projelerde, yeni bilgi, ürün, süreç, yöntem ve sistemlerinin, tasarım veya oluşturulması ve ilgili projelerin yönetilmesi süreçlerinde yer alan, en az lisans mezunu uzmanlardır.

- **Teknisyen**

Mühendislik, fen ve sağlık bilimleri alanında yüksek öğrenim görmüş ya da meslek lisesi veya meslek yüksekokullarının teknik, fen ve sağlık bölümlerinden mezun, teknik bilgi ve deneyim sahibi kişilerdir.

- **Destek Personeli**

Ar-Ge faaliyetlerine katılan veya bu faaliyetlerle doğrudan ilişkili yönetici, teknik eleman, laborant, sekreter, işçi ve benzeri personeldir.

- **Yazılımcı Personel**

Yazılım olarak tanımlanan süreçte çalışıp program geliştiren, üreten, alanında yeterli deneyime veya eğitime sahip nitelikli personeldir.

- **Kuluçka Merkezi (İnkübatör)**

Özellikle genç ve yeni işletmeleri geliştirmek amacıyla; girişimci işletmelere kritik iş ve teknik destek hizmetlerinin bir çatı altında, tek elden sağlandığı yapılara *Kuluçka Merkezi* yani *İnkübatör* denmektedir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında sağlanan destekler kıstaslara bağlanmıştır.

- * Ofis hizmetleri,
- * Ekipman desteği,
- * Yönetim desteği,
- * Mali kaynaklara erişim desteği,
- * Kritik iş desteği,
- * Teknik destektir.

- **Teknoloji Transfer Ofisi (TTO)**

Teknoloji geliştiricisi Ar-Ge kurum ve kuruluşları ile teknoloji kullanıcısı sanayi şirketleri veya diğer teknoloji ya da Ar-Ge kurum ve kuruluşları arasında faaliyet gösteren yapılara *Teknoloji Transfer Ofisi* denir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında, çalışma alanları kıstaslara bağlanmıştır.

- * Bilgilendirme,
- * Koordinasyon,
- * Araştırmayı yönlendirme,
- * Yeni Ar-Ge şirketlerinin oluşturulmasını teşvik etme,
- * İş birliği geliştirme,
- * Fikri mülkiyet haklarının korunması, pazarlanması, satılması,
- * Fikri mülkiyetin satışından elde edilen gelirlerin yönetilmesidir.

- **Teknolojik Ürün**

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında, teknolojik ürün olarak kabul edilebilme şartları, aşağıda sıralanmıştır.

- * Toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve yaşam standardını yükseltmek amacıyla, nitelikli işgücü tarafından, bilimsel bilgi ve teknolojik araştırmalar kullanılarak ortaya çıkarılır.
- * Var olandan belirgin bir şekilde farklılık gösterir.
- * Katma değeri ve rekabet edebilirliği yüksektir.

1.4. Teknopark Hakkındaki Teorik Yaklaşımlar

Literatür araştırmasında, net olarak, teknopark teorisi adı ile oluşturulan bir kuram bulunmamaktadır. Ancak, teknopark fikrinin altında yatan belli başlı teoriler sayılabilir. Özellikle de birçok kuruluşu barındırması bağlamında, kümelenme yaklaşımı sayılabilir. Çünkü teknoloji geliştirme bölgeleri, belirli bir alanda, birbirine bağlı şirket ve kurumların coğrafi yoğunlaşması olan yapılardır. Teknoloji geliştirme bölgelerinde kümelenen organizasyonlar, sonuçta stratejik bir düşüncenin eseridir. Akla hemen Henry Mintzberg'in kuramı olan, stratejik düşünme teorisi gelmektedir. Stratejik yönetim okullarının bir öğretisi olan, stratejilerin tam olarak formüle edilemeyeceği ve zaman içinde gelişen bir yapıda olduğu, anlayışı üzerine kurulan, esnek organizasyonlardır. Tabii olarak, teknoloji geliştirme bölgelerinin bir Ar-Ge alanı olması, risk faktörünü ortaya çıkarmaktadır. Riskin değerlendirilmesinde de oyun teorisini, düşünebiliriz. Kaynakların kıt olduğu bir ortamda, iki ya da daha fazla sayıda karar alıcının, paylaşım sürecinin olduğu alanlar olması sebebiyle, oyun modellemesinin de incelenmesi gerekir. Aşağıda, ilk akla gelen, üç kuram tartışılmaktadır.

1.4.1. Kümelenme Yaklaşımı

Kümelenme, belirli bir alanda birbirine bağlı şirket ve kurumların coğrafi yoğunlaşmasıdır. Önemli bir rekabet için, sanayi ve diğer kuruluşlar ile bağlantılı bir diziyi kapsamaktadır. Örneğin, özel girdi tedarikçileri, makine ve hizmetler ile uzman altyapı sağlayıcıları gibi bileşenlerden oluşur. Ayrıca, kümelenme yaklaşımında, genellikle, müşterilere, yanıl tamamlayıcı ürünler ile şirketlerin üreticilerine ve ilgili sektörlerin alt birimlerine, beceriler, teknolojiler ya da ortak girdiler yoluyla ulaşılır. Son olarak da eğitim, bilgi, araştırma ve teknik destek konusunda uzman eğitim sağlayan hükümet ve diğer kurumlar (üniversiteler, standartları belirleme ajansları, düşünce kuruluşları, mesleki eğitim sağlayıcıları ve ticaret birlikleri gibi) da vardır (Porter, 1998: 78). Bir bakıma teknoloji geliştirme bölgelerinin temelini oluşturur. Küresel bir ekonomiye dönüşme, işletmelere özel teknolojilerin çeşitli ulusal pazarlarda uygulanabilmesi becerisi sonucunda ortaya çıkabilir. Tek tek ulusal pazarların satışlarına göre daha büyük olduğunda, bu beceri, özellikle önem kazanır. Daha çok teknoloji merkezlerinde ortaya çıkan, bilgisayarlar, yarı iletkenler, uçaklar ve türbinler, küresel ölçekli firmaların teknolojik avantajlarının, özellikle büyük olduğu görülen sektörlerdir. Teknolojideki bazı ilerlemeler, küresel satışlarla karşılanabilecek kadar maliyetlidir. Ayrıca küresel rekabet, işletmeye, teknolojik rekabetçiliğini geliştirebileceği dünya çapındaki teknolojik gelişmelere ulaşmasında birçok faydalar sunabilir (Porter, 2003: 351-352).

1.4.2. Stratejik Düşünme Teorisi

Henry Mintzberg'in kuramı olan stratejik düşünme teorisi, stratejik yönetim okullarının öğretisidir. Öğrenme okulu, stratejilerin tam olarak formüle edilemeyeceği ve zaman içinde gelişen bir yapıda olduğu anlayışı üzerine kurulmuştur. Anlayışta stratejik planlama uygulamalarına önemli bir yenilik getirilmiştir. Her koşulda ve uygulamada baskın özellikler taşıyan, kuram koyucu okulların karşısına, güçlü bir tez koyulmuştur. Bakış açısında stratejiler yalnızca izlenecek ve hiçbir zaman terk edilmeyecek bir rol çizgisi olmaktan çıkmıştır. Stratejiler kurumsal öğrenmenin bir aracı haline gelmiştir. Bakış açısına göre, başlangıçta formüle edilen stratejiler geliştirilebilir, ancak terk edilen her strateji ve stratejinin terk edilme nedenleri yeni geliştirilen stratejinin oluşum nedenlerini açıklamaktadır. Başka bir deyişle, terk edilen her strateji, yeni gelişen stratejinin oluşumunu sağlayan öğrenme referansıdır (Eryiğit, 2013: 167).

1.4.3. Oyun Teorisi

Kaynakların k t olduğu bir ortamda, iki ya da daha fazla sayıda karar alıcının paylaşım sürecini inceleyen disipline, *oyun teorisi* denmektedir. Oyun modellerinde, karar alıcılar için iki husus söz konusudur; karar alıcılar oyuncu olarak adlandırılmaktadır ve oyuncular belirli bir kazancı elde etmek amacıyla, tercih yapmaktadırlar. Bir oyuncunun yapmış olduğu tercihin stratejik anlam taşıması için belirli bir kazancı elde etme amacı taşıması gerekir. Kazancın belirleyicisi sadece kendi tercihi değil aynı zamanda etkileşim halinde olduğu diğer oyuncuların almış olduğu kararlardır. Bir oyun gibi düşünülerek analiz yapılan iki başlık vardır; gerçek yaşamda herhangi bir olay ile ilgili karar alma süreçleri ve oyuncuların kazançlarında meydana gelen değişikliklerdir. Oyuncular arasında karşılıklı bağımlılık vardır. Kaynak paylaşımında kendileri için en yüksek kazancı sağlamak amacıyla olan karar alıcılar birbirleriyle çatışmakta ya da iş birliği yapmaktadırlar (Bilek, 2012: 4).

1.5. Teknoparkların Tarihsel Gelişimi

Temelleri 1950'li yıllara dayanan teknoloji geliştirme bölgeleri, farklı ülkelerde gelişim seyirleri de farklılık göstermektedir. Oluşum ve gelişmelerini, bulundukları ülkelerin ekonomik, teknik, sosyal ve hukuki altyapıları belirlemektedir. Bu noktada teknoparkların tarihsel gelişimini irdelemek faydalı olacaktır.

Teknoparklar; girişimci, uzman kişilerin iş birliği ile oluşan, ülkelerin rekabet gücünü arttıran; dünya ekonomisi ve ticaretine yön veren alanlar olarak hızla yayılmaktadırlar. Varolan ve öğretilenlerin dışında, insanoğlunun incelemeye, araştırmaya, keşfetmeye ve uygulamaya yönelik merakı bu alanlarda katma değere dönüşmektedir. Bilim ve teknolojinin yoğun olarak üretildiği teknoparklar insanoğlunun merakının ürünüdür. İlk Teknopark, 1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaletinde kurulmuştur ve dünyada sekiz yüze yakın Teknopark bulunmaktadır ( engel, 2006, 1). İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkmış dünyada bir normalleşme süreci yaşanmıştır. Normalleşme sürecinde en iyi durumda bulunan ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri'nde, bir atılım söz konusudur. ABD'nin Kaliforniya eyaletinde, 1950 yılında, bir endüstri parkı inşa fikri ortaya çıkmıştır. Stanford  niversitesi'de, 8.000 d n m n üzerinde Stanford Endüstri Parkı kurulmuştur. Amaç,  zel sektörle iş birliği içinde  niversiteye yakın, yüksek teknoloji merkezi oluşturmaktır. Stanford'ın içinde olabildiği, yüksek teknoloji şirketleri için sınırlı kiralama ların yapıldığı, hızlı bir öneri olan "our secret weapon" (gizli silahımız) davetleri yapılmıştır (Terman, 1985, 6-7).

Türkiye’de teknoparklara giden süreç sanayileşme ile sağlanmıştır. Teknoparkların ilk aşaması küçük sanayi siteleridir. Süreç ilerledikçe Ar-Ge ile beraber teknopark ve teknokent dönüşümü yaşanmıştır.

1.5.1. Küçük Sanayi Siteleri

Genellikle aynı üretim kolunda, çeşitli mal ve hizmet imalatına yönelik, atölye ve küçük fabrika ünitelerine, çeşitli olanaklar sağlayan yerlerdir. Altyapı ve gerekli sosyal-teknik hizmetleri ortaktır. Diğer bir bakışla, esnaf ve sanatkârların toplandığı, dükkân şeklindeki sanayi çarşılarının, çok küçük ölçekli sınaî altyapı organizasyonları olarak, ele alınabilir. Satış hacmi, istihdam yapısı ve üretim yelpazesi ile sınırlı olması, küçük ölçek ve boyutlu atölyeleri içermesi, ortak özelliğidir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012: 1).

1.5.2. Serbest Bölgeler

Serbest bölgeler, ithalat ve ihracat maksadıyla, 29 Aralık 1953 tarihli, 8595 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan 21 Aralık 1953 tarihli 6209 sayılı Serbest Bölge Kanunu ile kurulmuş bir sahadır.

1.5.3. Organize Sanayi Bölgeleri

Organize sanayi bölgeleri, Türkiye Cumhuriyeti sanayisinin gelişmesinin temini maksadıyla, 25 Mayıs 1966 tarihli, 12307 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan Organize Sanayi Bölgeleri Kurma Fonu Yönetmeliği ile kurulmuş bir sahadır. Organize sanayi bölgeleri, 22 Ağustos 2009 tarihli 27327 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan, Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) Uygulama Yönetmeliğinde, aşağıda olduğu gibi tanımlanmaktadır.

“Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla; sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dahilinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve 4562 sayılı Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgelerini,”

1.5.4. Endüstri Bölgeleri

Endüstri Bölgeleri Kanunu, 19 Ocak 2002 tarihli 24645 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır. 9 Ocak 2002 tarihli 4737 sayılı ve diğer adıyla, Endüstri Bölgeleri Kanunu ve Organize Sanayi Bölgeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

kapsamında yürütülen yerlerdir. Yatırımları teşvik etmek, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek amacıyla kurulmuştur. Ayrıca, yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere kurulan üretim bölgelerini ifade etmektedir.

1.6. Türkiye’de Teknoparkın Kuruluşu ve Yönetici Şirketinin Kapsamı

Teknoparkların kuruluşu ve yönetici şirketin faaliyetleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun 4 ve 5’inci maddelerinde bahsedilmektedir.

1.6.1. Teknoparkın Kuruluşu

Bölge ile ilgili başvurular Kurucu Heyet tarafından yapılmaktadır. Başvuruları değerlendirmek üzere aşağıdaki listelenen kuruluşların birer temsilcisinin katılımı ile Değerlendirme Kurulu oluşturulur. Oluşturulan Değerlendirme Kurulu’na Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürü başkanlık yapmaktadır.

- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürü,
- Maliye Bakanlığı,
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı,
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığı,
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından belirlenecek teknoloji konusunda faaliyet gösteren bir özel kuruluş.

Bakanlar Kurulu, Değerlendirme Kurulunun uygun görüşü ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının teklifiyle, Bölgenin kuruluşuna, Bölgeye ek alan katılmasına ya da Bölge sınırının değişikliğine karar vermektedir. Bakanlar Kurulu kararı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki planlama sürecinde, aşağıda listelenen çalışmalar, çıkacak yönetmelikle kayıt altına alınmaktadır. Yönetmelik, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin yönetici şirketince hazırlanmaktadır ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir.

- İmar planları ve değişiklikleri,
- Parselasyon planları.

Kesinleşen imar planları, bilgi için ilgili kurumlara gönderilmektedir. Arazi ve bina temini, planlama ve projelendirme, alt yapı ve üst yapının inşası ile ilgili harcamalar yönetici şirkete ait olmaktadır.

Teknik sorumluluğu yönetici şirket tarafından belirlenerek, proje müellifi ve fenni mesule ait olmak üzere, İmar Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanan veya hazırlattırılan uygulama projeleri, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe giren uygulama imar planına göre, aşağıda listelenenler ile ilgili ruhsat ve izinler, İmar Kanunu hükümlerine uygun olarak, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından verilmektedir.

- Arazi kullanımı,
- Yapı ve tesislerin projelendirilmesi,

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde ihtiyaç duyulacak araziler, Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre sağlanabilmektedir.

Teknoloji Geliştirme Bölgesi alanları içinde yer alan üniversite arazileri, bulunduğu üniversitelerin uygun görüp izin vermeleri durumunda, mülkiyeti ilgili üniversitede kalmak kaydıyla, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin yönetici şirketine tahsis edilebilmektedir. Aynı durumda olan diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait araziler için de geçerli olmaktadır. Teknoloji Geliştirme Bölgesi içerisinde yer alan Hazinesin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlar için durum farklıdır. Hazine arazileri için, irtifak hakkı tesisinin veya kullanma izni verilmesinin talep edilmesi halinde muhatap Maliye Bakanlığıdır. Maliye Bakanlığı tarafından yönetici şirket lehine ilk beş yılı bedelsiz olarak, devam eden yıllar için yatırım konusu taşınmazın emlak vergi değerinin binde ikisi karşılığında irtifak hakkı tesis edilmektedir veya kullanma izni verilmektedir. İrtifak hakkı tesis edilen ve kullanma izni verilen taşınmazlar üzerinde yapılacak faaliyetlerden hâsılat payı alınmamaktadır. Maliye Bakanlığı, aşağıdaki hususlar hakkında yetkili kılınmıştır.

- Uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- İrtifak hakkı veya kullanma izni bedelini, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre, iller itibarıyla farklılaştırmak veya sıfıra kadar indirmek.

Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulması için, aşağıdaki şartlar aranmaktadır.

- Öngörülen alanda veya bölgenin bulunduğu ilin sınırları içinde, üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü, kamu Ar-Ge merkez veya enstitüsünden en az 1'inin bulunması gerekmektedir.

- Yörede yeterli Ar-Ge ve sanayi potansiyeli bulunmalıdır,

- Finansal yeterliliği olmalıdır.

Ar-Ge sanayi potansiyeli ve finansal yeterlilik kriterleri yönetmelikle belirlenir.

Teknoloji Geliştirme Bölgesi olarak belirlenen araziler hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılamamaktadır.

1.6.2. Yönetici Şirketinin Kapsamı

Bölgenin yönetimi ve işletmesinden sorumlu yönetici şirketin kurucuları arasında, Bölgenin içinde veya bulunduğu ilde yer alan en az bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü ya da kamu Ar-Ge merkez veya enstitüsü bulunmalıdır.

Yönetici şirkete, kurulma aşamasında ya da sonrasında, aşağıda listelenen organizasyonlar, ortak olabilir.

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı odalar ve borsalar,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonuna bağlı odalar, birlikler ve federasyonlar,
- Yerel yönetimler,
- Bankalar,
- Finansman kurumları,
- Yerli ve yabancı özel hukuk tüzel kişileri,
- Ar-Ge ve teknoloji geliştirme ile ilgili vakıf, kooperatif, dernek ve ilgili kamu kuruluşları,
- İhracatçı birlikleri.

Yerel yönetimler, başkaca bir işleme gerek kalmaksızın kendi meclis kararına binaen yönetici şirkete ortak olabilmektedirler.

Yabancı özel hukuk tüzel kişileri, 17 Haziran 2003 tarihli ve 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde yönetici şirkete iştirak edebilmektedir.

Yönetim Kurulu tarafından, yönetici şirket genel müdürlüğü üst yönetimine atanacaklarda aranacak nitelikler Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği ile belirlenmektedir.

Yönetici şirket;

- TGB'ne ait planlama ve projelendirme yapılmasından,
- Gerekli alt yapı ve üst yapı hizmetleri ile TGB için gerekli her türlü hizmetlerin yürütülmesinden,
- Kuluçka merkezi ve teknoloji transfer ofislerinin kurulmasından,
- TGB'nin, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununda ve alt mevzuatlarında gösterilen amaca uygun olarak yönetilmesinden,
- Girişimcilerin ve üçüncü şahısların, aykırı davranışlarının önlenmesinden,
- Gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur.

Kamu yararı kararı, yönetici şirketin başvurusu üzerine BSTB'ca verilmektedir.

BSTB, Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nde TGBK'nda belirtilen amacın dışında faaliyet gösteren yönetici şirketleri uyarmaktadır ve belirli bir süre vererek, amacına uygun faaliyette bulunulmasını istemektedir. Sürenin sonunda, yönetici şirketin, amacı doğrultusunda faaliyet göstermediğinin tespit edilmesi durumunda, BSTB harekete geçmektedir. BSTB, görevli mahkemeye başvurarak, mevcut yönetici şirketin yönetim kurulu üyelerinin görevlerinin sona erdirilmesini, şirketin yönetimi için kayyum tayin edilmesini ve yönetici şirketin tasfiyesini isteyebilmektedir. Yönetici şirketin tasfiyesine mahkemece karar verilmesi halinde, şirket ve yöneticilerin hak ve yükümlülükleri ile sorumlulukları saklı kalmak kaydıyla, BSTB aşağıdaki işlemleri yapabilmektedir.

- Yönetici şirketin mülkiyetinde olan TGB'ne ait araziye ve üzerindeki taşınmazları kamulaştırmak,
- TGB'nin yönetimini, başka bir yönetici şirkete vermek.

Yönetici şirket kuruluşu ve TGB'ne ait imar planlarının onaylanmak üzere BSTB'na sunulması işlemleri, TGB kuruluş kararının Resmi Gazetede yayımı tarihinden itibaren, bir yıl içerisinde sonuçlandırılmaktadır. İşlemlerin 1 yıl içerisinde tamamlanmaması halinde, Kurucu Heyet, süre uzatımı için BSTB'na müracaat etmektedir. BSTB, uygun görmesi halinde, bir defaya mahsus olmak üzere, en fazla altı ay ek süre verebilmektedir. Ek süre içerisinde, gerekli düzenlemelerin yapılmaması durumunda, Bakanlar Kurulunun, TGB'nin ilanına ilişkin kararı, hüküm ve sonuçları ile birlikte ortadan kalkmaktadır.

Yönetici şirket ortaklarından; üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri ya da kamu Ar-Ge merkez veya enstitüleri, yönetici şirkete taahhüt ettikleri sermaye payını, döner sermaye gelirlerinden ödeyebilmektedir.

Yönetici şirket; üçer aylık dönemler halinde, kendisine ve teknoloji geliştirme bölgesinde bulunan girişimcilerin faaliyetlerine ilişkin bilgileri, yönetmelikte belirlenecek usul ve esaslara uygun olarak, BSTB'na göndermekle yükümlü tutulmuştur.

Yönetici şirket, her türlü hesap ve işlemlerini, yıllık olarak, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre yetkilendirilmiş yeminli mali müşavire inceletmek zorundadır. Yeminli mali müşavir, düzenlediği denetim raporunun birer örneğini aynı süre içinde yönetici şirkete ve BSTB'na göndermelidir.

Yönetici şirket, her yılın sonunda, kendisine ve TGB'nde yer alan Ar-Ge faaliyetinde bulunan işletmelere sağlanan destek ve muafiyetlerin etki değerlendirmesini yapmaktadır ve düzenlenen raporun bir örneğini BSTB'na göndermektedir.

1.7. Teknoparkın Denetimi

Teknoloji Geliştirme Kanununun 6'ncı maddesinde bahsedilmektedir. Teknoloji Geliştirme Bölgesindeki yönetici şirket ve girişimcilerin faaliyet ve uygulamaları Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

1.8. Teknoparkta Çalışan Personelin Durumu

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun 7'nci maddesinde personel durumu anlatılmaktadır. Yönetici şirkette ve Bölgede yer alan faaliyetlerde, yürürlükteki iş ve çalışma mevzuatına göre personel istihdam edilmektedir.

1.8.1. Yabancı Uyruklu Yönetici

TGB'nde, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, yönetici vasfında personel çalıştırılabilmektedir.

1.8.2. Vasıflı AR-GE personeli.

Kamu kurum ve kuruluşları ile üniversite personeli, TGB'nde yer alan faaliyetlerde, araştırmacı ve idari personel olarak, hizmetine ihtiyaç duyulanlar, çalıştıkları kuruluşların izni ile sürekli veya yarı zamanlı olarak çalıştırılabilme imkânı bulunmaktadır. Yarı zamanlı görev alan, aşağıda listelenen üniversite görevlileri, hizmetleri karşılığı elde edecekleri gelirleri, üniversite döner sermaye kapsamı dışında tutulmaktadır.

- Öğretim üyesi,
- Öğretim görevlisi,
- Araştırma görevlisi,
- Uzman.

Sürekli olarak istihdam edilen personele, kurumlarınca aylıksız izin verilir ve kadroları ile ilişkileri devam etmektedir. TGBK, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa atıf yaparak, personelinin TGB'nde geçirdikleri süreler için, emeklilik haklarının saklı kaldığını ifade etmektedir. Durum farklıdır, düzenleme artık Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamındadır. TGBK'nun yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yükseköğretim Kanununun 36'ncı maddesindeki hükümlerden, TGBK'nun 7'nci maddesinde yer alan düzenlemelere aykırı hükümleri uygulanmamaktadır.

Öğretim elemanları, Yükseköğretim Kanunu'nun 39'uncu maddesinde öngörülen yurt içinde ve yurt dışında geçici görevlendirme esaslarına göre yapacakları çalışmaları, Üniversite Yönetim Kurulunun izni ile TGB'ndeki kuruluşlarda yapabilmektedirler. Aylıklı izinli olarak TGB'nde görevlendirilen öğretim üyelerinin TGB'nde elde edecekleri gelirler, üniversite döner sermaye kapsamı dışında tutulmaktadır.

ÇOMÜ Öğretim elemanlarının teknoparkta görevlendirilme ve şirket kurabilmeleri için yapması gerekenler ÇOMÜ Teknopark web sayfasında anlatılmıştır. Şirket ve öğretim üyeleri ilk başvuruları Çanakkale Teknopark web sayfasında, verilen ilgili formları kullanarak yapmaktadırlar. Daha sonra öğretim üyeleri; bölüm, fakülte ve üniversite yönetim kurulunun izniyle ve gerekli prosedürler için web sayfasındaki formları kullanarak başvurabilmektedirler. Üç seçenek bulunmaktadır.

- **Tam Zamanlı Çalışma**

Öğretim elemanı için, tam zamanlı çalışma maksadıyla, isim bazında görevlendirme yapılmaktadır. Yapılacak işlemler aşağıda sunulmuştur.

- * Öğretim elemanı tarafından web sayfasındaki form doldurulur,
- * Çalışmak istediği şirket tarafından web sayfasındaki form doldurulur,
- * Hazırlanan iki form ile üniversiteye başvurulur.

Tam zamanlı çalışma için yapılacak işlerin iki önemli muhatabı bulunmaktadır.

*** Öğretim Elemanı**

Öğretim elemanlarının yapması gereken işlemler sıralanmıştır.

** Tam zamanlı görevlendirilmek için öğretim elemanı başvuru formu doldurulur,

** Tam zamanlı görevlendirme için şirket talep formu isim bazında doldurulur,

** Öğretim elemanı ve şirket arasında sözleşme yapılır,

** Etik taahhütnamesi hazırlanır,

** Süre uygunluk belgesi tanzim edilir,

** Görevlendirme ile ilgili başvuru evrakları dörder nüsha rektörlüğe verilir,

** Bölümün görüşü ve fakülte / yüksekokul / enstitü yönetim kararları teslim edilir,

** Üniversite yönetim kurulu kararı alınır,

** Rektör onayı alınır,

** Görev süresi uzatılmasında aynı işlemler tekrar edilir.

*** İşletme**

İşletmeler, öğretim elemanı desteği alacağı zaman, tam zamanlı görevlendirmelerde, araştırma ve uygulama bazında işlem yapmaktadırlar. İşletmelerin aşağıda sıralanan bilgi ve dokümanlara ihtiyacı vardır.

**** İşlem Genel Akışı**

İşlemler aşağıda sunulmuştur.

*** Web sayfasındaki form doldurulur. Formda, proje konusuna göre, istenilen nitelikte ve sayıda öğretim elemanı üniversiteden istenir,

*** Talebe göre öğretim elemanları bölüm başkanlığı tarafından belirlenir,

*** Rektörlüğe onaya sunulur.

**** Hazırlanacak Belgeler**

Hazırlanan belgeler aşağıda sunulmuştur.

*** Proje bazında tam zamanlı görevlendirme için şirket talep formu,

*** Proje bazında tam zamanlı görevlendirme onay formu,

*** Üniversite tarafından görevlendirilen öğretim elemanları belli olduktan sonra, öğretim elemanı ve İşletme arasında imzalanan sözleşme,

*** Etik Taahhütnamesi.

** Hazırlanan Belgelere Yapılacak İşlemler

Hazırlanan belgelere yapılacak işlemler aşağıda sunulmuştur.

*** Görevlendirme ile ilgili başvuru evrakları dörder nüsha rektörlüğe verilir,

*** Bölümün görüşü ve fakülte / yüksekokul / enstitü yönetim kararı çıkartılır,

*** Üniversite yönetim kararı çıkartılır,

*** Rektörlük onayı alınır,

*** Görev süresi uzatılmasında da aynı işlemler yapılmaktadır.

- Yarı Zamanlı Çalışma

Öğretim elemanı için, yarı zamanlı çalışma maksadıyla, isim bazında görevlendirme yapılmaktadır. Yapılacak işlemler aşağıda sunulmuştur.

* Öğretim elemanı tarafından web sayfasındaki form doldurulur,

* Çalışmak istediği şirket tarafından web sayfasındaki form doldurulur,

* Hazırlanan iki form ile üniversiteye başvurulur.

Yarı zamanlı çalışma için yapılacak işlerin iki önemli muhatabı bulunmaktadır.

* Öğretim Elemanı

Öğretim elemanlarının yapması gereken işlemler sıralanmıştır.

** Yarı zamanlı görevlendirilmek için öğretim elemanı başvuru formu doldurulur,

** Yarı zamanlı görevlendirme için şirket talep formu isim bazında doldurulur,

** Öğretim elemanı ve şirket arasında sözleşme yapılır,

** Etik taahhütnamesi hazırlanır,

** Görevlendirme ile ilgili başvuru evrakları dörder nüsha rektörlüğe verilir,

** Bölümün görüşü ve fakülte / yüksekokul / enstitü yönetim kararları teslim edilir,

** Üniversite yönetim kurulu kararı alınır,

** Rektör onayı alınır,

** Görev süresi uzatılmasında aynı işlemler tekrar edilir.

* **İşletme**

İşletmeler, öğretim elemanı desteği alacağı zaman, yarı zamanlı görevlendirmelerde, araştırma ve uygulama bazında işlem yapmaktadırlar. İşletmelerin aşağıda sıralanan bilgi ve dokümanlara ihtiyacı vardır.

** **İşlem Genel Akışı**

İşlemler aşağıda sunulmuştur.

*** Web sayfasındaki form doldurulur. Formda proje konusuna göre istediği nitelikte ve sayıda öğretim elemanı üniversiteden istenir,

*** Talebe göre öğretim elemanları bölüm başkanlığı tarafından belirlenir,

*** Rektörlüğe onaya sunulur.

** **Hazırlanacak Belgeler**

Hazırlanan belgeler aşağıda sunulmuştur.

*** Proje bazında yarı zamanlı görevlendirme için şirket talep formu,

*** Proje bazında yarı zamanlı görevlendirme onay formu,

*** Üniversite tarafından görevlendirilen öğretim elemanları belli olduktan sonra, öğretim elemanı ve işletme arasında imzalanan sözleşme,

*** Etik Taahhütnamesi.

** **Hazırlanan Belgelere Yapılacak İşlemler**

Hazırlanan belgelere yapılacak işlemler aşağıda sunulmuştur.

*** Görevlendirme ile ilgili başvuru evrakları dörder nüsha rektörlüğe verilir,

*** Bölümün görüşü ve fakülte / yüksekokul / enstitü yönetim kararı çıkartılır,

*** Üniversite yönetim kararı çıkartılır,

*** Rektörlük onayı alınır,

*** Görev süresi uzatılmasında da aynı işlemler yapılmaktadır.

- **İşletme Kurma**

Öğretim elemanları, Üniversite Yönetim Kurulunun izniyle, yaptıkları araştırmaların sonuçlarını ticarileştirmek için TGB'lerinde, aşağıdaki işlemleri yapabilirler.

* İşletme kurabilirler,

- * Kurulu bir işletmeye ortak olabilirler,
- * Kurulu bir işletmenin yönetiminde görev alabilirler.

İşletme kurmak için öğretim elemanı bir dosya hazırlamalıdır. Ticarileştirmek istediği araştırma, hizmet, yöntem ve / veya ürün hakkında aşağıdaki açıklamalar olmalıdır.

- * Özellikler,
- * Yaratacağı fayda,
- * Getirdiği yenilikler,
- * Kullanım alanları,
- * Pazar durumu ve benzeri detaylar.

Dosya ve web sayfasındaki formla başvuru yapılır. Üniversite yönetim kurulu tarafından görevlendirilecek bir komisyon tarafından değerlendirme yapılmaktadır. Ticarileştirilmek istenen araştırma sonuçlarından ÇOMÜ adına alınacak patent hakkı, imtiyaz karşılığı ve bazı gelirlerin miktarı üniversite yönetim kurulu tarafından belirlenmektedir. İşletme, web sayfası üzerinden Teknopark Yönetici Şirketine başvurmaktadır. Başvuru sırasında aşağıdaki belgeler hazır olmalıdır.

- * Şirket Kurma / Kurulu Şirkete Ortak Olma / Görev Alma Başvuru Formu
- * Etik Taahhütnamesi
- * Kurulacak veya ortak olunacak şirket ana sözleşmesi
- * Ticarileştirilecek araştırma sonuçlarının açıklandığı dosya
- * Dörder nüsha rektörlüğe vermek üzere görevlendirme ile ilgili başvuru evrakları
- * Bölümün görüşü ve fakülte / yüksekokul / Enstitü Yönetim Kurulu kararları
- * Üniversite yönetim kurulunun uygun görmesi ve rektörün onayı ile görevlendirme yapılmaktadır.

Özel olarak oluşan durumlarda yapılacak işlemler aşağıda sunulmuştur.

- * Yapılan sözleşmenin feshi durumunda görevlendirme sona erer.
- * Yapılan görevlendirmelerin toplam süresinin 72 ayı geçmesi halinde durum üniversite yönetim kurulunda değerlendirilir.
- * Fakülte ve araştırma – uygulama merkezlerinde mevcut laboratuvarların yönetimi ile görevli öğretim elemanlarının yapması gereken ek bir görev vardır. Yarı

zamanlı görevlendirme talep ettikleri takdirde, ilgili bölüm yetkilileri, laboratuarda yapılan çalışmalar ve görev alacağı şirkette yapacağı faaliyetler ile ilgili rapor hazırlarlar.

- * Raporları inceleyen ilgili birimin yönetim kurulu değerlendirme yapıp karara bağlar.

- * Üniversite yönetim kuruluda inceler ve karar verir.

Sonuçta öğretim üyesi iki hususu gerçekleştirmiş olur.

- * Teknoparkta işletme kurmuş veya bir işletme için tam zamanlı veya yarı zamanlı çalışmış olur,

- * Ar-Ge çalışmalarının endüstriye direkt katkısını sağlamış, bilimini uygulamaya geçirmiş ve kendisine de ek gelir sağlamış olmaktadır.

1.9. Teknoparklar ve Girişimciler İçin Destek ve Muafiyetler

Teknogirişimin en önemli zemini teknoparklardır. Ülkemizdeki yasal dayanağı 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunudur. Dünyada genel olarak bilim parkı veya teknopark olarak ifade edilmektedir. Sadece Japonya'da teknokent ismiyle anılmaktadır. Sebebi de birden fazla teknoparkın birleşmesinden oluşmasıdır. Türkiye de teknokent ismiyle kullanılan yerler bulunmaktadır. En gelişmiş bilim parkı, Silikon Vadisi'dir (Pala, 2014). Silikon Vadisi, Amerika'nın batısında bulunan San Francisco körfezi etrafındaki bölgeye veya başka bir deyişle San Francisco ve güneyindeki şehirlerin olduğu bölgeye denilmektedir. Silikon Vadisi, girişi çıkışı belli olan, etrafı çevrili bir alan değildir. Yani, Türkiye'deki teknoparklardan farklı bir görüntü vermektedir. Twitter San Francisco'da, Facebook Menlo Park'ta, Google Mountain View'de, Zynga San Francisco'da, Apple Cupertino'da ve Stanford Üniversitesi ve bir çok yatırım şirketi ise Palo Alto'dadır (Ünsal, ? : 10).

Üniversite araştırma parkı, bilim parkı, ya da bilim ve teknoloji parkı, yeniliği teşvik etmek için tasarlanmak üzere şekillenerek yönetilen bir alandır. *Bilim Parkları*, parlak bir gelecek için beyinlerini harekete geçirmeyi hedefleyen her eğitim kurumu için zorunlu bir ihtiyaçtır, okul ile ayrılmaz bir tesistir. Eğitim kurumları yanında, belediyeler, kaymakamlıklar ve sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle şehirlere ve beldelere farklı büyüklüklerde Bilim Parkları yapılmaktadır (<http://www.bilimstore.com/bilimparksciencepark>).

Teknoloji tabanlı işletmelerin oluşturduğu sosyal sermaye ve kendine fayda sağlayacak kaynaklar geliştiren çalışmalar, yetersiz kalmaktadır. Kapalı ağlarda olan, teknoloji tabanlı işletmelerin sosyal sermayesi, özellikle *bilim ve teknoloji parkları (BTP)*

kapsamında, önemli bir araştırma alanını ifade etmektedir. BTP, yakın sosyal etkileşimleri teşvik etmek için kurulmuş ve işletmeler arasında bilgi alışverişi sağlayan yerlerdir. BTP, bilginin yoğunlaştığı ve kaynak paylaşımı olan, iş organizasyonlarının hızlanması üzerinde yoğunlaşarak, idari merkezli bir özellikli tabana sahip, örgüt olarak tanımlanabilir. BTP tam olarak anlaşılan bir model olmamasına rağmen, bir bilgi kümesi olması nedeniyle, gerekli asgari standartları olan yerlerdir (Aslan, 2014: 3).

Tablo 6: Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Destek ve Teşvikler

Destek Grubu	Destekler	İlgili Kurum
Girişimciliğin Desteklenmesi	- Girişimcilik Destek Programı	- KOSGEB
	- Doğrudan Finansman Desteği	- Kalkınma Ajansları
Ar-Ge ve İnovasyonun Desteklenmesi	- Santez Proje Destekleri	- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu	- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı / Maliye Bakanlığı
	- Teknogirişim Sermayesi Programı	- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	- KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı	- TÜBİTAK
	- Ön Kuluçka Destekleri	- TTGV
	- Ortak Teknoloji Geliştirme Projeleri	- TTGV
	- Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı	- KOSGEB
	- Teknopazar - Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı	- KOSGEB
	- Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı	- KOSGEB
Pazarlama Faaliyetlerinin Desteklenmesi	- Uluslararası Nitelikli Yurtiçi Fuar Destekleri	- DTM
	- Yurtdışı Fuar Katılımlarının Desteklenmesi	- DTM
	- TURQUALITY	- DTM
	- Gelişen İşletmeler Piyasası Kobi Destek Programı	- KOSGEB
Danışmanlık ve Kapasite Gelişiminin Desteklenmesi	- Eğitim ve Danışmanlık Yardımı	- DTM
	- Genel Destek Programı	- KOSGEB
	- İş Birliği Güç Birliği Destek Programı	- KOSGEB
	- Doğrudan Finansman Desteği	- Kalkınma Ajansları
	- Güdümlü Proje Desteği	- Kalkınma Ajansları
	- KOBİ Proje Destek Programı	- KOSGEB
	- KOBİGEL - KOBİ Gelişim Destek Programı	- KOSGEB
	- Tematik Proje Destek Programı	- KOSGEB
	- Laboratuvar Hizmetleri	- KOSGEB
Finansman Destekleri	- Kredi Faiz Desteği	- KOSGEB
	- Kredi Kefalet Hizmeti	- Kredi Garanti Fonu

Kaynak: Maden, Dulupçu ve Sungur, 2014: 103;
<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/liste/3/destekler>.

Dünyada, yenilenebilir enerji, bilgisayar yazılımı ve iş modeli uygulamaları (facebook, eBay, Sky-pe, ICQ, vs. gibi), bio-teknoloji, yenilikçi tıp, elektronik, telekomünikasyon, yeni nesil tedarikçilik önemli bir yere sahiptir. Dünyanın tutkusu haline dönüşen bu alanlar ve bunların türev ya da komşu alanları, ülkemizin yeni dönemde büyümesini ve istihdamını, olumlu etkileyecek alanlar olacaktır. Yeni girişimciliğin kesin başarıya ulaşmasını sağlayacak teşvik programının içeriğinin, devamlı suretle canlı tutulması ve devlet tarafından desteklenmesi zarurettir (Kırım 2010: 17). Birer KOBİ olan teknogirişimcilere yönelik destekler ve destekleyen kuruluşlar Tablo 6'da görülebilir. İhtiyaç olan şey, bu alanlardaki *yeni girişimcilerdir*. Medya ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile teknogirişimciliğin önemi konusunda kamuoyu oluşturulmalıdır.

Girişimci ruha sahip insanların risk üstlenmelerinde devletin teşvik edici politikaları izlemesi işi kolaylaştırmaktadır. Küresel Girişimcilik Monitörü'nün (Global Entrepreneurship Monitor - GEM), 2013 yılına yönelik yaptığı endeks sonuçlarına göre Türkiye dünya ortalamasının ve gelişmiş ülke ortalamasının üzerinde girişimcilik potansiyeline sahiptir (<http://www.blogteb.com/turkiye%E2%80%99de-girisimcilik-potansiyeli-yukseliyor/>). Türk halkının % 32'si üç yıl içinde iş kurmayı planlamaktadır. Girişimcilik gençler tarafından kariyer olarak görülmektedir. Bu potansiyel doğru yönlendirilmeli ve desteklenmelidir. Ülkemiz açısından durum değerlendirildiğinde girişimcilere, küçük ve orta seviyede işletmeler açısından, neler yapılabilirliği konusunda, pek çok kuruluş, teknik destek sağlamaktadır. Girişimci kişilerin teknik hususları iyi öğrenip, devletin sağladığı desteklerden ve kolaylıklardan yararlanması gerekmektedir. Girişimciler için en uygun zemin oluşturacak yerler teknoloji geliştirme bölgeleridir. Teknoparkların sahip olduğu altyapı, bir gelişim aracı olarak kullanılmalıdır. Süreç içerisinde, sanayi ve üniversite işbirliği artırılarak, ülke kaynakları bilimsel bir yolla kullanılabilir. Teknogirişimci olan kişi veya işletmelerin kaynaklarını ürün ve hizmete dönüştürme fırsatı doğabilir. Teknogirişimcilerin yasa yapıcı tarafından sağlanan destek ve muafiyetleri inceleyip bu çerçevede iş planı hazırlaması gerekmektedir. KOBİ desteklerinin istihdam büyümesine yönelik yapılmış pek çok çalışma mevcuttur. Örneğin, İrlanda'da 1991-1995 yılları arasında yapılan bir çalışmada, istihdamda %10 ile %20 arasında bir artış gözlemlenmiştir (Işık Maden, Dulupçu & Sungur, 2014: 106).

1.9.1. Teknoparklarda Destek ve Muafiyetler

Teknoparklarda merkezi konumda olan ana işletme durumundaki yönetici şirkete sağlanan kolaylıklar, dolaylı olarak, TGB'nde faaliyet gösteren işletmelere yarar sağlamaktadır. Giderlerin yönetici şirketçe karşılanamayan kısmı, yardım amacıyla, Bilim,

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın (BSTB) bütçesine konulan ödenekle, sınırlı olmak üzere karşılanabilmektedir. Karşılanabilen giderler aşağıda sıralanmıştır.

-TGB kurulması için gerekli alt yapı, idare binası ve kuluçka merkezi inşası,

-Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini desteklemeye yönelik yönetici şirketçe yürütülen veya yürütülecek kuluçka programları, teknoloji transfer ofisi hizmetleri ve teknoloji işbirliği programları ile ilgili giderler.

İşletmeler, TGB'nde başlatıp sonuçlandırdıkları Ar-Ge projeleri sonucu elde ettikleri teknolojik ürünün üretilmesi için gerekli yatırımı, yönetici şirketin uygun bulması ve BSTB'nın izin vermesi şartıyla, TGB içerisinde yapabilmektedirler. Söz konusu yatırıma konu olan teknolojik ürünün üretim izin belgeleri, ilgili kurum ve kuruluş tarafından, BSTB'nın görüşü alınarak, öncelikle verilmektedir. Yatırımlara ilişkin faaliyetler, Vergi Usul Kanunu gereğince tutulması zorunlu defterlerde, yatırım yapan işletmelerin, TGB'nde yürüttükleri Ar-Ge faaliyetlerinden ayrı olarak izlenmektedir. Yatırımlar nedeniyle, TGB'nde çalışan personel ve yatırımlarından, elde edilecek kazançlarda, TGB dışında faaliyet gösteren işletmelerin ve personelinin, tabi olduğu esaslara göre vergilendirilmektedirler.

Yönetici şirket, TGBK'nun uygulanması ile ilgili olarak düzenlenen kâğıtlardan ve yapılan işlemlerden dolayı damga vergisi ve harçtan muaf tutulmaktadır. Atık su arıtma tesisi işleten TGB'nden, belediyelerce atık su bedeli alınmamaktadır.

TGBK'nun 8'inci maddesinin uygulamasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak, BSTB'nca hazırlanan, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği ile belirlenmektedir.

1.9.2. Girişimciler İçin Destek ve Muafiyetler

Ülkelerin varmak istediği ekonomik ve sosyal amaçlar veya hedefler vardır. Girişimciler, ülkedeki amaç ve hedefleri iyi analiz yapması gerekmektedir. Bu hedefler doğrultusunda, ülkenin gelişmesi istenen ekonomik faaliyetlere, devlet eli ile sağlanan maddi veya hukuki destekler ve kolaylıklarla sağlanmaktadır. Bu durum, teşvik denilen kavrama işaret etmektedir (Durman ve Önder, 2007: 23). İş planı hazırlarken veya faaliyet içerisinde, özellikle teknogirişim için fayda sağlayacak kolaylıkların bir kısmı, aşağıda sıralanmıştır.

- Destekler

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'ndan (TÜBİTAK) Kalkınma Ajansları'na kadar pek çok kuruluşun destek programları söz konusudur. Özellikle teknogirişimcilere büyük imkânlar sunulmaktadır. Başarılı yeni şirketler için, maliyetleri

karşılacak yeterli sermaye temin edilebilir. Girişimciler, geleneksel bankalardan borç alma yerine, hibe ve benzeri desteklerden fon sağlayabilirler. Bu tür finansman kaynakları, savunulabilir iş planları gerektirir (Bouma, Durham ve Goddik, 2014: 3972). Modellenen iş planı üretim ve pazarlama konularında net cevaplar içermelidir. Teşvik belgesi, Türkiye'deki teşvik sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Yıllarca, imalat sektörü, en fazla teşvik belgesi alan sektörlerden olmuştur. Tarım ve enerji sektörü ise, en az teşvik belgesi almış olan sektörlerdendir. Ayrıca imalat sektörü, en fazla istihdam sağlayan sektör olmuştur. Sebebi ise almış olduğu teşvik belgeli yatırımların bol miktarda olmasıdır (Durman ve Önder, 2007: 26).

Teknogirişimlerin geleneksel olmayan finans kaynaklarına ihtiyacı vardır. Bunlara sağlanan destek maksatlı finans kaynaklarına ilişkin bazı yasal düzenlemeler aşağıda sıralanmıştır.

*** Yatırım Destekleri**

Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Hakkında Yönetmelik ve Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2012/1) yatırım desteği sağlayan önemli mevzuatlardandır.

**** Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Hakkında Yönetmelik**

29 Nisan 2014 tarihinde 28986 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Hakkında Yönetmelik ile yapılacak desteklerin çerçevesi çizilmiştir. Yönetmeliğin 10'uncu maddesinde yapılacak desteğin süresi verilmiştir.

“MADDE 10 – (1) Makine ve teçhizat desteği veya kredi faiz desteği sağlanacak yatırım projeleri için destek süresi, Bakanlık ile işletme arasında yapılan sözleşmenin imza tarihinden başlayarak 36 aydır. Değişiklik talepleri olması ve Genel Müdürlükçe uygun görülmesi halinde bir defaya mahsus 6 aya kadar ek süre verilebilir.”

Yönetmelik kapsamında 3 tür destek sözkonusudur.

***** Makine ve Teçhizat Desteği**

**** Yatırım konusu teknolojik ürünün üretimine yönelik yatırım proje tutarını oluşturan harcamalara, işletmenin büyüklüğüne göre aşağıdaki tutarlarda geri ödemesiz destek sağlanmaktadır:

***** Küçük boyuttaki işletmelere, destek tutarı 5.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %40'ı kadar destek sağlanmaktadır.

***** Orta boyuttaki işletmelere, destek tutarı 4.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %30'u kadar destek sağlanmaktadır.

***** Büyük boyuttaki işletmelere, destek tutarı 2.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %10'u kadar destek sağlanmaktadır.

**** Yatırım projesine konu satın alınacak makine ve teçhizatın, yerli malı belgesi ile tefrik edilmesi gerekmektedir. Yerli malı belgesi, 4 Ocak 2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 63 üncü maddesi kapsamında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca hazırlanan usul ve esaslara uygun olarak alınmaktadır. Yerli malı belgesi olduğu takdirde, aşağıdaki tutarlarda geri ödemesiz destek sağlanmaktadır:

***** Küçük boyuttaki işletmelere, destek tutarı 5.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %50'si kadar destek sağlanmaktadır.

***** Orta boyuttaki işletmelere, destek tutarı 4.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %40'ı kadar destek sağlanmaktadır.

***** Büyük boyuttaki işletmelere, destek tutarı 2.000.000 TL'yi geçmemek şartıyla, yatırım proje tutarının en fazla %30'u kadar destek sağlanmaktadır.

**** Destek ödemesi, sözleşmede belirtilen ödeme planı çerçevesinde Türk Lirası cinsinden yapılmaktadır.

**** Desteklenen işletmelere yapılacak ödemelerde; döviz cinsinden yapılan harcamaların Türk Lirası karşılığı, harcamanın yapıldığı tarihteki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz satış kuru üzerinden hesaplanmaktadır.

**** Ödemeler, yurt içinde faaliyet gösteren kamu bankalarından birinde desteklenen işletme adına açılmış bulunan ve hesap bilgileri sözleşmede belirtilen banka hesap numarasına yapılmaktadır.

**** Satın alınan yerli makine ve teçhizatın satış faturalarının, ithal makine ve teçhizatın ise onaylı gümrük giriş beyannameleri ile satış faturalarının ibraz edilmesi ve makine ve teçhizatın montajının tamamlanmış olması şarttır.

*** Kredi Faiz Desteği

**** Yatırım konusu teknolojik ürünün, üretimine yönelik yatırım proje tutarının, en fazla 50.000.000 TL'ye kadarlık kısmı, destek kapsamında değerlendirilmektedir.

**** Makine ve teçhizat desteğinden yararlanarak yatırımını tamamlayan yatırımcı için, destek süresi esas alınarak, geri kalan yatırım proje tutarı için, kredi faiz desteğinden, kalan süre kadar yararlandırılabilir.

**** Yatırım proje tutarının, 10.000.000 TL'ye kadar olan kısmı için, ödenecek faizin, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından, her yıl ilan edilen puanın tamamı aşağıdaki şartlarda karşılanmaktadır.

***** Teknolojik ürünün yatırımı için olmalıdır.

***** Aracı kurumlardan kullanılacak en az bir yıl vadeli yatırım kredileri olmalıdır.

**** Yatırımcı, yatırım proje tutarının 10.000.000 TL'nin üstündeki kısmı için, ödenecek faizden, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ilan edilen puanın % 50'si kadar yararlanmaktadır.

**** Aşağıda belirtilen her bir yatırım projesi için, kredi faiz destek tutarları, 10.000.000 TL'yi geçmemektedir.

***** İşletmelere sağlanacak makine ve teçhizat destek tutarı, kredi faiz destek tutarı ve işletme gideri desteği tutarlarının toplamı,

***** Yatırım proje tutarının tamamının toplamı.

**** Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlar için kredi faiz desteği uygulanmamaktadır.

**** Aracı kurumların uyguladıkları faiz oranları, kredi faiz desteği puanının altına düştüğünde, aracı kurumun uyguladığı oran dikkate alınmaktadır.

**** Faiz desteği uygulamasına yönelik olarak aynı yatırım projesi için birden fazla aracı kurum ile protokol yapılamamaktadır.

**** Kredi faiz desteği; kredi destek üst limiti, kredi destek süresi, destek oranları, işbirliği yapılacak kurum / kuruluşlar ve diğer hususlar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile aracı kurumlar arasında yapılacak protokollerle belirlenmekte ve uygulanmaktadır.

**** Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile aracı kurum arasında yapılacak olan protokol kapsamında, işletmelerin kullanacakları kredinin anapara riski tamamen aracı kuruma ait olmaktadır. Aracı kurum, kredi başvurularını protokol hükümleri ve bankacılık mevzuatı çerçevesinde değerlendirmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, gerekli gördüğünde, 30 gün önceden protokol taraflarını bilgilendirmek şartıyla, kredi faiz desteği uygulamasını durdurma yetkisine sahiptir.

**** Kullanılan kredilerin faiz, kâr payı veya anaparalarının yatırımcı tarafından itfa planlarında belirtilen sürelerde geri ödenmemesi halinde yapılması gereken bazı bürokratik işlemler vardır. Yapılmayan ilk ödemede, ilgili aracı kurum tarafından, en kısa

sürede, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bildirilmesi gerekmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca faiz desteği ödemeleri durdurulmaktadır. Yatırımcının kredi geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirdiğinin daha sonra ilgili aracı kurumca, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bildirilmesi halinde, işlemler kaldığı yerden devam etmektedir. Bildirimi takip eden dönemler için, faiz desteği ödemeleri, başlangıçta öngörülen ödeme tarihlerinde, herhangi bir uzatmaya gidilmeksizin, tekrar başlatılmaktadır. Kredi geri ödemesine ait yükümlülüklerin yeniden aksamaması halinde, faiz desteği ödemesine son verilmektedir.

**** Aracı kurum, kredi faiz desteğine esas olan kredinin sözleşmede belirtilen amaçlar için kullanılmasıyla yükümlü tutulmuştur. Kredinin amacı dışında kullanıldığının tespiti halinde, meblağ geri istenmektedir. Meblağ, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca ödenen faiz desteği tutarına, ilgili aracı kurumun bu kapsamdaki krediye uyguladığı faiz veya kâr payı oranı uygulanmak suretiyle, aracı kurumca tespit edilmektedir. 5 iş günü içerisinde, bütçeye gelir yazılmak üzere, aracı kurum tarafından, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına yatırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, söz konusu meblağlar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca, aracı kurumların, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdindeki karşılık hesabından, virman yapılarak veya diğer hukuki yöntemler kullanılarak geri alınmaktadır.

**** Yatırımın herhangi bir nedenle iptal edilmesi halinde yararlanılan kredi faiz desteği tutarı, genel hükümler çerçevesinde tahsil edilmektedir.

*** İşletme Gideri Desteği

İşletme gideri desteği, 29 Nisan 2014 tarihli 28986 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Hakkında Yönetmeliğin 13'üncü maddesinde açıklanmaktadır. Açıklama 6 fıkradan oluşmaktadır.

**** İşletme gideri desteği kapsamında, yatırımını tamamlamış ve Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından, tamamlama belgesi verilen, küçük işletmelere yapılmaktadır. Belge tarihi esas alınarak, ilk faaliyet yılını tamamlamadan başvuru yapılması halinde, yönetmelikte bahsedilen işletme dönemi harcama kalemleri için, en fazla 1 yıl süresince geri ödemesiz destek verilebilmektedir.

**** Yatırımını tamamlamış küçük işletmelere, yönetmelikte bahsedilen gider kalemlerinden biri veya birkaçı esas alınarak destek sağlanmaktadır.

**** İşletme gideri desteğinden yararlanan işletmeler, üretim konusu ile ilgili yurt içi ve/veya yurt dışındaki teknoloji, Ar-Ge ve yenilik projeleri bağlamında bir personel istihdam edebilmektedirler. Amaç, kamu-üniversite-sanayi işbirliği çalışmalarını geliştirmek

ve koordine etmek olmalıdır. Çalıştırılan personelin, maaşının brüt asgari ücret tutarı kadarlık kısmı, 31 Aralık 2023 tarihine kadar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca desteklenmektedir.

**** Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda istihdam edilecek personelin, yönetmelikte bahsedilen şartlarda olması gerekmektedir.

**** İşletme gideri desteği sağlanacak yatırımcıya, belirtilen her bir gider kalemi için, fatura veya fatura yerine geçen belgeleri beyan etmesinden sonra, BSTB tarafından ödeme yapılmaktadır.

**** İşletme gideri desteğinden yararlanılacak küçük işletmeler Değerlendirme Komisyonu tarafından belirlenmektedir.

**** Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2012/1)**

20 Haziran 2012 tarihinde 28329 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan 2012/1 numaralı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanması İlişkin Tebliğdir. 15 Haziran 2012 tarihli 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının uygulanması ile ilgili tebliğde yapılacak desteklerin çerçevesi çizilmiştir. Tebliğin 9'uncu maddesinde yapılacak desteğin kapsamı verilmiştir.

“MADDE 9 – (1) Teşvik belgeleri kapsamında yapılacak yatırım cinsleri komple yeni, tevsi, modernizasyon, ürün çeşitlendirme ve entegrasyondan oluşur.

(2) Komple yeni, tevsi, modernizasyon ve ürün çeşitlendirme cinslerindeki yatırımların, aynı işletmede veya aynı organize sanayi bölgesinde olması gerekir. Bu hüküm, ilgili olduğu kararlardaki lehe gelen hükümler saklı kalmak kaydı ile daha önceki kararlara göre düzenlenen teşvik belgeleri kapsamı yatırımlara da uygulanır.

(3) Hazır giyim yatırımlarında, mevcut tesislerde makine ve teçhizat ilavesi nedeniyle kapasite artışının yüzde yüzü geçmesi halinde bu yatırımlar komple yeni yatırım olarak değerlendirilir.

(4) Entegre hayvancılık yatırımlarında aşağıda belirtilen kriterler aranır.

a) Süt yönlü büyükbaş/küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yatırımlarında, yetiştiricilik ve süt mamulleri üretimi başlangıç olmak kaydıyla, proje bazında yem ünitesi (yem bitkileri yetiştiriciliği ve/veya yem üretimi) ve/veya soğuk hava deposu.

b) Et yönlü büyükbaş/küçükbaş besicilik yatırımlarında, yetiştiricilik ve kesimhane başlangıç olmak kaydıyla, soğuk hava deposu ve/veya proje bazında yem ünitesi (yem bitkileri yetiştiriciliği ve/veya yem üretimi) ve/veya et mamulleri üretimi.

c) Damızlık büyükbaş/küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yatırımlarında, yetiştiricilik ve proje bazında yem ünitesi (yem bitkileri yetiştiriciliği ve/veya yem üretimi).

ç) Damızlık kanatlı yetiştiriciliği yatırımlarında, damızlık tavuk veya hindi yetiştiriciliği ve kuluçkahane ile proje bazında yem üretimi.

d) Et yönlü kanatlı yetiştiriciliği yatırımlarında, hindi veya et yönlü tavuk yetiştiriciliği ve kesimhane başlangıç olmak kaydıyla, ileri işleme ve/veya soğuk hava deposu ve/veya yem tesisi.

e) Yumurta yönlü kanatlı yetiştiriciliği yatırımlarında, yumurta tavuğu yetiştiriciliği başlangıç olmak kaydıyla, yem tesisi ve/veya soğuk hava deposu ve/veya yumurta tasnif ve paketlenme ünitesi.”

Tebliğ kapsamında 3 tür destek söz konusudur.

*** Faiz Desteği

**** Faiz desteği uygulamasına ilişkin esaslar, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü ve aracı kurumlar arasında imzalanan protokol ile belirlenmektedir.

**** Teşvik belgesinde faiz desteği öngörülen yatırımcılar faiz desteğinden yararlanabilmek için Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü ile protokol imzalayan aracı kurumlardan birine başvurmalıdırlar. Aracı kurum tarafından değerlendirme yapılmaktadır. Değerlendirme sonucunda kredi kullanımı veya finansal kiralama sözleşmesi yapılması uygun görülen projelere ilişkin faiz desteği müracaatları işleme alınır. Aracı kurum tarafından, yatırımcı adına, protokole belirtilen esaslar çerçevesinde, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğüne müracaat yapılmaktadır. Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından, yapılacak değerlendirme sonucunun, uygun görülmesi gerekmektedir.

**** Aynı teşvik belgesi kapsamı yatırım için, faiz desteği uygulamasına yönelik olarak, yatırım süresince, birden fazla aracı kurum talepte bulunamamaktadır. Faiz desteğinden yararlandırılmaya başlandıktan sonra, aynı teşvik belgesi kapsamı yatırım için, birden fazla itfa tablosuna göre işlem yapılabilir. Ancak, aracı kurum değiştirilmemek kaydı bulunmaktadır. Stratejik yatırımlar için, faiz desteği uygulamasına yönelik olarak birden fazla aracı kurum talepte bulunabilmektedir.

**** Faiz desteği ödemesinin yapılabilmesi için, aşağıdaki hususların tevsik edilmesi gerekmektedir.

***** Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca, Sosyal Güvenlik Kurumuna, muaccel olmuş borçları bulunmamalıdır. Ayrıca, Türkiye genelinde Sosyal Güvenlik Kurumuna, muaccel olmuş prim ve idari para cezasının tecil ve taksitlendirilmesi bozulmamalıdır.

***** Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 22'nci maddesinin A fıkrası uyarınca, Maliye Bakanlığı tahsilat dairelerine, vadesi geçmiş borcunun olmadığı belgelenmelidir. Borç, müracaat tarihinden önceki onbeş günlük süreyi kapsamaktadır.

**** Ekonomi Bakanlığınca, faiz desteği ödemeleri, vadeyi takip eden ayın sonuna kadar yapılmaktadır. Ancak, Ekonomi Bakanlığının, hazinenin nakit dengesi veya diğer zorunlu halleri sebebiyle, ödeme tarihinde değişiklik yapabilme yetkisi bulunmaktadır.

*** **Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği**

**** Sigorta primi işveren hissesi desteği, komple yeni yatırımlarda belge kapsamında gerçekleştirilen yatırımla sağlanan istihdam, diğer yatırım cinslerinde ise mevcuda ilave edilen istihdam için uygulanmaktadır. Komple yeni yatırım dışındaki yatırım cinslerinde, aylık prim ve hizmet belgesinde kayıtlı işçi sayısının mevcut istihdamın altında olması halinde ilgili ay için prim desteği uygulanmamaktadır.

**** İşveren hissesine ait primlerin karşılanabilmesi için işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 5510 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermeleri gerekmektedir. Sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutar ile Ekonomi Bakanlığınca karşılanmayan işveren hissesine ait tutar ödenmelidir. İşveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı, işverenden tahsil edilmektedir. Ayrıca, mevcut gecikme sebebiyle oluşan, Ekonomi Bakanlığının Sosyal Güvenlik Kurumuna yapacak olduğu ödemenin gecikmesine ait gecikme zammı da işverenden tahsil edilmektedir.

**** Sigorta primi işveren hissesi desteği uygulamasına, tamamlama vizesi tarihinin Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmesini takip eden aydan itibaren başlanmaktadır. Uygulamanın ilk başladığı ay esas alınmaktadır. Teşvik belgesinde kayıtlı azami destek oranının aşılması kaydıyla belgede belirtilen süre kadar yararlandırıldıktan sonra uygulamaya son verilmektedir.

**** Sigorta primi işveren hissesi desteğinin uygulanması ile ilgili işlemler Sosyal Güvenlik Kurumunca ilgili mevzuat çerçevesinde yürütülmektedir.

**** Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğünce, sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanabilecek teşvik belgesi sahibi işletmelere ilişkin, aşağıdaki bilgiler, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına bildirilmektedir. Ayrıca, tamamlama vizesi yapılan işletmelerin de bilgileri bildirilmektedir. Bilgiler aşağıda sıralanmıştır.

- ***** İşletme adı,
- ***** Teşvik belgesi tarih ve sayısı,
- ***** Yatırım yeri ve adresi,
- ***** SGK işyeri sicil numarası,
- ***** Yatırımın cinsi,
- ***** Mevcut istihdam,
- ***** İlave istihdam,
- ***** Vergi dairesi,
- ***** Vergi numarası,
- ***** Destekten yararlanma süresi,
- ***** Azami destek tutarı.

Sosyal Güvenlik Kurumunca, destekten yararlanacak yatırımcılar için aşağıdaki hususların tespit edilmesi gerekmektedir.

***** Desteğin uygulanacağı aya ait prim ve hizmet belgesinde belirtilen sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin, sigortalı hissesine isabet eden tutar ve Ekonomi Bakanlığınca karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın tamamının ödendiğinin,

***** 5510 sayılı Kanun uyarınca Türkiye genelinde Sosyal Güvenlik Kurumuna muaccel olmuş prim ve idari para cezası borçlarının bulunmadığının veya tecil ve/veya taksitlendirildiğinin ya da yapılandırıldığının ve yapılandırmanın bozulmadığının,

***** 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi uyarınca Maliye Bakanlığı tahsilat dairelerine müracaat tarihinden önceki onbeş gün içerisinde vadesi geçmiş borcunun olmadığı.

**** Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğin 14'üncü maddesinin dokuzuncu fıkra hükümleri hariç olmak üzere sigorta primi işveren hissesi desteği, belirtilen sürelerde uygulanmaktadır. Sadece teşvik belgesi

kapsamı, yatırımda istihdam edilen ilave sigortalılar için, teşvik belgesinde kayıtlı azami destek oranını aşmamalıdır.

**** Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından sigorta primi işveren hissesi desteğinin uygulanmasını müteakip, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğin eki olan EK-8 doldurulmaktadır. EK-8'de yer alan formatta Ekonomi Bakanlığından toplu aktarım talebinde bulunmaktadır. Ödemeye esas istihdam sayısının ve Ekonomi Bakanlığından aktarımı talep edilen tutarın doğruluğundan, Sosyal Güvenlik Kurumu sorumludur.

**** Sigorta primi işveren hissesi desteğinin uygulanacağı teşvik belgesi kapsamındaki yatırıma ait tesiste, işverenin sosyal güvenlik işyeri numarası altında ilgili mevzuatta belirtilen araçlarca istihdam edilen sigortalı sayısı da dikkate alınmalıdır.

**** Genel teşvik uygulamaları kapsamında desteklenen tersanelerin, gemi inşa yatırımlarında, tamamlama vizesi şartı aranmaksızın işlem yapılmaktadır. Belge konusu geminin yapımında istihdam edilen sigortalılar için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı Ekonomi Bakanlığınca karşılanmaktadır. Bu destek, gemi inşası devam etse dahi yatırıma başlama tarihinden itibaren en fazla on sekiz ay süreyle uygulanmaktadır. Yat, yüzer tesis ve deniz araçlarının inşasına yönelik yatırımlar da bu kapsamda değerlendirmektedir. Uygulamaya, teşvik belgesinde kayıtlı istihdam sayısını aşmamak üzere ödemeye esas bilgilerin Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmesini takip eden aydan itibaren başlanmaktadır.

**** Yatırımın devri halinde uygulamadan devir tarihine kadar devreden, devir tarihinden sonra ise aynı koşulları yerine getirmek kaydıyla kalan süre kadar devralan yararlanabilmektedir.

*** **Sigorta Primi Desteği**

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğin 14 üncü maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, yedinci, sekizinci ve onuncu fıkra hükümleri sigorta primi desteği için de uygulanmaktadır.

* **KOSGEB Desteği**

KOBİ Proje Destek Programı, Tematik Proje Destek Programı, İş Birliği Güç Birliği Destek Programı, Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı, gibi programlar mevcuttur. Genel Destek Programı, Girişimcilik Destek Programı, KOSGEB resmi sayfasında yer alan programlardır (<http://www.kosgeb.gov.tr/pages/ui/destekler.aspx?ref=6>). Ayrıca, Gelişen İşletmeler

Piyasası KOBİ Destek Programı, kredi faiz desteği, laboratuvar hizmetleri konularında da destekler söz konusudur.

- Muafiyetler, İstisnalar ve İndirimler

Girişimciler için, mevzuatta çeşitli muafiyetler, istisnalar ve indirimler bulunmaktadır. Vergi muafiyetleri, istisnaları ve indirimleri, aşağıdaki mevzuatlarla yapılmaktadır.

*** Kurumlar Vergisi**

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre, araştırma ve geliştirme, anonim şirketler ve vakıflar ile ilgili muafiyet, istisnalar ve indirimleri söz konusudur.

**** Araştırma ve Geliştirme İle İlgili Muafiyet, İstisna ve İndirim**

Araştırma ve geliştirme ile ilgili muafiyet, istisna ve indirim hususları aşağıda açıklanmıştır.

*** Kanunu'nun 4'üncü maddesinin aşağıda sunulan 1'inci fıkrasının m bendine göre özel olarak bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlar kurumlar vergisinden muaftır.

“m) Münhasıran bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlar (Bunların vergi muafiyetinden yararlanmasına ve muafiyetlerinin kaybedilmesine ilişkin şartlar Maliye Bakanlığınca belirlenir.)”

*** Kanunu'nun 5'inci maddesinin b fıkrasının aşağıda sunulan 1 ve 2'nci bentlerine göre, gerçekleştirilen araştırma, geliştirme ve yenilik faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan buluşların getirdiği kazançların %50'si kurumlar vergisinden istisnadır.

“(1) Türkiye’de gerçekleştirilen araştırma, geliştirme ve yenilik faaliyetleri ile yazılım faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan buluşların;

a) Kiralanması neticesinde elde edilen kazanç ve iratların,

b) Devri veya satışı neticesinde elde edilen kazançların,

c) Türkiye’de seri üretime tabi tutularak pazarlanmaları hâlinde elde edilen kazançların,

ç) Türkiye’de gerçekleştirilen üretim sürecinde kullanılması sonucu üretilen ürünlerin satışından elde edilen kazançların patentli veya faydalı model belgeli buluşa atfedilen kısmının,

% 50'si kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisna, buluşa yönelik hakların ihlal edilmesi neticesinde elde edilen gelirler ile buluş nedeniyle alınan sigorta veya diğer tazminatlar için de uygulanır.

(2) İstisnanın uygulanabilmesi için;

a) İstisna uygulamasına konu buluşun, 24/6/1995 tarihli ve 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında patent veya faydalı model belgesi verilerek koruma altına alınan buluşlar arasında yer alması ve buluşa ilişkin incelemeli sistem ile patent veya araştırma raporu sonucunda faydalı model belgesi alınması,

b) İstisna uygulamasından yararlanabilecek kişilerin, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıması ve bu kişilerin patentli veya faydalı model belgeli buluşu geliştirme yetkisini haiz bulunması şartıyla, patent veya faydalı model belgesinin sahibi ya da patent veya faydalı model belgesi üzerinde tekel niteliğinde özel bir ruhsata sahip olması,

c) İstisnadan yararlanılacak ilk yıl, buluşun oluşturacağı katma değer dikkate alınarak devir veya satış hâlindeki değerinin tespitine yönelik Maliye Bakanlığı tarafından değerlendirme raporu düzenlenmesi,

gerekmektedir.”

*** Kanunu'nun 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının aşağıda sunulan a bendine göre, kurumlar vergisi matrahının tespitinde, kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde, kurum kazancından, AR-GE harcamalarına ait giderinin %100'ü indirilir.

“a) Mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının % 100'ü oranında hesaplanacak "Ar-Ge indirimi". ⁽¹⁾

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan giderlerden ve tamamen araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılmayan amortismanla tâbi iktisadî kıymetler için hesaplanan amortisman tutarlarından verilen paylar üzerinden Ar-Ge indirimi hesaplanmaz. Matrahın yetersiz olması nedeniyle ilgili dönemde indirim konusu yapılamayan tutar, sonraki hesap dönemlerine devreder. Ar-Ge indiriminden yararlanılacak harcamaların kapsamını ve uygulamadan yararlanılabilmesi için gerekli belgeler ile usûlleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.”

**** Anonim Şirketler İle İlgili İstisna**

Kanunu'nun 5'inci maddesinin 1'inci fıkrasının aşağıda sunulan c ve ç bentlerine göre kazancın aktif toplamının %75 veya daha fazlası madde de açıklandığı koşullarda, kurumlar vergisinden müstenadır.

“c) Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla aralıksız en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlası, kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim veya limited şirket niteliğindeki şirketlerin her birinin sermayesine en az % 10 oranında iştiraktan oluşan tam mükellefiyete tâbi anonim şirketlerin, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kurum kazançları.

ç) Anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları payların bedelinin itibarî değeri aşan kısmı.”

**** Vakıflar İle İlgili İstisna ve İndirim**

*** Kanunu'nun 5'inci maddesinin 1'inci fıkrasının aşağıda sunulan ı bendine göre Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların beş hesap dönemi itibarıyla elde edilen kazançları, kurumlar vergisinden müstenadır.

“ı) Okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okulları ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere bağlı rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinden, ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığının belirleyeceği usûller çerçevesinde beş hesap dönemi itibarıyla elde edilen kazançlar (İstisna, belirtilen okulların ve rehabilitasyon merkezlerinin faaliyete geçtiği hesap döneminden itibaren başlar.)”

*** Kanunu'nun 10'inci maddesinin 1'inci fıkrasının aşağıda sunulan c ve d bentlerine göre, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının % 5'ine kadar olan kısmı, kurum kazancından indirilir.

“c) Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamu yararına çalışan dernekler ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının % 5'ine kadar olan kısmı.

d) Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler ve köyler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar

tarafından yapılan veya Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen ya da desteklenmesi uygun görülen;

*** Gelir Vergisi**

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda da muafiyetler mevcuttur. Kanunda, araştırma ve geliştirme faaliyetleri, anonim şirketler, vakıflar ile ilgili maddeler bulunmaktadır.

**** Araştırma ve Geliştirme ile İlgili İstisna ve İndirimler**

Araştırma ve geliştirme ile ilgili istisna ve indirimler aşağıda açıklanmıştır.

*** Kanunun 18'inci maddesi aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre, gerçek kişilerin, serbest meslek kazançlarından, istisna olarak aşağıda sayılan satım, kira, devir ve temlik gibi durumlarda, elde ettikleri hasılatları, gelir vergisinden müstesna tutulmuştur.

“(Değişik birinci fıkra: 11/8/1999 - 4444/4 md.) Müellif, mütercim, heykeltraş, hattat, ressam, bestekar, bilgisayar programcısı ve mucitlerin ve bunların kanuni mirasçılarının şiir, hikaye, roman, makale, bilimsel araştırma ve incelemeleri, bilgisayar yazılımı, röportaj, karikatür, fotoğraf, film, video band, radyo ve televizyon senorya ve oyunu gibi eserlerini gazete, dergi, bilgisayar ve internet ortamı, radyo, televizyon ve videoda yayınlamak veya kitap, CD, disket, resim, heykel ve nota halindeki eserleri ile ihtira beratlarını satmak veya bunlar üzerindeki mevcut haklarını devir ve temlik etmek veya kiralamak suretiyle elde ettikleri hasılat Gelir Vergisinden müstesnadır.”

*** Kanunun 89'uncu maddesinin 7'nci fıkrası aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirimler yapılabilmektedir.

“7. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve bilimsel araştırma faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan ya da Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen veya desteklenmesi uygun görülen;”

*** Kanunun geçici 75'inci maddesi aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre Ar-Ge ve destek personelinin, gelir vergisinin; doktoralı olanlar için yüzde 90'ı, diğerleri için yüzde 80'i tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkin edilebilmektedir.

“31/12/2023 tarihine kadar, 28/2/2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen Ar-Ge ve destek personelinin, bu çalışmaları karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden asgari geçim indirimi uygulandıktan sonra hesaplanan

gelir vergisinin; doktoralı olanlar için yüzde 90'ı, diğerleri için yüzde 80'i verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkin edilir. Bu süre içerisinde, anılan maddenin bu maddeye aykırı olan hükmü uygulanmaz.”

*** Kanunun geçici 82'nci maddesine göre, araştırma, geliştirme ve yenilikçilik programları kapsamında, bireysel katılım yatırımcıları için, kazanç ve iratlarından %100 olarak indirim yapılabilir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun, değerlemeye ait hükümlerine göre hesapladıkları hisselerin tutarlarının, %75'ini yıllık beyannamelerine konu kazanç ve iratlarından, hisselerin iktisap edildiği dönemde indirebilmektedirler. İndirim, 31 Aralık 2017 tarihine kadar yapılabilir. 9 Aralık 1994 tarihli ve 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 5'inci maddesi kapsamına giren bireysel katılım yatırımcısı tam mükellef gerçek kişiler için geçerlidir. Gelir Vergisi Kanununda bahsedilen şartlar oluşuktan sonra, iktisap ettikleri tam mükellef, anonim şirketlere ait iştirak hisselerini, en az iki tam yıl elde tutmaları şartı bulunmaktadır. Araştırma, geliştirme ve yenilikçilik programları kapsamında, projesi son beş yıl içinde desteklenmiş kurumlara iştirak sağlayan bireysel katılım yatırımcıları için, indirim oranı %100 olarak uygulanmaktadır. Yatırımcılar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenmektedir.

Yıllık indirim tutarı 1.000.000 TL'yi aşmamaktadır. İlgili yıl kazancından indirilemeyen kısım, izleyen yıllarda, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre, izleyen yıllar için belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak dikkate alınmaktadır. Geçici 82'nci maddenin 3'den 7'nci fıkrasına kadar olan kısmı aşağıda sıralanmıştır.

“İki tam yıl elde tutma şartının yerine getirilmemesi halinde, bireysel katılım yatırımcısı indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş vergiler yönünden vergi ziyayı doğmuş sayılır. Bu maddeye göre zamanında alınamayan vergiler ile vergi cezalarında zamanaşımı, verginin tarhını veya cezanın kesilmesini gerektiren durumun doğduğu tarihi takip eden yılın başından itibaren başlar.

Bireysel katılım yatırımcılarının vergi desteklerinden yararlanabilmesi için, birinci fıkrada belirtilen iştirak hisselerini iktisap etmeden önce Hazine Müsteşarlığına başvurarak bireysel katılım yatırımcısı lisansı almış olmaları ve lisans kapsamında ortaklık kurdukları kurumlar tarafından yapılacak faaliyetleri beyan etmeleri şarttır.

Bireysel katılım yatırımcıları, iştirak ettikleri kurumun doğrudan veya dolaylı olarak ya da ayrı ayrı veya birlikte hâkim ortağı olamazlar. Bireysel katılım yatırımcısı; eşinin, kendisinin veya eşinin altsoyu ve üstsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımlarının ya da idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan ya da nüfuzu altında bulunan kurumlara iştirak edemez.

4059 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi kapsamında vergi desteğinden yararlanması Hazine Müsteşarlığınca desteklenmeyen sektörlerde ve/veya faaliyetlerde yatırım yapıldığının tespit edilmesi, ortaklık paylarına ilişkin Hazine Müsteşarlığınca getirilen şartlara uyulmaması, dördüncü fıkra kapsamında beyan edilen faaliyetlerde bulunulmaması ve beşinci fıkradaki hükme aykırı işlem tesis edilmesi durumunda üçüncü fıkra hükümleri uygulanır.

İki yıllık süre şartının yerine getirilememesine neden olan mücbir sebep halleri ile uygulamaya ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı müştereken yetkilidir.”

Bakanlar Kurulu, yukarıda bahsedilen hususların uygulanmasındaki son tarih olan 31 Aralık 2017 tarihini, beş yıla kadar uzatmayla, indirim oranını ve azami indirim tutarını %50'sine kadar artırmayla ve oran ile tutarları sifıra kadar indirmeye yetkili kılınmıştır.

**** Anonim Şirketler İle İlgili Muafiyet ve İndirim**

Kanunun 81, geçici 56 ve geçici 82'nci maddeleri anonim şirketler ile ilgili maddeleridir.

*** Kanunun 81'inci maddesinin 3'üncü bendi aşağıda sunulmuştur. Bende göre, Kollektif ve adi komandit şirketlerin nev'i değiştirerek sermaye şirketi haline dönüşmesi durumunda değer artışından doğan gelirler vergilendirilmemiştir.

“3. Kollektif ve adi komandit şirketlerin bu maddenin (2) numaralı bendinde yazılı şartlar dahilinde nev'i değiştirerek sermaye şirketi haline dönüşmesi (Kollektif ve adi komandit şirketlerin şekil değiştirerek anonim şirket haline dönüşmesi halinde şekil değiştiren kollektif ve adi komandit şirketlerin ortaklarının anonim şirketteki ortaklık paylarını gösteren hisse senetlerinin nama yazılı olması şarttır.).”

*** Kanunun geçici 56'ncı maddesinin E fıkrasının 3'üncü bendi aşağıda sunulmuştur. Bende göre, Kollektif ve adi komandit şirketlerin nev'i değiştirerek sermaye şirketi haline dönüşmesi durumunda değer artışından doğan gelirler vergilendirilmemiştir.

“3. Kollektif ve adi komandit şirketlerin bu maddenin 2 numaralı bendinde yazılı şartlar dahilinde nevi değiştirerek sermaye şirketi haline dönüşmesi (Kollektif ve adi komandit şirketlerin şekil değiştirerek anonim şirket haline dönüşmesi halinde şekil değiştiren kollektif ve adi komandit şirketlerin ortaklarının anonim şirketteki ortaklık paylarını gösteren hisse senetlerinin nama yazılı olması şarttır.).”

*** Kanunun geçici 82’nci maddesi aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre bireysel katılım yatırımcısı tam mükellef gerçek kişiler, iktisap ettikleri tam mükellef anonim şirketlere ait iştirak hisselerinin, %75’ini kazanç ve iratlarından indirebilmektedirler. Araştırma ve geliştirme ile ilgili maddeye hüküm tam olarak yazılmıştır.

**** Vakıflar İle İlgili Muafiyet, İstisna ve İndirim**

Kanunun 89 ve 94’üncü maddeleri vakıflar ile ilgili maddeleridir.

*** Kanunun 89’uncu maddesinin 4’üncü fıkrası aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirimler yapılabilmektedir.

“4. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5’ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10’unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar.”

*** Kanunun 89’uncu maddesinin 7’nci fıkrası aşağıda sunulmuştur. Maddeye göre gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirimler yapılabilmektedir. Araştırma ve geliştirme ile ilgili maddeye hüküm tam olarak yazılmıştır.

*** Kanunun 94’üncü maddesinin 7’nci fıkrası aşağıda sunulmuştur. Maddeyle vakıfların bazılarına, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınabilmektedir.

“7. 75 inci maddenin ikinci fıkrasının 5 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından (Kanunla kurulan dernek ve vakıflar, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar, kamu menfaatine yararlı dernekler ile dernek ve vakıf olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi vergi uygulamalarında dernek ve vakıf olarak kabul edilenler hariç, dernek ve vakıflar ile tam mükellef kurumlara ödenenler dahil), ⁽²⁾”

*** Damga Vergisi**

İstisnaları içeren bir diğer yasa ise 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'dur.

**** Araştırma ve Geliştirme İle İlgili İstisnalar**

Damga Vergisi Kanunu'nun 2 sayılı tablosunun 4'üncü maddesinin aşağıda sunulan 27 ve 38'inci fıkrası istisna hakkı getirmektedir. Yükseköğretim kurumlarınca yaptırılan bilimsel araştırma projeleriyle ilgili düzenlenen kağıtlar damga vergisinden muaftır.

“27. (Ek: 30/7/2003-4962/12 md.) Yükseköğretim kurumlarınca yaptırılan bilimsel araştırma projeleriyle ilgili olarak düzenlenen kağıtlar.”

38. (Ek: 4/6/2008-5766/10 md.) Kamu kurum ve kuruluşlarının talebi üzerine Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar tarafından gerçekleştirilecek olan ülke incelemeleri, araştırma, proje ve benzeri faaliyetler nedeniyle düzenlenen kâğıtlar.

**** Anonim Şirketler İle İlgili İstisna**

Damga Vergisi Kanunu'nun 2 sayılı tablosunun 4'üncü maddesinin aşağıda sunulan 16'ncı fıkrası istisna hakkı getirmektedir. Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketler ile yatırım fonlarının kuruluşlarına, sermaye artırımlarına ve süre uzatımlarına ilişkin olarak düzenlenen kağıtlar damga vergisinden istisna edilen kağıtlardır.

“16. (Ek:20/6/2001-4684/22 md.;Değişik: 16/7/2004-5228/36 md.) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketler ile yatırım fonlarının kuruluşlarına, sermaye artırımlarına ve süre uzatımlarına ilişkin olarak düzenlenen kağıtlar.”

**** Vakıflar İle İlgili İstisnalar**

Kanunun 2 sayılı tablosunda vakıflar ile ilgili istisnalar mevcuttur.

*** Damga Vergisi Kanunu'nun 2 sayılı tablosunun 4'üncü maddesinin aşağıda sunulan 31'inci fıkrası istisna hakkı getirmektedir. Vakıflarca yerleşim yeri, gerçek kişilerce mesken olarak kullanılmak üzere kiralanan ve iktisadî işletmelere dahil olmayan taşınmazlara ilişkin kira mukavelenameleri damga vergisinden istisna edilen kağıtlardandır.

“31. (Ek: 30/12/2004-5281/8 md.) Dernek ve vakıflarca yerleşim yeri, gerçek kişilerce mesken olarak kullanılmak üzere kiralanan ve iktisadî işletmelere dahil olmayan taşınmazlara ilişkin kira mukavelenameleri.”

*** Damga Vergisi Kanunu'nun 2 sayılı tablosunun 5'inci maddesinin aşağıda sunulan 19'ncü fıkrası istisna hakkı getirmektedir. Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti

tanınan vakıfların kuruluş işlemlerinde düzenlenen her türlü kağıtlar, damga vergisinden istisna edilmiştir.

“19. (Ek: 13/7/1967 - 903/5 md.; Değişik: 16/10/1981 - 2535/1 md.)

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların kuruluş işlemlerinde düzenlenen her türlü kağıtlarla, Türk Silahlı Kuvvetlerini (Jandarma Genel Komutanlığı dahil) güçlendirmek amacıyla kurulmuş vakıfların her türlü işlemlerinde düzenlenen kağıtlar.”

*** Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflarla Bilimsel Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinde Bulunan Kurum Ve Kuruluşlara Vergi Muafiyeti Tanınması İle İlgili Usul Ve Esaslar**

20434 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan mevzuat ile bilimsel araştırma ve geliştirme yapan anonim şirketlere ve vakıflara gelirlerin sarfında, %100'e yakın vergi muafiyeti hakkı verilmektedir. Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflarla Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinde Bulunan Kurum ve Kuruluşlara Vergi Muafiyeti Tanınması ile İlgili Usul ve Esaslar'dır. Mevzuatın 3'üncü maddesi aşağıdaki hükme sahiptir.

“Madde 3 — Vergi muafiyetinden yararlanmak isteyen vakıflar ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlar; senet veya sözleşmelerini bir dilekçeye ekleyerek Maliye ve Gümrük Bakanlığına başvururlar. Maliye ve Gümrük Bakanlığı bu Esaslardaki şartlar çerçevesinde gerekli uygunluğu sağladıktan sonra, ilgili kuruluşların görüşlerini, merkez denetim elemanının raporunu ve senet veya sözleşmenin bir örneğini, kendi görüşünü de belirterek Bakanlar Kurulundan vergi muafiyeti kararı alınmak üzere Başbakanlığa gönderir.”

1.9.3. Bağışlar ve Yardımlara Ait İndirimler

Gelir Vergisi Kanunu'nun 89'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar, gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirilebilmektedir. Yapılacak indirim, yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'u) aşmamalıdır. Aşağıda bağış ve yardım yapılacak kuruluşlar sıralanmıştır.

- Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine,
- İl özel idarelerine,
- Belediyelere,
- Köylere,
- Kamu yararına çalışan derneklere,

-Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara.

Ayrıca, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının c bendine göre de makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamı vergiden indirim maksadıyla tespit edilebilir. Tespit edilen bağış ve yardımların o yıla ait kurum kazancının % 5'ine kadar olan kısmı kurumlar vergisi matrahının tespitinde kullanılabilir. Kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla, kurum kazancından indirim yapılabilir. Burada bağış ve yardım yapılacak kuruluşlara gelir vergisindeki kuruluşlara ilave olarak "bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar" eklenmiştir.

1.10. Teknoparklar Çerçevesinde Mevzuat ve İçtihatlar

TGB'nde yapılan faaliyetler, TGBK, alt mevzuat olarak, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği kapsamındadır. Ayrıca pek çok yargı kararı konuyu etkilemektedir.

1.10.1. Teknoparklar Çerçevesinde Mevzuatlar

Teknoparklar çerçevesinde, en önemli mevzuat, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliğidir. Değerlendirme Kurulunun çalışmalarına, TGB yer seçimine, yapılabilirlik raporlarının hazırlanış kriterlerine, kuruluşuna, işletilmesine dair hususlar düzenlenmektedir. Ayrıca, arazi kullanımı, TGB'nde yer alacak faaliyetler ve bunlarla ilgili koşullara ilişkin usul ve esaslar da Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliğince belirlenmektedir. TGB kurulması için BSTB bütçesine konulan ödeneğin kullanım esasları ile TGBK uygulanmasına dair diğer hususlar düzenlenmektedir.

1.10.2. Teknoparklar Çerçevesinde İçtihatlar

Teknoparklar konusunda pek çok mahkeme kararı bulunmaktadır. İçtihatlar önemlidir. Çünkü ülkemizde kabul edilen üç erk vardır. Toplumu yöneten mevcut üç erk sayesinde sistem dönmektedir. Yasa yapıcı tarafından kabul edilen 4691 sayılı yasanın bazı maddeleri yargı konusu olmuştur. Burada Anayasa Mahkemesinin 16 Ekim 2003 tarihli 2003 / 92 sayılı kararı dikkat çekmektedir. İlk olarak 26 Haziran 2001 tarihli, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrasının üçüncü tümcesi yargı konusu olmuştur. Yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni verilmesi ve denetlenmesi genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli bir kamu hizmetidir. Bu cihetle, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dava konusu kuralla, ruhsat ve izinlerin bir özel hukuk tüzel kişisi olan yönetici şirket tarafından verilip denetleneceği öngörülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesine aykırı bir hüküm olması sebebiyle iptal edilmiştir. İptal edilen metin "*Arazi*

kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, inşası ve kullanımıyla ilgili ruhsat ve izinler yönetici şirket tarafından verilir ve denetlenir.”dir. Yönetici şirketin bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu belirtildiği halde, 5’inci maddenin beşinci fıkrasının dava konusu edilen birinci tümcesi, durumu bozmaktadır. Yönetici şirkete kendi adına doğrudan kamulaştırma yapma yetkisi vererek, Anayasa’nın kamulaştırma ile ilgili 46’ncı maddesine aykırı bir hüküm oluşmuştur. Bu cihetle, iptal edilmiştir. İptal edilen metin “Yönetici Şirket, kamu yararı gerekçesi ile adına kamulaştırma yapan veya yaptıran bir özel hukuk tüzel kişiliğidir.”dir.

1.11. Teknoparkta Uygulanmayacak Mevzuatlar

TGB’nde uygulanmayacak hükümler TGBK’nun 10’uncu maddesinde bulunmaktadır. Kanuna göre TGB’ndeki faaliyetlerde, aşağıdaki mevzuat hükümleri uygulanmamaktadır.

- Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu,
- Sayıştay Kanunu,
- Devlet İhale Kanunu,
- Kamu İhale Kanunu.

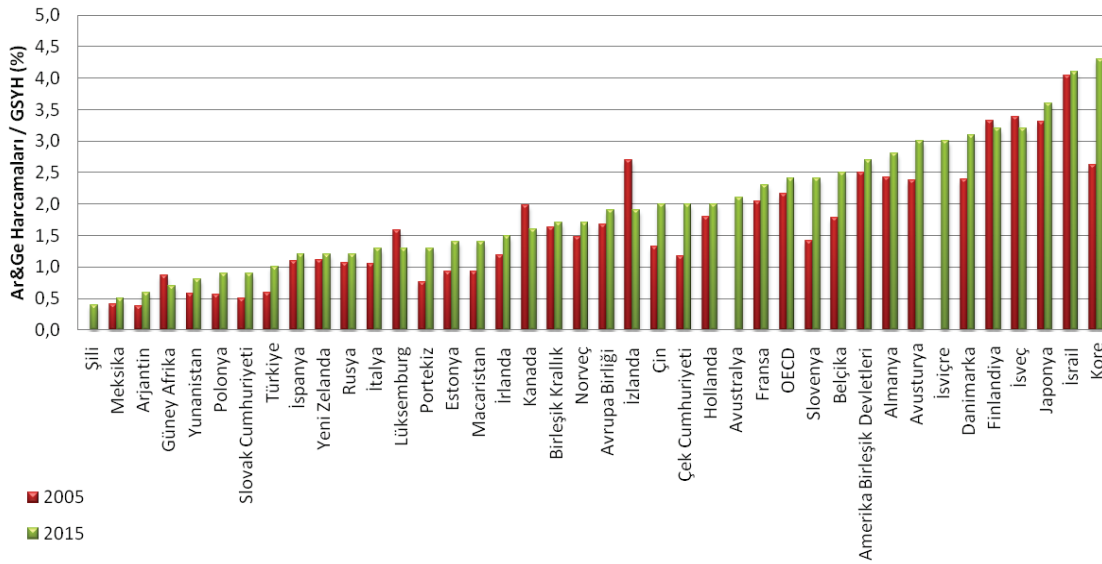
1.12. OECD Verilerine Göre Dünyadaki Belli Başlı Girişimcilik Faaliyetlerine Örnekler

Dünya ölçeğinde ülkelerin AR-GE harcamalarının, Gayri Safi Milli Hasıllarının oranlarına bakıldığında; Grafik 2’de görüldüğü üzere Güney Kore ilk sırada yer almaktadır. İkinci sıradan, İsrail takip etmektedir. Türkiye yakın gelecekte, söz konusu oranı % 3’ün üzerine çıkarmayı hedeflemektedir. İnovasyonun öneminin farkında olan ülkeler, rekabette öncü olabilmek için, bu alana odaklanmaktadırlar. Örneğin Fransa, son yıllarda yaptığı çalışmalarla, Paris eksenli olarak France Bölgesi’ni teknoloji üssü haline getirmiştir. Facebook, Pharmaseed, Claas, Velizy, Huawei gibi doksanın üzerinde mühendislik, araştırma ve tasarım şirketini bu bölgeye çekmeyi başarmıştır. Ar-Ge için ayrılan 18,5 Milyar Euro bütçeyle France Bölgesi gayri safi yurtiçi hasılasının % 03’ünü oluşturmaktadır (Estival, 2016: 102-114). Bölgede alınan patent sayısı yıllık sekizbini bulmaktadır.

Makedonya’da küçük ve orta ölçekli işletmeleri güçlendirmek için yapılan, Kurumsal Kaynak Planlama sistemleri mevcuttur. Kurumsal Kaynak Planlama sistemleri, ilk defa gelişmiş ülkelerde geliştirilen ve uygulanan olmalarına rağmen, gelişmekte olan ülkelere de bu sistemleri kullanmaktadırlar. Kurumsal Kaynak Planlama projeleri uygulanırken ayrıca Kritik Başarı Faktörleri dikkate alınmaktadır (Mooheba, Asem ve Jazi,

2010: 99-110). Kurumsal Kaynak Planlama projesinin yönetimi, gelişmiş ülkelerdeki şirketler kadar gelişmekte olan ülkelerdeki şirketler için de benzer öneme sahiptir. Büyük şirketler, aynı zamanda Kurumsal Kaynak Planlama sistemlerini uygulamaya çalışmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli işletmelerinin yanı sıra büyük ölçekli şirketler için de kullanılabilir (O'Leary, 2002). Son zamanlarda, birçok Kurumsal Kaynak Planlama yazılımı paketleri, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmiştir. Özellikle maliyetler ve fonksiyonel kapsam bakımından incelenmiştir (Tasevska, Damij ve Damij, 2014: 529-539).

Tüm bu ilgi çekici gelişmeler ışığında OECD verilerine göre ilgi çekici olan bazı ülkelerdeki çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Grafik 2

Bazı Ülkelerin AR-GE Harcamalarının / GSYH'ya Oranları (%) (2005, 2015)

(<https://data.oecd.org>; <http://www.compareyourcountry.org>)

Dünyada girişimciler için çok farklı sistemler, bölgeler veya faaliyetler yaşanmaktadır. Yapılan çalışmaların bazıları aşağıda sıralanmıştır.

1.12.1. İspanya

İspanya'nın ikinci büyük kentinde bulunan Barcelona Activa son otuz yılda Barselona'nın dönüşümünün hikayesinde önemli bir rol oynamıştır. Barcelona Activa, Barselona belediye yetkilileri tarafından, 1986 yılında kurulmuştur. Artan işsizliğin ve ekonomik yeniden yapılanmanın tam ortasında ve 22@Barcelona yenilik bölgesinin merkezinde bulunmaktadır. Barcelona Activa merkezinde, küçük ve orta ölçekli işletmeler, girişimcilik ve mikro konumlandırma ile, Barselona'da istihdam ve ekonomik kalkınma için yeni bir yaklaşıma öncülük etmektedir. Barcelona Activa'da, İspanya'nın ilk iş

inkübatörlerinden birinin ve çekirdek sermaye fonlarının başlatılmasıyla, ekonominin dönüm noktalarından biri yaşanmıştır. Daha sonra Avrupa'nın gelişen ilk sanal inkübatörü olarak öncü olmuştur. Şuan BM HABİTAT, OECD, ve Dünya Bankası gibi organizasyonlar için, uluslararası en iyi uygulama örneğidir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin üç başkentinden biri olan Cape Town ile Kolombiya'nın başkenti Bogotá dahil diğer şehirlerde, girişimcilik merkezlerini kurmak isteyenlere yardım sağlamaktadır. OECD'ye göre, Barcelona Activa, kuruluşundan buyana, yerel ekonomik kalkınmada, zorlu şartlar altında, mümkün olan hedefe ulaşmaya örnek teşkil ediyor olmuştur (Taylor, 2014: 56).

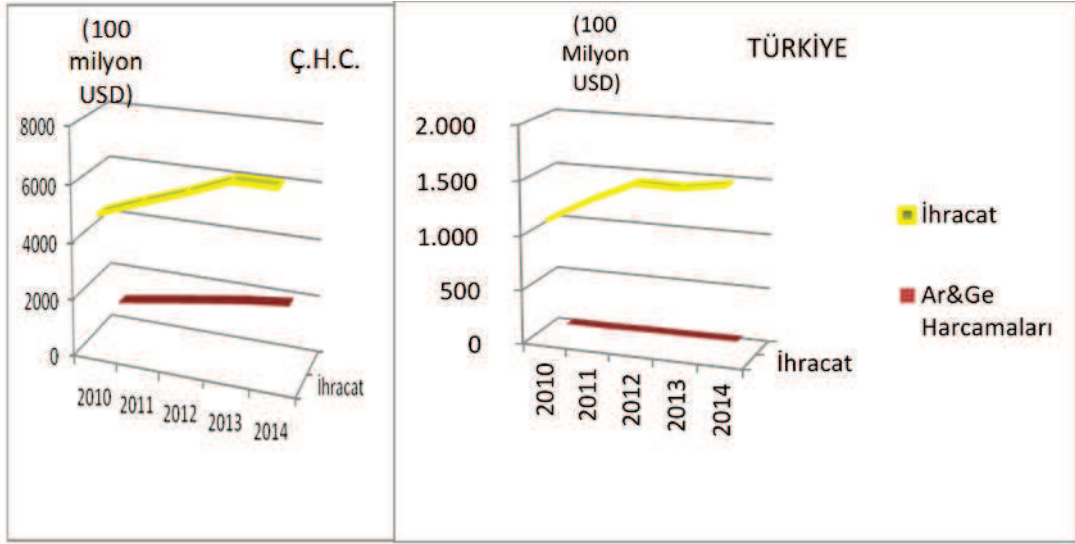
1.12.2.Amerika Birleşik Devletleri

Girişimciliğin merkezi sayılan bir ülkedir. Liberalizmin merkezi konumundadır. Özellikle de teknogirişim dediğimiz startup ve spinoff işletmelerin çokluğu ile ünlüdür. Bu teknogirişimler şuan dünyaya yön vermektedir. Böyle olunca da dünyanın en büyük bilim parkı, San Francisco ve güneyindeki şehirleri kapsayan bölgeden oluşan Silikon Vadisi olmaktadır. Sınırlarının belirsizliği açısından Türkiye'deki teknoparklardan farklı bir görüntü vermektedir. Twitter San Francisco'da, Facebook Menlo Park'ta, Google Mountain View'de, Zynga San Francisco'da, Apple Cupertino'da ve Stanford Üniversitesi ve bir çok yatırım şirketi ise Palo Alto'dadır (Ünsal, ?, 10).

Amerika Birleşik Devletleri liberal yönetim sisteminin gereği olarak, tam bir girişimcilik merkezidir. Girişimcilik kavramının vücut bulduğu yer ise, "Silikon Valley" denilen, Türkçesi Silikon Vadisi olan dev kuruluştur. Araştırmanın değişik yerlerinde, Silikon Vadisi hakkında bilgiler sunulmuştur. Çünkü ülkemizdeki Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin ana örneği, Silikon Vadisi'dir. Geniş bir bölgeye yayılan buradaki insanlar örneği pek rastlanmayacak şekilde çok çalışmaktadırlar. İlginç bir araştırma olan, Amerika'da 2013 Financial Journalism ödülü alan, Kaplan'ın The Silicon Boys kitabında, Vadi'deki boşanma oranlarının %80 olduğunu, ifade etmiştir. Birçok CEO düzeyindeki kişileri, hastası olarak sayabilen, Las Gatos'da bir aile terapisti olan, Ron Weibe, Vadi'nin büyük hastalığının, tatil korkusu olduğunu söylemektedir. *"İnsanlar bir hafta boyunca tatile giderlerse, dönüşte kendilerini eskimiş bulmaktan korkmaktadırlar."* demektedir. Weibe, Silikon Vadisi A.Ş.'nin başardığı şeyi kabul etmektedir ama gördüğü şey, hayallerinin enkaz olduğudur. Sorun, o kadar kişiyle, her zaman hedefi tutturarak, çok para kazanmalarıdır. Serüven devam etmektedir ancak çalışanlar bezmiş görünmektedir. Vadi yeni bir makine tipindedir. Durmadan dünyayı değiştirmektedir ve bunu yapmaya devam etmektedir (Kaplan, 1999: 331).

1.12.3.Çin

Dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu barındıran Çin Halk Cumhuriyeti bir başka örnektir. Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye'nin son beş yılda yapmış oldukları AR-GE harcamaları ve ihracatlarına ilişkin veriler Grafik 3'de görülebilir.

Grafik 3

Çin Halk Cumhuriyeti'yle Türkiye'nin 2010-2015 Yılları Arasında AR-GE Harcamaları ve İhracat İlişkisi

(<http://www.stats.gov.cn>; <http://www.tuik.gov.tr>; <https://www.tubitak.gov.tr>)

Singapur'un en ünlü gazetelerinden olan The Straits Times'a göre, Suzhou Industrial Park (SIP), Çin için en önemli teknogirişim yerlerinden biri olarak anlatılmaktadır. Çin-Singapur Projesi olarak hizmete girmiştir. SIP hakkında anlatılanlar 10 madde ile sıralanmıştır (Suzhou Industrial Park, 2014).

- Tarihi

SIP 1994 yılında, Singapur'da iki taraflı bir proje olarak, endüstrileşme deneyimlerini paylaşmak için Çin ile başladı ve eski Singapur başbakanı Lee Kuan Yew ve son Çin lideri Deng Xiaoping tarafından desteklenmiştir.

- Yeri

Suzhou, Şangay finans merkezine olan yakınlığı ve eğitilmiş, vasıflı insanlardan oluşması sebebiyle, yetenek havuzu olarak seçilmiştir.

- **Yüzölçümü**

Park, Singapur'un yüzölçümünün yaklaşık üçte biri olan, 288 km²'lik Doğu Suzhou bölgesindedir. 80 km²'lik alanıyla, Çin-Singapur ortak bölgesidir.

- **Hissedarlar**

Başlangıçta, Çin-Singapur Suzhou Endüstri Parkı Geliştirme Grubu (CSSD), yüzde 65'i Singapur, geri kalanı Çin hisseli olarak düzenlenmiştir. Daha sonra Singapur, SIP'yi desteklemek, yerel yönetimleri teşvik etmek için, yüzde 35 hissesini düşürmüştür. CSSD'daki hissesi, şu anda yüzde 28'dir.

- **İnceleme**

Projeyle, özellikle yazılım odaklı bilgi teknolojilerine, biyoteknoloji ve yüksek teknoloji endüstrilerine ilgi çekilerek, yenilik ve girişimciliği teşvik etmek amaçlanmıştır.

- **Başarıları**

SIP, Çin'de en iyi ikinci endüstriyel park ve düzenli gelişim endekslerinin başında yer almaktadır. 2013 yılında gayri safi yurtiçi hâsıla, 1994 tarihinde 1 milyar Yuan iken, 190 milyar Yuan (yani 39,6 milyar Dolar) olmuştur. Suzhou yüzölçümünün yüzde 3,4'ü ve nüfusun yüzde 5,2'siyle, kentin ekonomisine yüzde 15 katkı sağlamaktadır.

- **İşletmeler**

Park, "Yang (Yurt Dışı) Suzhou" olarak halk arasında bilinenlerin en iyisidir (Samsung, UPS ve Motorola gibi, Suzhou'nin gurbetçilerinin çoğu ve temel Fortune 500 devleri için merkez). 91'i, Fortune 500 listesindeki işletmeler içerisinde olmak üzere, yaklaşık 25.000 dolayında işletme bulunmaktadır.

- **Olanaklar**

SIP'de, Suzhou Singapur Uluslararası Okulu dâhil olmak üzere pek çok okul, barınma, emeklilik köyü, eğlence ve üst düzey bakım hizmetleri de dâhil olmak üzere, bir dizi imkânlar mevcuttur.

- **Sorunlar**

SIP birkaç önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Örnek olarak, düşük seviyedeki, elektrik üretimi gibi emek-yoğun sanayi, nanoteknoloji ve finans benzeri yüksek teknoloji ile hizmet sektörlerine, yerini bırakmaya başlamıştır. Ancak uzmanlar, büyük işletmelerin ve küçük satıcıların bir eko-sistemi olması gerektiğini söylemektedirler. Aksi durumda, küçük işletmeler giremez veya taşınmak zorunda kalırsa, altyapı masrafları artabilir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadele soruşturmaları altında iki görevlinin, görevden alınması söz

konusu olmuştur. SIP'in bürokrasisi ile mesleki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin, daha fazla kolaylaştırılması ihtiyacı doğmuştur.

- **Singapur Gerçeği**

Birçok uzman, yeni sorunlarla başa çıkmak için kendini değiştirmesinin yanında, SIP için en önemli etkenin, Singapur'un kendi gerçeğini sürdürmesi olarak açıklamaktadırlar. İyi bir altyapı ve yeteneğe odaklanma, idari verimlilik gibi konulara daha fazla önem verilmelidir.

1.12.4.İsrail

Dünya ölçeğinde ülke ekonomilerine baktığımızda teknoloji geliştirme bölgelerinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Teknoparklar bilgi toplumunun omurgasını oluşturan dinamik yapılardır. Oralarda üretilen yeni teknoloji ürünlerine ilişkin her türlü marka, patent ve benzeri çıktılar ülkelerin zenginliğinin kaynağını oluşturmaktadır. Silikon Vadisi'nin örneklik teşkil ettiği sayıları hızla artan pek çok teknoloji üssü bugünün dünyasını sanal ağlar üzerinden yönetmeye başlamıştır. Teknoloji ürünlerine önem veren ülkeler açısından İsrail'in büyüklüğüne oranla AR-GE, yenilik konusunda yaptıkları ve bilişim ihracatı oldukça dikkat çekicidir.

İsrail'in köklü eğitim kurumu Technion, 1912 yılında kurulmuştur. İsrail, bağımsızlığını, 36 yıl sonra ilan etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilen, Hayfa limanına yakın Mount Carmel'in çorak yamaçlarında temelleri atılmıştır. İsrail kaynakları, henüz sonucu bilinmeyen, Hayfa halkının şahitlik ettiği, tarihi bir dönüm noktası olarak nitelendirmektedir. Bu ilk mihenk taşıyla, Kutsal Topraklar olarak nitelendirilerek, ruhani bir anlam da katılmıştır. Enstitü, bilimsel ve teknolojik eğitimde, dünya standartlarında, faaliyet göstermektedir. Technion City adı verilen kampüsün, 2012 yılında, yüzüncü yıldönümü kutlanmıştır. Yüzüncü yılında Technion, insanlığın yararına araştırma ve öğretimde, 12.850 öğrenci ve 80 lisansüstü programlarla faaliyet göstermektedir. İsrail için devrim yaratıcı nitelikte, araştırma ile öğretimin gelişen dünya merkezi olarak, modern bir mucize haline geldiği nitelendirmesi yapılmaktadır. (<http://www.technion.ac.il/en/about/history-of-the-technion/>). Üniversitenin ana web sayfası incelendiğinde, özellikle "Research", "Innovation" ve Community sayfaları dikkat çekmektedir. Birçok araştırma, teknogirişimcilik ve teknoloji transferi gibi konularda altyapısı oluşmuş ve dünyaya örnek olabilecek bir yapıyla karşılaşılmaktadır. Tanıtım videosu izlendiğinde, İsrail devletinin arkasındaki entelektüel yapı düşündürücüdür.

2. Teknogirişim Açısından Teknoparkların İncelenmesi

Teknogirişim İngilizcesiyle startup işletmeler, bir ülke gelişiminde en önemli çekirdeği oluşturmaktadırlar. Bu oluşuma spinofflarda eklenebilir. Teknogirişimlere dünyada en uygun örnekler, Amerika Birleşik Devletleri'nde rastlanmaktadır. Temelinde KOBİ'ler olması sebebiyle, çok önemli bir orta sınıf güçlendiricisi etkisine haizdir. Tablo 7'de Dünya Bankası tarafından, Türkiye üzerine yapılan bir araştırmayla, Türkiye'deki işletmelerin finansman göstergeleri sunulmaktadır.

Tablo 7: Türkiye'deki İşletmelerin Finansman Göstergeleri

	Türkiye (Genel)	Küçük İşletmeler (1-19 Çalışan)	Orta Seviye İşletmeler (20-99 Çalışan)	Büyük İşletmeler (100+ Çalışan)	Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki İşletmeler	Üst Orta Gelirli Ülkelerdeki İşletmeler
Yatırım için İç Finans Kaynağı (%)	71,8	75,2	63,5	63,6	73,0	67,1
Yatırım için Banka Finans Kaynağı (%)	16,6	13,2	23,3	28,0	13,7	18,8
Yatırım için Ticari Kredi Finans Kaynağı (%)	3,0	3,2	2,3	2,7	4,7	5,9
Yatırım için Özkaynak ve Stok Satışı elde edilen Finans Kaynağı (%)	4,4	4,6	4,1	2,8	5,2	4,3
Yatırım için Diğer Finansman Kaynağı (%)	4,3	3,8	6,8	2,8	3,4	3,9
Çalışma Sermayesi Dışsal Finansman Kaynağı (%)	24,9	24,8	24,2	30,6	24,6	32,7
Bir Kredi İçin Gerekli Teminat Değeri (Kredi Tutarı %)	319,1	334,1	338,4	237,5	196,5	192,1
İşletmelerin Banka Kredisi / Çizgisi (%)	40,2	39,2	42,1	40,2	37,5	42,5

İşletmelerin Bir Denetleme veya Tasarruf Hesabı (%)	78,7	73,6	88,7	79,5	90,9	92,8
---	------	------	------	------	------	------

Kaynak: WB, 2014: 13.

Teknoparklar, ülkeler açısından, yönetim ve uzman kişilerin işbirliği ile oluşturduğu, uluslararası rekabet gücünü arttıran, dünya ekonomisi ve ticaretine yeni bir yön veren alanlar olarak hızla yayılmaktadırlar. Teknoparkların kurulması ile yüzyılımızın ekonomi ve sanayi alanlarına en büyük kar payı getirisi sağlanmıştır. Toplumlar artık, bilgi ve teknoloji ifadesine, sermaye ve işgücü üretimi ifadesinden sıyrılarak gelmiştir. Mevcut geçişin önemli nedeni, var olan ve öğretilenlerin dışında, insanoğlunun incelemeye, araştırmaya, keşfetmeye ve uygulamaya yönelik merakıdır. Merak, insanın hayatta daha bilinçli, ekonomik ve zamanını daha iyi harcamaya yönelik bilgiyi bulmaya ve bunu, en son noktaya kadar geliştirmesine, fırsat sağlamıştır. Tüm bu oluşumlar içinde, teknoparklar barınmaktadır (Çengel, 2006: 1).

2.1. Teknoparkların Girişimciler Açısından Önemi

Dünyada ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile sonucunda ortaya çıkan, yeni değişim sürecinin yarattığı, sanayi toplumunun yanında, yeni örgütlenme ihtiyacı hasıl olmuştur. Teknoloji toplumunun örgütlenme ihtiyacı, “teknoparklar” gibi dünya pazar ekonomisine uygun kurumsal mekanizmaların önemini gittikçe arttırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, 1950’li yıllardan beri, önemli bir büyüme ve kalkınma aracı olarak, teknoparklar kullanılmıştır. Türkiye’de 90’lı yılların ortalarında gündeme gelmiş, 2000’li yılların başında getirilen yasal düzenlemeyle, teknoparkların kurulmasını teşvik etmek yönünde, olumlu bir adım atılmıştır. 6 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4691 sayılı “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası” ve 19 Haziran 2002 tarihinde yürürlüğe giren “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği” tekno-girişimciler için bir çıkış noktası olmuştur (Marangoz, 2013: 253-254). Daha sonrasında yenilenerek, 1 Nisan 2014 tarihinden geçerli olmak üzere, aynı isimle, yeni yönetmelik yayımlanmıştır.

Ülkemizde, teknoparklar incelendiğinde, yeterli bir seviyede etkinliğe ulaşmadığı görülmektedir. İşletmelerin konuya, akademisyenlerin sanayiye uzak olması gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Yasal alt yapı ve sermaye aktarımı yeterli düzeyde değildir. Amerika’daki Silikon Vadisi’nin dünyada ne kadar popüler olduğu bilinmektedir. Hedef, Silikon Vadisi ile ortak bağlantı kurabilecek kurumsal yapı olmalıdır (Gül, 2012: 1).

2.2. Teknoparkların Kuruluşu Ve Ekonomik Kalkınma

Teknoparkların ekonomik kalkınmaya etkilerini yazmadan önce, kuruluşu ve ortaya çıkışının anlaşılması gerekmektedir.

2.2.1. Teknoparkların Kuruluşu

TGB ile ilgili başvurular Kurucu Heyet tarafından yapılmaktadır. Başvuruları değerlendirmek maksadıyla, BSTB kuruluşu olan SAGGM Başkanlığında, aşağıda listelenen kuruluşlardan birer temsilciyle DK oluşturulmaktadır.

- BSTB kuruluşu olan SAGGM,
- Maliye Bakanlığı,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı,
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığı,
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- BSTB tarafından belirlenecek teknoloji konusunda faaliyet gösteren bir özel kuruluş.

Bakanlar Kurulu, TGB kuruluşuyla; DK'nun uygun görüşü, BSTB'nin teklifi ile TGB'ne ek alan katılmasına ya da TGB sınırının değişikliğine karar vermektedir. Alınan kararlar, Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

TGB'sindeki planlama sürecinde imar planları ve değişiklikleri, parselasyon planları ve değişiklikleri, çıkacak yönetmeliğe uygun olarak TGB'sinin yönetici şirketince hazırlanmakta ve BSTB tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Kesinleşen imar planları, bilgi için ilgili kurumlara gönderilmektedir. Arazi ve bina temini, planlama ve projelendirme, alt yapı ve üst yapının inşası ile ilgili harcamalar yönetici şirkete ait olmaktadır.

Teknik sorumluluğu yönetici şirket tarafından belirlenen, proje müellifi ve fenni mesule ait olmak üzere, 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanan veya hazırlattırılan uygulama projeleri, BSTB tarafından onaylanmaktadır.

BSTB tarafından onaylanarak yürürlüğe giren uygulama imar planına göre; arazi kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, inşası ile ilgili ruhsat ve izinler, 3194 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak BSTB tarafından verilmektedir.

TGB'lerinde ihtiyaç duyulacak araziler 4 Kasım 1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre sağlanmaktadır.

TGB içinde yer alan üniversite arazileri, bu üniversitelerin uygun görüp izin vermeleri durumunda, mülkiyeti ilgili üniversitede kalmak kaydıyla TGB'nin yönetici şirketine tahsis edilmektedir. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait araziler için de aynı durum söz konusudur. TGB için, Hazinesin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlar üzerinde, irtifak hakkı tesisi veya kullanma izninin verilmesi talebinde bulunulabilmektedir. Talep olduğu takdirde, Maliye Bakanlığı tarafından yönetici şirket lehine ilk beş yılı bedelsiz olarak verilebilmektedir. Ayrıca, devam eden yıllar için, yatırım konusu taşınmazın emlak vergi değerinin binde ikisi karşılığında, irtifak hakkı tesis edilebilmekte veya kullanma izni verilebilmektedir. İrtifak hakkı tesis edilen ve kullanma izni verilen bu taşınmazlar üzerinde, yapılacak faaliyetlerden hâsılat payı alınmamaktadır. Uygulamaya ilişkin usul ve esaslar ile irtifak hakkı veya kullanma izni bedelini belirlemeye, Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Ayrıca, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre, iller itibarıyla farklılaştırabilmekte veya sifıra kadar indirebilmektedir.

TGB kurulması için öngörülen alanda veya TGB'nin bulunduğu ilin sınırları içinde, aşağıdaki şartların bulunması gerekmektedir.

- Üniversite ile ileri teknoloji enstitüsü veya kamu AR-GE merkezi ile enstitüsünden birinin,
- Yörede yeterli AR-GE, sanayi potansiyelinin,
- Finansal yeterliliğın.

Ar-Ge sanayi potansiyeli ve finansal yeterlilik kriterleri, yönetmelikle belirlenmektedir. TGB olarak belirlenen araziler, hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılamamaktadır.

2.2.2. Ekonomik Kalkınma

Günümüz toplumlarında dikkat çeken ve gözlenen bazı satın alma eğilimleri vardır. İnsanlar ceplerindeki paranın daha küçük bir bölümünü tekstil, tarım, gıda ürünleri ve barınma gibi geleneksel harcamalara ayırmaktadırlar. Çok daha büyük bir bölümünü otomobil, bilgisayar, uçak, cep telefonu ve ses-görüntü elektroniğı gibi teknolojik ürünlere ya da bu ürünlerin yoğun olarak kullanıldığı teknolojik hizmetlere harcamaktadırlar. Genel olarak teknolojik ürünler ve hizmetler daha pahalı, stratejik ve yüksek katma değerlidir (Marangoz, 2013: 258).

Stratejik ve yüksek katma değerli ürünler tüketici kadar üreticiler içinde çok önemlidir. Maliyeti yüksek olan bu tür harcamalar için finans sektörünün araçları gündem maddesi olur. Para politikasının iletimi, küresel finansal entegrasyonun mevcudiyetinde, direkt yansıtan ve büyük yabancı banka nüfuzunun dolaylı etkilerinin zayıfladığını göstermektedir. Bu bulgu, politika yapıcılarının, çok fazla zorluklarla dolu ilkesel ayarlamaları, küresel finansal koşullarda, yerli para politikası hedeflerini karşılamak için, kendilerini garantiye alanlarla, aynı şartlarda olmayanların, karşı karşıya kalması manasına gelir. Ayrıca, makro ve finansal istikrar arasındaki pazarlıksızlık politikası, daha yaygın finansal yayılma etkileri olur olmaz, daha ağır hale gelecektir. Politika belirleyicilerinin, diğer destekleyici politika araçları kullanıma hazır beklerken dahi, faiz oranlarına ilişkin kararlarda, dikkat etmeleri gereken durumlar mevcuttur. Politika üreticilerinin, para politikasının etkinliği ve tekrar ayarlanmasında, finansal küreselleşme ve daha büyük yabancı banka varlığı etkilerini içselleştirmeleri gerekir. Etkili makro riskleri azaltıcı politikalar, sadece bir bütün olarak finansal sistemdeki istikrarı korumaya değil aynı zamanda, para politikasında, etkili ve birincil fiyat üzerinde yoğunlaşan ve çıkış istikrarı sağlayabilen koşulları korumaya yardımcı olur (Ananchotikul ve Seneviratne, 2015: 31). İstikrar, ekonomik büyümenin en önemli ihtiyaçlarındandır.

Bünyesindeki işletmelerin bireysel performansları ve oluşturdukları inovasyon çalışmaları dışında, içinde bulundukları bölgenin ekonomik yapısı üzerinde de önemli etkileri olan kuruluşlardır teknoparklar. Bünyesindeki işletmelerin, birbirleriyle, teknopark dışı firmalarla, üniversitelerle, kamu kuruluşları ve farklı bölgelerle olan ilişkileri, bölgenin de gelişimini etkiler. Bölgenin rekabet gücü, fiziksel altyapısı ve sahip olduğu inovasyon varlığına bağlıdır. Teknoparkların kurulmasından, bölgesel gelişmeye uzanan yol, dört evrede incelenir (Görkemli, 2011: 88-89).

- **Faz 1 – Coğrafi Toparlanma**

İşletmeler, aynı coğrafi bölgede bir aradadır ve sosyal etkileşim içerisindedir, bu da firmalar arasında güven ve işbirliği kurulmasına yardım eder.

- **Faz 2 – Üniversite İle Fonksiyonel Bağların Oluşması**

Üniversite ile teknoparkların oluşturacağı bağ, teknoloji transferi ve akademisyenlerin kurduğu firmalar (spin-off) yoluyla, ticarileşme sürecinin gelişimine katkı sağlar.

- **Faz 3 – Bölgesel Sinerjinin Oluşması**

Teknopark ve üniversitenin çift yönlü iletişimi ve gelişen bilginin transferi, sanayiye dönük inovasyon sürecinin başlamasıyla, teknoparkın bölgesel düzeydeki bütünleşme süreci de başlar.

- **Faz 4 – Öğrenen Bölgelerin Gelişmesi**

Bölgenin sağladığı sosyal sermaye ve teknopark arasındaki etkileşim yerel yönetimlerin de katılımıyla kurumsal bir kimlik kazanır. Bölgede birikmiş olan bilgi, oluşan güven ortamı ile birlikte, yeni araştırmalar ve inovasyon faaliyetleri için, ortak çalışma olanakları sağlar.

2.3. Teknoparkların Temel Özellikleri, Avantajları ve Dezavantajları

Benzer deneyimleri olan ve önceden benzer ortamlarda bulunmuş diğer girişimcilerle aynı koşulları paylaşıırken, başarılı bir iş kurmak ve yönetmek için gerekli bilgi ve beceriyi kazandıracak, desteğe ihtiyacı vardır girişimcilerin. Girişimcilere, ortam ve destek, teknoparklar sayesinde sağlanmaktadır (Harmancı ve Önen, 1999: 5).

2.3.1. Teknoparkların Temel Özellikleri

Gelişimini tamamlamış ve bilgisayar ağına sahip bir üniversite yakınında, mümkünse kampüs alanları içinde yer almaları, teknoparkların ortak özelliklerindendir. Teknik ve idari altyapısı olan ve yeni iş alanı yaratacak girişimcileri, desteklerler. Araştırma konusuna ve süresine bağlı olarak, her parkın faaliyet riski ve başarısı değişir. Teknoparklar genel olarak, endüstri bölgelerine, coğrafi yakınlıkları bulunur. Temel ihtiyaçları olan, ulaşım ve iletişim gibi altyapı sorunları bulunmamaktadır. İlk olarak, kuruluş sermayesine, işletme aşamasında da girişimcilere ayrılacak işletme ya da risk sermayesine, sabit sermaye olarak gereksinim vardır. Teknoparkların çeşitli gelirleri bulunmaktadır. Girişimcilerin ödedikleri kiralardan ve patent haklarının satılmasından elde edilecek paylardan gelir elde edilmektedir. Ayrıca, girişimcilerin firmasına ortak olunmuşsa, ortaklık hisseleri oranında dağıtılacak kardan alınan paylardan oluşan gelir söz konusudur (Harmancı ve Önen, 1999: 5).

Türkiye’de teknoparklara giden süreç sanayileşme ile sağlanmıştır. Teknoparkların ilk aşaması küçük sanayi siteleridir. Süreç ilerledikçe Ar-Ge ile beraber teknopark ve teknokent dönüşümü yaşanmıştır. Zamanla Ar-Ge merkezleri olan, Türkiye’nin de dahil olduğu, uluslararası platformlar oluşmuştur. 1984 yılında kurulan International Association of Science Parks and Areas of Innovation (IASP), bu kuruluşların başını çekmektedir. Çanakkale Teknopark, henüz üyesi değildir. Kuruluşun amacı, 73 ülkede 395 üyesiyle,

bilim parkları ve yenilik alanları ile büyümenin, uluslararasılaşmanın ve etkinliğinin sürdürülmesi için küresel ağ olmaktadır.

Eski Delft Teknoloji Üniversitesi profesörü olan Hans Wissema'a göre, 21.yüzyılda üniversitelerin köklü bir değişime uğradığı, bilim temelli, tek disiplinli kurumlar olmaktan çıkarak, global bilgi merkezi olma yolunda ilerledikleri ifade edilmektedir. *Üçüncü kuşak üniversiteler* ürettikleri bilginin, etkin kullanımının ve ticarileştirilmesini amaçlamaktadırlar. Bunu kendileri için, bilimsel araştırma ve eğitimle eşit önemde üçüncü bir hedef olarak saymaktadırlar. Tematik üniversitelerin dünyadaki en iyi örnekleri olarak Stanford Üniversitesi, Harvard, MIT ve Cambridge gösterilmektedir. Türkiye'de, Boğaziçi Üniversitesi, İTÜ ve Bilkent, 3'üncü nesil üniversiteler arasında sayılmaktadır. Bu üniversitelerin dört ortak özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Küçük, 2013):

- En önemli özellikleri eğitimi İngilizce vermeleri,
- En temel farkları interaktif eğitim vermeleri,
- Uzaktan eğitimi ön plana çıkarmaları,
- Endüstri ile işbirliğini derinleştirmeleridir.

Üçüncü nesil üniversitelerin dünyaya olan en önemli katkılarından biriside teknoparklardır. Teknoparklarda veya benzeri kuruluşlarda, düşük fiyata tedarik edilen malzemelerin katma değerleri artırılarak, piyasaya ekonomik değeri yüksek ürünler sunulabilmektedirler. Aynen bir kum tanesinin, bir bilgisayar malzemesine dönüşmesi gibi. Kuvars kumunun, kaynağında 1 kilogramı yaklaşık 1,40 €'dur (<http://www.gittigidiyor.com>). Yarı iletken işletmesi olan Globalfoundries gibi bir işletme, kuvars kumunu yüksek ısı ile silikon denilen katmanlara dönüştürerek, işlemci yapmaktadır (<http://www.globalfoundries.com>).

Tablo 8: Malzemelerin Kilogram Bazında Piyasa Değerleri

Malzeme	Piyasa Değeri	Malzeme	Piyasa Değeri
1 Kg Kimyasal madde	2 USD	1 Kg Metal	5 USD
1 Kg Plastik	10 USD	1 Kg Bilgisayar	500 USD
1 Kg İşlemci (Pentium-4)	2.000 USD	1 Kg Savaş Uçağı (F-16)	5.000 USD
1 Kg Füze (Tomahawk)	10.000 USD	1 Kg Altın	15.000 USD
1 Kg Füze (Patriot)	20.000 USD	1 Kg Uydu (Uzay Mekiği)	500.000 USD

Kaynak: Marangoz, 2013, 259.

Globalfoundries, 1,40 €'luk kuvars kumunu, 6.192 €'luk değere ulaştırmaktadır (<http://www.hepsiburada.com>; <http://forum.donanimhaber.com>). Görüldüğü üzere yenilikçi bir işletme, yüksek teknolojiyle ürettiği bir malın piyasa değerini 4.423 kat artırabilmektedir. Benzer şekilde çarpıcı ilişki Tablo 8'de de görülebilir. Ürün veya hizmetlere giydirilmiş Ar-Ge, yenilikçilik ve yaratıcılıkla, yüksek katma değer kazanmış mallar olarak ortaya çıkmaktadırlar.

2.3.2. Teknoparkların Avantajları

Teknoparkların sağladığı yararları; işletmelere sağladığı yararlar, üniversitelere sağladığı yararlar, öğretim üyelerine sağladığı yararlar, bulunduğu bölgeye ve ülkeye sağladığı yararlar şeklinde ele alarak kısaca aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz (Gümüş, Yükseloğlu ve Binark, 2013: 25 - 26).

- İşletmelere Sağladığı Yararlar

- * Ülkemizdeki teknoparkların kamu destekli kuruluşlar olması sebebiyle, işletmelere vergi muafiyetlerinin sağlanması (gelir ve kurumlar vergisi istisnası, ücretlere uygulanan gelir vergisi istisnası, SGK işveren hissesi desteği ve KDV istisnası),
- * Ar-Ge çalışmaları için uygun mekân ve ortam sağlanması,
- * Üniversiteden daha kolay ve uygun koşullarda danışmanlık hizmetleri sağlanabilmesi (teknik konular yanında, finans, iş idaresi, pazar analizi vb. konularda da),
- * Üniversitelerle daha etkin Ar-Ge işbirliklerinin kurulabilmesi,
- * Üniversitedeki araştırma altyapısından uygun koşullarla yararlanabilmeleri,
- * Benzeri Ar-Ge işletmeleriyle bir arada olmanın sağlayacağı görevdeşlik,
- * Teknopark işletmesinin sağlayacağı hizmetler,
- * Sonuç olarak, teknoloji transferinin ve gelişiminin daha kolay sağlanmasıdır.

- Üniversitelere Sağladığı Yararlar

- * Sanayi ortamıyla daha fazla ve daha etkin işbirliği olanakları (işletmelere danışmanlık ve işletmelerin Ar-Ge birimleriyle ortak uygulamalı araştırma projeleri şeklinde),
- * İşletmelerle etkileşim sonucu ortaya çıkan yeni konularda temel ve uygulamalı araştırma imkânları,
- * Üniversitelerin araştırma altyapısına ayrılan kaynakların daha verimli kullanılması,

- * Üniversitedeki araştırma sonuçlarının ekonomik değere dönüşmesi,
- * Üniversitelerin arazi geliştirme, ofis kiralama ve aidat gelirleri gibi yeni kaynaklar oluşturulması,
- * Teknoparklardan sağlanan fonların araştırmaya aktarılmasıyla üniversiteye kaynak oluşturulması,
- * Üniversite mezunlarına ve öğrencilerine istihdam imkânı sağlanması, mezunlara nitelikli iş imkânı ve öğrencilere yarı zamanlı iş sağlanması, oluşacak uygun ortam sayesinde yenilikçi firmaların oluşmasına açlayacak “girişimciler”in yetişmesi,
- * Sonuç olarak, daha çok araştırma ve dolaylı olarak daha iyi bir eğitim ortamının oluşmasıdır.

- Öğretim Üyelerine Sağladığı Yararlar

- * Öğretim üyelerinin, teknoparklarda görevlendirildiğinde, elde ettikleri gelirlerinin, üniversite döner sermayesi kapsamı dışında tutulması,
- * Öğretim elemanları Üniversite Yönetim Kurulu izni ile yaptıkları araştırmalarının sonuçlarını ticarileştirmek amacı ile teknoparklarda işletme kurabilmeleri, kurulu bir işletmeye ortak olabilmeleri ve bu işletmenin yönetiminde görev alabilmeleri,
- * Bölgede yer alan faaliyetlerde idari personel olarak hizmetine ihtiyaç duyulan öğretim üyelerinin, yönetici işletmede görevlendirilebilmeleridir.

- Ülkeye Sağladığı Yararlar

- * İleri teknoloji üreten, bilgi tabanlı ve yenilikçi işletmelerin oluşumu ve büyümesi,
- * Üniversitelerin araştırma altyapısına ayrılan kaynakların daha verimli kullanılması,
- * Katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesiyle ithalatın azaltılması,
- * Ülkenin teknolojik ve dolayısıyla ekonomik düzeyinin yükselmesi, gelişmiş inovasyon,
- * Ülkenin uluslararası rekabet gücünün artması,
- * Sonuç olarak, ülkede refah düzeyinin yükselmesidir.

2.3.2. Teknoparkların Dezavantajları

Literatür taramasında dezavantaj olacak bir durum tespit edilememiştir. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin yerleri konusunda bazı bilgilere ulaşılmıştır. Mevcut araştırmada

da ifade edildiği gibi Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Organize Sanayi Bölgelerinin tarihsel sonucunda ortaya çıkan yerlerdir. Ar-Ge'nin yapıldığı yere yakın yerlerde Organize Sanayi Bölgesinin yakın olmasının avantaj doğuracağı düşünülmektedir. Ar-Ge'deki mevcut teorik yapının, Teknoloji Geliştirme Bölgesinde test edilip, ilk örnek üretim aşamasında, kaliteli sanayiden destek alınmasının doğru yaklaşım olacaktır. Kaliteli sanayinin de şuan Organize Sanayi Bölgelerinde olduğu değerlendirilmektedir.

BÖLÜM III

GİRİŞİMCİLİK, YENİLİKÇİLİK VE PERFORMANS ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR UYGULAMA: ÇANAKKALE TEKNOPARK ÖRNEĞİ

Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yüksek Lisans / Doktora Tezi ve Sanatta Yüksek Lisans – Sanatta Yeterlik Raporu Yazım, Basım ve Teslim Yönergesi'ne göre hazırlanmıştır. Girişimcilik, yenilikçilik ve işlet performansları arasındaki ilişki incelenmektedir. Kaynak araştırmaları esnasında, online eğitim araçları açabilen, video dersler izlenebilen, MAXQDA programından da yararlanılmıştır (MAXQDA, 2014: 5).

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin, işbirliğini sağlayarak, ülke sanayisini, uluslararası platformda rekabet edebilir bir hale dönüştürerek, ihracata yönelik bir yapı nasıl oluşturulabilir? sorusuna cevap aramaktır. Bu sorunun paralelinde de aşağıdaki sorular düşünülebilir.

- Teknolojik bilginin üretilmesi, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirilmesi, ürün kalitesinin veya standardının yükseltilmesinin yolları nedir?
- Verimliliği artırmak, üretim maliyetlerini düşürmek, teknolojik bilgiyi ticarileştirmek, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklemenin yolları nedir?
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumu sağlanarak, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun kararları da dikkate alınarak, teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları nasıl oluşturulacaktır?
- Araştırmacı ve vasıflı kişilere iş imkânı yaratılarak, teknoloji transferine nasıl yardımcı olunacaktır?
- Yüksek, ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin, ülkeye girişi hızlanarak teknolojik alt yapı nasıl kurulacaktır?

Araştırma teknolojik ürün ve hizmetler bağlamında incelemeler yapmaktadır. Dünya bankasına göre teknolojik ürün kavramı hergün değişmektedir. Ülkelerin teknolojik ürün kavramı ile Dünya Bankasının tanımı arasında farklılıklar oluşmaktadır. Şuan artık teknolojik ürün kavramı yanında yüksek teknolojik ve hatta daha yüksek teknolojik ürün kavramları söz konusudur. Ülkelerin araştırma geliştirme harcamaları hergün artmaktadır. Çünkü son yıllarda bir ülkenin sürdürülebilirliğinin önemli unsurlarından görülmektedir. Bir büyüme performansı yakalayabilmesi için üzerinde durulan en önemli değişkenlerden birisidir. Teknolojik ürün ve hizmetlerin en çok üretildiği yerlerden olan teknoloji geliştirme bölgeleri yani en bilinen adıyla teknoparklar araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Teknoparklarda olabilecek belirgin bir olumlu hareketin, ülkedeki istihdamı artırarak işsizliği önemli ölçüde azaltabilir ve sonucunda cari açık gibi sorunlara çözüm üretilebilir. Araştırmayla, yukarıdaki sorulara cevaplar bulunabilirse, küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından, patent alımı, teknoparklarda çalışılması, kazanılan hakların büyük işletmelere satımı, konusuna katkı sağlayabilir. Devamındada aşağıdaki sorulara cevaplar bulunabilir (Uysal, 2012: 79-80).

- Bilginin odak noktası olan üniversitelere ve ekonomik kalkınmanın odak noktasını oluşturan işletmelere, ortak çalışma ortamı konusunda, bilgi sağlayabilir.
- Dünya’da bulunan örnekleri incelenerek, Türkiye’de uygulanabilirliği tartışılabilir.
- Kamu olarak, oluşturulması istenen üniversite – sanayi işbirliğinin alt yapısı daha verimli oluşturulabilir.
- Gerekli yasal mevzuatta değişiklikler yapılarak veya yeni mevzuatlar oluşturularak, işletmelere nasıl bir istisna veya destek sağlanabileceği konusunda özellikle Çanakkale özelinde önemli ilerlemeler kaydedilebilir.
- 26 Haziran 2001 tarihli, 4691 sayılı “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu” incelenerek, işletme ve üniversite çalışmaları yapacak kişilere daha fazla yardımcı olunabilir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın metodolojisi başlığı altında evren ve örneklem hakkında kısaca bilgi verilerek, müteakiben araştırmada kullanılan değişkenler listelenmiştir. Değişkenlerden oluşan anketin hazırlanma sürecinde gerçekleştirilen öntest ve güvenirlik analizleri sunulmuştur. Son olarak veri toplama yöntem ve aracı incelenmektedir.

Tablo 9.1: Çanakkale Teknopark'a İlişkin Özet Bilgiler

Sıra Numarası	İşletme Adı	Faaliyet Süresi	Teknoparkta Çalışan Personel Sayısı	Ankete Katılan Sayısı	Ankete Katılmayan Sayısı	Ankete Katılan (%)
1.	Asess Elektronik.	4-9	1	1	0	100%
2.	İçdaş.	>14	10	9	1	90%
3.	Inspark Intelligent Business Solutions.	<1	3	0	3	0%
4.	Assos Mobile.	>14	1	1	0	100%
5.	Kale Gıda.	>14	2	2	0	100%
6.	Astroia Astronomi Uzay Havacılık Ar-Ge Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.	<1	4	3	1	75%
7.	Inotürk Firması, Murat Sarı.	<1	1	1	0	100%
8.	Liman17 Limited Şirketi.	<1	1	1	0	100%
9.	Arpex.	<1	1	0	1	0%
10.	Yrd.Doç.Dr. Yavuz Emre Arslan.	1-3	1	1	0	100%
11.	Tuğba Sezgin Arslan.	<1	1	0	1	0%
12.	THD Software.	<1	3	1	2	33%

2.1. Evren ve Örneklem

Çanakkale Teknopark, yasal olarak Çanakkale Teknopark Anonim Şirketi olarak kayıtlıdır. 6 Nisan 2014 yılında faaliyete geçmiştir. 134.000 metrekare arazi ve bir adet özel sektör tarafından hibe olarak yapılan Ar&Ge binası mevcuttur. ÇOMÜ % 52'lik hisse oranıyla en büyük ortaktır. Diğer ortaklar: Çanakkale Ticaret Borsası, Biga Maden, Inspark Computer, Ala Süt ve Güre Salça'dır (<http://teknopark.comu.edu.tr>). Çanakkale Teknopark'ın amaçları aşağıda sıralanmıştır:

Tablo 9.2: Çanakkale Teknopark'a İlişkin Özet Bilgiler

Sıra Numarası	İşletme Adı	Faaliyet Süresi	Teknoparkta Çalışan Personel Sayısı	Ankete Katılan Sayısı	Ankete Katılmayan Sayısı	Ankete Katılan (%)
13.	Dermoda Deri.	<1	1	1	0	100%
14.	Prof.Dr. Olcay Hisar.	<1	1	1	0	100%
15.	GeoTÜRK Harita ve Bil.Tekn. Limited Şirketi.	<1	1	1	0	100%
16.	Dardanos Marine.	1-3	2	2	0	100%
17.	Odisea Yazılım.	<1	1	1	0	100%
18.	Ünsal Şahin 3D Teknik Alet Ekipman Simülasyonu.	4-9	3	1	2	33%
19.	J+U Medya.	<1	1	1	0	100%
20.	Deniz Jeotermal ve Yer Altı Suları.	<1	1	1	0	100%
21.	Nara Eğitim ve Bilişim Teknolojileri.	<1	2	2	0	100%
22.	Ecay Limited Şirketi.	<1	1	1	0	100%
23.	IASSR Limited Şirketi.	<1	2	1	1	50%
24.	Osman Taş Şirketi.	<1	1	0	1	0%
Toplam			46	33	13	72%

- Bölgede ÇOMÜ, özel sektör ve kamu sektörü arası işbirliğinin artırılarak, Çanakkale’de bilim ve teknoloji gelişimini sağlamak,
- Şehir dışından, ileri teknoloji alanında çalışan yatırımcıları çekmek,
- Teknoloji ve inovasyon özelliklerine sahip küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin kurulmasını, büyümesini sağlamak (startup’lar gibi),
- Yüksek teknoloji üretiminin, Çanakkale’de gelişmesini sağlamak,
- 1’inci kuşak üniversite eğitimi, 2’nci kuşak üniversite araştırmacı yetiştirirken, yeni nesil olan, 3’üncü kuşak bir üniversite olarak, eğitimci ve araştırmacıyı, girişimciye dönüştürmektir.

Çanakkale Teknopark Genel Müdürlüğü verilerine göre, 12 Şubat 2016 itibarıyla, Çanakkale Teknopark iştiraki 26 işletmedir. Çanakkale Teknopark’ta, henüz bina,

donanım ve personel ihtiyacının karşılanması, istenilen seviyede değildir. Bina yapımı gibi altyapı ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Çanakkale Teknopark'taki firmaların yenilik konusundaki çalışmaları devam etmektedir. Yenilik faaliyeti sonuçlarının ortaya çıkması, zaman alıcıdır. Aynı şekilde yeniliklerin karlılığa etkisinin belirli bir süreyi gerektirdiği (Geroski, Machin ve Van Reenen, 1993, 208) ve bu sürenin ortalama beş yıl olduğu söylenebilir (Leiponen, 2005, 319). Teknoparkın tamamı bir yıldan beri faaliyet göstermektedir. Teknoparktaki işletmelerin % 50'si yeni ürün, hizmet veya iş süreçleri geliştirirken, % 25'inin ihracat yaptığı görülmektedir.

En önemli hissedarı olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2012 yılında TÜBİTAK tarafından belirlenen Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde 45. olmuştur. Ancak sonraki yıllarda, ilk elli üniversite sıralamasında yer alamamıştır. Tablo 9'da 2015 yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde ilk beşe giren üniversiteler görülebilir. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksiyle üniversiteler: Bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, işbirliği ve etkileşim, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile ekonomik katkı ve ticarileşme boyutlarını ölçen 23 göstergeye göre sıralanmaktadır.

Tablo 10: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2015 Sıralaması

Sıra Numarası	Üniversite	Toplam	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	Sabancı Üniversitesi	88,4	19,9	11,3	25,0	13,5	18,8
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	86,0	19,7	11,4	23,1	13,1	18,8
3	Boğaziçi Üniversitesi	79,7	18,0	8,8	24,7	9,4	18,8
4	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	78,1	16,4	8,2	25,0	11,0	17,5
5	Koç Üniversitesi	76,4	16,6	10,9	23,8	7,8	17,4

Kaynak: <http://www.tubitak.gov.tr>.

Araştırmanın evreni, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesindeki Çanakkale Teknopark'ta yer alan işletme çalışanları ile Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işletmelerin yönetici ve Ar&Ge personeli, oluşturmaktadır. Örneklemeler seçilirken, işletmelerin yetkili şahıslarıyla anket uygulaması yapılmıştır. İşletmelerde herkese anket uygulanmamıştır. Sadece karar merciinde olan yönetici pozisyonundaki kişilere uygulanmıştır. Anket uygulaması için, bazen birebir görüşmelerle manüel olarak anket

formu doldurulmuş, bazen de internet ortamında yazışarak veri girişi yapılmıştır. Sanal olarak *surveey* adındaki program üzerinden <http://www.surveey.com/SurveyStart.aspx?lang=1&surv=5d305a56b2974afb8445883f669eafaa> linkiyle yetkililere ulaşarak, anket formu doldurulmuştur. Link işletmelerin veya yetkililerin elektronik adreslerine gönderilmiştir.

Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı altıbinin üzerinde işletme bulunmaktadır. Mevcut işletmelerin hepsi aktif durumda değildir. Bir kısım işletme yasal süreç işleyerek, kapanma sürecindedir. Odaya bağlı işletmelerin bir kısmı ihracat yapmaktadır. Bir kısmı ilk kayıt numarası aldığı seviyenin altına düşmüş, neredeyse esnaf durumunda kalmıştır. İşletmeler, Çanakkale il ve ilçelerine dağılmış durumdadır. Bir kısım işletme yurtdışı işletmelerle ortaklıkları bulunmaktadır. Bir kısım işletmeler Türkiye'nin diğer şehirlerine dağılmış işletmelerin bir parçasıdır.

Sonuçta, Çanakkale Teknopark'ta, yaklaşık 24 işletmede çalışan yaklaşık 46 kişiden 33 kişi, örneklem çerçevesi olarak belirlenmiştir. Teknoparka ilişkin özet bilgiler Tablo 9'da görülebilir. Teknoparkın tamamı 2 yıldan fazla bir süredir faaliyet göstermekte ve 12 Şubat 2016 itibarıyla toplam 26 işletmeyi bünyesinde barındırmaktadır. İstatistik çalışması 24 işletme üzerinden olmuştur. Çünkü araştırmaya başlandığında 24 işletme vardı. 2 işletme sonradan açılmıştır. İşletmeler açısından değerlendirildiğinde, ihracat devi işletmelerden, yeni yeni kurulan işletmelere kadar, geniş bir yelpazeye sahiptir. İşletmelerin 20'si (% 83,33) araştırma anketini doldurmuştur. İşletme çalışanları bakımından, yaklaşık % 72'lik katılım yüzdesine sahiptir. İşletmelerin %58'i yeni ürün veya hizmet ve iş süreçleri geliştirmiş, %58'i ihracat yapmaktadır.

Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına göre 233 kişi örneklem çerçevesi olarak belirlenmiştir. İşletmeler açısından değerlendirildiğinde, ihracat devi işletmeden, yeni yeni kurulan işletmelere kadar, geniş bir yelpazeye sahiptir. İşletmelerin 76'sı araştırma anketini doldurmuştur. Ankete katılan işletmelerin %41'i yeni ürün veya hizmet ve iş süreçleri geliştirmiş, %33'ü ihracat yapmaktadır.

Araştırmada evrenin ölçümü amacıyla, pek çok sayıda kaynak araştırılması

Tablo 11: Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına İlişkin Özet Bilgiler

Sıra Numarası	Sektör Adı	İşletme Sayısı	Evreni Oluşturan Personel Sayısı	Ankete Katılan Sayısı	Ankete Katılmayan Sayısı	Ankete Katılan (%)
1.	Alkollü İçki.	10	10	1	9	10%
2.	Deri.	1	1	0	1	0%
3.	Diğer Üreticiler.	27	27	15	12	56%
4.	Enerji.	7	7	2	5	29%
5.	Gıda İşleme.	33	38	20	18	53%
6.	Konfeksiyon ve Tekstil.	4	4	0	4	0%
7.	Maden Ürünleri.	40	40	13	27	33%
8.	Orman Ürünleri.	7	7	2	5	29%
9.	Süt ve Süt Ürünleri.	39	39	2	37	5%
10.	Taş ve Toprağa Dayalı Ürünler.	18	18	10	8	56%
11.	Un ve Kepek.	9	9	1	8	11%
12.	Zeytin ve Zeytinyağ.	23	23	0	23	0%
13.	Diğerleri	10	10	10	0	100%
Toplam		228	233	76	157	33%

yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu, girişimcilik ve yenilikçilik kapsamında, teknoloji geliştirme bölgelerine bakış açısı 3 ana faktör üzerinde yoğunlaşarak incelenmiştir. İlk faktörde 9 değişken boyutu vardır. Değişken boyutları incelenirken çıkan ürün veya hizmet yeniliği (ÜY) ile süreç yeniliğinin (SY) işletme performansına (P) etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. İkinci faktörde tek değişken üzerinden teknoparklarda bulunan işletmelerin, teknoparklarda sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetleri (ED) ile sosyal, idari ve teknik hizmetlerden (İT) faydalanma düzeylerinin, teknopark hizmet ve faaliyetlerine (HF) etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Üçüncü faktörde de tek değişken üzerinden Ar-Ge ile uğraşan teknopark işletmelerine, Türk idarisi ve vergi mevzuatı açısından destekler (TÜ) ile aralarındaki sinerjinin (TP) kısa vadeli finansman problemlerine (TK) etkisine bakılmıştır. Araştırmada, neden-sonuç ilişkisine bakılarak metotlardan, regresyon analiz metodu kullanılmış ve fonksiyon kurulmaya çalışılmıştır. Anket formu geliştirilirken, aşağıdaki faktör boyutlarına ilişkin değişkenler için, tabloda özetlenen kaynaklardan yararlanılarak anket formu oluşturulmuştur. Tabloda yer alan faktör boyutları, daha önce bu alanda

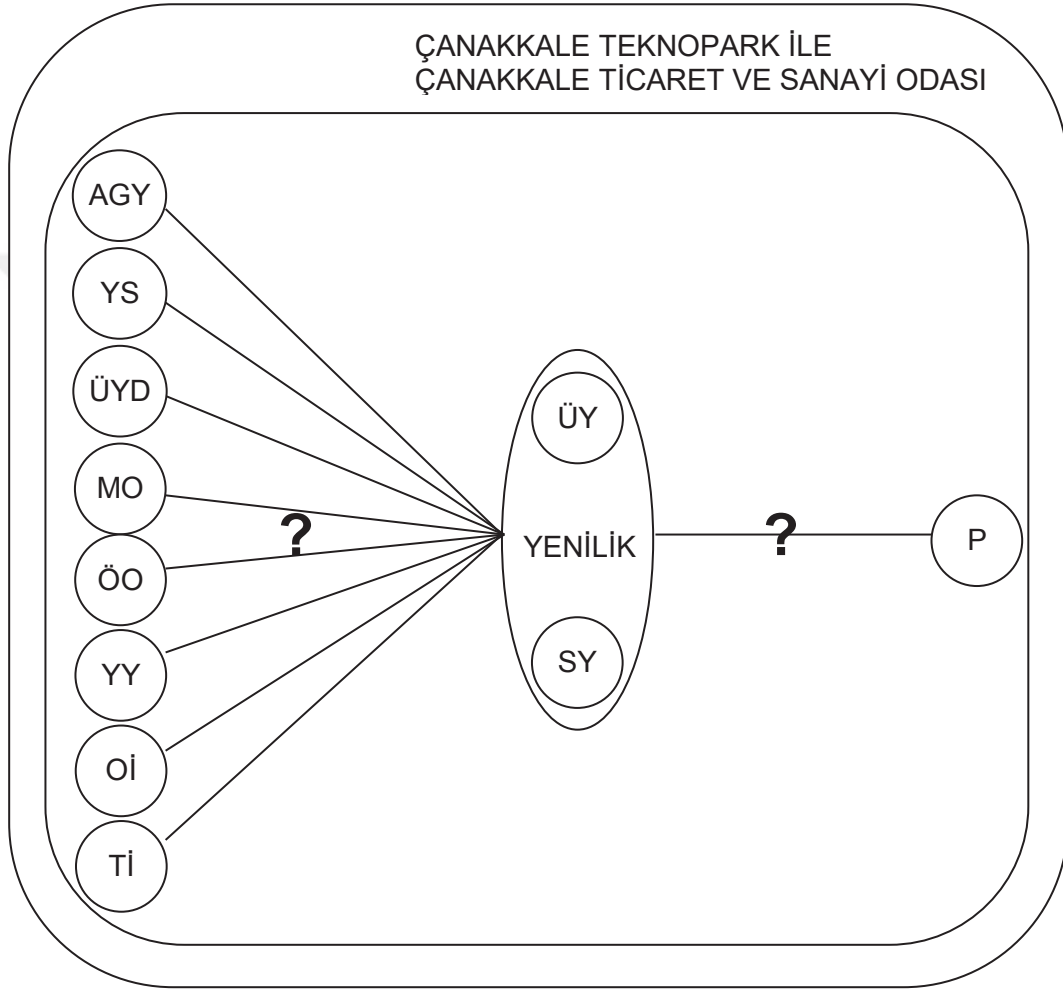
Tablo 12: Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası İhracatçılara İlişkin Özet Bilgiler

Sıra Numarası	Sektör Adı	İşletme Sayısı	Evreni Oluşturan Personel Sayısı	Ankete Katılan Sayısı	Ankete Katılmayan Sayısı	Ankete Katılan (%)
1.	İhracatçı Üyeler.	30	31	18	13	58%

çalışma yapan araştırmacıların, ölçeklerinden uyarlanarak geliştirilmiştir. İşletmelerin teknolojiyi iyi yönetirse işletme performansını ne kadar etkileyeceği, sonucunda da ekonomik kalkınmanın nasıl etkileneceği araştırılmıştır.

2.2. Hipotezlerin Kurulması

Hipotezlerin ve modellerin kurulması esnasında AGY, YS, ÜYD, MO, ÖO, YY, Oİ ve

AGY Ar-Ge Yönetimi

YS Yenilik Stratejisi

ÜYD Üst Yönetim Desteği

MO Müşteri Odaklılık

ÖO Öğrenen Organizasyon

YY Yaratıcılık Yönetimi

Oİ Organizasyonel İşbirliği

Tİ Tedarikçilerle İlişkiler

ÜY Ürün Yeniliği

SY Süreç Yeniliği

P İşletme Performansı

Şekil 4 İşletme Performansı Muhtemel Modeli

Tİ toplu olarak “İşletmelerin Yenilik Kapasiteleri” (FY) ismiyle adlandırılarak, model sadeleştirilebilir.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten Ar-Ge konusu uyarlanmıştır. Ar-Ge Yönetimi kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{1a} hipotezi desteklenirken, H_{1b} hipotezi desteklenmemiştir (Ar, 2009: 122).

H_{1a}: Ar-Ge yönetiminin performansı artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{1b}: Ar-Ge yönetiminin performansı artarken, süreç yeniliği de artar.

H₁₃: Ar-Ge yönetiminin performansı artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten yenilik konusu uyarlanmıştır. Yenilik Stratejisi kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{2a} hipotezi desteklenmemişken, H_{2b} hipotezi desteklenmiştir (Ar, 2009: 122).

H_{2a}: Yenilik stratejisinin performansı artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{2b}: Yenilik stratejisinin performansı artarken, süreç yeniliği de artar.

H₁₄: Yenilik stratejisinin performansı artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten üst yönetim konusu uyarlanmıştır. Üst Yönetim Desteği kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{3a} hipotezi desteklenirken, H_{3b} hipotezi desteklenmemiştir (Ar, 2009: 122).

H_{3a}: Üst yönetim desteği artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{3b}: Üst yönetim desteği artarken, süreç yeniliği de artar.

H₁₅: Üst yönetim desteği artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten müşteri konusu uyarlanmıştır. Müşteri Odaklılığı kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{4a} hipotezi desteklenirken, H_{4b} hipotezi desteklenmemiştir (Ar, 2009: 122).

H_{4a}: Müşteri odaklılığı artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{4b}: Müşteri odaklılığı artarken, süreç yeniliği de artar.

H_{4c}: Müşteri odaklılığı artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten öğrenen organizasyon konusu uyarlanmıştır. Öğrenen Organizasyon kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{5a} hipotezi desteklenmezken, H_{5b} hipotezi desteklenmiştir (Ar, 2009: 122).

H_{5a}: Öğrenen organizasyonun performansı artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{5b}: Öğrenen organizasyonun performansı artarken, süreç yeniliği de artar.

H_{5c}: Öğrenen organizasyonun performansı artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten yaratıcılık konusu uyarlanmıştır. Yaratıcılık Yönetimi kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{6a} hipotezi desteklenirken, H_{6b} hipotezi desteklenmemiştir (Ar, 2009: 122).

H_{6a}: Yaratıcılık yönetiminin performansı artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{6b}: Yaratıcılık yönetiminin performansı artarken, süreç yeniliği de artar.

H_{6c}: Yaratıcılık yönetiminin performansı artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten organizasyonel işbirliği konusu uyarlanmıştır. Organizasyonel İşbirliği kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{7a} hipotezi desteklenmezken, H_{7b} hipotezi desteklenmiştir (Ar, 2009: 122).

H_{7a}: Organizasyonel işbirliği artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{7b}: Organizasyonel işbirliği artarken, süreç yeniliği de artar.

H_{7c}: Organizasyonel işbirliği artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten tedarikçiler konusu uyarlanmıştır. Tedarikçilerle ilişkiler kavramı için 3 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{8a} hipotezi desteklenirken, H_{8b} hipotezi desteklenmemiştir (Ar, 2009: 122).

H_{8a}: Tedarikçilerle ilişkiler artarken, ürün yeniliği de artar.

H_{8b}: Tedarikçilerle ilişkiler artarken, süreç yeniliği de artar.

H_{8c}: Tedarikçilerle ilişkiler artarken, işletme performansı da artar.

- Ar'ın geliştirdiği ölçekten işletme performansı konusu uyarlanmıştır. İşletme Performansının girdisi olarak, ürün ve süreç yeniliği üzerinden kurgu yapılmış ve sonuçta 2 hipotez kurulmuştur. Ar'ın geliştirdiği ölçekte H_{9a} ve H_{9b} hipotezi desteklenmiştir (Ar, 2009: 122).

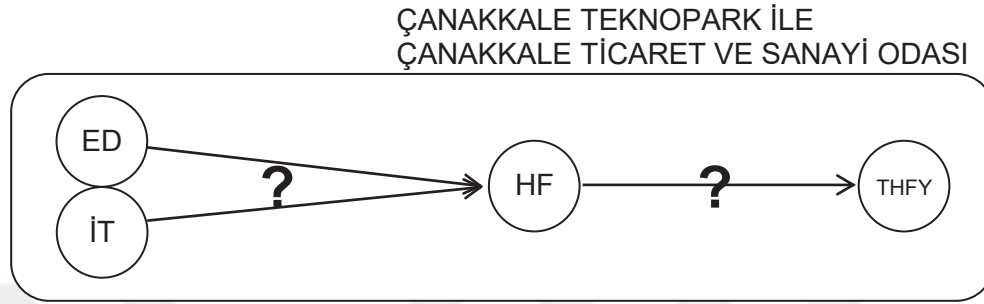
H_{9a}: Ürün yeniliği artarken, işletme performansı da artar.

H_{9b}: Süreç yeniliği artarken, işletme performansı da artar.

- Sakarya'nın geliştirdiği ölçekten teknopark konusu uyarlanmıştır. Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY) kavramı için 2 hipotez kurulmuştur. Kurulan 2 hipotezin olumlu sonuçlanması durumunda teknopark hizmet ve faaliyetlerini özümseme kapasitelerinin (HF) artacağı kurgulanmıştır. Sonuçta da teknopark hizmet ve faaliyetlerinin yönetiminin (THFY) başarılabileceği düşünülmektedir. Sakarya'nın geliştirdiği

ölçekte H_{10a} hipotezi desteklenirken, H_{10b} hipotezi desteklenmemiştir (Sakarya, 2012: 123-126).

H_{10a} : Teknoparklarda bulunan işletmelerin, teknoparklarda sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma düzeyleri(ED) artarken, teknopark hizmet ve faaliyetlerini(HF) özümseme kapasiteleri de artar.

ED	Teknoparklarda Sunulan Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerinden Faydalanma Düzeyleri
İT	Teknoparklarda Sunulan Sosyal, İdari ve Teknik Hizmetlerden Faydalanma Düzeyleri
HF	Teknopark Hizmet ve Faaliyetlerini Özümseme Kapasitesi
THFY	Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi

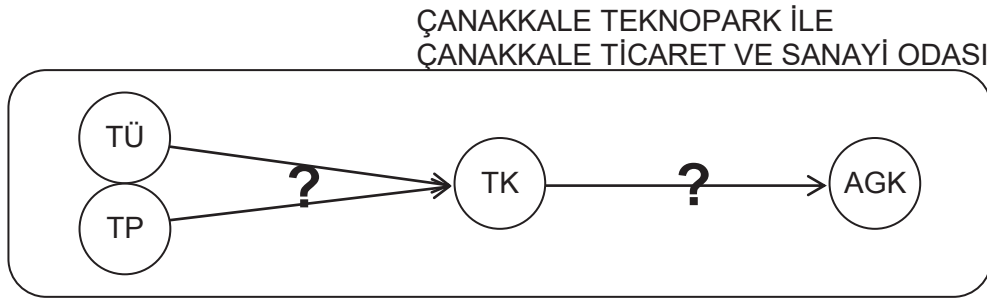
Şekil 5 Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi Muhtemel Modeli

H_{10b} : Teknoparklarda bulunan işletmelerin, teknoparklarda sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetlerden faydalanma düzeyleri(İT) artarken, teknopark hizmet ve faaliyetlerini(HF) özümseme kapasiteleri de artar.

- Akın'ın geliştirdiği ölçekten Ar-Ge faaliyetinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesi konusu uyarlanmıştır. Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi kavramı için 2 hipotez kurulmuştur. Kurulan 2 hipotezin kabul görmesi durumunda, Ar-Ge ile uğraşan teknopark işletmelerinin kısa vadeli finansman probleminin (TK) azalacağı kurgulanmıştır. Dolayısıyla Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesinin (AGK) olumlu olacağı düşünülmektedir. Akın'ın literatür incelemesi olarak sorunsallık çerçevesinde geliştirdiği sorulara istinaden oluşturulan H_{11a} ve H_{11b} hipotezlerin incelemesi yapılmıştır. Uyarlanan sorular mülakat çerçevesinde incelenmiştir. Gelen sorulara genel olarak olumsuz cevaplar verilmiştir (Akın, 2010: 190).

H_{11a} : Ar-Ge ile uğraşan teknopark işletmelerine, Türk idaresi ve vergi mevzuatı açısından destekler (TÜ) artarken, kısa vadeli finansman problemi (TK) de azalır.

H_{11b} : Ar-Ge ile uğraşan teknopark işletmeleri arasındaki sinerji (TP) artarken, kısa vadeli finansman problemi (TK) de azalır.

TÜ TÜBİTAK Gibi Teknolojik Kalkınmadaki Aktörlerin, Girişimcilerle Olan Mikro Düzeydeki İlişkileri

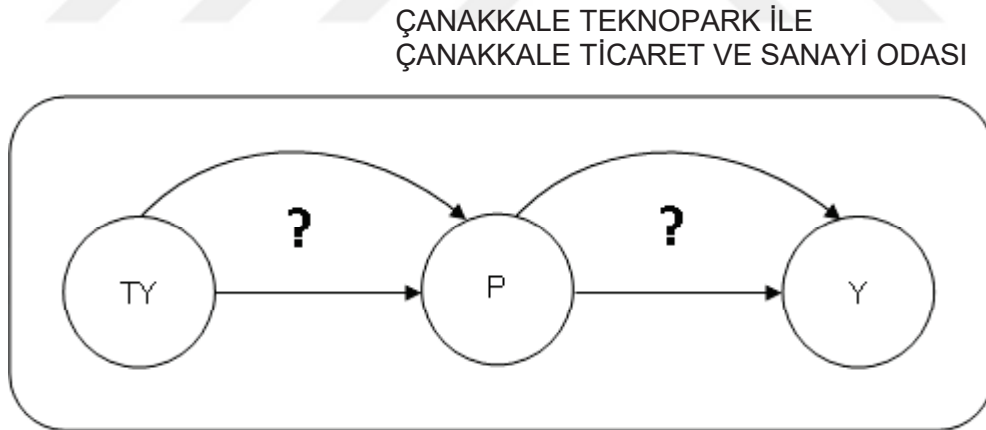
TP TÜBİTAK Gibi Teknolojik Kalkınmadaki Aktörlerin, Elleriindeki Bilimsel Bilirkişi Raporlarını, Girişimcilerle Paylaşımı

TK Teknolojik Kalkınmada Yapılan Hamleler

AGK Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi

Şekil 6 Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi Muhtemel Modeli

- Tüm hipotez ve modeller incelendiğinde, araştırma hedefi olan teknogirişimcilikte dikkate alınarak, yeni bir hipotez ve model daha oluşturulabilir.

TY Teknoloji Yönetimi

P İşletme Performansı

Y Yenilik Yönetimi

Şekil 7 Teknogirişimcilik Muhtemel Modeli

H_{12a}: Teknoloji yönetiminin performansı artarken, işletme performansı da artar.

H_{12b}: İşletme performansı artarken, yenilik yönetiminin performansı da artar.

2.3. Araştırmanın Değişkenleri

Yapılan anket çalışmasının ilk kısmındaki değişkenler, katılımcı firmaların çeşitli özelliklerini belirlemeye yöneliktir. İlk kısımdaki sorular genel olarak, faaliyet gösterilen sektörü, faaliyet süresini, personel sayısını ve ihracat durumunu belirlemeye yönelik sorulardır. Araştırma anketinin ikinci kısmında yer alan sorular ise, yeniliği etkileyen sekiz faktörü ölçmeye yönelik hazırlanan sorulardır.

- Ar-Ge yönetimi,
- Yenilik stratejisi,
- Üst yönetim desteği,
- Müşteri odaklılık,
- Öğrenen organizasyon,
- Yaratıcılık yönetimi,
- Organizasyonel işbirliği,
- Tedarikçilerle ilişkiler.

Ayrıca da yenilik türleri (ürün yeniliği ve süreç yeniliği), firma performansı, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi, Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesi, yapılmıştır. Aşağıda, bahsedilen faktörleri ölçmek için kullanılan değişkenler (anket soruları) sıralanmıştır.

- Ar-Ge Yönetimi (AGY)

AGY1. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın Ar&Ge harcamaları daha yüksektir.

AGY2. Ar-Ge, işletme stratejimizin büyük bir bölümünü oluşturur.

AGY3. Firmamızın Ar&Ge stratejisi / planı yeterli seviyededir.

AGY4. Firmamızın Ar&Ge planı, firma planı ile ilişkilendirilerek hazırlanır.

AGY5. Firmamızın Ar&Ge kaynakları (personel, teçhizat) yeni ürün geliştirme faaliyetleri için son derecede uygundur.

AGY6. Ar-Ge personelinin, firmamızın toplam işgücü içindeki payı, sektördeki diğer firmalardan yüksektir.

AGY7. Ar-Ge faaliyetleri için net proje hedefleri ve proje yönetim kuralları yeterli seviyededir.

- **Yenilik Stratejisi (YS)**

YS1. Yenilik, firma felsefesinin ve değerlerinin temel bir parçasıdır.

YS2. Yenilikle ilgili açık firma hedefleri ve vizyonu yeterli seviyededir.

YS3. Yeniliğin hedefleri firma içinde etkin bir şekilde herkese iletilir.

YS4. Yenilik girişimleri tüm firma stratejisi ile ilişkilendirilir.

- **Üst Yönetim Desteği (ÜYD)**

ÜYD1. Üst yönetim, yeni teknolojileri, süreçleri, teknikleri ve ürün fikirlerini sürekli olarak araştırır.

ÜYD2. Üst yönetim, problemleri çözerken sürekli olarak farklı bakış açıları araştırır.

Tablo 13: Faktör Boyutu Kaynakları

Faktör Boyutu	Kısaltmalar	Esinlenen Araştırmacı
Ar-Ge Yönetimi	AGY	Ar, 2009
Yenilik Stratejisi	YS	Ar, 2009
Üst Yönetim Desteği	ÜYD	Ar, 2009
Müşteri Odaklılık	MO	Ar, 2009
Öğrenen Organizasyon	ÖO	Ar, 2009
Yaratıcılık Yönetimi	YY	Ar, 2009
Organizasyonel İşbirliği	Oİ	Ar, 2009
Tedarikçilerle İlişkiler	Tİ	Ar, 2009
Ürün Yeniliği	ÜY	Wang ve Ahmed, 2004: 303-313; Wan vd., 2005
Süreç Yeniliği	SY	Gopalakrishnan ve Damanpour, 1997: 18; Ar, 2009
İşletme Performansı	P	Ar, 2009
Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi	THFY	Sakarya, 2012
AR-GE Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi	AGK	Akın, 2010
İşletme Karakteristikleri	FK	Ar, 2009

ÜYD3. Üst yönetim, yenilik faaliyetlerinin sürdürülmesinde sürekli olarak güven aşılar.

ÜYD4. Üst yönetim, yeni fikirlerin ve çözümlerin avantajlarını istekli bir biçimde ortaya koyar.

ÜYD5. Üst yönetim, yeniliğin başarısı konusunda iyimser bir anlayış gösterir.

- Müşteri Odaklılık (MO)

MO1. İhtiyaç ve beklentilerini karşılamak için müşterilerin bilgilerini aktif ve düzenli olarak tararız.

MO2. Müşterilerimizi ürün tasarım sürecine dahil ederiz.

MO3. Müşterilerimizle yakın ilişki kurar ve onlara bizimle kolay iletişim kurabilecekleri kanallar sağlarız.

MO4. Müşterilerimize ürünlerimizden şu anda ve gelecekte ne beklediklerini düzenli olarak sorarız.

MO5. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, müşterilerimizden elde edilen bilgiler sonucu geliştirilen yeni ürünlerin sayısı oldukça yüksektir.

MO6. Ürünlerimizi geliştirmek için müşterilerimizin şikayetlerini kullanırız.

- **Öğrenen Organizasyon (ÖÖ)**

ÖÖ1. Çalışan eğitimi için programlarımız yeterli seviyededir.

ÖÖ2. Tüm çalışanlar için kariyer yollarını içeren gelişim süreci ve organizasyonel eğitim söz konusudur.

ÖÖ3. Çalışan eğitimi üst yönetim tarafından yoğun olarak üzerinde durulan bir konudur.

ÖÖ4. Çalışan eğitimini bir harcama değil bir yatırım olarak görürüz.

ÖÖ5. Çalışanların bilgi ve yetenekleri sürekli olarak geliştirilir.

ÖÖ6. Yöneticiler organizasyonumuzun öğrenme kabiliyetini rekabette önemli bir üstünlük olarak görürler.

- **Yaratıcılık Yönetimi (YY)**

YY1. Yenilikçi fikirlerin paylaşımı/değişimi ve denenmesi için zaman ve kaynak sağlarız.

YY2. Çalışanlar, her şeyin serbest ve grup içi iletişimin açık olduğu yetenekleri paylaştırılmış iş gruplarında yer alırlar.

YY3. Çalışanların yaratıcı ve yenilikçi fikirleri ödüllendirilir ve teşvik edilir.

YY4. Personelin yenilikçi fikirleri değerlendirilir.

YY5. İnsanları yeni yollar ve orijinal davranışlar düşünmeleri için cesaretlendiririz.

- **Organizasyonel İşbirliği (Oİ)**

Oİ1. Firmamızın tüm kısımları (bölümler, çalışma takımları, kişiler) koordineli bir ortamda birlikte çalışırlar ve temas halindedirler.

Oİ2. Ürün ve süreç tasarımları, çeşitli departman çalışanlarından oluşturulan bir grup tarafından geliştirilir.

Öİ3. Ürün geliştirme grubu üyeleri, farklı disiplinlerden oluşur.

Öİ4. Yeni ürünlerin/hizmetlerin geliştirilme sürecine firmamızın farklı bölümlerinin katılımı söz konusudur.

- **Tedarikçilerle İlişkiler (Tİ)**

Tİ1. Tedarikçilerimiz, ürünlerimizi / hizmetlerimizi / süreçlerimizi geliştirmemize yardımcı olurlar ve bize teknik destek sağlarlar.

Tİ2. Tedarikçilerle uzun dönemli ilişkiler geliştirme eğilimindeyizdir.

Tİ3. Tedarikçiler yeni ürün gelişim sürecine dahil edilirler.

- **Ürün Yeniliği (ÜY)**

ÜY1. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın ortaya koyduğu yenilikler arasında ürün / hizmet yenilikleri daha önceki yıllara göre en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

ÜY2. Kendimizi ürün / hizmet yeniliğine odaklanmış bir firma olarak tanımlarız.

ÜY3. Müşterilerimiz bizi ürün yeniliği konusunda çok iyi olarak görürler.

- **Süreç Yeniliği (SY)**

SY1 Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın ortaya koyduğu yenilikler arasında üretim süreci / hizmet işlemleri yenilikleri daha önceki yıllara göre en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

SY2 Kendimizi süreç yeniliğine odaklanmış bir firma olarak tanımlarız.

SY3 Müşterilerimiz bizi süreç yeniliği konusunda çok iyi olarak görürler.

- **İşletme Performansı (P)**

P1 Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok pazar payına sahibiz.

P2 Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok satışa (ciro) sahibiz.

P3 Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok kârlılığa sahibiz.

- **Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY)**

Araştırmanın üç hedefinden biri olan teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi (THFY) kavramına, sekiz soru ile cevap aranmıştır. Soruların ilk dördü, teknoparklarda sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma düzeylerini (ED) ölçmektedir. Diğer dördü teknoparklarda sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetlerden faydalanma düzeylerini (İT) ölçmeye yöneliktir.

THFY1 Teknoparkta sağlanan eğitim hizmetlerinden (seminer, kongre, konferans) faydalanmak isteriz.

THFY2 Teknoparkta marka, tescil, telif hakları, patent alma, teknoloji transferi gibi konularda verilen danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak isteriz.

THFY3 Teknoparkta verilen denetim hizmetlerinden faydalanmak isteriz.

THFY4 Teknoparkta verilen, şirket kuruluşu, finansman, risk sermayesi, ihracat ve pazarlama gibi konulardaki danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak isteriz.

THFY5 Teknoparkta sağlanan, üniversitenin araştırma altyapısından ve üniversitenin laboratuvar, araştırma ekipman ve imkanlarına erişim olanaklarından faydalanmak isteriz.

THFY6 Teknoparkta sağlanan, ses ve veri iletişimi (telefon, ağ v.b.) hizmetlerinden faydalanmak isteriz.

THFY7 Teknoparktaki ortak kullanım alanlarını (alışveriş merkezi, postahane, banka, kargo, yemek, spor tesisleri v.b.) kullanmak isteriz.

THFY8 Teknoparkın sosyal hizmet ve imkanlarından (sosyal ve kültürel etkinlikler, toplantılar v.b.) faydalanmak isteriz.

- Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi (AGK)

Araştırmanın üç hedefinden biri olan Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesi (AGK) kavramına, altı soru ile cevap aranmıştır. Soruların ilki, Ar-Ge ile uğraşan teknopark işletmeleri arasındaki sinerji düzeyini ölçerken, diğer sorular, Türk idaresi ve vergi mevzuatı açısından destekleri ölçmeye yöneliktir.

AGK1 Anonim şirket ve vakıf şeklindeki kuruluşlara tanınan vergi muafiyeti, şirket tiplerini işaret eden bir tavırdan AR-GE teşvikine yönelmekle, dışladığı kuruluş tiplerinin AR-GE çalışmalarına zarar vermektedir.

AGK2 Yardım ve bağışla fayda sağlama mekanizması AR-GE teşvikine hizmet etmektedir.

AGK3 AR-GE projeleri özel önem taşıyan sektör yatırımları sayılması sebebiyle, sözleşmeyle getirilen %100 yatırım indirimleri, kurumumuz için kayda değer bir fayda sağlamıştır.

AGK4 %50'lik yatırım giderlerine dair kredilendirmenin faydası görülememiştir.

AGK5 AR-GE yatırımlarında; özellikle araştırma ve geliştirme faaliyeti için kullanılan makine ve teçhizat ile yazılım giderlerinin % 50'sinin bütçe kaynaklarından kredilendirilebilmesi etkili bir yaklaşım olmuştur.

AGK6 Yatırımlar için, faiz desteği uygulamasına ilişkin esaslar, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü ve aracı kurumlar arasında imzalanan protokol ile belirlenmektedir. Faiz oranları ile ilgili bir sıkıntıya düşülmemiştir.

2.4. İşletme Karakteristikleri

İşletmelerin karakter yapılarına dair 17 soru yöneltilmiştir. Endüstri dalından aldığı desteklere kadar geniş bir yelpazede konu incelenmiştir.

- Faaliyet gösterdiğiniz sektör (endüstri dalı) nedir?
- Anketi cevaplayanın unvanı nedir?
- İşletmenizde çalışan personel sayısını işaretleyiniz.
- Brüt satış tutarınızı aşağıdaki yıllar bazında belirtiniz.
- İşletmeniz kaç yıldır faaliyet göstermektedir?
- İşlerinizin yüzde kaçı uluslararası pazarda gerçekleşmektedir?
- İhracat, cironuzun yüzde kaçını oluşturmaktadır?
- İşletmenizin hukuki statüsü nedir?
- İşletmenizin ortaklık yapısı nedir?
- Herhangi bir kalite yönetim sisteminiz var mı? Varsa belirtiniz.
- Ar-Ge departmanınız var mı?
- Ar-Ge departmanınız kaç yıldır var?
- Ar-Ge fonksiyonunun görevini hangi departman yerine getirmektedir?
- Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün/hizmet sayısı nedir?
- Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni iş süreçlerinin sayısı nedir?
- İşletmeniz dışından herhangi bir kurumdan (üniversite, KOSGEB, TÜBİTAK) Ar-Ge hizmeti aldınız mı?
- İşletmeniz dışından herhangi bir kurumdan (üniversite, KOSGEB, TÜBİTAK) aldığınız Ar-Ge hizmetinin tahmini tutarı nedir? (bin \$)

2.5. Ön Test ve Güvenirlik Analizi

Değişkenlere ilişkin anket oluşturma süreci üç aşamadan oluşmaktadır.

- Ölçek geliştirme,
- Öntest ve
- Pilot çalışma.

Öncelikle literatür araştırması yapılarak ölçek geliştirme aşaması tamamlanmıştır. Ardından, içerik güvenirliğini sağlamak amacıyla, bir öntest çalışması yapılmıştır. Bu aşamada hazırlanan anketin; okunabilirlik, anlaşılabilirlik, açıklık ve akıcılık açısından değerlendirmeleri yapılmıştır. Anketin güvenirliğine ilişkin son olarak on firma çalışanına yönelik bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bir yaklaşıma göre, ölçek geçerliliğini sağlamak amacıyla Cronbach Alfa değerine bakılmalı ve 0,70'in üzerindeki değere sahip ölçekler geçerli kabul edilmelidir (Ar, 2009: 81-82). Yapılan geri bildirimler ve eleştiriler doğrultusunda anket formu yeniden düzenlenmiş ve örnekleme uygulanmak üzere hazır hale getirilmiştir.

Çanakkale yerelinde etkinlik gösteren girişimcilerin Ar-Ge ve yenilikçiliğe olan yaklaşımları arasında etkilerini görebilmek için yapısal eşitlik modelinden (YEM) yararlanılmıştır. Yapısal eşitlik uygulamasından önce her bir boyutun doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulaması yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda doğrulanmayan değişkenler boyutlardan (gizil değişken) çıkartılmıştır.

Araştırmada veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket, Çanakkale Teknopark'a kayıtlı 24, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 228 işletmenin, yönetici, karar verici veya Ar&Ge personelinden 109 kişiye uygulanmıştır. Anketi yanıtlayanların %41,3 ü işletme sahibi, %27,5'i ise herhangi bir departman müdürü olarak iş yapmaktadır. %9,2'si firmanın muhasebecisi, %4,6'sı genel müdür, %6,4'ü ise işletmenin mühendislerinden olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan %11,2'si ise işletmenin farklı özelliklerine sahip sorumlularından oluşmaktadır.

İşletmede çalışan sayısı incelendiğinde; 10 çalışandan az olan işletme sayısının yüzdesi %39,4'ü olarak belirtilirken %38,5'inde ise 50 ve daha fazla çalışan olduğu belirtilmiştir. 10-49 arasında, çalışana sahip işletme yüzdesi ise %22,0 olarak belirtilmiştir. İşletmenin özkaynakları dışından aldığı Ar&Ge hizmeti incelendiğinde; hiç almayan firma sayısının yüzdesi %84,4 olarak belirtilirken %0,9'inde ise 100.000 \$ ile 200.000 \$ arasında alındığı ifade edilmiştir. 100.000 \$ altında alındığının yüzdesi ise %14,7 olarak belirtilmiştir. İşletmenin faaliyet yılı incelendiğinde; 14 yıldan daha fazla süredir faaliyette

olduğunun yüzdesi %56,9 olarak belirtilirken %2,8'inde ise 1 ve 3 yıl dâhil arası faaliyet süresi ifade edilmiştir. 1 yıldan daha az faaliyet süresi %19,3, 4 ve 9 dâhil arası %13,8, 10 ve 14 dâhil arası %7,3 olarak belirtilmiştir.

Araştırmada girişimcilerin Ar-Ge yönetim yaklaşımlarının (AGY) örgütün ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliğine (SY) olası etkilerinin işletme performansına (FP) etkisini görebilmek için oluşturulan ölçeklerin güvenilirlikleri incelenmiştir. Güvenilirliğin bir ölçüsü olarak Cronbach's Alpha istatistiği kabul edilmiştir. Ölçeklerde, ölçeği bozan bir madde olup olmadığına Doğrulamalı Faktör Analizi ve Güvenilirlik analizlerine bakılarak karar verilmiştir. Güvenilirlik analizinde soru bütün korelasyonlar ve madde silindiğinde Cronbach's Alpha istatistiğinin anlamlı şekilde yükselip yükselmediğine göre karar verilmiştir. Sonuç olarak kimi maddeler ölçekten çıkarılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir. Son hali verilen ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları bazı betimleyici istatistikleri Tablo 6'da verilmiştir. Ölçeklerde soru ortalamaları testi de Hotelling's T-Squared analiziyle gerçekleştirilmiştir. Tüm ölçeklerde en küçük Cronbach's Alpha istatistiği 0,629 birim ile Organizasyonel İşbirliği (OI) boyutunda bulunurken, en yüksek Cronbach's Alpha istatistiği ise 0,902 birim ile İşletme Performansında (FP) bulunmuştur. Özdamar (2011)'a göre ölçek güvenilirliğinin yapısal değerlendirilmesinde Cronbach's Alpha istatistiğinin 60-70 arasında olması durumunu "ölçek yeterli güvenilirlik düzeyine sahiptir ve ölçek toplum taramalarında kullanılabilir" demektir. Dolayısıyla ölçeklerde Cronbach's Alpha açısından bir sorun bulunmamaktadır. Ölçeklerde en küçük ortalama 3,284 ile Ar-Ge Yönetimi (AGY) boyutunda elde edilirken, en yüksek ortalama ise 4,42 ile üst yönetim desteği (ÜYD) boyutunda elde edilmiştir. Soru ortalamalarının birbirine eşit olup olmadığı da tüm boyutlarda araştırılmış ve tüm boyutlarda Hotelling's T-Squared anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla ölçeklerde yer alan her bir soru gerekli ve birimlerin farklı farklı özelliklerini ölçmektedir.

Araştırmada, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi (THFY) performansı ölçmeye yönelik ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçekte ilk bölüm teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden (ED) faydalanma düzeyini belirlemeye yöneliktir. İkinci bölümde ise teknoparkta sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetlerden (İT) faydalanma düzeyi belirlenmeye yönelik olup, ölçeğe verilen yanıtlar beşli Likert ölçeği tarzında hazırlanmıştır. Ölçekler 1 kesinlikle katılmıyorum 5 kesinlikle katılıyorum olacak şekilde beş noktalı hazırlanmıştır.

Teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma (ED) ölçeğinde Cronbach's Alpha istatistiği 0,896 olduğu belirlenirken, teknoparkta sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetler (İT) ölçeğinde ise 0,698 olarak hesaplanmıştır. Ölçekler

ölçeğinde Cronbach's Alpha istatistiğine göre güvenilir bulunmuşlardır. Teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma (ED) ölçeğinin ortalaması 3,85 olduğu, sosyal, idari ve teknik hizmetler (İT) ölçeğinde ise 4,058 olarak hesaplanmıştır. Ölçeği bozan herhangi bir soruya (madde) rastlanmamıştır. Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından performansı (AGK) ölçmeye yönelik ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir. Ölçeğe verilen yanıtlar beşli Likert ölçeği tarzında hazırlanmıştır. Ölçek, 1 kesinlikle katılmıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum olacak şekilde beş noktalı hazırlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha istatistiği ile araştırılmış ve Cronbach's Alpha istatistiği 0,554 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ortalaması 3,691 olduğu, belirlenmiştir. Ölçeği bozan herhangi bir soruya (madde) rastlanmamıştır. Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

2.6. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

Araştırma anketinin ilk kısmında, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 17 soru sorulmuştur. İkinci kısmında ise, yapısal modeli oluşturan faktörleri ölçmeye yönelik 63 soru yer almaktadır. Bu soruların fonksiyonel tanımları araştırmanın değişkenleri kısmında verilmişken kullanılan anket formu EK 1'de görülebilir. Ankete katılanlardan sorulan her bir ifadeye kendi durumlarına uygun cevap vermeleri istenmiş ve bunun için 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

1: Kesinlikle Katılmıyorum

2: Katılmıyorum

3: Kararsızım

4: Katılıyorum

5: Kesinlikle Katılıyorum

Araştırmada verilere ulaşmada, yüz yüze görüşme ve elektronik ortamdan elektronik posta gönderilerek yapılmıştır. Araştırma anketi, 21.12.2014 ve 26.11.2015 tarihleri arasında Çanakkale ili ve ilçelerinde bulunan, Teknopark ile Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 109 işletme yöneticisi ile Ar-Ge personeli üzerinde gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta ziyaret edilen 279 işletme yöneticisi ve Ar-Ge personeli bazılarının yerinde bulunamamış, bazıları da görüşmeyi reddetmiştir. Daha sonra yapılan ısrarlı çalışmalar sonucu verilere ulaşılmıştır. Anket yapmayı kabul eden % 39'luk bir geri dönüşüm oranına ulaşılmıştır. Araştırma aracı (anket), her işletmede yönetici ve Ar-Ge konusunda uzman veya yetkili bir yada birkaç üst düzey yönetici tarafından doldurulmuştur. Böylece tek

cevaplayıcı ile ortaya çıkabilecek öznelliğin ve olası yanlı tutumun önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmada kullanılan istatistiki analiz tekniği olan Yapısal Eşitlik Modellemesi uygulamaları için gerekli örnek hacmine ilişkin araştırmacılar iki temel görüş etrafında toplanmaktadırlar. Değişken sayısını esas alan birinci grup araştırmacılar, bu tip analizlerde, değişken başına 5 ile 10 gözlemin yeterli olacağını belirtmişlerdir. Stevens'a göre de modelde bulunan değişken sayısının 8 ile 15 katının örneklem büyüklüğü için yeterli olacağını belirtmiştir. Örneklem sayısını esas alan ikinci grup araştırmacılarından Kline ise, örnek hacminin 200-500 arasında olması gerektiğini ve 500'e ne kadar yakın olursa, evreni doğru ifade edebileceğini belirtmiştir. Benzer görüşü savunan bir diğer teoride de, çalışma kapsamında da kullanılan En Yüksek Olabilirlik Tahmin Yöntemine (MLE) vurgu yapılmıştır. Yönteme göre 100-200 arası bir örneklem için yeterli olabileceği belirtilmiştir (Ar, 2009: 83). Sonuçta, 109 gözlemlik örneklem büyüklüğü, 80 değişkenin yer aldığı bir modelin testi için yeterli olarak görülebilir.

3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket, Çanakkale Teknopark'a kayıtlı 24, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 228 işletmenin, yönetici, karar verici veya Ar&Ge personelinin 109 kişiye uygulanmıştır. Anketi yanıtlayanların %41,3 ü işletme sahibi, %27,5'i ise herhangi bir departman müdürü olarak iş yapmaktadır. %9,2'si işletmenin muhasebecisi, %4,6'sı genel müdür, %6,4'ü ise işletmenin mühendislerinden olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan %11,2'si ise işletmenin farklı özelliklerine sahip sorumlularından oluşmaktadır.

3.1. Genel Bilgiler

Çanakkale yerelinde etkinlik gösteren girişimcilerin Ar-Ge ve yenilikçiliğe olan yaklaşımları arasında etkileri görebilmek için yapısal eşitlik modelinden (YEM) yararlanılmıştır. Yapısal eşitlik uygulamasından önce her bir boyutun doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulaması yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda doğrulanmayan değişkenler boyutlardan (gizil değişken) çıkartılmıştır.

3.1.1. Örneklem İlişkin Genel Bilgiler

Araştırmada veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket, Çanakkale Teknopark'a kayıtlı 24, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 228 işletmenin, yönetici, karar verici veya Ar&Ge personelinin 109 kişiye uygulanmıştır. Anketi yanıtlayanların %41,3 ü işletme sahibi, %27,5'i ise herhangi bir departman müdürü olarak iş yapmaktadır. %9,2'si firmanın muhasebecisi, %4,6'sı genel müdür, %6,4'ü ise işletmenin mühendislerinden

olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan %11,2 ise işletmenin farklı özelliklerine sahip sorumlularından oluşmaktadır.

İşletmede çalışan sayısı incelendiğinde; 10 çalışandan az olan firma sayısının yüzdesi %39,4 olarak belirtilirken %38,5'inde ise 50 ve daha fazla çalışan olduğu belirtilmiştir. 10-49 arasında, çalışana sahip işletme yüzdesi ise %22,0 olarak belirtilmiştir. İşletmenin özkaynakları dışından aldığı Ar&Ge hizmeti incelendiğinde; hiç almayan firma sayısının yüzdesi %84,4 olarak belirtilirken %0,9'inde ise 100.000 \$ ile 200.000 \$ arasında alındığı ifade edilmiştir. 100.000 \$ altında alındığının yüzdesi ise %14,7 olarak belirtilmiştir. İşletmenin faaliyet yılı incelendiğinde; 14 yıldan daha fazla süredir faaliyette olduğunun yüzdesi %56,9 olarak belirtilirken %2,8'inde ise 1 ve 3 yıl dâhil arası faaliyet süresi ifade edilmiştir. 1 yıldan daha az faaliyet süresi %19,3, 4 ve 9 dâhil arası %13,8, 10 ve 14 dâhil arası %7,3 olarak belirtilmiştir.

Tablo 14: İşletme Karakteristiklerinin İncelemesi

	N	Yüzde		N	Yüzde
İşletmenizde çalışan personel sayısı			Dışından aldığınız Ar-Ge hizmet bedeli		
<10	43	39,4	Yok	92	84,4
10-49	24	22,0	<100	16	14,7
>50	42	38,5	100-200	1	,9
Total	109	100,0	Toplam	109	100,0
Firma faaliyet yılı			İşlerin uluslar arası Pazar payı		
<1	21	19,3	%0	68	62,4
1-3	3	2,8	%1-%39	17	15,6
4-9	15	13,8	%40-%59	4	3,7
10-14	8	7,3	%60-%99	16	14,7
>14	62	56,9	%100	4	3,7
Total	109	100,0	Total	109	100,0
Cirodaki ihrac oranı			Ar-Ge kaç yıldır var?		
%0	69	63,3	0	63	57,8
%1-%39	16	14,7	<1	29	26,6
%40-%59	4	3,7	1-3	12	11,0
%60-%99	16	14,7	4-7	1	,9
%100	4	3,7	>11	4	3,7
Total	109	100,0	Total	109	100,0

3.1.2. Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları

Araştırmada girişimcilerin Ar-Ge yönetim yaklaşımlarının (AGY) örgütün ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliğine (SY) olası etkilerinin işletme performansına (FP) etkisini görebilmek için oluşturulan ölçeklerin güvenilirlikleri incelenmiştir. Güvenilirliğin bir ölçüsü olarak Cronbach's Alpha istatistiği kabul edilmiştir. Ölçeklerde, ölçeği bozan bir madde

olup olmadığına Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik analizlerine bakılarak karar verilmiştir. Güvenilirlik analizinde soru bütün korelasyonlar ve madde silindiğinde Cronbach's Alpha istatistiğinin anlamlı şekilde yükselip yükselmediğine göre karar verilmiştir. Sonuç olarak kimi maddeler ölçekten çıkarılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir. Son hali verilen ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları bazı betimleyici istatistikleri Tablo 6'da verilmiştir. Ölçeklerde soru ortalamaları testi de Hotelling's T-Squared analiziyle gerçekleştirilmiştir. Tüm ölçeklerde en küçük Cronbach's Alpha istatistiği 0,629 birim ile Organizasyonel İşbirliği (OI) boyutunda bulunurken, en yüksek Cronbach's Alpha istatistiği ise 0,902 birim ile İşletme Performansında (FP) bulunmuştur. Özdamar (2011)'a göre ölçek güvenilirliğinin yapısal değerlendirilmesinde Cronbach's Alpha istatistiğinin 60-70 arasında olması durumunu "ölçek yeterli güvenilirlik düzeyine sahiptir ve ölçek toplum taramalarında kullanılabilir" demektedir. Dolayısıyla ölçeklerde Cronbach's Alpha açısından bir sorun bulunmamaktadır. Ölçeklerde en küçük ortalama 3,284 ile Ar-Ge Yönetimi (AGY) boyutunda elde edilirken, en yüksek ortalama ise 4,42 ile üst yönetim desteği (ÜYD) boyutunda elde edilmiştir. Soru ortalamalarının birbirine eşit olup olmadığı da tüm boyutlarda araştırılmış ve tüm boyutlarda Hotelling's T-Squared anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla ölçeklerde yer alan her bir soru gerekli ve birimlerin farklı farklı özelliklerini ölçmektedir.

Tablo 15: İşletme Performansına (FP) Yönelik Boyutların Güvenilirlikleri ve Betimleyici İstatistikleri

	Ortalama	St.Sapma	Soru bütün korelasyon	Silindiğinde Cronbach's Alpha		Ortalama	St.Sapma	Soru bütün korelasyon	Silindiğinde Cronbach's Alpha
UY: Alpha=,698 Ölçek Ortalama= 3,927 Ölçek Varyans=1,70					SY: Alpha=,698 Ölçek Ortalama= 3,856 Ölçek Varyans=1,606				
UY1	3,45	1,475	,536	,590	SY1	3,36	1,500	,447	,734
UY2	4,27	1,152	,522	,607	SY2	4,18	1,073	,537	,595
UY3	4,06	1,264	,504	,620	SY3	4,03	1,190	,600	,504
AGY: Alpha=,859 Ölçek Ortalama= 3,284 Ölçek Varyans=2,34					UYD: Alpha=,891 Ölçek Ortalama=4,42 Ölçek Varyans=1,103				
AGY2	3,06	1,448	,643	,838	UYD1	4,31	1,192	,631	,918
AGY3	3,76	1,400	,402	,891	UYD2	4,45	1,050	,838	,831
AGY4	3,37	1,654	,864	,776	UYD3	4,47	,958	,855	,829
AGY5	3,16	1,628	,786	,799	UYD5	4,45	,986	,759	,862
AGY6	3,07	1,495	,699	,824	OO:Alpha=,851 Ölçek Ortalama=4,217 Ölçek Varyans=1,087				
YS: Alpha=,874 Ölçek Ortalama=4,383 Ölçek Varyans=,949					OO1	4,28	1,028	,524	,847
YS1	4,40	,914	,582	,891	OO2	3,70	1,302	,569	,848
YS2	4,32	1,053	,765	,824	OO3	4,15	1,121	,819	,788
YS3	4,45	,887	,766	,827	OO4	4,36	1,032	,693	,816
YS4	4,36	1,032	,821	,800	OO5	4,39	,815	,724	,817
MO: Alpha=,761 Ölçek Ortalama=4,024 Ölçek Varyans=1,341					OO6	4,43	,886	,571	,839
MO1	4,13	1,171	,607	,698	OI: Alpha=,629 Ölçek Ortalama=3,994 Ölçek Varyans=1,466				
MO2	3,61	1,414	,459	,746	OI1	4,47	,888	,326	,673
MO3	4,50	,835	,467	,740	OI2	3,72	1,277	,477	,473
MO4	4,06	1,188	,676	,678	OI4	3,80	1,406	,560	,337
MO5	3,28	1,408	,402	,763	TI: Alpha=,864 Ölçek Ortalama=3,847 Ölçek Varyans=1,41				
MO6	4,55	,764	,539	,730	TI1	3,80	1,185	,829	,725
YY: Alpha=,867 Ölçek Ortalama=4,333 Ölçek Varyans=,857					TI2	4,18	1,073	,716	,836
YY2	4,17	,921	,573	,886	TI3	3,56	1,294	,697	,860
YY3	4,26	,985	,830	,781	FP: Alpha=,902 Ölçek Ortalama=3,896 Ölçek Varyans=1,609				
YY4	4,49	,878	,769	,811	FP1	4,05	1,272	,843	,827
YY5	4,41	,915	,712	,832	FP2	3,90	1,333	,879	,793
Tamamı: Alpha=,933 Ölçek Ortalama=4,02 Ölçek Varyans=1,857					FP3	3,74	1,197	,704	,940

Araştırmada, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi (THFY) performansı ölçmeye yönelik ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçekte ilk bölüm teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden (ED) faydalanma düzeyini belirlemeye yöneliktir. İkinci bölümde ise teknoparkta sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetlerden (İT) faydalanma düzeyi belirlenmeye yönelik olup, ölçeğe verilen yanıtlar beşli Likert ölçeği tarzında hazırlanmıştır. Ölçekler 1 kesinlikle katılmıyorum 5 kesinlikle katılıyorum olacak şekilde beş noktalı hazırlanmıştır.

Teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma (ED) ölçeğinde Cronbach's Alpha istatistiği 0,896 olduğu belirlenirken, teknoparkta sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetler (İT) ölçeğinde ise 0,698 olarak hesaplanmıştır. Ölçekler ölçeğinde Cronbach's Alpha istatistiğine göre güvenilir bulunmuşlardır. Teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma (ED) ölçeğinin ortalaması 3,85 olduğu, sosyal, idari ve teknik hizmetler (İT) ölçeğinde ise 4,058 olarak hesaplanmıştır. Ölçeği bozan herhangi bir soruya (madde) rastlanmamıştır. Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 16: Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY) Performansı Ölçmeye Yönelik Ölçeğin Güvenilirliği

	Ortalama	St.Sapma	Soru bütün korelasyon	Silindiğinde Cronbach's Alpha		Ortalama	St.Sapma	Soru bütün korelasyon	Silindiğinde Cronbach's Alpha
ED: Alpha=,896 Ölçek Ortalama= 3,85 Ölçek Varyans=2,08					IT: Alpha=,698 Ölçek Ortalama=4,058 Ölçek Varyans=1,848				
THFY2	4,08	1,299	,817	,843	THFY5	4,27	1,199	,418	,816
THFY3	3,72	1,522	,800	,851	THFY7	3,79	1,611	,594	,660
THFY4	3,75	1,498	,783	,864	THFY8	4,12	1,230	,762	,455

Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından performansı (AGK) ölçmeye yönelik ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir. Ölçeğe verilen yanıtlar beşli Likert ölçeği tarzında hazırlanmıştır. Ölçek, 1 kesinlikle katılmıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum olacak şekilde beş noktalı hazırlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha istatistiği ile araştırılmış ve Cronbach's Alpha istatistiği 0,554 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ortalaması 3,691 olduğu, belirlenmiştir. Ölçeği bozan herhangi bir soruya (madde) rastlanmamıştır. Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 17: Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Performansı (AGK) Ölçmeye Yönelik Ölçeğin Güvenilirliği

	Ortalama	St.Sapma	Soru bütün korelasyon	Silindiğinde Cronbach's Alpha
ED: Alpha=,896 Ölçek Ortalama= 3,691 Ölçek Varyans=1895				
AGK2	3,91	1,273	,394	,412
AGK3	3,68	1,477	,372	,443
AGK5	3,49	1,372	,332	,502

4.3. Ölçüm Modeli Sonuçları

Araştırmacılar veri setini oluştururken direkt gözlenen veya ölçülen değişkenlerin yanında gözlenemeyen değişkenlerle de ilgilenirler. Bu değişkenler direkt gözlenemediğinden doğrudan ölçülemezler. Bu değişkenlere gizil (latent) değişkenler veya faktörler denilir. Yapısal eşitlik modelleri (YEM) gözlenen ve gözlenemeyen (gizil-latent) değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılan kapsamlı bir istatistiksel tekniktir. Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM), gözlenen ve gözlenemeyen (gizil-latent) değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler hakkında hipotezleri test etmede kapsamlı bir istatistiksel yöntem olarak kullanılmaktadır. Teorik yapıların formülasyonunda, sorunların çözümünde, yararlı olduğu kanıtlanmıştır (Reisinger ve Turner'den aktaran Yılmaz, 2004: 783). YEM verilen bir modeldeki gözlenen değişkenlere (hem bağımlı hem bağımsız) ilişkin ölçüm hatalarını açıkça hesaba katan bir yöntemdir. YEM değişkenler

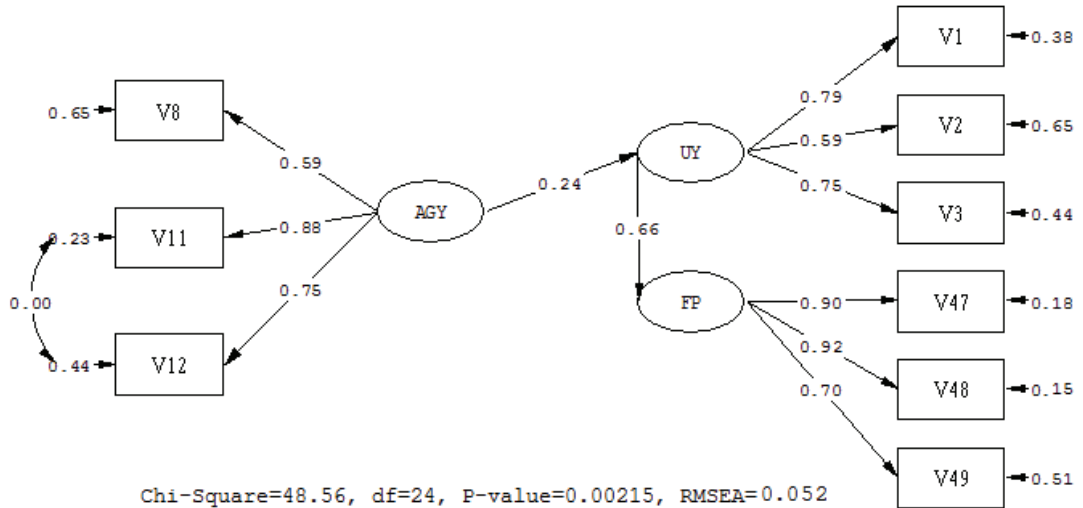
arasında doğrudan ve dolaylı etkileri belirleme olanağı sağlayan bir yöntemdir. YEM, istatistiksel bağımlılığa dayalı modellerle ilgili bütünleşik hipotezler içindeki değişkenlerin sebep-sonuç ilişkisini açıklayabilir. Kuramsal modellerin bir bütün olarak test edilmesine olanak veren etkili bir model test etme ve geliştirme yöntemidir. Araştırmacılara değişkenler arasında doğrudan ve dolaylı etkileri belirleme olanağı sağlamada YEM modelleri kullanılabilir (Yılmaz ve Çelik, 2013: 4).

Araştırmada girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımlarının, örgütün ürün (ÜY) ya da süreç (SY) yeniliğine olası etkilerinin, işletme performansına (P) etkisini görebilmek için, aşağıdaki hipotezler kurulmuştur. Kurulan hipotezler YEM'le sınanmıştır.

H_{1a}: Girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımları artarken, işletmenin ürün yeniliği (ÜY) davranışı da artar.

H_{9a}: Girişimcilerin ürün yeniliği (ÜY) davranışları artarken işletme performansı (P) da artar.

Girişimcilerin; Ar-Ge yönetim yaklaşımları (AGY), ürün yeniliği (ÜY) davranışlarının işletme performansına (P) etkisini görebilmek için elde edilen modelin uyum ölçüleri $\chi^2=48,56$ $df=24$, $\chi^2/df=2,023$, $RMSEA=0,052$, $CFI=0,94$, $RMR=0,096$ olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum ölçüleri, yapısal modelin en az kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapısal eşitlik sonucu elde edilen modelin grafiği Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8 Hipotez 1a ve 9a İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 8'e göre girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımları ile ürün yeniliği (ÜY) davranışları arasında aynı yönde 0,24 birimlik bir ilişki belirlenmiştir. Girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımlarında gerçekleşen bir birimlik artış ürün geliştirme (ÜY) davranışında 0,24 birimlik artış meydana getirmektedir. Girişimcilerin Ar-Ge yaklaşımları

(AGY) ürün yeniliği (ÜY) davranışlarında 0,0576 birimlik bir varyansla ilişkilenebilir (t=1,96 p<0,05). Dolayısıyla H_{1a} desteklenmiştir.

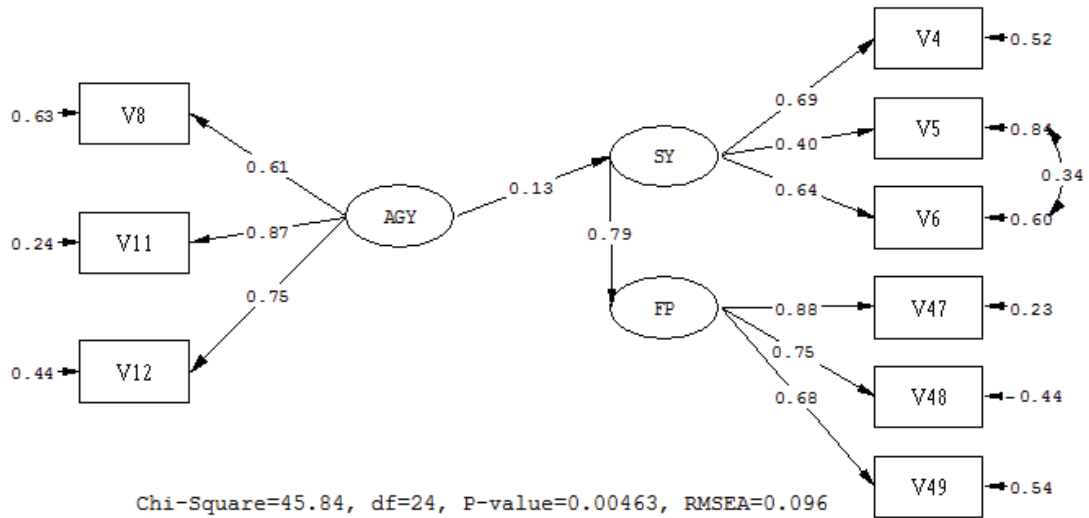
Girişimcilerin ürün yeniliği (ÜY) davranışları ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,66 birimlik bir ilişki belirlenmiştir. Girişimcilerin ürün yenileme (ÜY) davranışında gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansında 0,66 birimlik bir artış meydana getirmektedir. Girişimcilerin ürün yeniliği (ÜY) davranışları işletme performansında (P) 0,4356 birimlik bir varyansla ilişkilenebilir (t=5,46 p<0,01). Dolayısıyla H_{9a} desteklenmiştir.

Girişimcilerin; Ar-Ge yönetim yaklaşımları (AGY), süreç yeniliği (SY) davranışlarının işletme performansına (P) etkisini görebilmek için iki ayrı hipotez daha sınanmıştır. Bu hipotezler;

H_{1b}: Girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımları artarken işletmenin süreç yeniliği (SY) davranışı da artar.

H_{9b}: Girişimcilerin süreç yeniliği (SY) davranışları artarken işletme performansı (P) da artar şeklinde kurulmuştur.

Girişimcilerin; Ar-Ge yönetim yaklaşımları (AGY), süreç yeniliği (SY) davranışlarının işletme performansına (P) etkisini görebilmek için elde edilen modelin uyum ölçüleri $\chi^2=45,84$ df=24, $\chi^2/df=1,91$, RMSEA=0,096, CFI=0,94, RMR=0,091 olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum ölçüleri, yapısal modelin en az kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapısal eşitlik sonucu elde edilen modelin grafiği Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9 Hipotez 1b ve 9b için Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 9'a göre girişimcilerin Ar-Ge yönetimleri (AGY) yaklaşımları ile süreç yeniliği (SY) davranışları arasında aynı yönde 0,13 birimlik bir ilişki belirlenmiştir. Ancak belirlenen

bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=1,04$ $p>0,05$). Dolayısıyla H_{1b} desteklenmemiştir.

Girişimcilerin süreç yeniliği (SY) davranışları ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,79 birimlik bir ilişki belirlenmiştir. Girişimcilerin süreç yenileme (SY) davranışında gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansında (P) 0,79 birimlik bir artış meydana getirmektedir. Girişimcilerin süreç yeniliği (SY) davranışları işletme performansında (P) 0,6241 birimlik bir varyansla ilişkilendirilmektedir ($t=4,65$ $p<0,01$). Dolayısıyla H_{9b} desteklenmiştir.

Girişimcilerin yenilik boyutlarına (ÜY ve SY) olası etkilerinin işletme performansına (P) etkisi bir bütün olarak da ele alınmış ve hipotezler tekrar sınanmıştır. Bu bağlamda;

- Bütüncül modele yönelik, girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımları artarken ürün yeniliği (ÜY) davranışı da arttığı belirlenmiştir. Bütün modele göre girişimcilerin Ar-Ge yönetimi (AGY) yaklaşımlarında gerçekleşen bir birimlik artma ürün yeniliği (ÜY) davranışını 0,25 birim artırmaktadır ($t=2,03$ $p<0,05$) Tekil modelde olduğu gibi H_{1a} desteklenmiştir.

- Bütün modele yönelik, girişimcilerin Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımları artarken süreç yeniliği (SY) davranışın da -0,01 birimlik bir azalma belirlenmiştir. Ancak belirlenen bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,07$ $p>0,05$). Tekil modelde H_{1b} desteklenmezken, bütüncül model de de desteklenmemiştir.

- Bütüncül modele yönelik, girişimcilerin ürün yeniliği (ÜY) davranışı artarken işletme performansı (P) da arttığı belirlenmiştir. Girişimcilerin ürün yeniliği (ÜY) davranışında gerçekleşen bir birimlik artma işletme performansını (P) 0,51 birim artırdığı belirlenmiştir ($t=4,44$ $p<0,01$). Tekil modelde olduğu gibi çoğulcu modelde de H_{9a} desteklenmiştir.

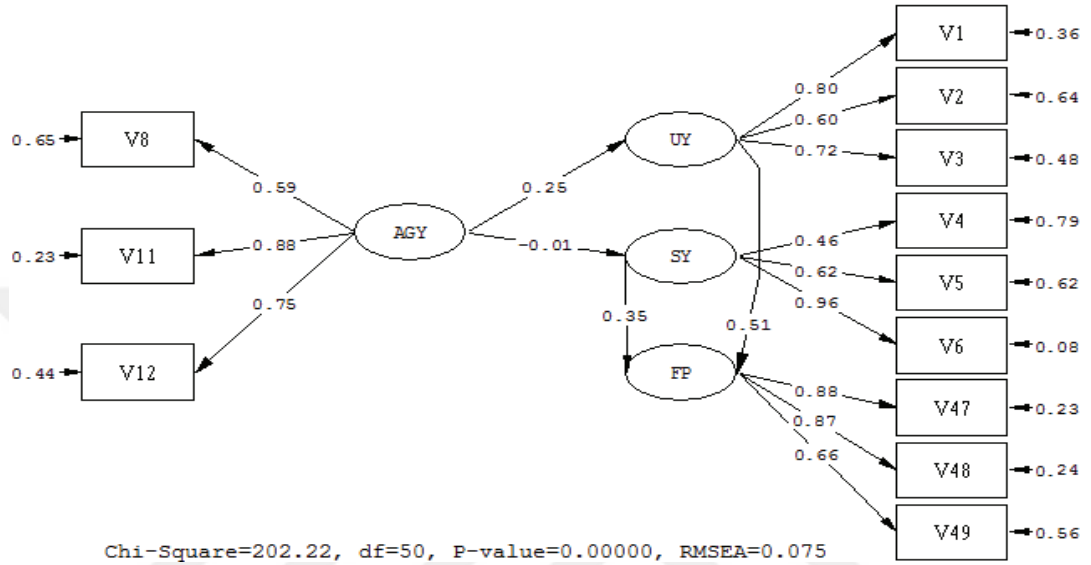
- Bütüncül modele yönelik, girişimcilerin süreç yeniliği (SY) davranışı artarken işletme performansı (P) da arttığı belirlenmiştir. Girişimcilerin süreç yeniliği (SY) davranışında gerçekleşen bir birimlik artma işletme performansını (P) 0,35 birim artırdığı belirlenmiştir ($t=3,09$ $p<0,01$). Tekil modelde olduğu gibi çoğulcu modelde de H_{9b} desteklenmiştir.

Bütüncül modele yönelik kurulan yeni hipotezler ise;

H_{13a}: Girişimcilerin ürün yenili davranışı (ÜY), Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımı ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

H_{13b}: Girişimcilerin süreç yenili davranışı (SY), Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımı ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir şeklinde kurulmuştur. Buna göre;

- Girişimcilerin ürün yenili davranışının (ÜY), Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımı ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiştir. Dolayısıyla H_{13a} desteklenmiştir.

Şekil 10 Hipotez 1a, 1b, 9a, 9b, 13a ve 13b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

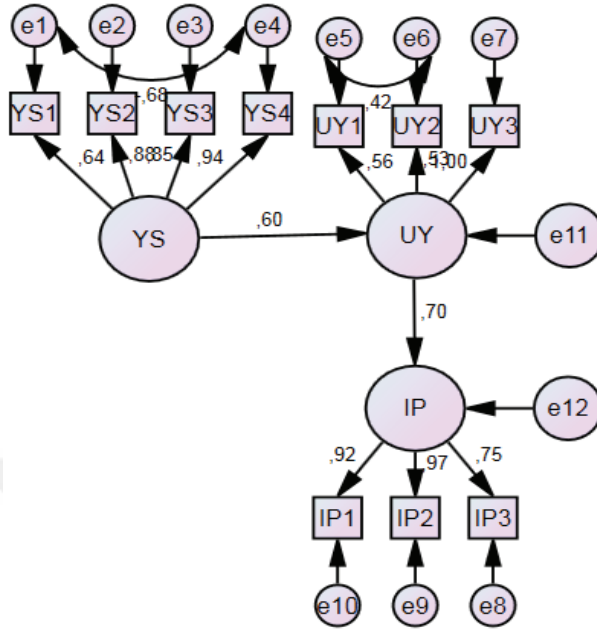
- Girişimcilerin süreç yenili davranışının (SY), Ar-Ge yönetim (AGY) yaklaşımı ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenmediği belirlenmiştir. Dolayısıyla H_{13b} desteklenmemiştir. Elde edilen bulgulara yönelik bütüncül grafik Şekil 10'da verilmiştir. Şekil 10'a yönelik uyum ölçüleri $\chi^2=202,22$ $df=50$, $\chi^2/df=4,0$, $RMSEA=0,075$, $CFI=0,94$, $RMR=0,054$ olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum ölçüleri, yapısal modelin en az kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırmada girişimcilerin yenilik stratejisi (YS) yaklaşımlarının veya yenilik stratejilerinin (YS) performansı artarken, örgütün ürün ya da süreç yeniliğine (ÜY veya SY) olası etkilerinin işletme performansına (P) etkisini görebilmek için aşağıdaki hipotezler kurulmuştur. Kurulan bu hipotezler YEM ile sınanmıştır.

H_{2a}: Girişimcilerin yenilik stratejisi yaklaşımları (YS) artarken ürün yeniliği performansı (ÜY) da artar.

Girişimcilerin; yenilik stratejisi yaklaşımları (YS), ürün yeniliği (ÜY) davranışlarının işletme performansına (P) etkisini görebilmek için elde edilen modelin uyum ölçüleri $\chi^2=63,702$, $df=31$; $\chi^2/df=2,055$, $RMSEA=0,099$, $CFI=0,758$, $RMR=0,173$ olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum ölçüleri, yapısal modelin zayıf düzeyde kabul edilebilir

olduğunu göstermektedir. Yapısal eşitlik sonucu elde edilen modelin grafiği Şekil 11’de verilmiştir.

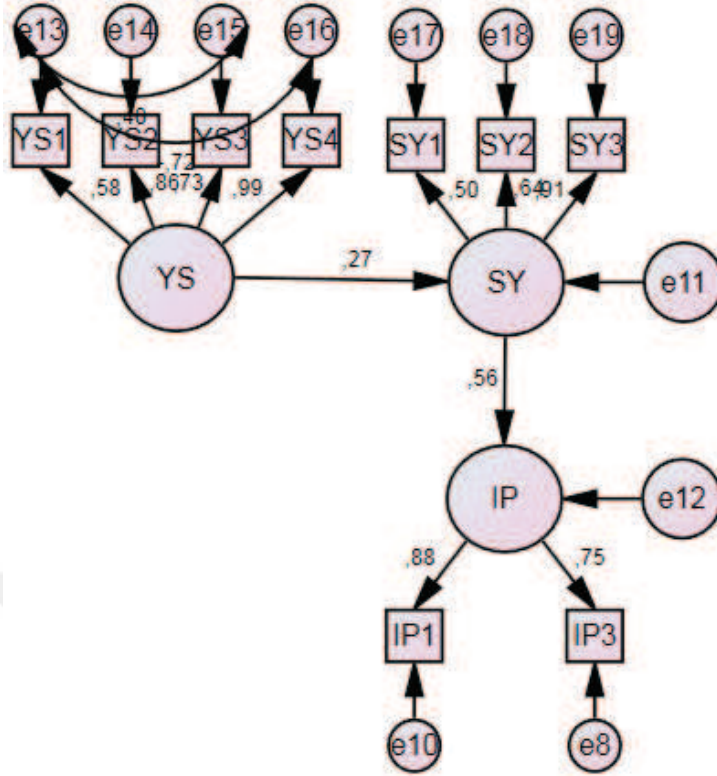
Şekil 11 Hipotez 2a için Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 11’e göre girişimcilerin yenilik stratejileri (YS) ile ürün yeniliği performansı (ÜY) arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Girişimcilerin yenilik stratejilerinde (YS) gerçekleşen bir birimlik artma işletmenin ürün yeniliği performansını (ÜY) 0,60 birim artırmaktadır ($t=3,815$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{2a} desteklenmiştir.

İşletmelerin ürün yeniliği performansı (ÜY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerin ürün yeniliği performansında (ÜY) gerçekleşen bir birimlik artma işletmenin performansını (P) 0,70 birim artırmaktadır ($t=4,712$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9a} tekrar desteklenmiştir.

Girişimcilerin; yenilik stratejisi yaklaşımlarıyla (YS), süreç yeniliği (SY) davranışlarının işletme performansına (P) etkisini görebilmek için elde edilen modelin uyum ölçüleri $\chi^2= 37,766$ $df = 23$; $\chi^2/df=1,642$, RMSEA=0,077, CFI=0,911, RMR=0,073 olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum ölçüleri, yapısal modelin zayıf düzeyde kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Yapısal eşitlik sonucu elde edilen modelin grafiği Şekil 12’de verilmiştir. Bu süreçte H_{2b} sınanmıştır.

H_{2b}: Girişimcilerin yenilik stratejisi yaklaşımları (YS) artarken süreç yeniliği performansı (SY) da artar.

Şekil 12 Hipotez 2b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 12'ye göre girişimcilerin yenilik stratejileri yaklaşımıyla (YS) süreç yeniliği (SY) arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Bu ilişkiye göre girişimcilerin yenilik stratejisi yaklaşımlarında (YS) gerçekleşen bir birimlik artış işletmede süreç yeniliği algılamasında (SY) 0,27 birim artış sağladığı belirlenmiştir ($t=2,186$ $p=0,029$). Dolayısıyla H_{2b} desteklenmiştir.

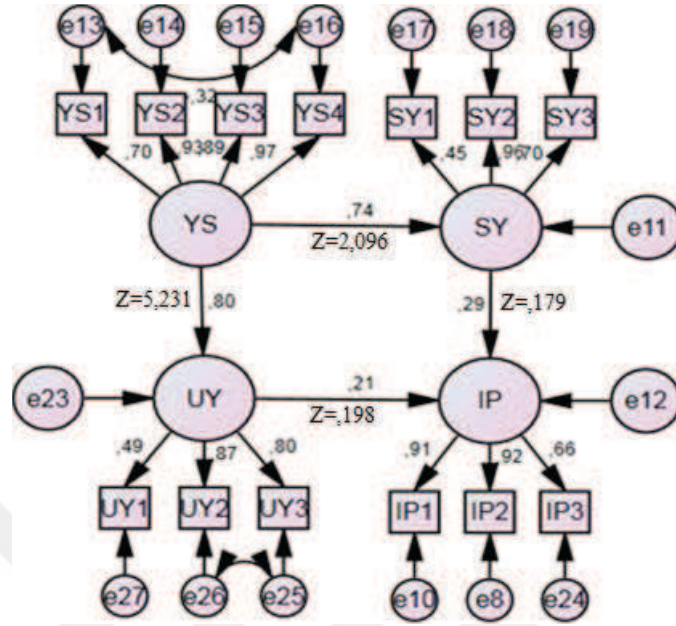
- İşletmelerin süreç yeniliği performansı (SY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerin süreç yeniliği performansında (SY) gerçekleşen bir birimlik artma işletmenin performansını (FP) 0,56 birim artırmaktadır ($t=3,442$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9b} tekrar desteklenmiştir.

Girişimcilerin yenilik strateji algılamalarının (YS) işletmede yenilik algılamasına (ÜY; SY), yenilik algılamasının (ÜY; SY) işletme performansına (P) etkisi bir bütün olarak da ele alınmış ve hipotezler tekrar sınanmıştır. Bu bağlamda; elde edilen YEM sonuçlarına yönelik $\chi^2=192,942$, $df=59$, $\chi^2/df=3,27$, RMSEA=0,087, CFI=0,922, RMR=0,074 olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuştur.

Bütüncül modele yönelik kurulan yeni hipotezler ise;

H_{14a}: Girişimcilerin ürün yeniliği davranışı (ÜY), yenilik stratejisi (YS) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

H_{14b}: Girişimcilerin süreç yeniliği davranışı (SY), yenilik stratejisi (YS) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir, şeklinde kurulmuştur. Buna göre;

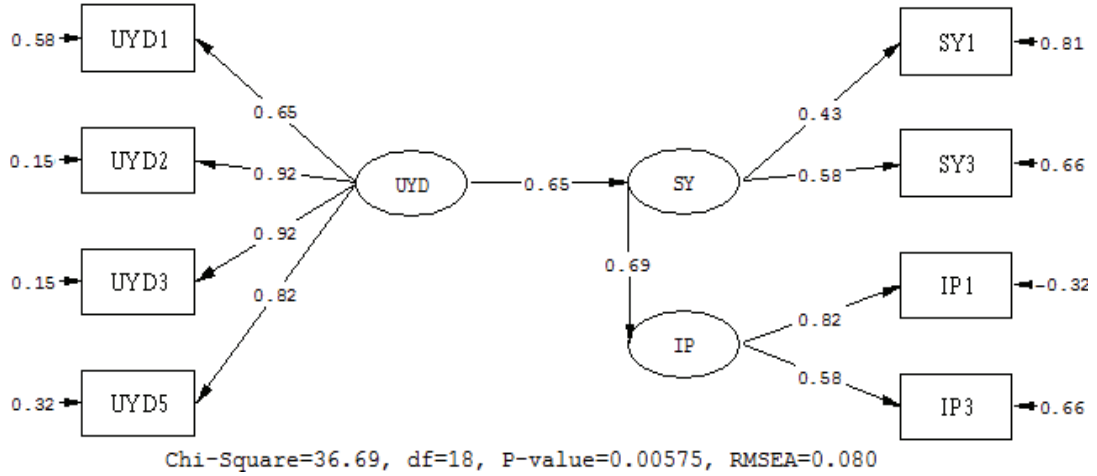
Şekil 13 Hipotez 14a ve 14b için Yapısal Model ve İlişkiler

- Bütüncül modele göre girişimcilerin ürün yeniliği algılaması (ÜY) ile İşletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,21 birimlik bir ilişki belirlenmiş ancak belirlenen bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,198$ $p>0,05$). Dolayısıyla ürün yeniliği davranışının (ÜY), yenilik stratejisi (YS) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenmediği belirlenmiş ve H_{14a} desteklenememiştir.

- Bütüncül modele göre girişimcilerin süreç yeniliği algılaması (SY) ile İşletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,29 birimlik bir ilişki belirlenmiş ancak belirlenen bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,179$ $p>0,05$). Dolayısıyla girişimcilerin süreç yeniliği davranışının (SY), yenilik stratejisi (YS) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenmediği belirlenmiş ve H_{14b} desteklenememiştir. Yapısal eşitlik sonucu elde edilen modelin grafiği Şekil 13'de verilmiştir.

Araştırmada işletmede üst yönetim desteğinin (ÜYD) varlığının ürün yeniliğine (ÜY) olası etkisi ve ürün yeniliğinin (ÜY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{3a}: İşletmelerde üst yönetim desteği (ÜYD) artarken ürün yeniliği yaklaşımları (ÜY) da artar.

Şekil 15 Hipotez 3b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 15'e göre işletmelerde üst yönetim desteği (ÜYD) ile süreç yeniliği (SY) arasında aynı yönde 0,65 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Belirlenen ilişkiye göre işletmelerde üst yönetim desteğinde (ÜYD) gerçekleşen bir birimlik artış süreç yeniliğini (SY) 0,65 birim artırmaktadır ($t=3,43$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{3b} desteklenmiştir.

- İşletmelerde süreç yeniliği (SY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,69 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Belirlenen ilişkiye göre işletmelerde süreç yeniliğinde (SY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,69 birim artırmaktadır ($t=3,53$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9b} tekrar desteklenmiştir.

İşletmelerde üst yönetim desteği (ÜYD) ile ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliği (SY) arasında ki ilişkilerin işletme performansına (P) olan ilişkileri bir bütün olarak da ele alınmıştır. Bütüncül modele yönelik uyum ölçütleri $\chi^2=153,648$, $df=40$, $\chi^2/df=3,841$, $RMSEA=0,097$, $CFI=0,86$, $RMR=0,084$ olarak elde edilmiştir. Model zayıf düzeyde de olsa kabul edilebilir bulunmuştur.

Bütüncül modele yönelik kurulan yeni hipotezler ise;

H_{15a} : Girişimcilerin ürün yeniliği davranışı (ÜY), üst yönetim desteği (ÜYD) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

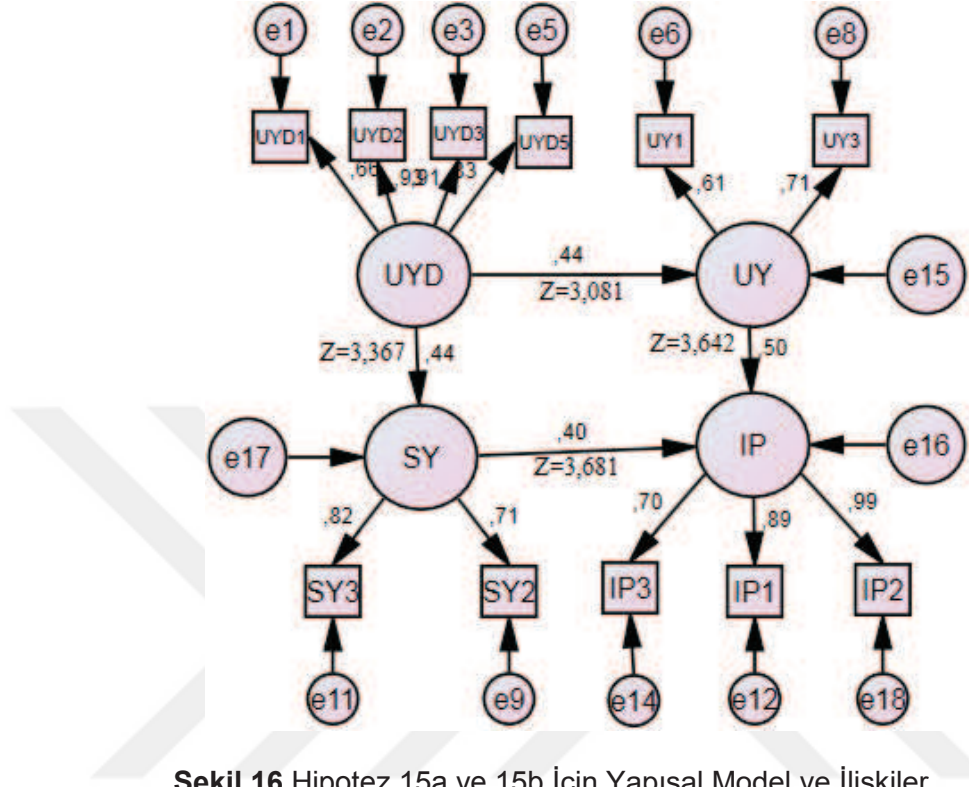
H_{15b} : Girişimcilerin süreç yeniliği davranışı (SY), üst yönetim desteği (ÜYD) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir, şeklinde kurulmuştur.

Buna göre;

- İşletmede üst yönetim desteğinin (ÜYD) nedensel faktör olduğu, bütüncül modelde H_{9a} ve H_{9b} daha önce ki modellerde olduğu gibi desteklenmiştir.

- Girişimcilerin ürün yeniliği davranışı (ÜY), üst yönetim desteği (ÜYD) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiş ve H_{15a} desteklenmiştir.

- Girişimcilerin süreç yeniliği davranışı (SY), üst yönetim desteği (ÜYD) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiş ve H_{15b} desteklenmiştir. Modele yönelik grafik Şekil 16'de verilmiştir.

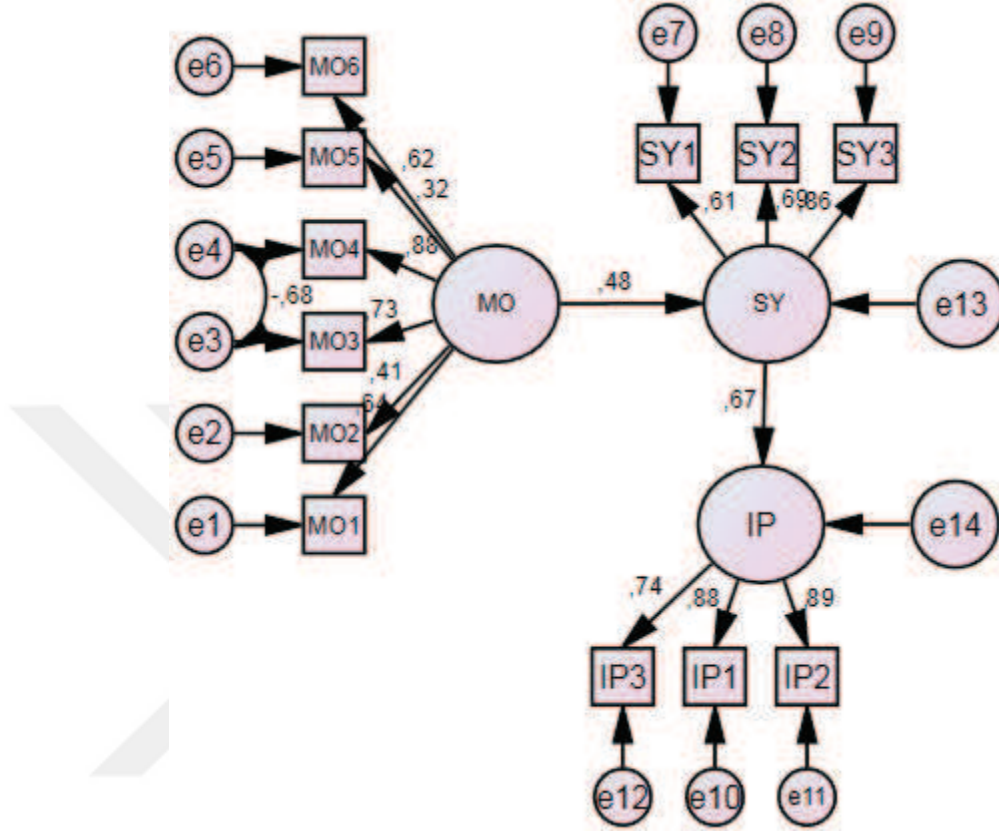
Şekil 16 Hipotez 15a ve 15b için Yapısal Model ve İlişkiler

Araştırmada, işletme müşteri odaklılığının (MO) ürün yeniliğine (ÜY) olası etkisi ve ürün yeniliğinin (ÜY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{16a} : İşletmelerde müşteri odaklılık (MO) artarken ürün yeniliği (ÜY) yaklaşımları da artar.

H_{16a} 'nın sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=82,722$, $df=50$, $\chi^2/df=1,654$, RMSEA=0,078, CFI=0,95, RMR=0,094 olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 17'de verilmiştir.

H_{16b} 'nin sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=72,768$, $df=51$, $\chi^2/df=1,427$, $RMSEA=0,063$, $CFI=0,78$, $RMR=0,094$ olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 18'de verilmiştir.

Şekil 18 Hipotez 16b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 18'e göre;

- İşletmelerde müşteri odaklılık (MO) ile süreç yeniliği (SY) arasında aynı yönde 0,48 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde müşteri odaklılık (MO) da gerçekleşen bir birimlik artma süreç yeniliğinde (SY) 0,48 birimlik bir artış sağlamaktadır ($Z=3,302$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{16b} desteklenmiştir.

- İşletmelerde süreç yeniliği (SY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,67 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde süreç yeniliğinde (SY) gerçekleşen bir birimlik artma işletme performansında (P) 0,67 birimlik bir artış sağlamaktadır ($Z=4,387$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9b} bu model için de desteklenmiştir.

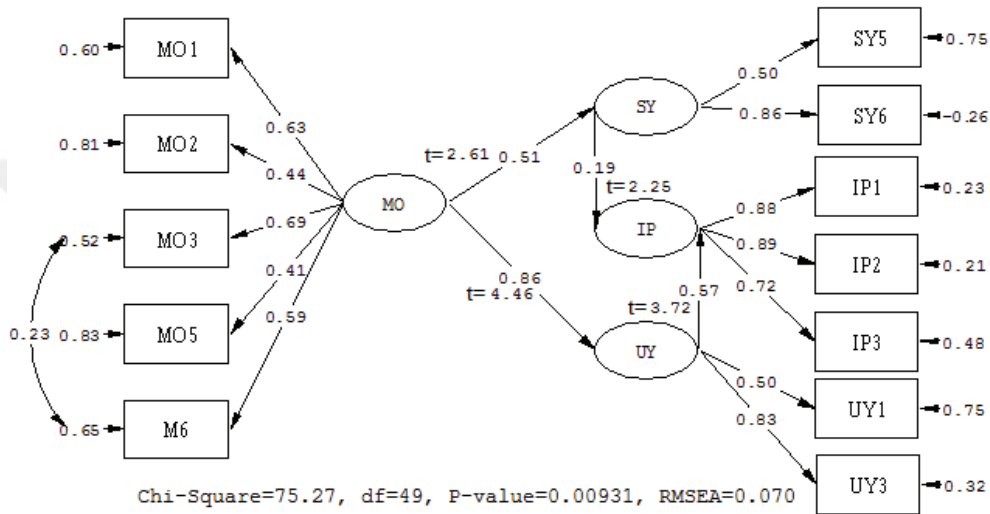
İşletmelerde müşteri odaklılık (MO) ile ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliği (SY) arasındaki ilişkilerin işletme performansına (P) olan ilişkileri, bir bütün olarak da ele alınmıştır. Bütüncül modele yönelik uyum ölçütleri $\chi^2=75,27$, $df=49$, $\chi^2/df=1,54$,

RMSEA=0,070, CFI=0,96, RMR=0,070 olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuş ve Şekil 19'da verilmiştir.

Bütüncül modele yönelik kurulan yeni hipotezler ise;

H_{17a}: İşletmelerde süreç yeniliği (SY), müşteri odaklı davranış (MO) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

H_{17b}: İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY), müşteri odaklı davranış (MO) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

Şekil 19. Hipotez 17a ve 17b için Yapısal Model ve İlişkiler

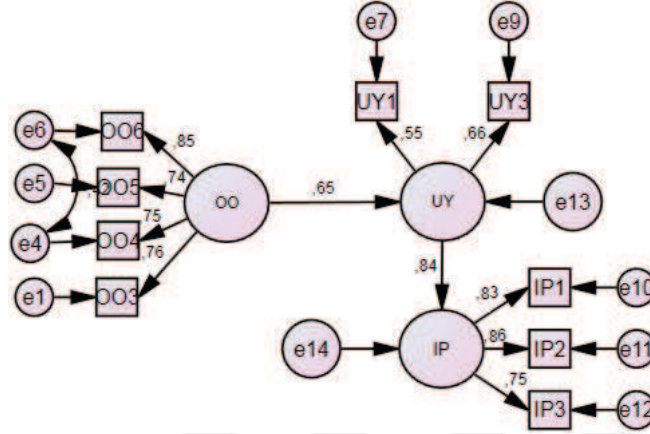
Şekil 19'a göre;

- İşletmede müşteri odaklılığı (MO) nedensel faktör olduğu bütüncül modelde H_{9a}, H_{9b}, H_{16a} ve H_{16b} daha önce ki modellerde olduğu gibi desteklenmiştir.
- İşletmelerde süreç yeniliği (SY), müşteri odaklı davranış (MO) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiştir. Dolayısıyla H_{17a} desteklenmiştir.
- İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY), müşteri odaklı davranış (MO) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiş ve H_{17b} desteklenmiştir.

Araştırmada, öğrenen organizasyon performansının (ÖÖ) ürün yeniliğine (ÜY) olası etkisi ve ürün yeniliğinin (ÜY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{18a}: İşletmelerde öğrenen organizasyonun performansı (ÖÖ) artarken ürün yeniliği (ÜY) de artar.

H_{18a}'nın sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=48,465$, $df=24$, $\chi^2/df= 2,019$, $RMSEA=0,097$, $CFI=0,95$, $RMR=0,074$ olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 20'da verilmiştir.

Şekil 20 Hipotez 18a İçin Yapısal Model ve İlişkiler

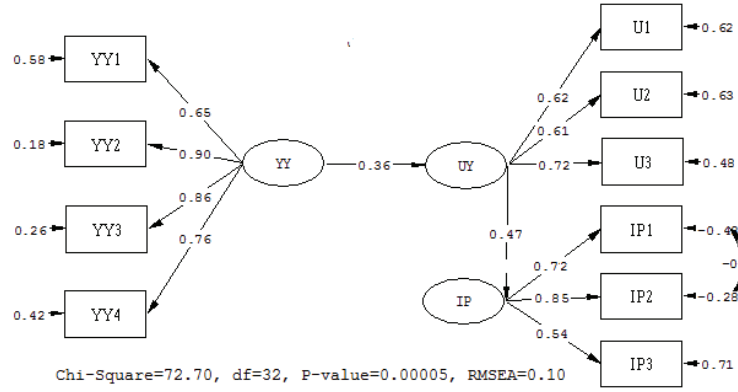
Şekil 20'a göre;

- İşletmelerde öğrenen organizasyonun performansı (ÖO) ile ürün yeniliği (ÜY) arasında aynı yönde 0,65 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde öğrenen organizasyon performansında (ÖO) gerçekleşen bir birimlik artma ürün yeniliğinde (ÜY) 0,65 birimlik bir artış sağlamaktadır ($t=3,302$ $p=0,001$). Dolayısıyla H_{18a} desteklenmiştir.
- İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,84 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde ürün yeniliğinde (ÜY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,84 birim artırmaktadır ($Z=4,182$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9a} tekrar desteklenmiştir.

Araştırmada, öğrenen organizasyon performansının (ÖO) süreç yeniliğine (SY) olası etkisi ve süreç yeniliğinin (SY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{18b}: İşletmelerde öğrenen organizasyonun performansı (ÖO) artarken süreç yeniliği (SY) de artar.

H_{18b}'nin sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2= 68,99$, $df=33$, $\chi^2/df=2,090$, $RMSEA=0,090$, $CFI=0,93$, $RMR=0,010$ olarak elde edilmiştir. Model zayıf düzeyde kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 21'de verilmiştir.

Şekil 22 Hipotez 19a İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 22'ye göre;

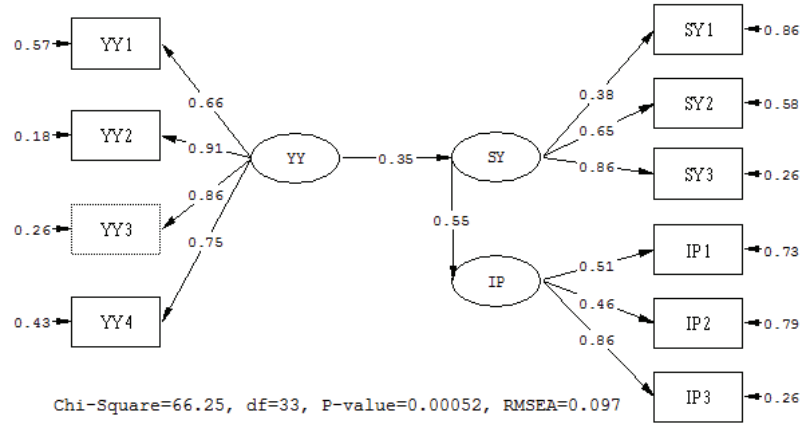
- İşletmelerde yaratıcılık yönetiminin performansı (YY) ile ürün yeniliği (ÜY) arasında aynı yönde 0,36 birimlik anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulunan bu ilişkiye göre yaratıcılık yönetiminin performansında (YY) gerçekleşen bir birimlik artma, ürün yeniliğinde (ÜY) 0,36 birim artış sağlamaktadır ($Z=2,96$ $p<0,01$). Dolayısıyla H_{19a} desteklenmiştir.

- İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,47 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde ürün yeniliğinde (ÜY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,47 birim artırmaktadır ($Z=4,60$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9a} tekrar desteklenmiştir.

Araştırmada, işletmelerde yaratıcılık yönetimi performansının (YY) süreç yeniliğine (SY) olası etkisi ve süreç yeniliğinin (SY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{19b} : İşletmelerde yaratıcılık yönetiminin performansı (YY) artarken süreç yeniliği (SY) de artar.

H_{19b} 'nin sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=66,25$, $df=33$, $\chi^2/df=2,00$, RMSEA=0,97, CFI=0,92, RMR=0,010 olarak elde edilmiştir. Model zayıf düzeyde kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 23'de verilmiştir.

Şekil 23 Hipotez 19b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 23'ye göre;

- İşletmelerde yaratıcılık yönetiminin performansı (YY) ile süreç yeniliği (SY) arasında aynı yönde 0,35 birimlik anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulunan bu ilişkiye göre yaratıcılık yönetiminin performansında (YY) gerçekleşen bir birimlik artma, süreç yeniliğinde (SY) 0,35 birim artış sağlamaktadır ($t=2,40$ $p<0,05$). Dolayısıyla H_{19b} desteklenmiştir.

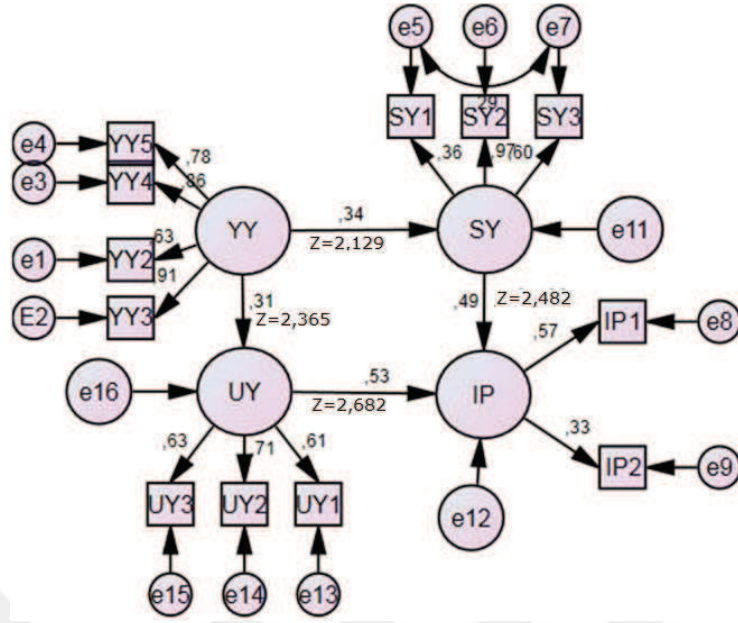
- İşletmelerde süreç yeniliği (SY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,55 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde süreç yeniliğinde (SY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,55 birim artırmaktadır ($t=2,50$ $p<0,05$). Dolayısıyla H_{9b} tekrar desteklenmiştir.

İşletmelerde yaratıcılık yönetiminin performansı (YY) ile ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliği (SY) arasında ki ilişkilerin işletme performansına (P) olan ilişkileri bir bütün olarak da ele alınmış ve bütüncül modele yönelik uyum ölçütleri $\chi^2=243.39$, $df=49$; $\chi^2/df=4,96$, $RMSEA=0,080$, $CFI=0,95$, $RMR=0,082$ olarak elde edilmiştir. Model zayıf düzeyde kabul edilebilir bulunmuş ve Şekil 24'de verilmiştir.

Bütüncül modele yönelik kurulan yeni hipotezler ise;

H_{20a} : İşletmelerde süreç yeniliği (SY), yaratıcılık yönetim performansı (YY) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

H_{20b} : İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY), yaratıcılık yönetim performansı (YY) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlenir.

Şekil 24 Hipotez 20a ve 20b İçin Yapısal Model ve İlişkiler

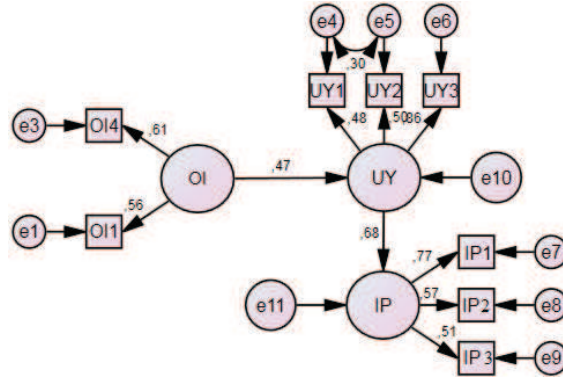
Şekil 24'e göre;

- İşletmede müşteri odaklılığın (MO) nedensel faktör olduğu bütüncül modelde H_{9a} , H_{9b} , H_{19a} ve H_{19b} daha önce ki modellerde olduğu gibi desteklenmiştir.
- İşletmelerde süreç yeniliği (SY), yaratıcılık yönetim performansı (YY) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiştir. Dolayısıyla H_{20a} desteklenmiştir.
- İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY), yaratıcılık yönetim performansı (YY) ile işletme performansı (P) arasında aracı rol üstlendiği belirlenmiş ve H_{20b} desteklenmiştir.

Araştırmada işletmelerde organizasyonel işbirliğinin (Öİ) ürün yeniliğine (ÜY) olası etkisi ve ürün yeniliğinin (ÜY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için ilaveten aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{21a} : İşletmelerde organizasyonel işbirliği (Öİ) artarken ürün yeniliği (ÜY) de artar.

H_{21a} 'in sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=45,192$ $df=17$, $\chi^2/df= 2,658$, RMSEA=0,08, CFI=0,92, RMR=0,094 olarak elde edilmiştir. Model zayıf düzeyde kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 25'de verilmiştir.

Şekil 25 Hipotez 21a İçin Yapısal Model ve İlişkiler

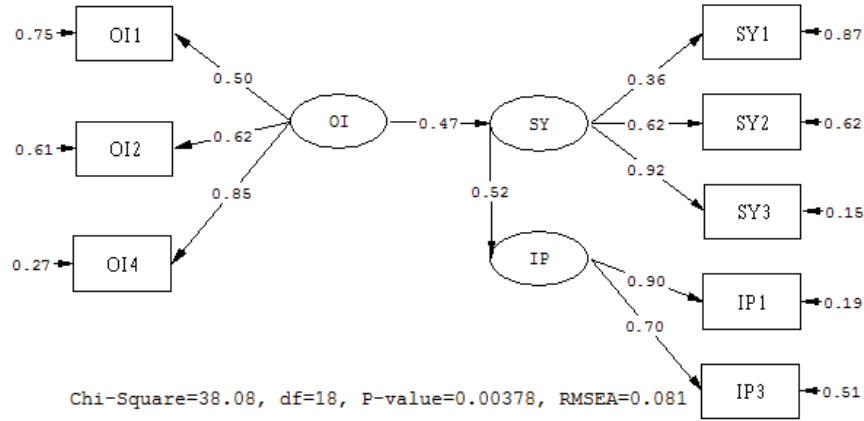
Şekil 25'e göre;

- İşletmelerde organizasyonel işbirliği (OI) ile ürün yeniliği (ÜY) arasında aynı yönde 0,47 birimlik anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulunan bu ilişkiye göre organizasyonel işbirliğinde (OI) gerçekleşen bir birimlik artma, ürün yeniliğinde (ÜY) 0,47 birim artış sağlamaktadır ($Z=2,117$ $p=0,034$). Dolayısıyla H_{21a} desteklenmiştir.
- İşletmelerde ürün yeniliği (ÜY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,68 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde ürün yeniliğinde (ÜY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,68 birim artırmaktadır ($Z=3,717$ $p<0,001$). Dolayısıyla H_{9a} tekrar desteklenmiştir.

Araştırmada işletmelerde organizasyonel işbirliğinin (OI) süreç yeniliğine (SY) olası etkisi ve süreç yeniliğinin (SY) işletme performansına (P) etkisini görebilmek için YEM'den yararlanılmıştır. Bu ilişkileri görebilmek için aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H_{21b} : İşletmelerde organizasyonel işbirliği (OI) artarken süreç yeniliği (SY) de artar.

H_{21b} 'nin sınanmasına yönelik oluşturulan yapısal modelin sınanmasında $\chi^2=38,08$ $df=18$, $\chi^2/df= 2,11$, $RMSEA=0,081$, $CFI=0,90$, $RMR=0,083$ olarak elde edilmiştir. Model kabul edilebilir bulunmuştur. Yapısal modele yönelik grafik Şekil 26'de verilmiştir.

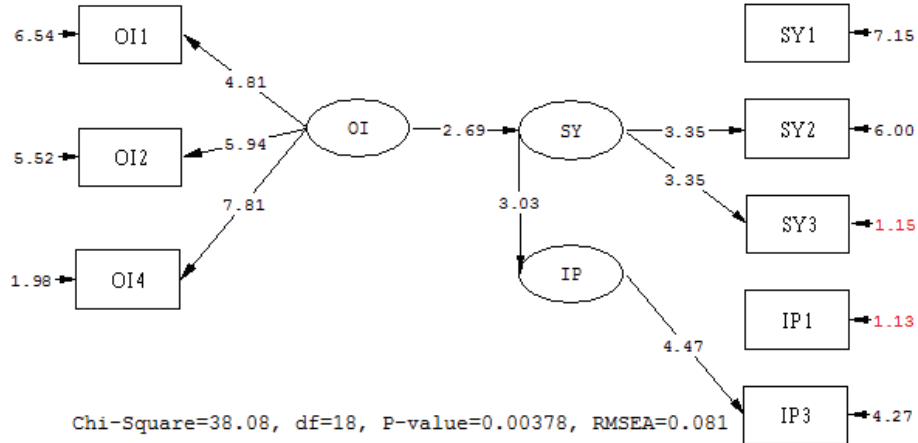

Şekil 26 Hipotez 21b için Yapısal Model ve İlişkiler

Şekil 25'e göre;

- İşletmelerde organizasyonel işbirliği (OI) ile süreç yeniliği (SY) arasında aynı yönde 0,47 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Bu ilişkiye göre organizasyonel işbirliğinde (OI) gerçekleşen bir birimlik artış süreç yeniliğinde (SY) 0,47 birim artış sağlamaktadır ($t=2,69$ $p<0,01$). Dolayısıyla H_{21b} desteklenmiştir.

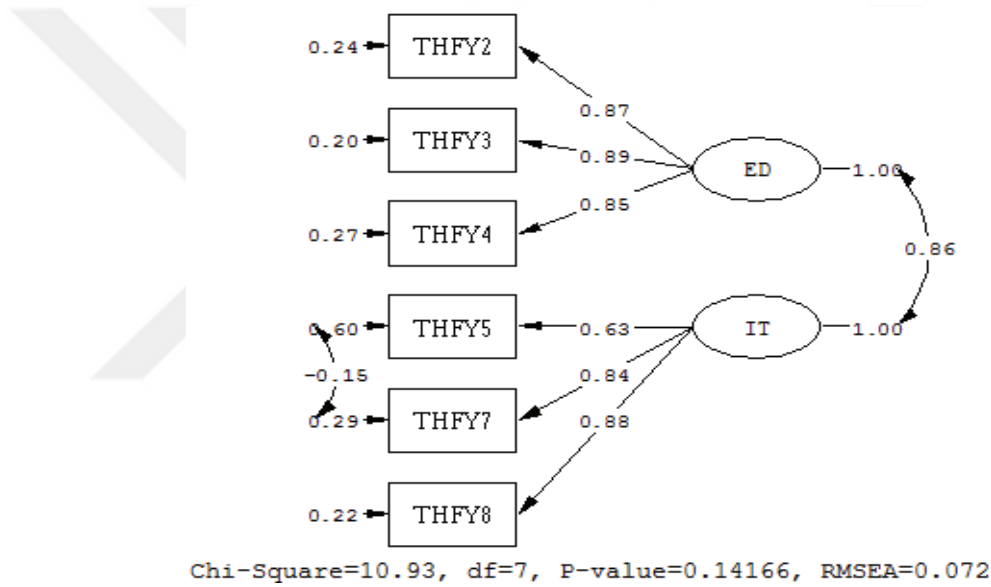
- İşletmelerde süreç yeniliği (SY) ile işletme performansı (P) arasında aynı yönde 0,52 birimlik anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. İşletmelerde süreç yeniliğinde (SY) gerçekleşen bir birimlik artış işletme performansını (P) 0,52 birim artırmaktadır ($t=3,03$ $p<0,01$). Dolayısıyla H_{9b} tekrar desteklenmiştir.

Şekil 27 Hipotez 21b için "t" Değerleri.

İşletmelerde, organizasyonel işbirliği (OI) ile ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliği (SY) arasındaki ilişkilerin işletme performansına (P) olan ilişkileri bir bütün olarak da ele alınmış ve AMOS ve LISREL ile analiz edilmiştir. Ancak her iki hazır yazılım tarafından bütüncül modele yönelik uyum ölçütlerinde istenen ölçütler sağlanamadığından anlamlı ilişkiler görülemedi.

Araştırmada, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi (THFY) performansı ölçülmüştür. Bunun için teknoparkta sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma düzeyi (ED) belirlenmeye çalışılmıştır. Benzer şekilde teknoparkta sunulan sosyal, idari ve teknik hizmetlerde faydalanma düzeyi (İT) belirlenmeye çalışılmıştır. Teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi (THFY) performansı işletmelerin başka bir özelliği (Boyut) ile ilişkilendirilmediğinden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile gözlenen değişkenlerin gizil değişkenle olan ilişkileri görülmeye çalışılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizine yönelik elde edilen uyum ölçütleri, sınanmasında $\chi^2=10,93$ $df=7$, $\chi^2/df=1,56$, RMSEA=0,072, CFI=0,99, RMR=0,046 olarak elde edilmiştir. Uyum ölçülerine göre Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları kabul edilebilir bulunmuştur. Sonuçlar Şekil 28’de verilmiştir.

Şekil 28 Teknopark Hizmet ve Faaliyetleri Yönetimi (THFY) Performansına Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şekil 28’e göre;

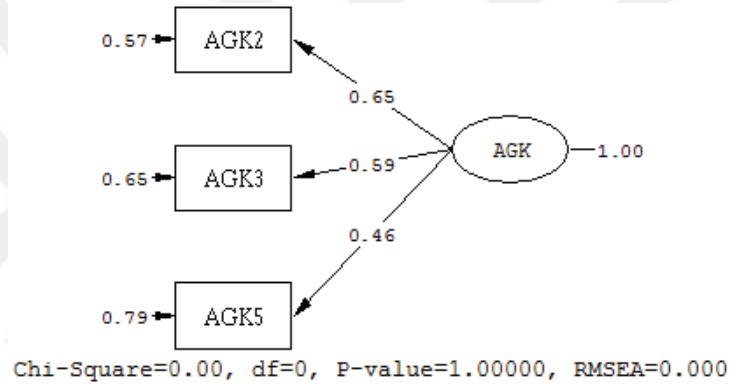
- Eğitim ve danışmanlık (ED) gizil değişkeninin en çok ilişkilendiği gözlenen değişken 0,89 birimlik bir korelasyonla THFY3 değişkeninde elde edilmiştir ($t=11,66$ $p<0,01$). Benzer şekilde THFY3 gözlenen değişkeninde 0,79 birimlik varyans açıklamaktadır. En az ilişkilenen değişken ise 0,85 birimlik bir korelasyonla THFY4 gözlenen değişkeninde elde edilmiştir ($t=10,79$ $p<0,01$). Benzer şekilde THFY4 gözlenen değişkeninde 0,78 birimlik varyans açıklamaktadır.

- Sosyal, idari ve teknik hizmetler (İT) gizil değişkeninin en çok ilişkilendiği gözlenen değişken 0,88 birimlik bir korelasyonla THFY8 değişkeninde elde edilmiştir ($t=11,18$ $p<0,01$). Benzer şekilde THFY8 gözlenen değişkeninde 0,78 birimlik varyans

açıklamaktadır. En az ilişkilenen değişken ise 0,63 birimlik bir korelasyonla THFY5 gözlenen değişkeninde elde edilmiştir ($t=6,85$ $p<0.01$). THFY5 gözlenen değişkeni 0,40 birimlik varyans açıklamaktadır.

Araştırmada Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından performansını (AGK) görebilmek için bir ölçek (boyut) oluşturulmuştur. Ölçeklere yer alan boyutla ilişkilendirilen herhangi bir boyut olmadığından ölçmeye çalıştığımız gizil değişkenle gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri görebilmek için Doğrulayıcı Faktör Analizinden yararlanılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizine yönelik elde edilen uyum ölçütleri modeli mükemmel elde edildiğinden uyum ölçütleri mükemmel kabul edilmiştir. Elde edilen grafik Şekil 29'da verilmiştir. (The Model is Saturated, the Fit is Perfect.)

Şekil 29 Ar-Ge Faaliyetlerinin Kamu Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi (AGK) Performansına Yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şekil 29'a göre;

- Araştırmada Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından (AGK) performansını görebilmeye yönelik Şekil 29'da gizil değişkeninin en çok ilişkilendiği gözlenen değişken 0,65 birimlik bir korelasyonla AGK2 değişkeninde elde edilmiştir ($t=4,44$ $p<0,01$). AGK2 gözlenen değişkeninde 0,43 birimlik varyans açıklamaktadır. En az ilişkilenen değişken ise 0,46 birimlik bir korelasyonla AGK5 gözlenen değişkeninde elde edilmiştir ($t=3,71$ $p<0,01$). AGK5 gözlenen değişkeninde 0,21 birimlik varyans açıklamaktadır.

Araştırmada girişimcilerin Ar-Ge yönetim yaklaşımlarının (AGY), örgütün ürün yeniliği (ÜY) ya da süreç yeniliğine (SY) olası etkilerini ve işletme performansına (P) yaklaşımların birimlerin çeşitli özelliklerine göre farklılık gösterip göstermedikleri de araştırılmıştır. Farklılıkları görebilmek için her bir boyuta verilen puanlar (skor) toplanmış ve o boyuttaki madde sayısına bölünmüştür. Böylelikle her bir birey için o ölçeğe ya da

boyuta verilen ortalama bir puan elde edilmiştir. İstatistiksel analizler ortalama puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada işletmelerde çalışan personel sayısına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile araştırılmış ve tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) ve İşletme performansı (P) butlarında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni testine başvurulmuştur. Boyutlara ait sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18.1: İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (ÜY ve SY)

Boyutlar	Personel sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_ÜY	<10	43	3,8295	1,18271	,374	,689
	10-49	24	3,9306	,81637		
	>50	42	4,0238	,98331		
	Total	109	3,9266	1,02976		
O_SY	<10	43	3,7364	1,11165	,544	,582
	10-49	24	3,8889	,80257		
	>50	42	3,9603	,99102		
	Total	109	3,8563	1,00038		

Tablo 18.1.’de görüldüğü gibi işletmelerde çalışan personel sayısı incelendiğinde, 50’den fazla çalışanı olan işletmelerin, ürün veya hizmet yeniliği ile süreç yeniliği geliştirmesinde, daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Yorum olarak söyleyebiliriz ki, kalabalık bir çalışma grubu olan işletmelerdeki sinerjinin, doğru yönlendirildiğinde ortaya yeni bir ürün veya hizmet ile süreç çıkabilme oranı yüksek görülmüştür.

Tablo 18.2: İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (AGY, YS, ÜYD, MO, ÖO, YY, Oİ, Tİ ve P)

Boyutlar	Personel sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_AGY	<10	43	3,4605	1,22399	1,863	,160
	10-49	24	2,8750	1,29186		
	>50	42	3,3381	1,15314		
	Total	109	3,2844	1,22211		
O_YS	<10	43	4,2442	1,01255	1,401	,251
	10-49	24	4,5938	,59350		
	>50	42	4,4048	,71982		
	Total	109	4,3830	,82955		
O_UYD	<10	43	4,3895	,83862	,817	,445
	10-49	24	4,6250	,80420		
	>50	42	4,3333	1,03692		
	Total	109	4,4197	,91216		
O_MO	<10	43	3,8992	,87977	1,239	,294
	10-49	24	4,2083	,64127		
	>50	42	4,0476	,74197		
	Total	109	4,0245	,78201		
O_ÖO	<10	43	4,1163	,74583	,652	,523
	10-49	24	4,3333	,73885		
	>50	42	4,2540	,86425		
	Total	109	4,2171	,78976		
O_YY	<10	43	4,3547	,65971	,732	,484
	10-49	24	4,1667	,92861		
	>50	42	4,4048	,81329		
	Total	109	4,3326	,78252		
O_Oİ	<10	43	3,9225	1,01532	,323	,725
	10-49	24	4,1111	,86626		
	>50	42	4,0000	,85222		
	Total	109	3,9939	,91735		
O_Tİ	<10	43	3,5271	1,23493	3,519	,033
	10-49	24	4,1250	,94185		
	>50	42	4,0159	,82295		
	Total	109	3,8471	1,05266		
O_P	<10	43	3,2946	1,33375	11,840	,000
	10-49	24	4,1389	,98254		
	>50	42	4,3730	,72956		
	Total	109	3,8960	1,15977		

Araştırmada işletmelerde çalışan personel sayısına göre tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) boyutuna verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu belirlenmiş (F=3,519 p=0,033). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için LSD testine başvurulmuştur. LSD çoklu karşılaştırma testine göre;

- İşletmede personel sayısı 10'dan az olanlar ile personel sayısı 10-49 arasında olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkiler boyutunda anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Belirlenen farklılıklara göre personel sayısı 10-49 arası olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkileri daha yüksek bulunmuştur ($p=0,025$).

- İşletmede personel sayısı 10'dan az olanlar ile personel sayısı 50 ve üzeri arasında olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) boyutunda anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Belirlenen farklılıklara göre personel sayısı 50 ve üzeri olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkileri (Tİ) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,031$). Elde edilen sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 19: İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre Tedarikçilerle İlişkiler Farklılık Testi (Tİ)

Personel sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
<10	43	3,5271	1,23493	3,519	,033
10-49	24	4,1250	,94185		
>50	42	4,0159	,82295		
Total	109	3,8471	1,05266		

Araştırmada işletmelerde çalışan personel sayısına göre işletme performansı (P) boyutuna verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu belirlenmiş ($F=11,84$ $p=0,001$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Bonferroni testine başvurulmuştur. Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre;

- İşletmede personel sayısı 10'dan az olanlar ile personel sayısı 10-49 arasında olan işletmelerin işletme performansları (P) arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Belirlenen farklılıklara göre personel sayısı 10-49 arasında olan işletmelerin işletme performansları (P) personel sayısı 10'dan az işletmelerin işletme performansından (P) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,007$).

- Personel sayısı 50 ve üzeri olan işletmelerin işletme performansları (P) en yüksek bulunmuştur ($p=0,0001$). Elde edilen sonuçlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: İşletmede Çalışan Personel Sayısına Göre İşletme Performansları Farklılık Testi (P)

Personel sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
<10	43	3,2946	1,33375	11,840	,000
10-49	24	4,1389	,98254		
>50	42	4,3730	,72956		
Total	109	3,8960	1,15977		

Araştırmada işletme faaliyet yılına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (TYVA) ile araştırılmış ve üç boyut hariç istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 21.1: İşletmede Faaliyet Yılına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (ÜY ve SY)

Boyutlar	Firma faaliyet yılı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
O_ÜY	<1	21	3,7937	1,01913	,911	,460
	1-3	3	4,0000	,33333		
	4-9	15	3,8667	1,20712		
	10-14	8	3,3750	,65314		
	>14	62	4,0538	1,04226		
	Total	109	3,9266	1,02976		
O_SY	<1	21	3,6984	1,12004	1,332	,263
	1-3	3	4,2222	,19245		
	4-9	15	3,6444	1,33015		
	10-14	8	3,3333	,95950		
	>14	62	4,0108	,87251		
	Total	109	3,8563	1,00038		

Tablo 21.2: İşletmede Faaliyet Yılına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (YS, ÜYD, MO, ÖO, YY ve Oi)

Boyutlar	Firma faaliyet yılı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
O_YS	<1	21	4,3810	,79301	,280	,891
	1-3	3	4,8333	,28868		
	4-9	15	4,3333	1,10464		
	10-14	8	4,5000	,75593		
	>14	62	4,3589	,80676		
	Total	109	4,3830	,82955		
O_UYD	<1	21	4,4762	,71109	,361	,836
	1-3	3	4,6667	,57735		
	4-9	15	4,4000	,68007		
	10-14	8	4,7188	,52504		
	>14	62	4,3548	1,06697		
	Total	109	4,4197	,91216		
O_MO	<1	21	3,9365	,96678	,699	,594
	1-3	3	3,5556	,19245		
	4-9	15	3,9778	,87257		
	10-14	8	3,8125	,39277		
	>14	62	4,1156	,74449		
	Total	109	4,0245	,78201		
O_OO	<1	21	4,1984	,57884	,472	,756
	1-3	3	3,8333	1,04083		
	4-9	15	4,0556	,85604		
	10-14	8	4,3958	,48744		
	>14	62	4,2581	,86243		
	Total	109	4,2171	,78976		
O_YY	<1	21	4,3929	,71402	,650	,628
	1-3	3	4,5000	,50000		
	4-9	15	4,5833	,42956		
	10-14	8	4,3438	,74327		
	>14	62	4,2419	,88123		
	Total	109	4,3326	,78252		
O_OI	<1	21	4,1587	,71971	1,026	,397
	1-3	3	4,6667	,57735		
	4-9	15	3,7778	1,01314		
	10-14	8	4,2500	,95535		
	>14	62	3,9247	,95513		
	Total	109	3,9939	,91735		

İşletmelerde faaliyet yılına göre Ar-Ge Yönetimi (AGY) boyutuna verdikleri puanlar arasında TYVA'ne göre istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu belirlenmiş ($F=2,532$ $p=0,045$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Bonferroni çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. Bonferroni testine göre;

- Faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmeler ile faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin Ar-Ge yönetimi (AGY) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmelerin Ar-Ge yönetim (AGY) anlayışı, faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin Ar-Ge Yönetimi (AGY) anlayışından daha yüksek bulunmuştur ($p=0,046$). Elde edilen sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 22: İşletmede Faaliyet Yılına Göre Ar-Ge Yönetimi Farklılık Testi (AGY)

Firma faaliyet yılı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
<1	21	3,8952	1,06887	2,532	,045
1-3	3	3,9333	,41633		
4-9	15	3,1867	1,21765		
10-14	8	3,6250	1,52480		
>14	62	3,0258	1,19259		
Total	109	3,2844	1,22211		

İşletmelerde faaliyet yılına göre tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) boyutuna verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA’ne göre araştırılmıştır. TYVA’ne göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F=2,485$ $p=0,023$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için LSD çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. LSD testine göre;

- Faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmeler ile faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkileri (Tİ), faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkilerinden (Tİ) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,048$).

- Faaliyet yılı 1 ve 3 yıl dahil arası olan işletmeler ile faaliyet yılı 4 ve 9 yıl dahil arası olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 4 ve 9 yıl dahil arası olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkileri (Tİ), faaliyet yılı 1 ve 3 yıl dahil arası olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkilerinden (Tİ) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,042$). Elde edilen bulgular Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 23: İşletmede Faaliyet Yılına Göre Tedarikçilerle İlişkiler Farklılık Testi (Tİ)

Firma faaliyet yılı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
<1	21	3,3968	1,20009	2,485	,023
1-3	3	2,6667	,33333		
4-9	15	4,0000	1,11981		
10-14	8	4,0417	,60257		
>14	62	3,9946	,99267		
Total	109	3,8471	1,05266		

İşletmelerde faaliyet yılına göre işletme performansı (P) arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA'ne göre araştırılmıştır. TYVA'ne göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F=9,760$ $p=0,001$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Bonferroni çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. Bonferroni testine göre;

- Faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmeler ile faaliyet yılı 10 ve 14 yıl dahil arası olan işletmelerin İşletme performansı (P) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 10 ve 14 yıl dahil arası olan işletmelerin, İşletme performansı (P), faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmelerin İşletme performansından (P) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,049$).

- Faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmeler ile faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin İşletme performansı (P) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin, İşletme performansı (P), faaliyet yılı 1 yıldan az olan işletmelerin İşletme performansından (P) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,0001$).

- Faaliyet yılı 1 ve 3 yıl dâhil arası olan işletmeler ile faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin İşletme performansı (P) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre faaliyet yılı 14 üzeri olan işletmelerin, İşletme performansı (P), faaliyet yılı 1 ve 3 yıl dâhil olan işletmelerin İşletme performansından (P) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,012$). Elde edilen bulgular Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 24: İşletmede Faaliyet Yılına Göre İşletme Performansı Farklılık Testi (P)

Firma faaliyet yılı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
<1	21	2,9206	1,26009	9,760	,0001
1-3	3	2,3333	1,15470		
4-9	15	3,6889	1,01939		
10-14	8	4,1250	1,05315		
>14	62	4,3226	,89518		
Total	109	3,8960	1,15977		

Araştırmada işletmenin cirosundaki ihracat oranına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile araştırılmış ve süreç yeniliği (SY) hariç diğer boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25.1: İşletmenin Ciro-sundaki İhracat Oranına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (ÜY, AGY, YS, ÜYD ve MO)

Boyutlar	Cirosundaki ihracat oranına (Yuzde)	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
O_ÜY	0	69	3,7826	1,07379	2,132	,082
	1-39	16	4,1667	,64406		
	40-59	4	3,8333	1,10554		
	60-99	16	4,4792	,74006		
	100	4	3,3333	1,76383		
	Toplam	109	3,9266	1,02976		
O_AGY	0	69	3,1391	1,27155	1,201	,315
	1-39	16	3,3875	,83417		
	40-59	4	3,4000	,95219		
	60-99	16	3,8500	1,22311		
	100	4	3,0000	1,69706		
	Toplam	109	3,2844	1,22211		
O_YS	0	69	4,3225	,91264	1,522	,201
	1-39	16	4,5781	,47186		
	40-59	4	3,6250	1,36168		
	60-99	16	4,6250	,55528		
	100	4	4,4375	,12500		
	Toplam	109	4,3830	,82955		
O_ÜYD	0	69	4,4130	1,00168	,609	,657
	1-39	16	4,4688	,42696		
	40-59	4	3,9375	,92139		
	60-99	16	4,3906	,97455		
	100	4	4,9375	,12500		
	Toplam	109	4,4197	,91216		
O_MO	0	69	3,9444	,83071	1,924	,112
	1-39	16	3,8542	,72998		
	40-59	4	3,9583	,82074		
	60-99	16	4,4583	,51819		
	100	4	4,4167	,41944		
	Toplam	109	4,0245	,78201		

Tablo 25.2: İşletmenin Cirobundaki İhracat Oranına Göre Boyutlarda Farklılık Testi (ÖÖ, YY, Oİ, Tİ ve P)

Boyutlar	Cirosundaki ihracat oranına (Yuzde)	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_ÖÖ	0	69	4,2391	,79750	1,411	,235
	1-39	16	3,8854	,80902		
	40-59	4	3,9167	,68718		
	60-99	16	4,4375	,75981		
	100	4	4,5833	,50000		
	Toplam	109	4,2171	,78976		
O_YY	0	69	4,3116	,86963	,651	,627
	1-39	16	4,4219	,48061		
	40-59	4	4,1250	,62915		
	60-99	16	4,2500	,74162		
	100	4	4,8750	,25000		
	Toplam	109	4,3326	,78252		
O_Oİ	0	69	3,9758	1,01511	,328	,858
	1-39	16	3,8542	,94256		
	40-59	4	4,2500	,50000		
	60-99	16	4,0625	,57373		
	100	4	4,3333	,47140		
	Toplam	109	3,9939	,91735		
O_Tİ	0	69	3,8647	1,14235	,996	,413
	1-39	16	3,8125	1,03257		
	40-59	4	3,8333	1,10554		
	60-99	16	3,5833	,63828		
	100	4	4,7500	,50000		
	Toplam	109	3,8471	1,05266		
O_IP	0	69	3,8406	1,25585	,604	,661
	1-39	16	3,9583	1,20416		
	40-59	4	3,5000	,43033		
	60-99	16	4,2500	,80277		
	100	4	3,5833	,95743		
	Toplam	109	3,8960	1,15977		

İşletmenin cirobundaki ihracat oranına göre süreç yeniliğine (SY) bakışları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile araştırılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılıkları görebilmek için çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testine başvurulmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 17’de verilmiştir. Tablo 17’ye göre,

- LSD testine göre cirobundaki ihracat oranı %1 ve %39 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY) ile cirobundaki ihracat oranı %40 ve %59 dâhil arası olan işletmelerin süreç yenilikleri (SY) arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre cirobundaki ihracat oranı %1 ve %39 dâhil arası olan işletmelerin süreç

yeniliği (SY), cirosundaki ihracat oranı %40 ve %59 dahil arası olan işletmelerin süreç yeniliğinden daha yüksek bulunmuştur ($p=0,037$).

- LSD testine göre cirosundaki ihracat oranı %1 ve %39 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY) ile cirosundaki ihracat oranı %100 olan işletmelerin süreç yenilikleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre cirosundaki ihracat oranı %1 ve %39 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY), cirosundaki ihracat oranı %100 olan işletmelerin süreç yeniliğinden (SY) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,026$).

- LSD testine göre cirosundaki ihracat oranı %40 ve %59 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY) ile cirosundaki ihracat oranı %60 e %99 dâhil arası olan işletmelerin süreç yenilikleri (SY) arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre cirosundaki ihracat oranı %60 ve %99 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY), cirosundaki ihracat oranı %40 ve %59 dâhil arası olan işletmelerin süreç yeniliğinden (SY) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,021$).

- LSD testine göre cirosundaki ihracat oranı %60 ve %99 dahil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY) ile cirosundaki ihracat oranı %100 olan işletmelerin süreç yenilikleri (SY) arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Belirlenen bu farklılığa göre cirosundaki ihracat oranı %60 ve %99 dahil arası olan işletmelerin süreç yeniliği (SY), cirosundaki ihracat oranı %100 olan işletmelerin süreç yeniliğinden (SY) daha yüksek bulunmuştur ($p=0,014$).

Tablo 26: İşletmenin Cirosundaki İhracat Oranına Göre Süreç Yeniliği Farklılık Testi (SY)

Boyutlar	Cirosundaki ihracat oranına	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_SY	%0	69	3,8454	1,02832	2,698	,035
	%1-%39	16	4,0625	,45896		
	%40-%59	4	2,9167	1,42400		
	%60-%99	16	4,1875	,45491		
	%100	4	2,8333	2,13437		
	Total	109	3,8563	1,00038		

Araştırmada işletmenin Ar-Ge departmanı olup olmamaya göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Bağımsız Çift Örneklem t Testi ile araştırılmıştır. Bağımsız Çift Örneklem t Testine göre Ar-Ge yönetimi (AGY) ve tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir. Tablo 18’e göre;

- İşletmede Ar-Ge departmanı olup olmamasına göre Ar-Ge yönetimleri (AGY) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge departmanına sahip olan işletmelerin Ar-Ge yönetimleri (AGY), Ar-Ge departmanına sahip olmayan işletmelerinkinden daha yüksek belirlenmiştir ($t=2,755$ $P=0,007$).

- İşletmede Ar-Ge departmanı olup olmamasına göre tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge departmanına sahip olmayan işletmelerin tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) algıları, Ar-Ge departmanına sahip olan işletmelerinkinden daha yüksek belirlenmiştir ($t=-3,457$ $P=0,001$).

Tablo 27: İşletmenin Ar-Ge Departmanı Olup Olmama Göre Farklılık Testi

Boyutlar	Ar-Ge departmanı	N	Mean	Std. Deviation	T	p
O_UY	Var	46	3,9565	1,04376	,263	,793
	Yok	62	3,9032	1,03559		
O_SY	Var	46	3,9638	,92223	,969	,335
	Yok	62	3,7742	1,06231		
O_AGY	Var	46	3,6348	1,06442	2,755	,007
	Yok	62	3,0129	1,27774		
O_YS	Var	46	4,2120	,95302	-1,821	,072
	Yok	62	4,5161	,71125		
O_UYD	Var	46	4,2391	1,06060	-1,823	,071
	Yok	62	4,5605	,77179		
O_MO	Var	46	3,8623	,75220	-1,872	,064
	Yok	62	4,1452	,79415		
O_OO	Var	46	4,0978	,85748	-1,375	,172
	Yok	62	4,3091	,73604		
O_YY	Var	46	4,3043	,77623	-,355	,723
	Yok	62	4,3589	,79782		
O_OI	Var	46	3,8768	,82360	-1,138	,258
	Yok	62	4,0806	,98566		
O_TI	Var	46	3,4710	,84203	-3,457	,001
	Yok	62	4,1237	1,11984		
O_IP	Var	46	3,6522	1,25503	-1,888	,062
	Yok	62	4,0753	1,06854		

Araştırmada, işletmenin Ar-Ge departmanının yaşına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA ile araştırılmıştır. TYVA'ne göre sadece süreç yeniliği (SY) boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunurken diğer boyutlarda fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 28: İşletmenin Ar-Ge Departmanının Yaşına Göre Farklılık Testi

	Yaş	N	Ortalama	St. Sapma	F	P
O_UY	<1	29	3,9076	1,13031	1,770	,183
	1-3	12	4,3342	,42641		
	4+	5	3,3320	1,37336		
	Toplam	46	3,9563	1,04401		
O_AGY	<1	29	3,5793	1,25964	,479	,622
	1-3	12	3,5833	,64644		
	4+	5	4,0800	,46043		
	Toplam	46	3,6348	1,06442		
O_YS	<1	29	4,0690	1,11783	1,146	,327
	1-3	12	4,5625	,51262		
	4+	5	4,2000	,48088		
	Toplam	46	4,2120	,95302		
O_UYD	<1	29	4,1293	1,28108	,651	,527
	1-3	12	4,5417	,43736		
	4+	5	4,1500	,51841		
	Toplam	46	4,2391	1,06060		
O_MO	<1	29	3,8690	,89751	,134	,875
	1-3	12	3,7908	,32576		
	4+	5	4,0000	,63159		
	Toplam	46	3,8628	,75240		
O_OO	<1	29	4,1838	,90581	1,256	,295
	1-3	12	4,1242	,62301		
	4+	5	3,5320	,99658		
	Toplam	46	4,0974	,85686		
O_YY	<1	29	4,3103	,92015	,120	,888
	1-3	12	4,3542	,41912		
	4+	5	4,1500	,57554		
	Toplam	46	4,3043	,77623		
O_OI	<1	29	3,8269	,84792	,269	,765
	1-3	12	4,0283	,93535		
	4+	5	3,8000	,29908		
	Toplam	46	3,8765	,82314		
O_TI	<1	29	3,5052	,91129	1,858	,168
	1-3	12	3,1675	,64440		
	4+	5	4,0000	,62406		
	Toplam	46	3,4709	,84218		
O_IP	<1	29	3,6672	1,23205	,024	,976
	1-3	12	3,6667	1,49747		
	4+	5	3,5340	,95957		
	Toplam	46	3,6526	1,25549		

Araştırmada, işletmenin Ar-Ge departmanının yaşına göre Süreç Yeniliği (SY) boyutuna verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA ile araştırılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($F=3,862$ $P=0,029$). Farklılığı belirleyebilmek için çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni testine baş vurulmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 20’de verilmiştir. Bonferroni testine göre;

- İşletmelerde Ar-Ge departmanının yaşının 1 ve 3 yıl dâhil arası olan işletmelerle, Ar-Ge departmanının yaşının 4 yıl dâhil üstü olan işletmelerin süreç yeniliği (SY) algılamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Belirlenen

farklılığa göre Ar-Ge departmanının yaşı, 1 ve 3 yıl dâhil arası olan işletmelerde, Ar-Ge departmanının yaşı 4 yıl ve üzeri olan işletmelerdekinden daha yüksek belirlenmiştir ($p=0,046$). Sonuçlar Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 29: İşletmenin Ar-Ge Departmanının Yaşına Göre Süreç Yeniliği Farklılık Testi

	Yaş	N	Ortalama	St. Sapma	F	P
O_SY	<1	29	3,8483	,89769	3,862	,029
	1-3	12	4,5008	,43821		
	4+	5	3,3340	1,39543		
	Toplam	46	3,9626	,92251		

Araştırmada işletmenin herhangi bir kurumdan (Üniversite, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) gibi) Ar-Ge hizmeti alıp almamasına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Bağımsız Çift Örneklem t Testi ile araştırılmıştır. Bağımsız Çift Örneklem t Testine göre kimi boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılıklar;

- İşletmelerin Ar-Ge yönetimi (AGY) boyutunda, başka bir kurumdan Ar-Ge hizmeti alıp almamaya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge hizmetini işletme dışı örgütlerden tedarik eden işletmelerin Ar-Ge yönetimi (AGY) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,624$ $p=0,012$).

- İşletmelerin yenilik stratejisi (YS) boyutunda, başka bir kurumdan Ar-Ge hizmeti alıp almamaya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge hizmetini işletme dışı örgütlerden tedarik eden işletmelerin yenilik stratejisi (YS) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,029$ $p=0,046$).

- İşletmelerin müşteri odaklılık (MO) boyutunda, başka bir kurumdan Ar-Ge hizmeti alıp almamaya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge hizmetini işletme dışı örgütlerden tedarik eden işletmelerde müşteri odaklılık (MO) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,709$ $p=0,031$).

- İşletmelerin yaratıcılık yönetimi (YY) boyutunda, başka bir kurumdan Ar-Ge hizmeti alıp almamaya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge hizmetini işletme dışı örgütlerden tedarik eden işletmelerin yaratıcılık yönetimi (YY) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,206$ $p=0,031$).

- İşletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ) boyutunda, başka bir kurumdan Ar-Ge hizmeti alıp almamaya göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre Ar-Ge hizmetini işletme dışı örgütlerden tedarik eden işletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,580$ $p=0,011$). Elde edilen sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 30: İşletmelerde Kurum Dışı Örgütlerden Ar-Ge Hizmeti Almaya Göre Farklılık Testi

Boyutlar	Ar-Ge hizmeti alınması	N	Mean	Std. Deviation	t	p
O_UY	Evet	22	3,9697	,89625	,240	,811
	Hayır	85	3,9098	1,07692		
O_SY	Evet	22	3,7424	1,03858	-,578	,565
	Hayır	85	3,8824	1,00621		
O_AGY	Evet	22	3,7636	,88077	2,624	,012
	Hayır	85	3,1506	1,28133		
O_YS	Evet	22	4,6136	,46115	2,029	,046
	Hayır	85	4,3324	,90088		
O_UYD	Evet	22	4,6250	,80086	1,188	,238
	Hayır	85	4,3647	,94298		
O_MO	Evet	22	4,3258	,51557	2,709	,009
	Hayır	85	3,9412	,82844		
O_OO	Evet	22	4,3561	,61998	,944	,347
	Hayır	85	4,1765	,83308		
O_YY	Evet	22	4,5795	,49030	2,206	,031
	Hayır	85	4,2735	,84041		
O_OI	Evet	22	4,4242	,77788	2,580	,011
	Hayır	85	3,8706	,92452		
O_TI	Evet	22	4,1364	1,15314	1,511	,134
	Hayır	85	3,7569	1,02274		
O_IP	Evet	22	3,7273	1,19362	-,709	,480
	Hayır	85	3,9255	1,16198		

Araştırmada işletmenin herhangi bir kalite sistemi olup olmasına göre boyutlara verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Bağımsız Çift Örneklem t Testi ile araştırılmıştır. Bağımsız Çift Örneklem t Testine göre kimi boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılıklar;

- İşletmelerde herhangi bir kalite sistemi olup olmasına göre süreç yeniliği (SY) puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre herhangi bir kalite sistemi olan işletmelerin süreç yeniliği (SY), herhangi bir kalite sistemi olmayan işletmelerin süreç yeniliğinden (SY) daha yüksek bulunmuştur ($t=1,99$ $p=0,049$).

- İşletmelerde herhangi bir kalite sistemi olup olmasına göre üst yönetim desteği (UYD) puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre herhangi bir kalite sistemi olmayan işletmelerin üst yönetim desteği (ÜYD), herhangi bir kalite sistemi olan işletmelerin üst yönetim desteğinden (ÜYD) daha yüksek bulunmuştur ($t=-2,205$ $p=0,030$).

- İşletmelerde herhangi bir kalite sistemi olup olmasına göre tedarikçilerle ilişkiler (Tİ) puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre herhangi bir kalite sistemi olan işletmelerin tedarikçilerle ilişkileri (Tİ), herhangi bir kalite

sistemi olmayan işletmelerin tedarikçilerle ilişkilerinden (Tİ) daha yüksek bulunmuştur ($t=2,455$ $p=0,017$).

- İşletmelerde herhangi bir kalite sistemi olup olmamasına göre işletme performansları (P) arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Belirlenen farklılığa göre herhangi bir kalite sistemi olan işletmelerin işletme performansı (P), herhangi bir kalite sistemi olmayan işletmelerin işletme performansından (P) daha yüksek bulunmuştur ($t=3,486$ $p=0,001$). Elde edilen sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 31: İşletmelerde Herhangi Bir Kalite Sistemi Olup Olmamasına Göre Farklılık Testi

Boyutlar	Kalite Sistemi Varlığı	N	Ortalama	Std. Sapma	T	P
O_UY	Evet	62	4,1022	,87588	1,970	,051
	Hayır	45	3,7111	1,17765		
O_SY	Evet	62	4,0215	,92106	1,990	,049
	Hayır	45	3,6370	1,07031		
O_AGY	Evet	62	3,2581	1,20675	-,366	,715
	Hayır	45	3,3467	1,27522		
O_YS	Evet	62	4,3185	,79338	-1,420	,158
	Hayır	45	4,5389	,79049		
O_UYD	Evet	62	4,2863	1,06821	-2,205	,030
	Hayır	45	4,6389	,56798		
O_MO	Evet	62	4,1075	,70329	1,294	,198
	Hayır	45	3,9111	,86427		
O_OO	Evet	62	4,2231	,80240	-,162	,872
	Hayır	45	4,2481	,77249		
O_YY	Evet	62	4,2177	,86423	-1,858	,066
	Hayır	45	4,5000	,63290		
O_OI	Evet	62	3,9462	,94704	-,621	,536
	Hayır	45	4,0593	,90255		
O_TI	Evet	62	4,0914	,77804	2,455	,017
	Hayır	45	3,5630	1,28280		
O_IP	Evet	62	4,2473	,90924	3,486	,001
	Hayır	45	3,4519	1,32031		

Araştırmada işletmenin son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısına göre araştırma boyutlarında verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA ile araştırılmış ve organizasyonel işbirliği (OI) boyutu hariç diğer boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 32.1: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni Ürün veya Hizmet Sayısına Göre Farklılık Testi (ÜY SY, AGY, YS, ÜYD ve MO)

Boyutlar	Geliştirilen yeni ürün/hizmet sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_UY	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,7941	1,15187	1,033	,394
	1	15	4,2222	,67456		
	2	5	4,4000	,59628		
	3	11	4,1818	,43111		
	>4	10	3,8667	1,13529		
	Total	109	3,9266	1,02976		
O_SY	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,8480	1,05477	2,293	,064
	1	15	4,1556	,69996		
	2	5	4,2667	,64118		
	3	11	4,0303	,31463		
	>4	10	3,0667	1,30337		
	Total	109	3,8563	1,00038		
O_AGY	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,1676	1,28207	1,725	,150
	1	15	3,9467	,96649		
	2	5	3,2800	1,17132		
	3	11	3,5091	,88708		
	>4	10	2,8400	1,27819		
	Total	109	3,2844	1,22211		
O_YS	Yeni Ürün/hizmet yok	68	4,3750	,85791	1,081	,370
	1	15	4,5667	,58605		
	2	5	4,5000	,58630		
	3	11	4,5455	,51012		
	>4	10	3,9250	1,21364		
	Total	109	4,3830	,82955		
O_UYD	Yeni Ürün/hizmet yok	68	4,4007	1,02044	,226	,923
	1	15	4,5000	,53452		
	2	5	4,5000	,50000		
	3	11	4,5682	1,06120		
	>4	10	4,2250	,58274		
	Total	109	4,4197	,91216		
O_MO	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,9804	,85786	,506	,731
	1	15	3,9556	,64999		
	2	5	3,9333	,19003		
	3	11	4,2879	,52753		
	>4	10	4,1833	,85869		
	Total	109	4,0245	,78201		

Tablo 32.1.'de görüldüğü gibi, işletmelerin son üç yıl içerisindeki performanslarına ait sonuçlar incelendiğinde, ortalama 2 adet yeni ürün veya hizmet ile süreç geliştirilebildiği görülmüştür. Yorum olarak, eğer bir işletme, üç yıl içerisinde, 3 yeni ürün veya hizmet ile süreç geliştirebilirse, kendini başarılı hissedebilir.

Tablo 32.2: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni Ürün veya Hizmet Sayısına Göre Farklılık Testi (ÖÖ, YY, Tİ ve P)

Boyutlar	Geliştirilen yeni ürün/hizmet sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_ÖÖ	Yeni Ürün/hizmet yok	68	4,2647	,82520	2,329	,061
	1	15	4,1444	,65728		
	2	5	4,1333	,55777		
	3	11	4,6061	,58818		
	>4	10	3,6167	,77798		
	Total	109	4,2171	,78976		
O_YY	Yeni Ürün/hizmet yok	68	4,3529	,80023	1,144	,340
	1	15	4,3333	,57992		
	2	5	4,6000	,54772		
	3	11	4,5000	,55902		
	>4	10	3,8750	1,12577		
	Total	109	4,3326	,78252		
O_Tİ	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,7990	1,12582	,853	,495
	1	15	3,8667	,89797		
	2	5	3,2667	,89443		
	3	11	4,2424	1,12636		
	>4	10	4,0000	,64788		
	Total	109	3,8471	1,05266		
O_P	Yeni Ürün/hizmet yok	68	4,0490	1,10519	2,176	,077
	1	15	3,2000	1,17379		
	2	5	3,5333	1,50185		
	3	11	4,2424	,94388		
	>4	10	3,7000	1,29052		
	Total	109	3,8960	1,15977		

Araştırmada işletmede son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısına göre organizasyonel işbirliği (Oİ) boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA ile araştırılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($F=2,924$ $p=0,025$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için LSD çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 24'de verilmiştir. LSD testine göre;

- Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün veya hizmeti olmayan işletmeler ile geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 3 olan işletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ) boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılıklara göre geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 3 olan işletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ), yeni ürün veya hizmet geliştiremeyen işletmelerin organizasyonel işbirliğinden (Oİ) daha yüksek bulunmuştur ($P=0,007$).

- Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 3 olan işletmeler ile geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 4 olan işletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ)

boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılıklara göre geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 3 olan işletmelerin organizasyonel işbirliği (Oİ), geliştirilen yeni ürün veya hizmet sayısı 4 olan işletmelerin organizasyonel işbirliğinden (Oİ) daha yüksek bulunmuştur ($P=0,017$).

Tablo 33: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni Ürün veya Hizmet Sayısına Göre Organizasyonel İşbirliği Boyutunda Farklılık Testi (Oİ)

Boyutlar	Geliştirilen yeni ürün/hizmet sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_Oİ	Yeni Ürün/hizmet yok	68	3,8431	,96621	2,924	,025
	1	15	4,2222	,65060		
	2	5	4,5333	,50553		
	3	11	4,6364	,73718		
	>4	10	3,7000	,86709		
	Total	109	3,9939	,91735		

Araştırmada işletmenin son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni iş süreci sayısına göre araştırma boyutlarında verdikleri puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı TYVA ile araştırılmış ve tüm boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 34.1: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni İş Süreci Sayısına Göre Farklılık Testi (UY ve SY)

Boyutlar	Gelistirilen yeni is süreci sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_UY	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	3,8559	1,19878	,343	,848
	1	11	4,1212	,47779		
	2	8	4,0417	,65314		
	3	5	4,2667	,14907		
	4+	11	3,9697	,52609		
	Toplam	109	3,9266	1,02976		
O_SY	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	3,7342	1,15599	,966	,430
	1	11	4,2727	,49031		
	2	8	4,0833	,55635		
	3	5	4,0667	,14907		
	4+	11	4,0000	,44721		
	Toplam	109	3,8563	1,00038		

Tablo 34.1.'de görüldüğü gibi, son üç yıl içerisinde 3 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, ürün yeniliği performansları da yüksek çıkmıştır. Yorum olarak, işletmelerin, birbirleriyle bağlantılı 3 yeni iş süreci geliştirmesinin; yeni ürünler veya hizmetlerin ortaya çıkmasına, yeni ürünlerin veya hizmetlerin kabul edilebilirliğine, katkı yapacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 34.2: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni İş Süreci Sayısına Göre Farklılık Testi (AGY, YS, UYD ve MO)

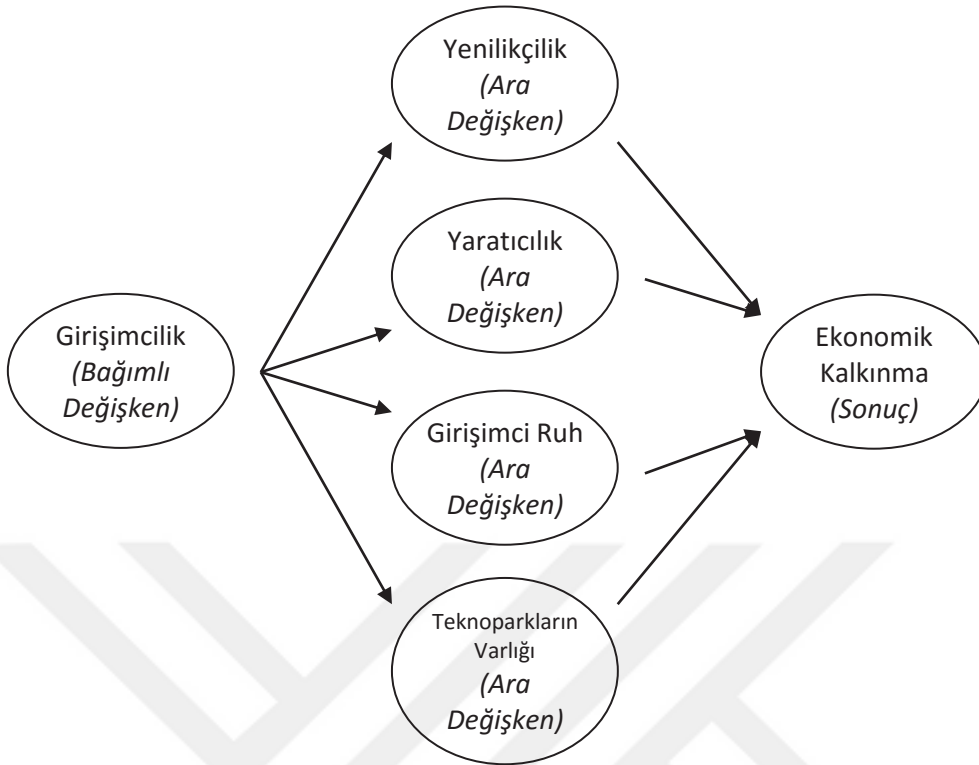
Boyutlar	Gelistirilen yeni is süreci sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
O_AGY	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	3,0676	1,30805	2,06 ₁	,091
	1	11	3,9818	,93147		
	2	8	3,5500	1,28619		
	3	5	3,7200	,46043		
	4+	11	3,6545	,58713		
	Toplam	109	3,2844	1,22211		
O_YS	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	4,3547	,93816	,321	,863
	1	11	4,5455	,60019		
	2	8	4,4688	,48985		
	3	5	4,1000	,37914		
	4+	11	4,4773	,57505		
	Toplam	109	4,3830	,82955		
O_UYD	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	4,4088	1,00220	,352	,842
	1	11	4,4773	,52979		
	2	8	4,1875	1,15534		
	3	5	4,8000	,44721		
	4+	11	4,4318	,48850		
	Toplam	109	4,4197	,91216		
O_MO	Gelistirilen yeni is süreci yok	74	3,9977	,85985	,455	,768
	1	11	3,9091	,64275		
	2	8	3,9583	,46930		
	3	5	4,3000	,29814		
	4+	11	4,2424	,70065		
	Toplam	109	4,0245	,78201		

Tablo 34.1.-2.'de görüldüğü gibi, son üç yıl içerisinde 1 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, süreç yeniliği, Ar-Ge yönetimi ve yenilik stratejisi performansları yüksek çıkmıştır. Yorum olarak diyebiliriz ki, işletmeler, tek bir projeye odaklanarak, yeni iş süreci geliştirmesi; yenilikçi bir strateji ile süreç yönetimine ve Ar-Ge çalışmalarına, katkı yapacaklardır. Araştırma göstermiştir ki, Ar-Ge'ye yatırımı en az yapan işletmeler yeni bir iş süreci ortaya koyamamıştır. Yenilik stratejisine en az yatırımı yapan işletmelerin bile 3 yeni iş süreci ortaya koyabildiği görülmüştür. Üst yönetim desteğini en az seviyede alan işletmeler bile 2 yeni iş süreci ortaya koyabilmiştir. Müşterilerin ihtiyaç ve beklentilerine odaklanma seviyesi en az işletmeler 1 yeni iş süreci ortaya çıkarabilmiştir. Ar-Ge yönetimi, yenilik stratejisi, üst yönetim desteği ve müşteri odaklılığı penceresinden baktığımızda en az Ar-Ge yönetimine önem verildiği görülmektedir. En az seviyede önem verilmesi sebebiyle, o seviyede, hiç yeni iş süreci ortaya konamamıştır.

Tablo 34.3: İşletmelerde Son Üç Yıl içerisinde Geliştirilen Yeni İş Süreci Sayısına Göre Farklılık Testi (OO, YY, OI, TI ve P)

Boyutlar	Geliştirilen Yeni İş Süreci Sayısı	Birey Sayısı (n)	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi (F)	Olasılık Değeri (p)
OO	Geliştirilen yeni iş süreci yok	74	4,2815	0,81600	1,198	0,316
	1	11	4,0303	0,68239		
	2	8	3,7708	0,68971		
	3	5	4,5667	0,38370		
	4+	11	4,1364	0,84924		
	Toplam	109	4,2171	0,78976		
YY	Geliştirilen yeni iş süreci yok	74	4,3209	0,87636	0,118	0,976
	1	11	4,3182	0,59257		
	2	8	4,2500	0,61237		
	3	5	4,3500	0,37914		
	4+	11	4,4773	0,55288		
	Toplam	109	4,3326	0,78252		
OI	Geliştirilen yeni iş süreci yok	74	3,8468	0,98881	1,924	0,112
	1	11	4,2121	0,63723		
	2	8	4,1250	0,73328		
	3	5	4,7333	0,43461		
	4+	11	4,3333	0,68313		
	Toplam	109	3,9939	0,91735		
TI	Geliştirilen yeni iş süreci yok	74	3,8694	1,11966	1,062	0,379
	1	11	3,4848	0,86105		
	2	8	3,4583	0,87173		
	3	5	4,3333	1,02740		
	4+	11	4,1212	0,80654		
	Toplam	109	3,8471	1,05266		
P	Geliştirilen yeni iş süreci yok	74	3,9955	1,19167	2,212	0,073
	1	11	3,0303	0,91232		
	2	8	3,6250	1,32662		
	3	5	4,4667	0,76739		
	4+	11	4,0303	0,84924		
	Toplam	109	3,8960	1,15977		

Tablo 34.2.-3.'te son üç yıl içerisinde 3 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, üst yönetim desteğinin, müşteri odaklılığının ve öğrenen organizasyon performanslarının, yüksek olduğu görülmüştür. Yorum olarak, işletmeler eğer üst yönetim dediğimiz karar vericilerin tutarlı destekleri olursa, müşteri ihtiyaçlarına göre, devamlı suretle, geçmişten ders alarak, kendini geliştiren bir personel yapısıyla, 3 yeni iş süreci geliştirebilirler.

Şekil 30. Muhtemel Kurulması Hedeflenen Model

Şekil 30'da, araştırmacılar açısından, girişimcilik bağımlı değişkeniyle, yenilikçilik, yaratıcılık, girişimci ruh veya teknoparkların varlığı ara değişkenleriyle oluşturulacak bir denklem kurulabilir. Bu denklemin sonucunda, ekonomik kalkınmaya etkisini sorgulayan, tek tek veya her ara değişkeni içeren bir araştırma yapılabilir.

İşletmelerin son üç yıl içerisindeki performanslarına ait sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Ortalama olarak 2 adet yeni ürün veya hizmet ile süreç geliştirebildiği görülmüştür. Yorum olarak, eğer bir işletme, üç yıl içerisinde, 3 yeni ürün veya hizmet ile süreç geliştirebilirse, kendini başarılı hissedebilir.

- 1 adet yeni ürün veya hizmet üretilmesine odaklanılması durumunda başarının arka planında, Ar-Ge yönetimi ve yenilik stratejisi performanslarının yüksek olduğu görülmüştür. Yorum olarak, işletmelerin tek bir ürüne odaklanarak, yeni ürün veya hizmet geliştirmesi için; kaynakların Ar-Ge yönetiminde yenilik stratejisiyle beraber yönetilmesinin önemi farkedilmiştir.

- 3 adet yeni ürün veya hizmet üretilmesinin arka planında, üst yönetim desteği, müşteri odaklılık ve öğrenen organizasyonel performanslarının yüksek olduğu görülmüştür. Yorum olarak, işletmelerin birbirleriyle bağlantılı 3 yeni ürün veya hizmet ortaya çıkarması için; üst yönetim dediğimiz, hissedarları temsil eden, karar mercilerinin

desteklerinin önemi büyüktür. Ayrıca, müşteri ihtiyaçlarına göre hareket edilmesi, organizasyonun çalışanlarının eğitimi de önemlidir.

- 2 adet yeni ürün veya hizmet geliştiren işletmelerde, yaratıcılık yönetim performanslarının katkı verdiği görülmüştür. Yorum olarak, işletmelerin, birbirleriyle bağlantılı 2 yeni ürün veya hizmete odaklanan projeyi yönetmesinin; yaratıcılık yönetim performansının, insan kaynaklarının yaratıcı fikirlerinin değerlendirilmesine, katkı sağlamaktadır.

- 3 adet yeni ürün veya hizmet geliştirilmesi hedeflendiğinde, organizasyonel iş birliğinin, tüketicilerle olan ilişkilerin ve işletme performanslarının, yüksek çıktığı görülmüştür. Yorum olarak, işletmelerin, birbirleriyle bağlantılı 3 yeni ürün veya hizmete odaklanması durumunda; organizasyonel yapı içerisinde iş birliklerine, işletmenin tüketicilerle olan iyi ilişkilere ve işletme performansının yüksek olmasına ihtiyacı vardır.

- 3 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, ürün yeniliği performansları da yüksek çıkmıştır. Yorum olarak, işletmelerin, birbirleriyle bağlantılı 3 yeni iş süreci geliştirmesinin; yeni ürünler veya hizmetlerin ortaya çıkmasına, yeni ürünlerin veya hizmetlerin kabul edilebilirliğine, katkı yapacağı değerlendirilmektedir.

- 1 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, süreç yeniliği, Ar-Ge yönetimi ve yenilik stratejisi, performansları yüksek çıkmıştır. Yorum olarak, işletmeler, tek bir projeye odaklanarak, yeni iş süreci geliştirmesi; yenilikçi bir strateji ile süreç yönetimine ve Ar-Ge çalışmalarına, katkı yapacaktır.

- 3 adet yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, üst yönetim desteğinin, müşteri odaklılığının ve öğrenen organizasyon performanslarının, yüksek olduğu görülmüştür. Yorum olarak, işletmeler eğer üst yönetim dediğimiz karar vericilerin tutarlı destekleri olursa, müşteri ihtiyaçlarına göre, devamlı suretle, geçmişten ders alarak, kendini geliştiren bir personel yapısıyla, 3 yeni iş süreci geliştirilebilir.

- 4 adetten fazla yeni iş süreci geliştiren işletmelerin, yaratıcılık yönetim performansları, yüksek çıkmıştır. Yorum olarak, veriler incelendiğinde, yaratıcılık yönetiminin süreç yeniliğine oldukça önemli etkisi olduğu tespit edilmiştir. Etkili bir yaratıcılık yönetimi olması durumunda işletmeler 4'ten fazla iş süreci geliştirebildikleri görülmüştür.

Araştırmacılar açısından, girişimcilik bağımlı değişkeniyle, yenilikçilik, yaratıcılık, girişimci ruh veya teknoparkların varlığı ara değişkenleriyle oluşturulacak bir denklem kurulabilir. Bu denklemin sonucunda, ekonomik kalkınmaya etkisini sorgulayan, tek tek veya her ara değişkeni içeren bir araştırma yapılarak, diğer çalışmalarda sınanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri girişimciler açısından önemlidir. Girişimcilik ruhu, ülkelerin kalkınma ve istihdam sorunlarına çözüm üretebilecek önemli unsurlarından biridir. Girişimcilik ruhu ile beraber yenilikçilikte önemli bir kültürel enstrümanlardandır. Tüm bu enstrümanların hedefi işletme performansını istenilen noktaya getirmektir. Türkiye’de kamu otoritesi, teknogirişimcilere daha fazla destek ve kolaylık sağlayabilmenin yollarını aramaktadır. Teknoloji geliştirme bölgeleri girişimciler için daha fazla kullanılabilir hale gelmektedir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, sanayi bölgelerinin tarihsel gelişimi ile ortaya çıkmış bölgelerdir. Organize Sanayi Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin tarihsel olarak bir önceki kuşağına aittir.

Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin kurulması yolunda, belli bir program dahilinde, planlamaları yapılmaktadır. Öğretim elemanlarının Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde çalışmalarını teşvik edici bir yapılanma söz konusudur. Üniversitelerde öğrencilerin, Teknoloji Geliştirme Bölgelerine olan ilgileri artmaktadır. Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki kuluçka merkezleri de işletmelere danışmanlık hizmeti vermektedir. Tüm bu koşullar içerisinde girişimler, işletme performanslarını arttırmaya, teknoparklardan yararlanmaya ve kamu mevzuatı çerçevesinde Ar-Ge faaliyetlerini değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Çalışma üç ana konuyu incelemektedir. İlki teknoloji yönetimi, ikincisi teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi ve son olarak Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Teknoloji yönetimi araştırılırken, Ar-Ge yönetimi, yenilik stratejisi, üst yönetim desteği, müşteri odaklılık, öğrenen organizasyon, yaratıcılık yönetimi, organizasyonel işbirliği ve tedarikçilerle ilişkiler faktörleri incelenmiştir. Bu sekiz faktörün yeniliğe etkisi araştırılmıştır. Ayrıca yeniliğin işletme performansına ve sayılan sekiz faktörün yenilik aracılığıyla işletme performansına etkisi de araştırılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda, teknoloji yönetiminin yenilikçiliğe ve bu sayede işletme performansına, olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Teknoparktaki eğitim, danışmanlık, sosyal, idari ve teknik altyapı gibi sunulan hizmetlerin yönetiminin, kısmen başarılı olduğu tespit edilmiştir. TÜBİTAK gibi teknolojik kalkınmadaki aktörlerin, Ar-Ge konusundaki bilgi paylaşımları, orta seviyede görülmüştür. Kısacası 21’inci yüzyılda, teknoloji yönetimi, işletmeler açısından hayati öneme haizdir.

İşletmelerin sürdürülebilirliğine ilişkin endişeler, her geçen gün artmaktadır. İşletmeler açısından teknoloji ve Ar-Ge yönetimi ile TÜBİTAK gibi aktörlerin destekleri önemlidir. Bu üç olgunun verimli kullanılması işletmelerin performanslarını arttırmaktadır. Ar-Ge çalışmaları verimli yapılırsa yeni bir ürün veya hizmet geliştirilmemesi kaçınılmaz

gözükmektedir. Ürün veya hizmet geliştirilmesinin, işletme performansına yüksek bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu çalışmada araştırmaya konu olan işletme çalışanlarının, süreç yeniliği hakkında terimsel bir bilgiye sahip olmadığı söylenebilir. Bu sebepten dolayı süreç yeniliği ile ilgili tatmin edici bulgulara ulaşılamamıştır. Ürün ve süreç yeniliğinin Ar-Ge çalışmaları ile işletme performansı arasında aracı bir rol oynadığıda görülmüştür. Aynı şekilde yenilik stratejilerinin, ürün yeniliğine olumlu katkı sağladığı, tespit edilmiştir. Ürün yeniliğinin de işletme performansını olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır. Süreç yeniliğinin yenilik stratejileri ile işletme performansına aracı rol üstlendiği görülmüştür. Ar-Ge yönetimi, üst yönetim desteği, müşteri odaklılık, yaratıcılık yönetimi, ile işletme performansı arasında yenilikçiliğin aracı rol oynadığı bulgulanmıştır.

Araştırmada yenilikçiliğin yenilik stratejilerinde aracı rol üstlendiğine dair bir kanıt bulunamamıştır. Üst yönetim dediğimiz hissedar ve karar alıcıların desteklerinin yüksek olması yeni ürün veya hizmet üretimine katkı sağladığı görülmüştür. Aynı şekilde organizasyon yapısındaki süreç gelişimlerine de katkı yaptığı görülmüştür. İnceleme esnasında yenilikçiliğin aracı bir rol oynayarak işletme performansına katkı yaptığı tespit edilmiştir. İşletmelerin yaptığı faaliyetlerde, müşteri odaklı çalışmaların, müşterilerin istek ve arzusuna göre yönlendirmelerin, yeni ürün veya hizmetin ortaya çıkmasına katkı sağladığına dair bulgular ortaya çıkmıştır. İşletmelerin aynı zaman da organizasyon yapılarının, süreç gelişimine katkı yaptığı görülmüştür. Tekrar tekrar, birçok safhada, yenilikçiliğin, teknoloji yönetimi ile işletme performansı arasında başarılı bir aracı rol üstlendiği kanaati uyanmıştır.

Çalışmada ayrıca işletmelerin özelliklerine göre boyutlara verdikleri yanıtların çeşitli özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır. İşletmelerde çalışan personel sayısı arttıkça ürün veya hizmet gelişiminin arttığı görülmüştür. Aynı şekilde organizasyon yapısında süreç gelişimi yaşandığı görülmüştür. Çalışanlar iyi organize edilebilirse, sayıları arttıkça, işletme performansında artmaktadır. Uzun soluklu başarılı işletmelerin müşterileri ile iyi ilişkiler kurduğu, performanslarının başarılı olduğu görülmüştür. İlginç gelen bir diğer göstergede cirosunun tamamını ihracat yaparak kazanan işletmelerin Ar-Ge başarısında düşme görülmüştür. İncelendiğinde az da olsa yurt içine satması gerektiği kanaati uyanmıştır. Kısacası işletme performansına personel sayısından ciroya kadar Ar-Ge departmanı olup olmamasından Ar-Ge hizmeti almasına kadar pek çok husus etki yapmaktadır.

Araştırmada teknoloji yönetiminin yenilikçiliğe dönüştürülmesi ve bu dönüşümün işletme performansı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bilimsel çalışmalara bir zemin

oluşturarak, işletmelerin karar vericilerine yol göstermesi açısından, önerilerde bulunulması elzem bir durumdur.

Uygulayıcılara Öneriler

Uygulayıcılar kapsamında, özelde Çanakkale Teknopark olmak üzere var olan tüm işletmeler yönetimi ve işletmeler beraber düşünülebilir. Araştırma sonuçları göstermiştir ki Teknoloji yönetiminin doğru yapılması, her faktör boyutunda olmasa da genel olarak yeniliğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yenilik olarak bahsedilen ürün veya hizmet ile süreç yeniliğinin, işletme performansına etkisi incelendiğinde, olumlu etki yaptığı görülmüştür. Burada sorulması gereken sorular: “Teknoloji yönetimi alt başlığına, işletmelerde, burada yer bulmayan, farklı faktörler olarak neler sıralanabilir?” “Teknoparkların varlığı, teknoloji yönetimini ne kadar etkilemektedir?” Ar-Ge destekleri hakkında işletmelerin bilgi seviyesi nedir?” sorusudur. Ayrıca “Yenilikçilik kapsamına neler sokulabilir?”, “Yenilikçilik işletmeler için ne kadar önemlidir?” soruları, yenilikçiliğe karar verme aşamasında, yönetici ve hissedarlar açısından stratejik öneme sahiptir.

Çanakkale Teknopark bünyesinde olmayan, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı işletmelerin, teknoparka yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Çünkü araştırmadan da görüleceği üzere Ar-Ge gibi yenilikçi çalışmaların işletmelerin gelişmesine katkı sağlayacağı tespitleri yapılmaktadır. Öteyandan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi akademik personelinin, girişimcilik konusundaki farkındalık seviyeleri artırılmalıdır. Akademik personel işletme kurmaya teşvik edilmelidir. İşletmelere, teknoparkta çalışmaları konusunda motive edici çalışmalar yapılmalı, eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilmelidir. Özellikle teknoparkın kuluçka merkezi ve teknoloji transfer ofisi yatay band sistemi gibi projeleri alıp işletme olarak ortaya çıkartmalıdır. Projelerden patent veya faydalı model belgeleri aldirtmalıdır. Çanakkale Teknopark’ın, Teknoloji Transfer Ofisi ve kuluçka merkezi daha aktif ve görünür hale getirilmeli, girişimcileri yönlendirmesi sağlanmalıdır. Çanakkale Teknopark’ta mevcut işletmelerin daha etkin ve verimli olmaları maksadıyla performansları ve geri bildirimleri değerlendirilmelidir. Üniversite – sanayi iş birliği daha yoğun bir şekilde yaşanmalı, yerel yönetimler başta olmak üzere diğer paydaşlarında girişimcilik ve yenilikçilik kültürüne katkısı sağlanmalıdır. Makro boyutuyla ülkelerin ekonomik büyümesine katkı sağlayabilir.

Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırma, değişik sektörlerde faaliyet gösteren Çanakkale Teknopark ile Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işletmelerin, teknoloji yönetimi denilen (Ar-Ge Yönetimi, Yenilik Stratejisi, Üst Yönetim Desteği, Müşteri Odaklılık, Öğrenen

Organizasyon, Yaratıcılık Yönetimi, Organizasyonel İşbirliği ve Tedarikçilerle İlişkiler) sekiz faktörün, işletme performansı üzerindeki etkisini belirlemeye yöneliktir. Ayrıca, söz konusu işletmelerin, teknoparklarda sunulan eğitim ve danışmanlık gibi faaliyetlerden faydalanma düzeylerinin, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimine etkisini de belirlemeye çalışmaktadır. Son olarakta, TÜBİTAK gibi teknolojik kalkınmadaki aktörlerin, girişimcilerle olan ilişkilerinin, Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesine olan etkisini de belirlemeye çalışmaktadır. Araştırmacılar, önceden geliştirilmiş ölçekler yardımıyla, işletme seviyeleri olarak spesifik, küçük, orta ve büyük ölçekteki işletmelerin, teknoloji yönetimi konusunu, karşılaştırmalı bir biçimde inceleyebilirler. Ayrıca, teknopark hizmet ve faaliyetleri yönetimi ve Ar-Ge faaliyetlerinin kamu mevzuatı açısından değerlendirilmesi konularında da karşılaştırmalı biçimde araştırabilirler. Çalışmada, teknoloji yönetiminin ürün veya hizmet ile süreç yeniliği üzerinden işletme performansı incelenmiş, diğer yenilik kavramları olan entelektüel sermaye yeniliği gibi bir yenilik, marka yeniliği vb. yenilik tanımlarına girilmemiştir. Üzerinde durulmayan yenilik türleri bundan sonraki araştırmalarda incelenebilir. Örneğin, entelektüel sermaye yeniliğinin işletme performansına etkisi ölçülebilir.

Araştırmacılar teknoloji yönetimi üzerinde etkili olabilecek farklı değişkenlerle, işletme performansı arasındaki ilişkileri araştırılabilir. Örneğin, çalışmanın uygulama kısmının sonunda bulunan maddeler çerçevesinde yeni araştırmalar söz konusu olabilir. Makro düzeyde, girişimcilik bağımlı değişkeninin yenilikçilik, yaratıcılık, girişimci ruh ve teknoparkların varlığı ara değişkenlerin, ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri ölçülebilir.

Araştırmadaki örnekler grubundan, edinilen izlenimler şöyledir: Çanakkale Teknopark'taki işletmeler, girişimcilikte, üniversite ile olan ilişkileri daha ileri düzeydedir. Fakat, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı diğer işletmelerin, üniversiteyle etkileşiminde, uzak durduğu gözlemlenmiştir. Bu durum anketlerin geri dönüş oranlarına da yansımıştır. Anket yapılacak alanın, Çanakkale ilçelerini de kapsamı sebebiyle, anketör kuruluşların olması, güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinin daha iyi çıkmasını sağlayabilir. Ayrıca, anket yapılan yerlerde özellikle mevzuat konusunda yeterince bilgi sahibi olunmadığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Ar-Ge mevzuatıyla ilgili sorulara gerçekçi cevap verilmemesi kısıtlılık olarak söylenebilir. Bu durum, işletmelerin Ar-Ge konusundaki mevzuattalar hakkında, bilgilendirilmelerine ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma amacıyla, girişimcilik ve yenilikçilik potansiyeli olan küçük ve orta boy işletmeler devlet otoritesi tarafından desteklenmelidir. Bu girişimcilere, ivme kazandırmak üzere, yerel ve uluslararası fikir önderlerinden oluşan, mentör, danışman ve yatırımcı ağı üzerinden destek sağlanmalıdır. Fon desteğinin yanında

motivasyonlarını arttırıcı desteklerde sağlanmalıdır. Örneklem sayıları arttırılarak, girişimcilik kültürünün daha yoğun olarak yaşandığı teknoparklarda sınanması, yararlı olacaktır. Teknoloji üreten işletmelerin bir arada olmaları sinerji oluşturacaktır. Onların üst kurullarının önderliği gelişme potansiyelinde olan girişimlere yol gösterecektir. Bu organizasyonlar, teknogirişimin oluşturduğu teknoparklar yada Teknoloji Geliştirme Bölgeleridir.

KAYNAKÇA

- Akın, Adnan (2004). "Mülkiyet Sahipliğinden Kaynaklanan Yönetim Hakkının Devri Açısından Post-Modern Yönetimsel Kontrol Yaklaşımları ve Stratejileri", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:22, Ocak – Haziran 2004, ss: 127-148.
- Akın, Soner (2010). "Türk İdare Sistemi, İdari Yargı Düzeni ve İlgili Mevzuatın Ülkemizde Teknolojik Kalkınma ve Ar-Ge Yönetimi Üzerine Etkisi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Akpınar, Selma (2009). **"Girişimciliğin Temel Bilgileri"**, İzmit: Umuttepe Yayınları.
- Alpkan, Lütfühak, Halit Keskin ve Cemal Zehir (2002, 3-4 Ocak). **"Girişimcilik Hisleriyle Girişimcilik Potansiyeli Arasındaki İlişki: Gebze Ve Civarındaki Girişimciler Üzerine Bir Saha Araştırması"**, Doğu Akdeniz Üniversitesi "21'inci Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri" Sempozyumu. (http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_23.pdf) (3.2.2015)
- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, (1953). **T.C.Resmi Gazete**, 8469, 28.7.1953.
- Ananchotikul, Nasha ve Dulani Seneviratne (2015). "Monetary Policy Transmission In Emerging Asya: The Role Of Banks And The Effects Of Financial Globalization", **IMF Working Paper**, Seri:15/207, 28 September 2015.
- Anayasa Mahkemesi, E. 2001 / 383, K. 2003 / 92, **T.C.Resmi Gazete**, 26054, 19.1.2006.
- Ar, İlker Murat (2009). "Teknoparklarda Yerleşik Firmalar İçin Yeniliği Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Yeniliğin Firma Performansına Etkisinin İncelenmesi", Basılmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, (2008). **T.C.Resmi Gazete**, 26814, 12.3.2008.
- Arıkan, Semra (2002). **"Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular"**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aslan, Duygu (2014). "Sources And Benefits Of Social Capital For Technology Based Firms In Stps: A Case Of METU Technopolis". Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: School Of Social Sciences Of Middle East Technical University.
- Aslan, Yasemin (2009). "Türkiye'de Büyüme-Odaklı Ve Yenilikçi Bir Girişimcilik Politika Çerçevesi Geliştirme Ve Politika Açıklarının Belirlenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaç, Ömer (2006). "Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:15, ss: 139-160.
- Ayyıldız, Yaşar (2014). "İşçi Dövizlerinin Kırgızistan Açısından Değerlendirilmesi: Göçmen İşçiler Araştırması", **Sosyo Ekonomi**, January–June, ss: 211-234.
- Bakırtaş, Hülya ve Ali Tekinşen (2006). "E-Ticaretin Girişimcilik Üzerindeki Etkileri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:16, ss: 125-138.
- Başçı Nur, Hayriye ve Filiz Erataş (2013). "Kültür Farklılıkları Ekseninde Girişimcilik Anlayışındaki Değişimler Ve Yabancı Girişimcilik", **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, ss: 155-171.
- Bayraktaroğlu, Serkan ve Yasemin Özdemir (2010). "Yerel Girişimcilik Dinamikleri: Adapazarı'nda Mobilyacılık Sektörünün Sözlü Tarih Yöntemiyle Anlaşılması", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, ss: 49-80.

- Bayülken, Yavuz ve Cahit Kütükoğlu (2012). **“Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri Teknoparklar”**, Ankara: Makine Mühendisleri Yayınları.
- Beaver, Graham ve Peter Jennings (2005). “Competitive Advantage And Entrepreneurial Power”, **Journal Of Small Business And Enterprise Development**, Cilt:12, Sayı:1, ss: 9-23.
- Bilek, Nermin (2012). “2008 Küresel Kriz Sürecinde Türkiye’de Ekonomiye Canlandırma Paketinin Oyun Teorisi İle İncelenmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgiç, Ayşe Şule (2014, 5 Aralık). **“Ayşe Şule Bilgiç’in Konuşmaları”**, Hayalden Gerçeğe Girişimcilik Paneli.
- Blank, Steve [t.y.]. “About Steve”, Steve Blank, <http://steveblank.com/about/>. (Erişim tarihi, 11.04.2015)
- Blank, Steve (2012). “Search Versus Execute”, Steve Blank, (2012, Mart 5) <http://steveblank.com/2012/03/05/search-versus-execute/>. (Erişim tarihi, 11.04.2015)
- Bouma, Andrea, Catherine A.Durham, ve Lisbeth Meunier-Goddik (2014). “Start-up And Operating Costs For Artisan Cheese Companies”, **American Dairy Science Association**, Cilt: 97, Sayı: 6, ss: 2013-7705.
- Bray, Michael J. ve James N. Lee (2000). “University Revenues From Technology Transfer: Licensing Fees vs. Equity Positions”, **Journal Of Business Venturing**, Cilt: 15, ss: 385-392.
- Büyük Türkçe Sözlük [t.y.]. “Türk Dil Kurumu”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5526cf5f682300.82942093. (Erişim tarihi, 09.04.2015)
- Büyük Türkçe Sözlük (2004). “Türk Dil Kurumu”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5526cf5f682300.82942093. (Erişim tarihi, 09.04.2015)
- Cansız, Emine (2007). “Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Corbett, Andrew Coleman ve Keith Mark Hmieleski (2005). “How Corporate Entrepreneurs Think: Cognition, Context, and Entrepreneurial Scripts,” **Academy of Management Best Conference Paper**, D1-D6.
- Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Teknopark, ÇOMÜ Teknopark [t.y.](1) <http://teknopark.comu.edu.tr/about.htm>. (Erişim tarihi, 10.01.2015)
- Çataloluk, Cuma (2008). “Batı Toplumlarda Toplumsal Yapı Değişimleri ve Bütçe Hakkının Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, ss: 72-94.
- Çaylak, Adem, ve Adem Çelik, “İktisadi Rasyonelliğin Bir Veçhesi Olarak Girişimciliğin Kritiği”, **VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı “Sosyal Girişimcilik”, 23-25 Ekim 2009**, Ankara: Pozitif Matbaacılık, ss: 1-6.
- Çelik, H. Eray ve Veysel Yılmaz (2013). **“Lisrel 9.1 İle Yapısal Eşitlik Modellemesi Temel Kavramlar – Uygulamalar – Programlama”**, Ankara: Anı Yayıncılık.

- Çengel, Gamze (2006). "Araştırma Ve Geliştirme Bölgeleri Teknoparklar", <http://www.legalisplatform.net/makale-detay.asp?ID=79>. (Erişim tarihi, 29.03.2015)
- Cengel, Kaan (2009). "Gaziantep Organize Sanayi Bölgesindeki Firmaların Ar-Ge Ve Teknoparklara Yaklaşımı Üzerine Bir Uygulama", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem (2011). "**Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler Ve Öğretim Üyelerinden Öneriler**", Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem, Adnan Kalkan, Osman Koyuncu ve Ali Murat Alparşan (2012). "Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 15, ss: 229-247.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem, ve Ali Murat Alparşan (2013). "Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler İle Girişimcilik Eğitimi: Girişimci Ve Öğrenci Görüşleri", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, ss: 7-28.
- Çevik, Evrim (2006). "Girişimcilerin, Girişimcilik Tipleri İle Çalışma Amaçları Arasındaki İlişki", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, Münire, Emine Tozlu ve Abdülkadir Akçay, "Drucker Perspektifinde İnovasyonun İşletmelerin Gelişimi Üzerine Etkisi: Girişimci İşletme", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Sayı 10, 2014: 76-85.
- Damga Vergisi Kanunu, (1964). **T.C.Resmi Gazete**, 11751, 11.7.1964.
- Demir, Hüseyin (2014). "İşletmelerde Başarısızlığın Nedenleri ve Çıkış Yolları", <http://morfikirler.com/yazi/isletmelerde-basarisizligin-nedenleri-ve-cikis-yollari>. (Erişim tarihi, 15.12.2014)
- Destekler, KOSGEB [t.y.]. <http://www.kosgeb.gov.tr/pages/ui/destekler.aspx?ref=6> (Erişim tarihi, 13.04.2015)
- Devlet İhale Kanunu (1983). **T.C.Resmi Gazete**, 18161, 10.9.1983.
- Doğan, Davut (2014, 5 Aralık). "**Davut Doğan’ın Konuşmaları**", Hayalden Gerçeğe Girişimcilik Paneli.
- Doğan, Seyhun (2010). "**Avrupa Birliği’nin Girişimcilik Politikası**", İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Doğaner, E.Aysan (2014). "**Girişimcilik Okulu**", Kadıköy: Kuraldışı Yayıncılık.
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği (2003). **T.C.Resmi Gazete**, 25205, 20.8.2003.
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu (2003). **T.C.Resmi Gazete**, 25141, 17.6.2003.
- Drucker, Peter Ferdinand (1998). "The Discipline of Innovation", **Harvard Business Review**, November-December 1998, s.149-157.
- Durman, Mustafa ve Hüseyin Önder (2007). "**Ekonominin Minik Devi KOBİ’ler Ve KOSGEB Teşvikleri**", Bursa: Alfa Akademi Basım Yayım Dağıtım Limited Şirketi.
- Durna, Ufuk (2002). "**Yenilik Yönetimi**", Ankara: Nobel.
- Durukan, Tülin (2006). "Dünden Bugüne Girişimcilik Ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Aralık 2006, Cilt 1, Sayı 2, s.25-37.

- Emre, Orhan (2010). “Örgütsel Adaletin Örgütsel Sessizliğe Etkisi: Teknopark Üzerine Bir Araştırma”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Endüstri Bölgeleri Kanunu (Endüstri Bölgeleri Kanunu ve Organize Sanayi Bölgeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2002). **T.C.Resmi Gazete**, 24645, 19.1.2002.
- Enterprise, Wikipedia (2015, Mart 28) <http://en.wikipedia.org/wiki/Enterprise>. (Erişim tarihi, 09.04.2015)
- Erol, Yücel ve Engin Kanbur (2014). “Misyon ve Vizyon İfadelerine Göre Türkiye’nin İlk 100 Büyük Şirketinin Girişimcilik Özellikleri”, **Business And Economics Research Journal**, Cilt 5, Sayı 3, s.149-165
- Ertuğrul, Ayşegül (2011) “Yenilikçi Küçük İşletmelerin Finansmanı: Türkiye Uygulaması”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erün, Tayfun (2012). “Ankara’daki Teknopark Firmalarının Teknopark İçerisindeki İşbirliği Uygulamalarının Teknoloji Transfer Performansları Üzerine Etkisi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Eryiğit, Burak Hamza (2013). “Stratejik Planlama, Stratejik Planlamaya İlişkin Alternatif Yaklaşımlar ve Stratejik Yönetim Okulları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt 4, Sayı 9, s.152-172
- Espinosa, María Del Mar Benavides ve Antonia Mohedano Suanes (2011). “Corporate Entrepreneurship Through Joint Venture”, **International Entrepreneurship And Management Journal**, Eylül 2011, Cilt 7 s.413-430
- Estival, Laurence (2016). “Research: A Capital Strategy”, ParisWorldwide, Ocak-Şubat
- Ferneley, Elaine ve Frances Bell (2006). “Using Bricolage To Integrate Business And Information Technology Innovation In SMEs”, **Technovation**, Cilt 26, s.232-241.
- Gelir Vergisi Kanunu (1960). **T.C.Resmi Gazete**, 10700, 6.1.1961.
- Geroski, Paul, Steve Machin ve John Van Reenen (1993). “The Profitability Of Innovating Firms”, **The Rand Journal Of Economics**, Cilt 24, Sayı 2, s.198-211.
- Görkemli, Hayriye Nur (2011). “**Bölgesel Kalkınmada Teknoparklar**”, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Görkemli, Hayriye Nur (2011). “Bölgesel Kalkınmada Teknoparkların Önemi ve Konya Teknokent Örneği”. Basılmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gül, Tuğba Gökdoğan (2012) “İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesinde, Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerinin Firma Performansı Üzerine Etkilerinin Ölçülmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, Metin, S. Müge Yükseloğlu ve A.Korhan Binark (2013). “Ülkemizde Teknoparkların Gelişimi ve Mühendislik Eğitimindeki Rollerini”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, s.24-31
- Güney, Semra (2008). “**Girişimcilik Temel Kavramlar Ve Bazı Güncel Konular**”, Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.
- Gürsel, Musa, Şahin Kesici, Hüseyin IZGAR, Coşkun Arslan, Abdullah Sürücü, Hasan Bozgeyikli, Vicdan Altınok ve Ayşe Negiş (2012). “İş Motivasyonu”, İç. Hüseyin Izgar (ed.), **Endüstri Ve Örgüt Psikolojisi**, Konya: Eğitim Yayınevi, ss: 59-96.

- Hacıömeroğlu, Serkan (2012, 15 Kasım). "Girişimcilerin Başarısız Olma Nedenleri?", Milliyet Blog, <http://blog.milliyet.com.tr/girisimcilerin-basarisiz-olma-nedenleri-/Blog/?BlogNo=387860> (Erişim tarihi, 12.12.2014)
- Hamel, Gary (2013). "**Şimdi Ne Yapıyoruz**", İstanbul: Tor Ofset San.Tic.Ltd.Şti.
- Harçlar Kanunu (1964). **T.C.Resmi Gazete**, 11756, 17.7.1964.
- Harmancı, Mehmet ve M.Oğuzhan Önen (1999, Mart). "Dünyada Ve Türkiye'de Teknopark Ve Teknokent Uygulamaları", Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/1999-GA/GA-99-02-04_Dunyada_ve_Turkiyede_Teknopark_ve_Teknokent.pdf (Erişim tarihi, 30.03.2015)
- Hazine Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (1994). **T.C.Resmi Gazete**, 22147, 20.12.1994.
- Heesen, Mark (2001, 08 Ocak) "**Introduction**", Venture Impact, http://www.nvca.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=101&Itemid=584. (05.06.2014)
- Herron, Lanny (1992). "Cultivating Corporate Entrepreneurs", **Human Resource Planning**, Vol.15, s:4, ss: 3-14.
- Hewison, Alistair ve Fran Badger (2006). "Taking The Initiative: Nurse Intrapreneurs IN The NHS", **Nursing Management**, Vol.13, s:3, ss:14-19.
- Hogan, Teresa ve Quan Zhou (2010), "Defining University Spin-Offs", İç, Ray Oakey, Aard Groen, Gary Cook, And Peter Van ve Der Sijde (ed.), **New Technology~Based Firms In The New Millennium**, Vol.VIII, ss:7-24.
- <http://msonet.org/cat.asp?nid=173&n=134>
- <http://dictionary.reference.com/browse/venture>. Erişim Tarihi, 10.04.2015
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex:32003H0361>. Erişim Tarihi, 27.03.2017
- http://forum.donanimhaber.com/m_54933942/tm.htm. Erişim Tarihi, 21.01.2016
- <http://kss.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=185>. Erişim Tarihi, 13.02.2016
- <http://msonet.org/cat.asp?nid=173&n=134>. Erişim tarihi, 29.11.2014
- <http://mugim.maltepe.edu.tr/girisimcilik-nedir>. Erişim tarihi, 01.02.2015
- http://sagm.sanayi.gov.tr/userfiles/file/TGB%20g%C3%BCncel%20d%C3%B6k%C3%BCmanlar/ekim%202015/WEB_tgb%20iletisim_eylul%202015.docx. Erişim tarihi, 02.01.2016
- <http://steveblank.com/about/> Erişim Tarihi, 11.04.2015
- <http://teknopark.comu.edu.tr>. Erişim Tarihi, 12.02.2016
- <http://teknopark.comu.edu.tr/about.htm>. Erişim Tarihi, 12.02.2016
- <http://teknopark.comu.edu.tr/firma.htm>. Erişim tarihi, 10.01.2015
- <http://teknopark.comu.edu.tr/sunum.pdf>. Erişim Tarihi, 10.01.2016
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Esnaf>. Erişim tarihi, 21.10.2014
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Liderlik> Erişim Tarihi, 30.10.2014
- <http://www.bilimstore.com/bilimparksciencepark> Erişim Tarihi, 22.04.2015

- <http://www.blogteb.com/turkiye%E2%80%99de-girisimcilik-potansiyeli-yukseliyor/> Erişim Tarihi, 12.04.2015
- <http://www.compareyourcountry.org/science-and-technology>. Erişim Tarihi, 14.02.2016.
- <http://www.dunya.com/guncel/3uncu-nesil-universiteler-sirketlerin-is-ortagi-oluyor-204973h.htm>. Erişim Tarihi, 05.01.2016.
- <http://www.gittigidiyor.com/arama/?k=kuvars+kumu+fiyatlar%C4%B1>. Erişim Tarihi, January 18.01.2016.
- <http://www.globalfoundries.com/about/about-globalfoundries>. Erişim Tarihi, January 21.01.2016
- http://www.hepsiburada.com/islemcilerc46?wt_gl=cpc.nelk.dsa.bilgisayarbilesenleri&gclid=Cj0KEQIA_fy0BRCwiLaQ5iFgpwBEiQA884sOU6SOdwVzSEDgxOPjj9xMLNBikVdzvhe9soajikPkaAlhl8P8HAQ. Erişim Tarihi, 21.01.2016
- <http://www.hiz.hr/icttrain/tr/trainings/03/08.html> Erişim Tarihi, 10.04.2015
- <http://www.iasp.ws/tr/projects>. Erişim Tarihi, 27.12.2015
- <http://www.iasp.ws/by-country> Erişim Tarihi, 27.12.2015
- <http://www.kosgeb.gov.tr/pages/ui/destekler.aspx?ref=6> Erişim Tarihi, 13.04.2015
- <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/liste/3/destekler> Erişim Tarihi, 09.10.2016
- <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/1231/girisimcilik-destek-programi> Erişim tarihi, 14.05.2016)
- <http://www.merriam-webster.com/dictionary/enterprise> Erişim Tarihi, 26.04.2015
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4691.pdf>. Erişim Tarihi, 08.01.2016
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5362.pdf>. Erişim Tarihi, 28.03.2017
- <http://www.momentexpo.com/turkiyedekiteknoentlerdeneleryapiliyor> Erişim Tarihi, 22.04.2015
- <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2015/html/EN2001.jpg>. Erişim Tarihi, 03,.01.2016
- <http://www.surveey.com/survey/UserPages/Login.aspx?err=1> Erişim tarihi, 06.04.2015.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5526cf5f682300.82942093 Erişim Tarihi, 09.04.2015
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.575bb7d4456611.14072604 Erişim tarihi, 11.06.2016
- <http://www.technion.ac.il/en/about/history-of-the-technion/> Erişim Tarihi, 06.12.2015.
- http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue2015_siralama.pdf. Erişim Tarihi, February 14.02.2016
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Erişim Tarihi, 13.02.2016
- <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>. Erişim Tarihi, 14.02.2016
- https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/bty05_0.pdf. Erişim Tarihi, 13.02.2016
- ICTTrain [t.y.] <http://www.hiz.hr/icttrain/tr/trainings/03/08.html>. (Erişim tarihi, 10.04.2015)
- Işık Maden, Selen, Murat Ali Dulupçu ve Onur Sungur (2014). "KOBİ Desteklerinin İstihdam Büyümesine Etkisi: Isparta ve Burdur Örneği", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt 9, s: 1, ss: 95-124.

- İlhan, Süleyman (2005). "Bazı Değişkenler Açısından Elazığ'da Girişimci Profili", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: XV, s: 1, ss: 217-248.
- İlter, Hüseyin Melih (2001). "Aile şirketleri'nde Kurumsallaşma ve Kobi'lerin yönetim Sorunları", İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- İmar Kanunu (1985). **T.C.Resmi Gazete**, 18749, 09.05.1985.
- İplik, Esengül (2012) "Osmaniye İli Kırsalında Kadın Girişimciliği", Basılmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- İş Kanunu (2003). **T.C.Resmi Gazete**, 25134, 10.6.2003.
- Kamu İhale Kanunu (2002). **T.C.Resmi Gazete**, 24648, 22.1.2002.
- Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003). **T.C.Resmi Gazete**, 25326, 24.12.2003.
- Kamulaştırma Kanunu (1983). **T.C.Resmi Gazete**, 18215, 08.11.1983.
- Kale Gıda (2014) <http://www.kalegida.com/>. (Erişim tarihi, 19.12.2014)
- Kaplan, David A. (1999). "**The Silicon Boys And Their Valley Of Dreams**", New York: William Morrow And Company.
- Kaya, Ali (2007). "**Bilişim ve İletişim Işığında Girişimcilik ve Kobi Yönetimi**", Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Keeley, Larry, Ryan Pikkell, Brian Quinn & Helen Walters (2013). "**Ten Types Of Innovation The Discipline Of Building Breakthroughs**", New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Keleş, Murat Kemal (2007) "Türkiye'de Teknokentler: Bir Ampirik İnceleme", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kendirli, Selçuk, Hülya Çağırın ve Fatih Şanöz, "Finansal Piyasalar Ve Base II; Yönetmelik Ve Mali Açısından Çorum KOBİ'lerine Muhtemel Etkileri", **I.Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler Ve BASEL II "BASEL II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", 2-4 Mayıs 2008**, İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayını, 2008, s.68-77.
- Kırım, Arman (2005). "**Karlı Büyümenin Reçetesi İnnovasyon**", İstanbul: Fed Training Yayınları.
- Kırım, Arman (2006). "**Sıradışı Bir Büyüme ve Karlılık Stratejisi Alt Pazar İnnovasyonu**", İstanbul: Fed Training Yayınları.
- Kırım, Arman (2007). "**Karlı Büyümenin Reçetesi İnnovasyon**", İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Kırım, Arman (2010). "**Yeni Girişimcilik**", Beyoğlu: Sistem Yayıncılık.
- Kırım, Arman (2011). "**Bulut Gelir Söke'ye Çek Eşşegi Köşeye**", Beyoğlu: Sistem Yayıncılık.
- Kırım, Arman (2013). "**Mor İneğin Akıllısı**", İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Kırım, Arman "Girişimcilik Teoriden Yoksun", **Türkiye Gazetesi**, Yenibosna: İhlas Gazetecilik, 11.11.2009.
- Kocacık, Faruk ve Veda Bilican Gökkaya (2005). "Türkiye'de Çalışan Kadınlar Ve Sorunları", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 6, s: 1, ss: 195-219.

- Kodama, Mitsuru (2014). **“Winning Through Boundaries Innovation Communities Of Boundaries Generate Convergence”**, Bern: Peter Land AG.
- Kohlert, Helmut, Dawud Fadai, Hans-Ulrich Sachs (2013). **“Entrepreneurship For Engineers”**, Müh: Ein Unternehmen Von De Gruyter.
- Kurumlar Vergisi Kanunu (2006). **T.C.Resmi Gazete**, 26205, 21.6.2006.
- Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri Ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik (2005). **T.C.Resmi Gazete**, 25997, 18.11.2005.
- Küçük, Orhan (2013). **“Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık San.ve Tic.A.Ş.
- Küresel Girişimcilik Endeksi Türkiye 2013 Sonuçları Açıklandı (2014, 30 Ekim). TEB, <http://www.blogteb.com/turkiye%E2%80%99de-girisimcilik-potansiyeli-yukseliyor/>. (Erişim tarihi, 12.04.2015)
- Lazic, Miroslav (2012). **“The Impact Of Information Technology Governance On Business Performance”**, Frankfurt am Main: Peter Lang Academic Research.
- Leiponen, Aija (2005). “Skills And Innovation”, **International Journal Of Industrial Organization**, s: 23, ss: 303-323.
- Litan, Robert E., Andrew W.Wyckoff ve Kaye Husbands Fealing (Ed.) (2014), “Capturing Change In Science, Technology, And Innovation Improving Indicators To Inform Policy”, **National Research Council**, Washington: The National Academies Press.
- Lundström Anders ve A. Lois Stevenson (2005). **“Entrepreneurship Policy: Theory and Practise”**, Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Marangoz, Mehmet (2013). **“Girişimcilik”**, İstanbul: Beta.
- Martin, Lynn, “Are Women Better At Organisational Learning? An SME Perspective”, **Women In Management Review**, Cilt 16 Sayı 6, 2001: 287-296.
- MAXQDA (2014). Berlin: VERBI Software.
- Moohebat, Mohammad Reza, Asefeh Asemi ve Mohammad Davarpanah Jazi, “A Comparative Study Of Critical Success Factors (CSFs) In Implementation Of ERP In Developing Countries”, **International Journal Of Advancements In Computing Technology**, Cilt 2 Sayı 5, Aralık 2010: 99-110.
- Müftüoğlu, Tamer, Yılmaz Ürper, Mehmet Başar ve Burak Tuğberk Tosunoğlu (2009). “Türkiye’de Girişimciliğin Değerlendirilmesi”, İ.ç. Yavuz Odabaşı (ed.), **Girişimcilik**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, ss: 21-185.
- Müftüoğlu, Tamer, “Dünya” (2013, Ekim 25). <http://www.dunya.com/girisimciler-lider-vasifli-olmal-153606yy.htm>. (Erişim tarihi, 29.10.2014)
- National Innovation Systems. Organisation For Economic Co-Operation And Development (1997) <http://www.oecd.org/science/inno/2101733.pdf> (Erişim Tarihi, 5.1.2015)
- O’Leary, Daniel Edmund (2000). **“Enterprise Resource Planning Systems Systems, Life Cycle, Electronic Commerce, And Risk”**, New York: Cambridge University Press.
- Oktay, Ertan ve Alptekin Güney (2002). “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu Ve Çözüm Önerileri”, **21.Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 3-4 Ocak 2002**, Gazimağusa.
- Organize Sanayi Bölgeleri Kurma Fonu Yönetmeliği (1966). **T.C.Resmi Gazete**, 12307, 25.5.1966.

- Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği (2009). **T.C.Resmi Gazete**, 27327, 22.8.2009.
- Öneren, Melahat (2012). “İç Anadolu Bölgesindeki Genç Nüfusun Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 7, s: 2, ss: 7-28.
- Özdamar, K (2004). “**Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1**”, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, Yasemin ve Sercan Mazgal (2012). “Bir Kariyer Tercihi Olarak Girişimcilikte Dışsal Faktörlerin Etkisi: Sakarya Örneği”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 7, s: 1, ss: 87-102.
- Öztürk, Ali Osman (2012). “Kamu Örgütlerinde Girişimcilik”, “**İş, Güç**” **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt: 14, s: 4, ss: 151-169.
- Pala, Akın (2014). “**Bilim Gündemi**”, Boğaz TV, <https://www.youtube.com/watch?v=hQCz4hm6Y8I&feature=youtu.be>. (Erişim tarihi, 17.04.2015)
- Pala, Akın [t.y.] “**Çanakkale Teknoloji Geliştirme Bölgesi A.Ş. ÇOMÜ Teknopark**”, <http://www.slideshare.net/fullscreen/AkinPala/ticaret-sanayi-odasi-sunum/1>. (05.03.2014)
- Pala, Akın [t.y.] “**ÇOMÜ Öğretim Elemanlarının Teknoparkta Görevlendirilme ve Şirket Kurabilmeleri**”, <http://teknopark.comu.edu.tr/yapi.htm>. (27.02.2015)
- Pala, Akın [t.y.] “**ÇOMÜ Teknopark**”, <http://www.slideshare.net/AkinPala/canakkale-18-mart-universitesi-teknopark>. (06.03.2014)
- Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1995). **T.C.Resmi Gazete**, 22326, 27.6.1995.
- Piperopoulos, Panos G. (2012). “**Entrepreneurship, Innovation And Business Clusters**”, Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Porter, Michael Eugene (1998). “Clusters And The New Economics Of Competition”, **Harvard Business Review**, November-December, ss: 77-90.
- Porter, Michael Eugene (2003). “**Rekabet Stratejisi Sektör ve Rakip Analizi Teknikleri**”, (G. Ulubilgen, Çev.) Beyoğlu: Sistem Yayıncılık.
- Purba, Debora Eflina ve Mansoer, Wilman Dahlan (2010). “II. Building Entrepreneurial Effort On Women: A Study In An Indonesian Poor Urban Community”, İç, Katrinli, Alev (ed.) **Smes And Entrepreneurship**, İzmir: İzmir University Of Economics, s:24-32.
- Ravetz, Joe (2011). “Exploring Creative Cities For Sustainability: Towards Applications Of Relational Visualization”, İç, Girard, Luigi Fusco, Tüzin Baycan ve Peter Nijkamp (ed.) **Sustainable City And Creativity Promoting Creative Urban Initiatives**, İngiltere: Ashgate Publishing Limited, s:339-366.
- Rostow, Walt Witman (1970). “İktisadi Gelişmenin Merhaleleri”, Çev. Erol GÜNGÖR, **Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, s:243-248.
- Saafein, Oussama (2013). “Exploring The Relationship Between Mode Of Operation And Performance Of Support Teams In Telecommunication Companies”, Basılmamış Doktora Tezi, Phoenix: University Of Phoenix, Management in Information Systems and Technology.
- Sabancı, Ali (2014, 5 Aralık). “**Ali Sabancı’nın Konuşmaları**”, Hayalden Gerçeğe Girişimcilik Paneli.

- Sakarya, Fahri (2012). "Teknopark İçerisindeki, Teknoloji Transferini Araştırmaya Dönük İşbirlikleri ve Teknopark Destek Faaliyetlerinin, Firmaların Özümseme Kapasitesi Üzerine Etkileri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Sandri, Damiano (2010). "Growth And Capital Flows With Risky Entrepreneurship", **"IMF Working Paper"**, February, WP/10/37.
- Sarıgöz, Hasip (2013). **"Türk'ün Karakterinin Deşifresi"**, İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- Sarıhan, Halime İnceler (1998). **"Rekabette Başarının Yolu Teknoloji Yönetimi"**, Çağaloğlu: Beta Basım A.Ş.
- Sayıştay Kanunu (2010). **T.C.Resmi Gazete**, 27790, 19.12.2010.
- Schepers, Stefan (2015), **"Açılış Konuşmaları"**, İstanbul Üniversitesi Dünya Teknoloji, İnovasyon ve Girişimcilik Konferansı 28-30 Mayıs 2015, İstanbul. (AB İnovasyon Politikası Yönetimi Yüksek Düzeyli Grup Genel Sekreteri).
- Serbest Bölge Kanunu (1953). **T.C.Resmi Gazete**, 8595, 29.12.1953.
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu (1989). **T.C.Resmi Gazete**, 3568, 1.6.1989.
- Sezgen, Aşır (2012, Mart 7) **Linkedin**, <https://www.linkedin.com/groups/FIRSAT-G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E%C4%B0MC%C4%B0L%C4%B0%C4%9E%C4%B0-4309534.S.99731250>. (Erişim tarihi, 23.11.2014)
- Sezgen, Aşır (2012, Mart 8) **Linkedin**, <https://www.linkedin.com/groups/YARATICI-G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E%C4%B0MC%C4%B0L%C4%B0K-4309534.S.99977148>. (Erişim tarihi, 28.11.2014)
- Singer, Slavica, José Ernesto Amorós ve Daniel Moska (2015). **"Global Entrepreneurship"**, London: London Business School.
- Soete, Luc (2013). "Is Innovation Always Good?", İç, Jan Fagerberg, Ben R. Martin, Esben Sloth Andersen (ed.), **Innovation Studies Evolution & Future Challenges**, New York: Oxford University Press, s:134-144.
- Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yüksek Lisans / Doktora Tezi ve Sanatta Yüksek Lisans – Sanatta Yeterlik Raporu Yazım, Basım ve Teslim Yönergesi [t.y.]. **T.C.Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi**.
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (2006). **T.C.Resmi Gazete**, 26200, 16.6.2006.
- Soysal, Abdullah (2010). "Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller Ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 65, s: 1, ss: 83-114.
- Soyşekerci, Serhat (2011). **"Girişimcilik"**, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- "Suzhou Industrial Park: 10 Things To Know About The China – Singapore Project", **The Straits Times**, 25 Ekim 2014.
- Şen, Mehmet [t.y.]. "Startup Alaturka Yeni Girişimin Bizcesi", https://2kere2beseder.files.wordpress.com/2014/04/startup_alaturka_4_pdf.pdf. (Erişim tarihi, 17.04.2015)
- Şimşek, Ömer Faruk (2008). **"Doğrulayıcı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis)"**, YEM. <http://www.yapisalesitlik.com/yem.php?gln=dogru>. (1.5.2014)
- Tan, Teng-Kee, Hsien Seow ve Sue Tan Toyofuku (2015). **"The Tao Of Innovation"**, Londra: Imperial College Press.

- Tasevska, Frosina, Talib Damij ve Nadja Damij, "Project Planning Practices Based On Enterprise Resource Planning Systems In Small And Medium Enterprises – A Case Study From The Republic Of Macedonia", **International Journal Of Project Management**, Sayı 32, 2014: 529-539.
- Taylor, Myfanwy (2014). "Barcelona: Global Repositioning Of An Emerging Metropolis", İç, Colantonio, Andrea, Richard Burdett ve Philipp Rode (ed.) **Transforming Urban Economies**, New York: Routledge, s: 30-77.
- Tekin, Mahmut (2012). "**Girişimcilik Ve Küçük İşletme Yöneticiliği**", Konya: Günay Ofset.
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (2001). **T.C.Resmi Gazete**, 24454, 06.07.2001.
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (4691 sayılı Kanunun ilk hali) (2001). **T.C.Resmi Gazete**, 24454, 06.07.2001.
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği (2014). **T.C.Resmi Gazete**, 28939, 12.03.2014.
- Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Hakkında Yönetmelik (2014). **T.C.Resmi Gazete**, 28986, 29.04.2014.
- Terman, Fred** (1985, 24 Mayıs) "The Father Of Silicon Valley", **Stanford Computer Forum**, <http://forum.stanford.edu/carolyn/terman> (Erişim tarihi, 14.03.2015).
- Tulder, Rob Van, Ana Teresa Tavares – Lehmann ve Alain Verbeke (2011). "Introduction: Entrepreneurship Research In International Business Studies", İç, Verbeke, Alain, Ana Teresa Tavares Lehmann, Rob Van Tulder (ed). **Entrepreneurship In The Global Firm**, Bingley: Emerald Group Publishing Limited, s: 1-17.
- Tunca Çaliyurt, Kıymet, "Importance Of Financial Management Knowledge In Small And Medium Enterprises (SMEs) Managing By Women", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 13, Sayı 2, Aralık 2011: 327-354.
- Tuvay, Burcu ve Ayşegül Sakarya Pehlivan, "Girişimci Yetiştiren Okullar", **Ekonomist**, Yıl 25, Sayı 2015/26, 28 Haziran – 4 Temmuz 2015: 18-26.
- TÜBİTAK Teknolojik ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı Uygulama Esasları [t.y.] http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/mevzuat/esaslar/ESASLAR_II_3.pdf. (Erişim tarihi, 11.04.2015)
- Türk Medeni Kanunu (2001). **T.C.Resmi Gazete**, 24607, 8.12.2001.
- Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflarla Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinde Bulunan Kurum ve Kuruluşlara Vergi Muafiyeti Tanınması İle İlgili Usul Ve Esaslar (1990). **T.C.Resmi Gazete**, 20434, 15.2.1990.
- Türk Ticaret Kanunu (2011). **T.C.Resmi Gazete**, 27846, 14.2.2011.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Teknoloji ve Yenilik Destek Programlarına İlişkin Yönetmelik (2007). **T.C.Resmi Gazete**, 26405, 16.1.2007.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). **T.C.Resmi Gazete**, 17863, 09.11.1982.
- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949). **T.C.Resmi Gazete**, 7235, 17.6.1949.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Gazetesinde Yayımlanan İlanlar (2010-2014 Eylül) [t.y.] <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sicil/1.pdf> (Erişim tarihi, 25.10.2014)
- Türkmen, Ali (2007). "Girişimcilik ve Girişimcilik Kültürü". Basılmamış Yüksek Lisans Projesi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Türkoğlu, Musa, “Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmeler (KOBİ’ler) in Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada KOBİ Temelli Stratejiler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2002: 277-300.
- Uçkun, Gazi, Seher Uçkun ve Yılmaz Pekmezcan (2007, 25 Mayıs). “Türkiye Cumhuriyeti’nde Girişimciliğin Tarihi (Atatürk Dönemi)”, Hıdır Akpınar, Selma Akpınar, Güler Dinçel ve Melike Kıvanç Sudak (ed.), **Kocaeli Üniversitesi Hereke Ömer İsmet Uzunyol Meslek Yüksekokulu ve Kocaeli Sanayi Odası I. Ulusal Girişimcilik Sempozyumu ve “Benim De Bir Fikrim Var” İş Fikri Yarışması**, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, 2007: 25-38.
- Ünsal, Serkan [t.y.]. “Silikon Vadisi Ve Girişimcilik”, http://www.bkm.com.tr/basin/BKM_Silikon_Vadisi_ve_Girisimcilik.pdf. (Erişim tarihi, 17.04.2015)
- Uysal, Fatih (2012). “Patent ve Faydalı Model Edinim Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Ankara’daki Teknoparklarda Yerleşik Firmalar Üzerine Bir Uygulama”. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, Gürhan (2001). “Başarılı Bir Yönetici Olmada Anahtarlar”, **Sayıştay Dergisi**, Temmuz-Eylül 2001, Sayı: 42, ss: 37-55.
- Venture, Dictionary (1997) <http://dictionary.reference.com/browse/venture>. (Erişim tarihi, 10.04.2015)
- Vergi Usul Kanunu (1961). **T.C.Resmi Gazete**, 10703, 10.1.1961.
- Wan, David, Chin Huat Ong ve Francis Lee (2005). “Determinants Of Firm Innovation In Singapore”, **Science Direct, Technovation**, Sayı 25, 2005: 261-268.
- Wang, Catherine L ve Pervaiz K Ahmed (2004). “The Development And Validation Of The Organisational Innovativeness Construct Using Confirmatory Factor Analysis”, **European Journal Of Innovation Management**, Cilt 7, Sayı 4, 2004: 303-313.
- WB (2014). “**Turkey Country Profile 2013**”, Eylül 2014.
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (2003). **T.C.Resmi Gazete**, 25040, 6.3.2003.
- Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı (2012). **T.C.Resmi Gazete**, 28328, 19.6.2012.
- Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (2012). **T.C.Resmi Gazete**, 28329, 20.6.2012.
- Yıldırım, Metin ve İbrahim Örnek (2012). “Walt Whitman Rostow’un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi”, **Türkiye Ekonomi Kurumu**, Tartışma Metni 2012/84, Eylül 2012.
- Yıldız, A. Murat (2010). “**Tüm Yönleriyle Teknokent Ve Ar-Ge Teşvik Rehberi**”, Ankara: Ankara SMMM Odası Yayını.
- Yılmaz, Ali Sırrı (2014). “Bir Sosyal Değişim Ajansı Olarak Girişimcilik Eğitimi”, **Zeitschrift für die Welt der Türken**, Cilt: VI, s: 1, ss: 297-311.
- Yılmaz, Veysel (2004). “Consumer Behavior In Shopping Center Choice”, **Social Behavior And Personality**, Cilt: 32, s: 8, ss: 783-790.
- Yiğitbaş, Orhan Şevki, ve Sanem Berkün, “Şirketlerin Sosyal Sorumluluk Projelerinin Sosyal Girişimcilik Ve STK’lar Üzerindeki Etkileri: AVEA İletişim Hizmetleri A.Ş. Örneği”, **VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı “Sosyal Girişimcilik”, 23-25 Ekim 2009**, Ankara: Pozitif Matbaacılık, ss: 185-192.

Yükseköğretim Kanunu (1981). **T.C.Resmi Gazete**, 17506, 6.11.1981.

Yüksel Acı, Esra (2008). “**Girişimcilik**”, Kadıköy’de Yeni Umutlar Projesi. <http://yeniumutlar.kadikoy.bel.tr/txtContent.aspx?pageName=girisimcilik.html>. (2.11.2014)

Yülek, Murat Ali ve Murad Tiryakioğlu (2013, 20-22 Kasım). “**Kalkınma Temelli Kamu Alımı Politikaları: Politika Deneyimleri Ve Literatürden Seçilmiş Örnekler**”, Türkiye Cumhuriyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 3’üncü Sanayi Şurası. (<http://sanayisurasi.gov.tr/pdfs/kalkinma-temelli-kamu-alimi-politikalari-politika-deneyimleri-ve-literaturden-secilmis-ornekler.pdf>) (2.2.2015)

Zakarevičius, Povilas ve Aurimas Župerka (2010). “Expression of Emotional Intelligence in Development of Students’ Entrepreneurship”, **Economics and Management**, Vol: 15, s.865-873.

EKLER

EK 1.

ANKET FORMU

Saygıdeğer katılımcı, bu anket, girişimcilerimizin Ar-Ge ve yenilikçiliğe olan yaklaşımını ölçmek amacıyla yapılan bilimsel bir çalışma çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Vereceğiniz bilgilerin doğruluğu ışığında, çalışmanın bilimselliğine yapacağı olumlu katkıları, göz önünde bulundurmanızı dileriz. Lütfen firmanızın değer ve düşüncelerini dikkate alarak cevaplayınız.

İlginize teşekkür ederim.

Yrd.Doç.Dr.Ali Şahin ÖRNEK

Yasin DANYAL
(ÇOMÜ Yüksek Lisans Öğrencisi)
Ç.E.E.İ.Anabilim Dalı
05438755489 yasin-danyal@hotmail.com

A. Firma Karakteristikleri

Aşağıdaki soruları cevaplandırırken firmanız için uygun olan seçeneği "X" işareti koyarak belirtiniz.

- 1 Faaliyet gösterdiğiniz sektör (endüstri dalı)?
.....
2. Anketi cevaplayanın ünvanı nedir?
(1) Firma Sahibi (2) Genel Müdür (3) Departman Müdürü (4) Diğer (.....)
3. İşletmenizde çalışan personel sayısını işaretleyiniz.
(1) <10 (2) 10-49 (3) >50
4. Brüt satış tutarınızı aşağıdaki yıllar bazında belirtiniz.

2013	2012	2011
.....		
5. Firmanız kaç yıldır faaliyet göstermektedir?
(1) <1 (2) 1-3 (3) 4-9 (4) 10-14 (5) >14
6. İşlerinizin yüzde kaçını uluslararası pazarda gerçekleştirmektedir?
(1) %0 (2) %1-%39 (3) %40-%59 (4) %60-%99 (5) %100
7. İhracat, cironuzun yüzde kaçını oluşturmaktadır?
(1) %0 (2) %1-%39 (3) %40-%59 (4) %60-%99 (5) %100
8. Firmanızın hukuki statüsü nedir?
(1) Şahıs İşletmesi (2) Limited Şirket (3) Anonim Şirket (4) Kollektif Şirket (5) Diğer (.....)
9. Firmanızın ortaklık yapısı nedir?
(1) Tamamen Yerli Ortaklık (2) Tamamen Yabancı Ortaklık (3) Yerli-Yabancı Ortaklık (4) Diğer (.....)
10. Herhangi bir kalite yönetim sisteminiz var mı? Varsa belirtiniz.
(1) Evet (.....) (2) Hayır
11. Ar-Ge departmanınız var mı?
(1) Evet (2) Hayır (13'üncü soruya geçiniz)
12. Ar-Ge departmanınız kaç yıldır var?
(1) <1 (2) 1-3 (3) 4-7 (4) 8-11 (5) >11
13. Ar-Ge fonksiyonunun görevini hangi departman yerine getirmektedir?
(1) İmalat (2) Pazarlama (3) Bilgi İşlem (4) Diğer
14. Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni ürün/hizmet sayısı nedir?
(1) 0 (2) 1 (3) 2 (4) 3 (5) >4
15. Son üç yıl içerisinde geliştirilen yeni iş süreçlerinin sayısı nedir?
(1) 0 (2) 1 (3) 2 (4) 3 (5) >4
16. **Firmanız dışından** herhangi bir kurumdan (üniversite, KOSGEB, TÜBİTAK) Ar-Ge hizmeti aldınız mı?
(1) Evet (2) Hayır (18'inci soruya geçiniz)
17. **Firmanız dışından** herhangi bir kurumdan (üniversite, KOSGEB, TÜBİTAK) aldığınız Ar-Ge hizmetinin tahmini tutarı nedir? (bin \$)
(1) <100 (2) 100-200 (3) 200-300 (4) 300-400 (5) >400

B. Yeniliği Etkileyen Faktörler					
Aşağıda belirtilen ifadeler hakkındaki görüşlerinizi, ilgili kutucuğa "x" işareti koyarak belirtiniz.					
1: Kesinlikle Katılmıyorum	2: Katılmıyorum	3: Kararsızım	4: Katılıyorum	5: Kesinlikle Katılıyorum	
18. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın ortaya koyduğu yenilikler arasında ürün / hizmet yenilikleri daha önceki yıllara göre en yüksek seviyeye ulaşmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın ortaya koyduğu yenilikler arasında üretim süreci / hizmet işlemleri yenilikleri daha önceki yıllara göre en yüksek seviyeye ulaşmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Kendimizi ürün / hizmet yeniliğine odaklanmış bir firma olarak tanımlarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Kendimizi süreç yeniliğine odaklanmış bir firma olarak tanımlarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Müşterilerimiz bizi ürün yeniliği konusunda çok iyi olarak görürler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Müşterilerimiz bizi süreç yeniliği konusunda çok iyi olarak görürler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, firmamızın Ar&Ge harcamaları daha yüksektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25. Ar&Ge, işletme stratejimizin büyük bir bölümünü oluşturur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26. Firmamızın Ar&Ge stratejisi / planı yeterli seviyededir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27. Firmamızın Ar&Ge planı, firma planı ile ilişkilendirilerek hazırlanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28. Firmamızın Ar&Ge kaynakları (personel, teçhizat) yeni ürün geliştirme faaliyetleri için son derecede uygundur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29. Ar-Ge personelinin, firmamızın toplam işgücü içindeki payı, sektördeki diğer firmalardan yüksektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30. Ar-Ge faaliyetleri için net proje hedefleri ve proje yönetim kuralları yeterli seviyededir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31. Yenilik, firma felsefesinin ve değerlerinin temel bir parçasıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32. Yenilikle ilgili açık firma hedefleri ve vizyonu yeterli seviyededir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33. Yeniliğin hedefleri firma içinde etkin bir şekilde herkese iletilir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
34. Yenilik girişimleri tüm firma stratejisi ile ilişkilendirilir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
35. Üst yönetim, yeni teknolojileri, süreçleri, teknikleri ve ürün fikirlerini sürekli olarak araştırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
36. Üst yönetim, problemleri çözerken sürekli olarak farklı bakış açıları araştırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
37. Üst yönetim, yenilik faaliyetlerinin sürdürülmesinde sürekli olarak güven sağlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
38. Üst yönetim, yeni fikirlerin ve çözümlerin avantajlarını istekli bir biçimde ortaya koyar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
39. Üst yönetim, yeniliğin başarısı konusunda iyimser bir anlayış gösterir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
40. İhtiyaç ve beklentilerini karşılamak için müşterilerin bilgilerini aktif ve düzenli olarak tararız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
41. Müşterilerimizi ürün tasarım sürecine dahil ederiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
42. Müşterilerimizle yakın ilişki kurar ve onlara bizimle kolay iletişim kurabilecekleri kanalları sağlarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
43. Müşterilerimize ürünlerimizden şu anda ve gelecekte ne beklediklerini düzenli olarak sorarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
44. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında, müşterilerimizden elde edilen bilgiler sonucu geliştirilen yeni ürünlerin sayısı oldukça yüksektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
45. Ürünlerimizi geliştirmek için müşterilerimizin şikayetlerini kullanırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
46. Çalışan eğitimi için programlarımız yeterli seviyededir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
47. Tüm çalışanlar için kariyer yollarını içeren gelişim süreci ve organizasyonel eğitim söz konusudur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
48. Çalışan eğitimi üst yönetim tarafından yoğun olarak üzerinde durulan bir konudur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

49.	Çalışan eğitimini bir harcama değil bir yatırım olarak görürüz.	1	2	3	4	5
50.	Çalışanların bilgi ve yetenekleri sürekli olarak geliştirilir.	1	2	3	4	5
51.	Yöneticiler organizasyonumuzun öğrenme kabiliyetini rekabette önemli bir üstünlük olarak görürler.	1	2	3	4	5
52.	Yenilikçi fikirlerin paylaşımı/değişimi ve denenmesi için zaman ve kaynak sağlarız.	1	2	3	4	5
53.	Çalışanlar, her şeyin serbest ve grup içi iletişimin açık olduğu yetenekleri paylaşılmış iş gruplarında yer alırlar.	1	2	3	4	5
54.	Çalışanların yaratıcı ve yenilikçi fikirleri ödüllendirilir ve teşvik edilir.	1	2	3	4	5
55.	Personelin yenilikçi fikirleri değerlendirilir.	1	2	3	4	5
56.	İnsanları yeni yollar ve orijinal davranışlar düşünmeleri için cesaretlendiririz.	1	2	3	4	5
57.	Firmamızın tüm kısımları (bölümler, çalışma takımları, kişiler) koordineli bir ortamda birlikte çalışırlar ve temas halindedirler.	1	2	3	4	5
58.	Ürün ve süreç tasarımları, çeşitli departman çalışanlarından oluşturulan bir grup tarafından geliştirilir.	1	2	3	4	5
59.	Ürün geliştirme grubu üyeleri, farklı disiplinlerden oluşur.	1	2	3	4	5
60.	Yeni ürünlerin/hizmetlerin geliştirilme sürecine firmamızın farklı bölümlerinin katılımı söz konusudur.	1	2	3	4	5
61.	Tedarikçilerimiz, ürünlerimizi / hizmetlerimizi / süreçlerimizi geliştirmemize yardımcı olurlar ve bize teknik destek sağlarlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
62.	Tedarikçilerle uzun dönemli ilişkiler geliştirme eğilimindeyizdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
63.	Tedarikçiler yeni ürün gelişim sürecine dahil edilirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
64.	Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok pazar payına sahibiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
65.	Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok satışa (ciro) sahibiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
66.	Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında daha çok kârlılığa sahibiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
67.	Teknoparkta sağlanan eğitim hizmetlerinden (seminer, kongre, konferans) faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
68.	Teknoparkta marka, tescil, telif hakları, patent alma, teknoloji transferi gibi konularda verilen danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
69.	Teknoparkta verilen denetim hizmetlerinden faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
70.	Teknoparkta verilen, şirket kuruluşu, finansman, risk sermayesi, ihracat ve pazarlama gibi konulardaki danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
71.	Teknoparkta sağlanan, üniversitenin araştırma altyapısından ve üniversitenin laboratuvar, araştırma ekipman ve imkanlarına erişim olanaklarından faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
72.	Teknoparkta sağlanan, ses ve veri iletişimi (telefon, ağ v.b.) hizmetlerinden faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
73.	Teknoparktaki ortak kullanım alanlarını (alışveriş merkezi, postahane, banka, kargo, yemek, spor tesisleri v.b.) kullanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
74.	Teknoparkın sosyal hizmet ve imkanlarından (sosyal ve kültürel etkinlikler, toplantılar v.b.) faydalanmak isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
75.	Anonim şirket ve vakıf şeklindeki kuruluşlara tanınan vergi muafiyeti, şirket tiplerini işaret eden bir tavırdan AR-GE teşvikine yönelmekle, dışladığı kuruluş tiplerinin AR-GE çalışmalarına zarar vermektedir.	1	2	3	4	5
76.	Yardım ve bağışla fayda sağlama mekanizması AR-GE teşvikine hizmet etmektedir.	1	2	3	4	5
77.	AR-GE projeleri özel önem taşıyan sektör yatırımları sayılması sebebiyle, sözleşmeyle getirilen %100 yatırım indirimleri, kurumumuz için kayda değer bir fayda sağlamıştır.	1	2	3	4	5
78.	%50'lik yatırım giderlerine dair kredilendirmenin faydası görülememiştir.	1	2	3	4	5
79.	AR-GE yatırımlarında; özellikle araştırma ve geliştirme faaliyeti için kullanılan makine ve teçhizat ile yazılım giderlerinin %50'sinin bütçe kaynaklarından kredilendirilebilmesi etkili bir yaklaşım olmuştur.	1	2	3	4	5
80.	Yatırımlar için, faiz desteği uygulamasına ilişkin esaslar, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü ve aracı kurumlar arasında imzalanan protokol ile belirlenmektedir. Faiz oranları ile ilgili bir sıkıntıya düşülmemiştir.	1	2	3	4	5
Not: Anket sonuçlarını istiyorsanız, lütfen elektronik postanızı aşağıya yazınız. E-mail						

EK 2.
Çanakkale Teknopark'taki İşletmeler

Sıra Numarası	Firma Adı	Firma Özelliği	Konusu	Teknoparkta Çalışan Sayısı	Teknoparkta Giriş Tarihi
1.	Asess Elektronik.	Faaliyet alanı ile ilgili Dünyada ilk 20 firma arasında.	1.1. Hızlı Klimatik Test Kabini, Yeryüzü Simülasyon Testi Savunma Havacılık Ortam Şartları ve Ürün Gelişimi. 1.2. Nato Gizlilik Dereceli.	İsmail ÖZTÜRK	**6 Nisan 2014

2.	İçdaş .	Türkiye ihracatında en büyük 7.firma, 3 proje.	2.1. Çelikhane Baca Tozundan Çinko Geri Kazanımı. 2.2. Uçucu Kül Kullanılarak İnşaat Yapı Malzemesi Üretimi. 2.3. Çelikhane Cürufı Geri Kazanımı.	İsa ARDA Barış BORA (baris.bora@icdas.com.tr) Tuncay TAVUS (tuncay.tavus@icdas.com.tr) Giray DABAN (giray.daban@icdas.com.tr) Zeynep DAĞ (zeynep.dag@icdas.com.tr) Arzu İLERİ (arzu.ileri@icdas.com.tr) Olçun ÖKSÜZ (olcun.oksuz@icdas.com.tr) Erdinç ERGÜN (erdinc.ergun@icdas.com.tr) İbrahim ÖZDEMİR (ibrahim.ozdemir@icdas.com.tr) Çağdaş ŞENEL (cagdas.senel@icdas.com.tr)	**6 Nisan 2014
----	---------	--	--	---	----------------

3.	Inspark Intelligent Business Solutions.	Nesnelerin İnterneti.	AVM'ler için Bulut Bilişim Altyapısına sahip CRM uygulamasının geliştirilmesi.	Serdar SUSUZ (serdar.susuz@inspark.com)	**6 Nisan 2014
4.	Assos Mobile.	Türkiye'nin en büyük 2'nci Nokia Bayi.	Innovassos, Yakın Alan İletişimi (NFC). Turistik alanlar, kimlikler, ödemeler, araçlara yapıştırılacak NFC sticker.	Kerem ÜNSAL (kerem.unsal@assosmobile.com)	**6 Nisan 2014
5.	Kale Gıda.	*Çanakkale'nin en büyük 1'inci Şirketi.	5.1. Yöresel yeni nesil ürünlerin imalatı. 5.2. Ezine peynirinin hijyen ve raf ömrünün artırılması. 5.3. Sağlıklı paketleme yapılması. 5.4. Biber-zeytinyağı karışımı imalatı.	Mert URKUT (mert.urkut@kalegida.com) Meryem DEMİRKO L Nihan TENGRELİ (nihan.teng erli@kalegida.com)	**6 Nisan 2014

6.	Astroia Astronomi Uzay Havacılık Ar-Ge Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.	Fizik Bölümü Personeli	6.1. Gözlemsel Astronomi Destek Ekipmanlarının Geliştirilmesi. 6.2. Uzay Simülasyonu yapılması. 6.3. 70'-80' Süreli İnsansız Hava Aracı yapılması. 6.4. Gözlem Kubbesi yapılması. 6.5. Teleskop yapılması.	Prof.Dr.Faruk SOYDUGAN (fsoydugan@co mu.edu.tr) Uzm.Dr. Mehmet TÜYSÜZ Uzm.Dr. Serkan DOĞRU (dogru@comu.e du.tr) Nihat ÖZER	**6 Nisan 2014
7.	Inotürk Firması, Murat Sarı.		Platformdan bağımsız olarak çalışan, farklı önbellek teknolojilerini destekleyen, HHVM destekli kurumsal içerik yönetim sistemi.	Murat SARI	
8.	Liman17 Limited Şirketi.		Besin değeri yükseltilmiş ve canlı yemle beslenen kültür kurbağa yetiştiriciliği.	Sertan AKBULUT (sertanakbulut@ gmail.com)(info @liman17.com)	
9.	Arpex.		Topraksız tarım (Hidroponik) ile taze yeşil yem hazırlama makinesi.		**6 Nisan 2014

10.	Yrd.Doç.Dr. Yavuz Emre Arslan.		Kök hücrelerin in vitro koşullarda çoklu-soy farklılaşma kabiliyetlerinin belirlenmesine yönelik test kitinin geliştirilmesi.	Yavuz Emre ARSLAN	**06.04.2014 - Çıkmıştır
11.	Tuğba Sezgin Arslan.		Tıp ve kozmetik alanında kullanımı yaygınlaşan keratin için etkin bir izolasyon yönteminin geliştirilerek sanayi ölçekli üretimi.	Tuğba Sezgin ARSLAN	Çıkmıştır
12.	THD Software.		12.1. Toplantı, Konferans, Sempozyum, Çalıştay Yönetim ve Organizasyon Yazılımı. 12.2. Bildiri atamalarında ve kabullerinde yapay zeka yöntemiyle çalışan bir bot geliştirilecek.	Tayfun TAŞBİLEK (tayfuntasb ilek@gmail .com)	**6 Nisan 2014
13.	Dermoda Deri		Çevre ve insan sağlığını koruyan kroma alternatif deri tabaklama yöntemi.	Sevda Köksal DABAN	
14.	Prof.Dr. Olçay Hisar.		Balık yetiştiriciliğinde bilgisayar destekli otomasyon sistemi.	Olçay HİSAR	

15.	GeoTÜRK Harita ve Bil.Tekn. Limited Şirketi		İnsansız hava aracı verileriyle anlık üç boyutlu haritalama.	Yrd.Doç.Dr. R. Cüneyt Erenoğlu (ceren@comu.edu.tr)	
16.	Dardanos Marine.		Profesyonel yarı deplasman fiber balıkçı teknesi.	info@dardanosmarine.com	
17.	Odisea Yazılım		Ontoloji Tabanlı Promosyon Takip Sisteminin geliştirilmesi.		
18.	Ünsal Şahin 3D Teknik Alet Ekipman Simülasyonu		İleri teknoloji simülasyon gözlüğü.		
19.	J+U Medya		Reklamlarda gerçek ve yapay içerik-söylem kullanımının tanıtım, tüketici ve satış başarısına etkisi.	Ünal BİLİR (ubilir@unalbilir.com)	
20.	Deniz Jeotermal ve Yer Altı Suları		Yeraltı suları, jeotermal sular ve yüzey sularında su örneklemelerinde kullanılacak akım hücresi geliştirilmesi.	Arş.Gör.Dr.Ozan DENİZ (ozandeniz@comu.edu.tr)	
21.	Nara Eğitim ve Bilişim Teknolojileri		Yeni nesil öğrenme nesneleri üstveri sisteminin geliştirilmesi.	Yrd.Doç.Dr.Muzaffer ÖZDEMİR (mozdemir@comu.edu.tr)	
22.	Ecay Limited Şirketi		Tahribatsız Muayene Cihazları ARGE'si (Topkapı Sarayı, Ayasofya Müzesi muayenesi)		3 Ocak 2015
23.	IASSR Limited Şirketi		Bilimsel Etkinliklerin İndekslenmesi ve Sıralanması		3 Ocak 2015

24.	Osman Taş Şirketi		Kompozit Nanoteknoloji Temelli Pervane		3 Ocak 2015
-----	----------------------	--	--	--	-------------

*Kale Gıda, (2014)

**Çanakkale 18 Mart, (?) (1)

Kaynak : Çanakkale 18 Mart, (?) (2)

